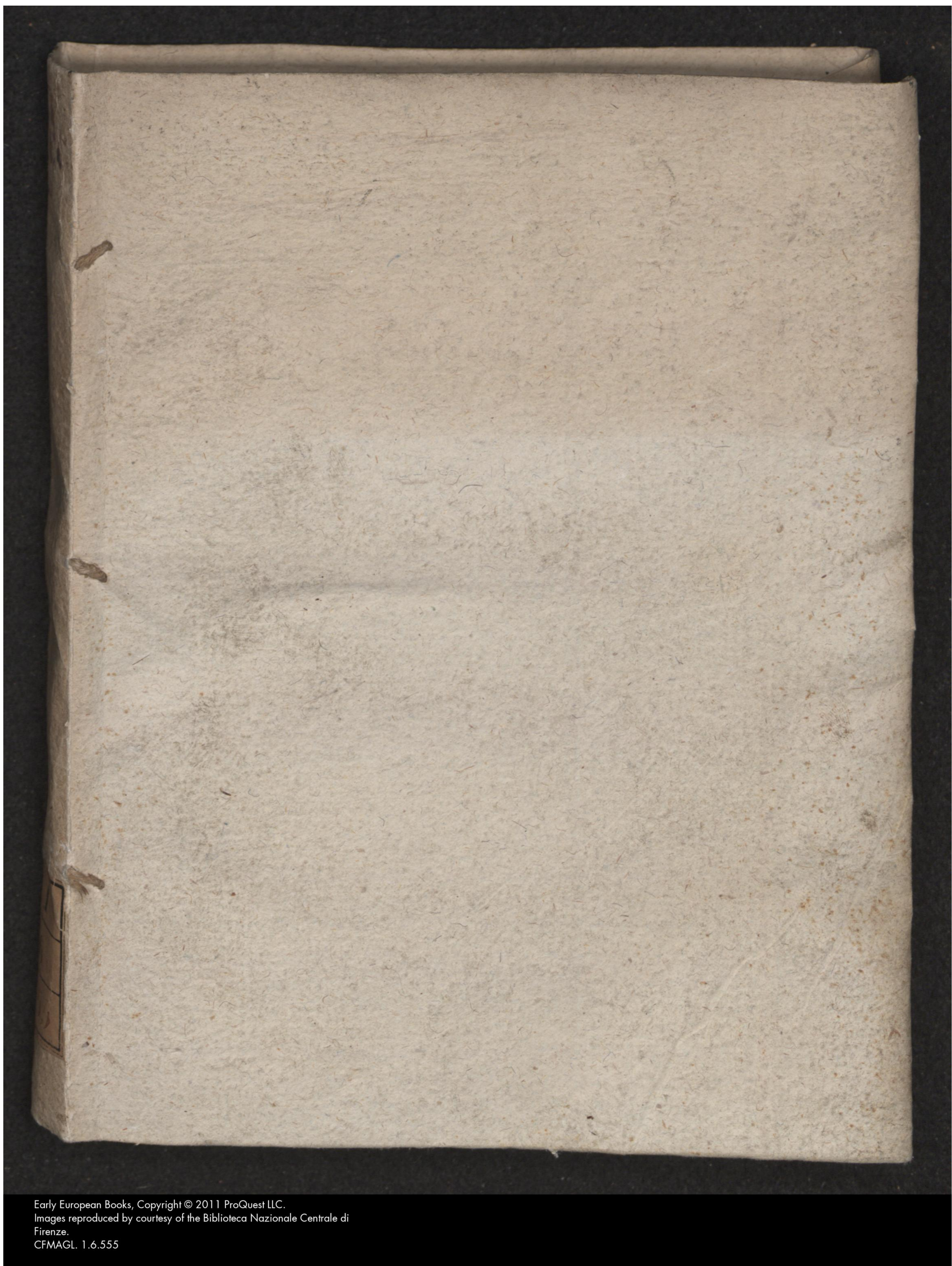
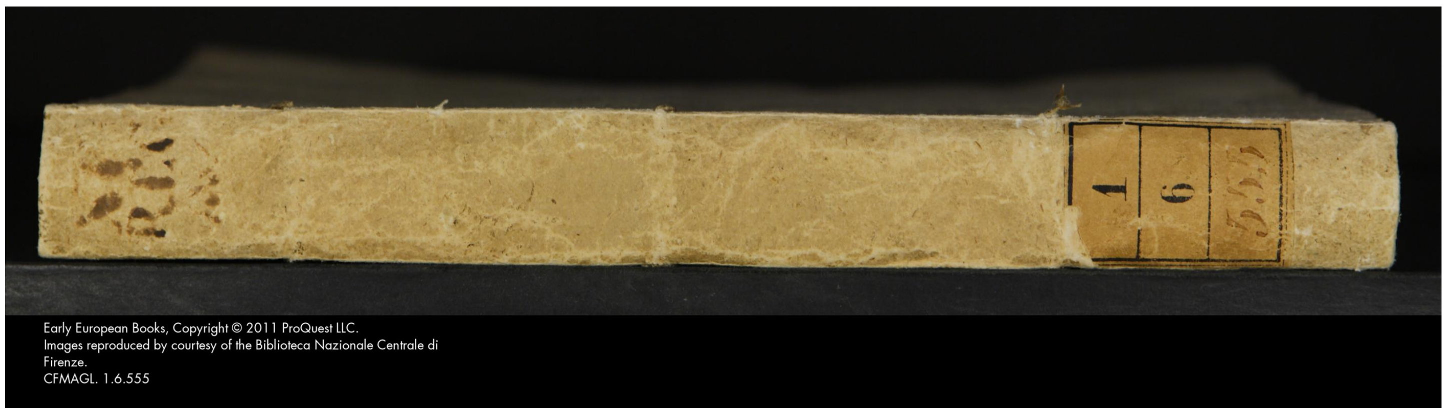
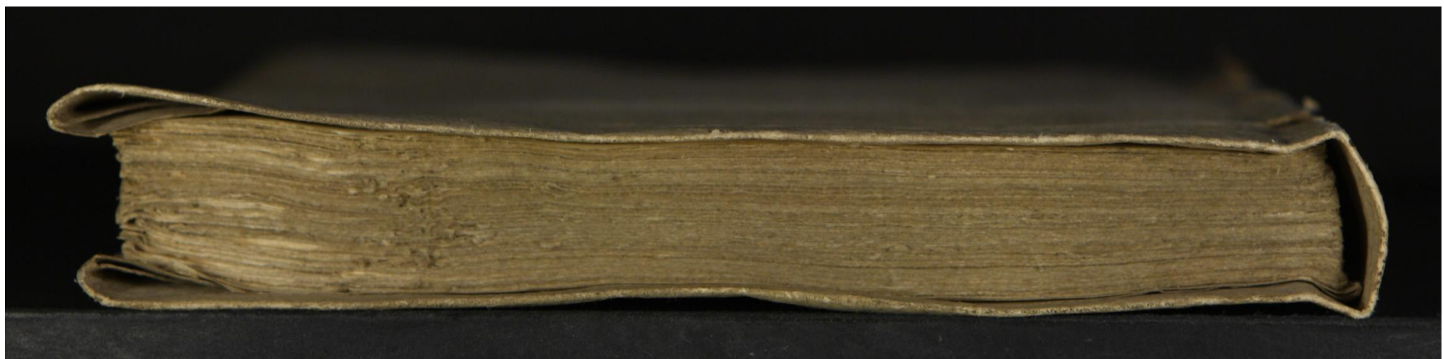
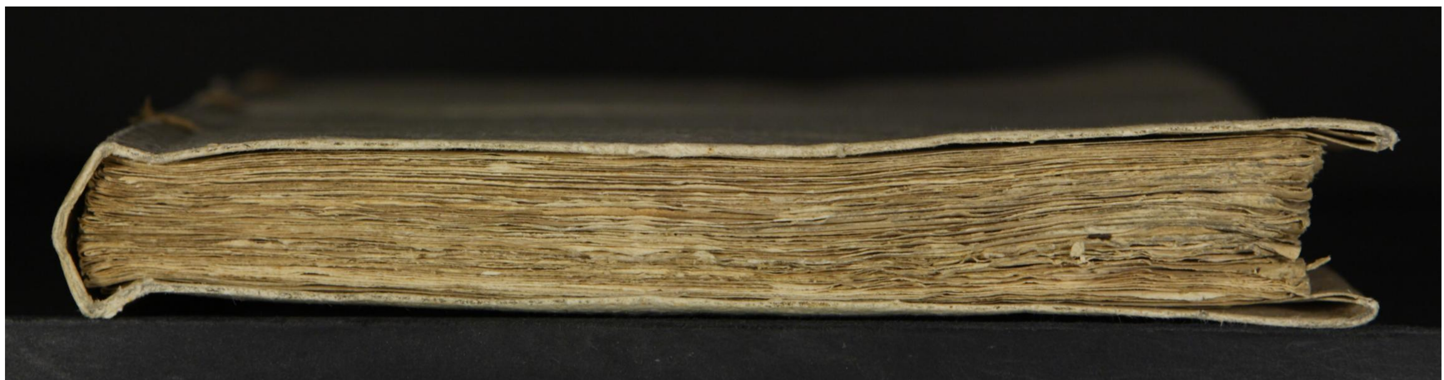

1
6
555

HENRICI REGII
ULTRAJECTINI
FUNDAMENTA
MEDICA.

ULTRAJECTI,

Apud THEODORUM ACKERSDYCIUM,

ANNO
cIↄ Iↄ c XLVII.

NOBILISSIMIS, AMPLISSIMIS, & PRUDENTISSIMIS VIRIS,

D.D. COSS. & SENATORIBUS Inclytæ Civitatis *ULTRAJECTINÆ S.*

QUum primùm ad Professionem Medicam Vestro Decreto fui vocatus, id negotii mihi seriò datũ credidi; ut brevem, facilem, & utilem, pro virili, ad Artem nostram Auditoribus ostenderem viam. Idque facilè obtineri posse speravi, si superfluis amputatis, & obscuris dilucidatis, sola necessaria & sufficientia totius Medicinę præcepta, accurato ordine, absque ullis verborum & inanium disputationum ambagibus, perspicuè proponerẽ, eorumque usũm exemplis ostenderem. Vbi enim, demtis supervacuis & heterogeneis, sola necessaria methodicè proponuntur, necessariè justa oritur brevitas, quę ablatis difficultatibus facilis; & tandẽ

propoſitis exemplis, etiam utilis evadit. Tentarunt hoc ante me Viri multi, ingenio præſtantiſsimi. Verùm, quod pace ipſorum dixero, propter obſcuriorem ipſorum philoſophandi rationẽ, non ſatis feliciter id hactenus præſtitiſſe videntur. *Multum egerunt*, inquit Seneca, *qui ante nos fuerunt; ſed non peregerunt. Multum adhuc reſtat operæ, multumque reſtabit. Neque ulli nato poſt mille ſecula præcidetur occaſio aliquid adhuc adjiciendi.* Cum itaq; jam à paucis annis, major in Philoſophiâ lux, hoc beato noſtro ſeculo, per principia quædam antiqua, clara, facilia, & ubivis obvia, nunc accuratiùs in uſum revocata, clariſsimè affulſerit; multo felicius id hac tempeſtate tentari poſſe exiſtimans, manum operi admovi: Ac univerſam Medicinam ad valitudinis Cognitionem & Curationem, quæ unica ſunt Medici officia,

me-

methodicè revocavi. Difficiliorum morborum ac ſymtomatum facilem & intelligibilem rationem reddidi. Eorumque medelam haud operoſam, ſufficientem tamen, explicui. Obſcuriſſimas Medicamentorum facultates explanavi. Phyſiologiam vulgarem, in Elementis, Temperamentis, Partibus, Spiritibus, Facultatibus, & Functionibus, ex vulgi opinione, conſiſtentem, ex agro Medico, utpote verè phyſicam, & in Phyſicâ antea doctam, ac proinde hic alienam, penitus eliminavi. Medicationibus pręcepta medica dilucidavi. Et ut verbo abſolvam, omnia univerſæ noſtrę Artis myſteria, etiã abditiſsima & difficillima, perſpicua & facilia reddere tentavi. Attamen, ſi quis omnes difficultatum ſcrupulos nondũ ex eâ planè ſublatos exiſtimet; illi ego, ut haud magnopere adverſor, ita magnam

nam ſaltem eorum partem jam ſublatam, & majorem indies hac methodo ſublatum iri, certò confido. Principia enim illa antiquiſsima, quibus utor, ſicuti ſunt facilia, intelligibilia, & ubivis obvia; ita magnâ cum utilitate omnibus rebus facile accõmodari poſſunt: ut in Phyſicis Fundamentis, quibus totam rerum univerſitatem, quanta quãta eſt, antehac breviter explicui, & ad omnes alias diſciplinas, ſed præcipué ad Medicinam, expeditam & compendiariam viam ſtravi, oſtendere fui conatus. Cum verò Veſtra Munificẽtia literarium hoc otium, quod has cogitationes mihi ſuppeditavit, quam liberaliſsimè largiatur; officii mei eſſe credidi, hanc meam qualemcunque opellam, quâin Medicinâ deſcribendâ, dilucidandâ, & levandâ ſum uſus, Vobis chariſsimæ & antiquiſiſsimę meæ

Patriæ Patribus, in æternum humillimæ obſervantię, & officioſæ gratitudinis, teſtimonium, cum debitâ veneratione, conſecrare, & ad Favoris & Patrocinii veſtri aram ſuſpendere. Hanc itaque ut benignâ manu accipiatis, & me, dum omne ſtudium & vitam Medicinæ, in Academiâ Patriâ excolēdæ, unicè impendo, à malignis & iniquis malevalorum morſibus, pro Juſtiſsima Veſtra Prudentia, & Paterno Amore, quo cives veſtros complectimini, tutū & ſecurum vindicetis, etiam atque etiam rogat

Nobiliſſimæ & Prudentiſſimæ Veſtræ Amplitudini
Devotiſſimus & Obſervantiſſimus

Ultrajecti 31 Maji 1647
Styl. Jul.

HENRICUS DE ROY
Ultrajectinus.

Index

FUNDAMENTORUM MEDICORUM

CAPUT I.

De Sanitate, & ejus Cognitione.

Edicina humana synecdochicè Medicina dicitur; eaque est ars medendi humanæ valetudini. *Medicina.*

Medicinã inter artes numero: quia omnia ejus præcepta ad aliquid agendum sunt destinata. Atque hinc constat illã vulgò malè in Theoreticã & Practicam dividi: cum omnes artes, quantæ quantæ sunt, doctrinæ sint practicę; utpote quæ tradant modũ aliquid recte agendi. Neque his adversatur prior Medicinæ pars, quę Cognitio à nobis appellatur: uti nec sanitatis, remedii, & multorum aliorum in medicina tradendorum, definitiones. Nam hæc omnia revera sunt practica; cum ad actionem medicam, sive medendum, cuncta dirigantur. *Ea non est in Theoreticã & Practicam dividenda.*

Ut autem videre objecta visibilia, diverso respectu est oculi finis, objectum, effectum, & officium: ita mederi humanę valetudini est medicinæ finis; cum ad illum finem illa tradatur, ut humanæ valetudini commodè mederi queamus. Est etiam ejus objectum; cum circa medendum ea proximè versetur. Est quoque ejus effectum; *Ejus finis, objectum, effectum, officium, scopus:*

cum Medicina hoc efficiat. Atque hoc ejus eſt munus; cum medendi officium medicinæ incumbat. Eſt deniq; Medicinæ ſcopus; cum eô tanquam ad ſcopum, omnia ejus præcepta colliment.

Neque his obſtat, quod vulgo ſanitas medicinæ finis, & corpus humanum, quâ ſanabile, objectum ejus dicatur. Cum ſanitas in morbis incurabilibus pro fine à medicis non intendatur; & etiamſi intenderetur, eſſet tantum finis remotus, iſque non univerſalis, ſed particularis; utpote curabilibus morbis tantum conveniens. Corpus verò humanum, qua ſanabile, (ſeu, ut apertius loquamur, corporis humani valetudo), eſt objectum Medicinæ remotum. Proximum verò eſt, ei mederi; cum circa illud medicina proximè verſetur, ut oculus, non circa parietem Ex. gr., ſed circa illum videndum, proximè occupatur.

Quid mederi. Mederi autem eſt de valetudine cognoſcere, ſeu in eam inquirere, & præterea curam gerere, ut valetudo in medio ſive mediocritate (unde vox mederi originem ducit) conſervetur, vel ad illam, quantum poteſt, reducatur. Atquè ideo

Medicinæ partes. Medicinę partes duę ſunt: Cognitio, & Curatio.

Hæc Medicinæ diſtributio omnibus aliis præferenda videtur. Nam artem medendi breviſſimè & commodiſſimè diſtinguit; eſſentiam ejus totam exhaurit; officiaque ejus propria, quæ ſunt de valetudine inquirere eamque curare, clare & diſtincte aſſignat.

Cognitio. Cognitio eſt pars Medicinæ, de cognoſcenda ſeu inquirenda valetudine.

Valetudo. Valetudo eſt partium noſtri corporis qualiſcunq;, ſive bona

bona ſive mala, ad agendum diſpoſitio.

Cognitio eſt Phyſiologica & Pathologica.

Cognitio Phyſiologica eſt de cognoſcenda ſanitate. *Cognitio Phyſiologica.*

Hæc vulgo appellatur Phyſiologia; definiturque pars Medicinæ, quæ agit de rebus naturalibus; ſeu talibus, quæ corpus humanum conſtituunt. Eæque ſtatuuntur hæ ſeptem: Elementa, temperamenta, partes, humores, ſpiritus, facultates, & functiones. Sed meo judicio, non ſatis bene: cum talis phyſiologia ſit pars Phyſicæ, cujus munus eſt de rebus naturalibus, quales hæ ſunt, agere. Nec juvat, quod Phyſici alia ratione & alio reſpectu hæc tractent, quam Medici. Si enim artes & ſciētiæ, pro diverſitate tractationis uſus & reſpectus, diverſæ eſſent, diverſisque locis deberent tradi, una eademquè doctrina infinitis penè locis eſſet repetenda.

Hæc autem cognitio rectè Phyſiologica vel Phyſiologia dicitur, quia illud, quod homini, ſecundum naturam ineſt, nempe ſanitatem, cognoſcere docet.

Sanitas eſt diſpoſitio partium humani corporis, actionibus rectè perficiendis apta. *Sanitas.*

Pars humani corporis eſt quælibet corporea ſubſtantia, illud complens, ſivè integrum faciens, actionibusque perficiendis comparata. *Pars corporis.*

Eaque eſt inſenſibilis, ſenſibilis: ſpermatica, ſanguinea, media: ſimilaris, diſſimilaris: organica, inorganica: principalis, miniſtra: item venter, artus. quę in noſtris Phyſicis *pag.* 156 & ſeqq. traduntur.

Sanitatis partes duæ ſunt; bona temperies, & apta partium conformatio.

Bona temperies eſt pars ſanitatis, quæ in qualitatum conve- *Bona temperies.*

conveniente constitutione consistit.

Qualitas. Qualitas est partium insensibilium, sensibiles partes constituentium, dispositio, sive contextus, unde corpus nostrum quacunque ratione, quale denominari potest.

Qualitates præcipuæ, quæ in temperie humani corporis considerantur, sunt calor, frigus, humiditas, siccitas; quæ primę ab aliis solent appellari; ac pręterea crassities, tenuitas, raritas, densitas, stabilitas, mollities, durities, fluiditas, aquositas, oleaginositas, viscіditas, volatilitas, fixitas; item continuitas contiguitas; quas vide in Physicis nostris *pag.97* & seqq.

Bona temperies est moderata, immoderata; totalis, partialis: nativa, à semine & sanguine materno; & adscititia, ab ætate, anni tempestate, terræ regione, & consuetudine orta; item permanens vel fugiens, ad quam posteriorem refertur calor nativus: sicut ex Physicis nostris *pag.161.* est manifestum.

Bona conformatio. Apta partium conformatio est pars sanitatis, quæ in conveniente partium, in organa sensibilia, adaptatione, est sita.

Ea consistit in earum justa quantitate, sive numero & magnitudine; deinde in apta figuratione, secundum cavitates & superficiem; denique in constructione, secundum rectum situm & nexum.

Signa sanitatis. Sanitas innotescit ex convenientibus corporis accidentibus; sed præcipuè ex actionibus salubribus, seu talibus, quæ & tempestivæ sunt, & porro quantitate & qualitate, secundum hominis naturam, moderatæ.

Actiones sunt operationes, quæ ab homine; vel solo corpore; vel corpore & mente, peraguntur.

Eæque

Eæque idcirco ſunt vel naturales, vel animales.

Naturales ſunt, quæ à ſola partium natura, ſeu temperie & conformatione, fiunt & perficiuntur. *Actiones Naturales.*

Alii actiones naturales dicunt eſſe actiones à naturali facultate factas: iique facultatem naturalem eam eſſe docent, quâ actiones naturales perficiuntur: ubi manifeſtus eſt circulus, obſcuritate ſua ſe involvens. Alii actionem naturalem eſſe ajunt, per quam vivificamur, nutrimur, & noſtri ſimile procreamus. Sed hæc explicatio magis eſt diſtributio, quam definitio.

Actiones naturales ſunt duę: Alitura & Generatio.

Alituræ inſerviunt appetitus alimentarius, nempè fames & ſitis; coctio, tum ventriculi & inteſtinorum, tum hepatis & lienis, tum cordis, cui inſerviunt pulſus, ſanguinis circulatio & reſpiratio; item diſtributio; nec non ſeparatio excrementorum; eorumque excretio.

Alituræ partes duæ ſunt: Nutritio, & Vivificatio.

Generationi inſerviunt libido, conceptio, formatio fœtus, & partus.

Actiones animales ſunt, quæ non tantum à natura partium, ſeu naturali temperie & conformatione fiunt; ſed etiam vi animæ ſeu mentis perficiuntur, vel ſaltem perfici poſſunt. *Actiones Animales.*

Hæ ſunt Cogitativæ, vel Automaticæ, ſeu ſentitivæ ſimplices.

Actiones animales cogitativæ ſunt, quæ, nobis cogitantibus ſive ad rem attendentibus, à mente exercentur. *Actiones animales cogitativæ.*

Suntque intellectus & voluntas, quæ hic non mentis facultates, ſed ejus operationes ſignificant.

Intellectus eſt perceptio & judicium.

Perceptio eſt ſenſus, reminiſcentia, & imaginatio.

Senſus eſt viſus, auditus, odoratus, guſtus, tactus.

Iſque exercetur in vigilia, ceſſat in ſomno.

Reminiſcentia eſt ſpontanea, vel arbitraria.

Imaginatio eſt vigilantium, quę phantaſia: vel dormientium, quę inſomnium appellatur.

Reminiſcentiæ & Imaginationi inſervit memoria.

Judicium eſt perpenſio & deciſio.

Idque eſt vel rectum vel pravum.

Iudicii modus eſt vel noëticus vel dianoëticus.

Iudicium ſæpè comitatum eſt affectu: cujus præcipuæ differentię ſunt amor, odium, lętitia, triſtitia, ſpes, deſperatio, metus audacia, pudor, ira.

Horum alii dilatant; alii conſtringunt cor.

Voluntas, ſive rei intellectę amplexio & rejectio, fit vel ſolo animo, vel animo ſimul & corpore.

Huic poſteriori voluntatis modo inſervit motus arbitrarius: qui ſpiritibus animalibus, & muſculis peragitur.

Actiones animales automaticæ. Actiones animales automaticæ ſunt, quæ animâ ſeu mẽte ad rem non attendente, per ſolum quidem organorum animaliũ, nempe ſpirituũ, nervorũ, cerebri, & muſculorũ, ab objecto interno vel externo agitatorum, motum, ab homine, tanquam aliquo automato, aut inſtar bruti alicujus animalis, peraguntur; ſed à mente tamen, ſi attendat, perfici poſſunt.

Eæque ſunt tres: Receptio, appetitus ſenſitivus ſimplex, & motus ſpontaneus.

Receptio eſt ſenſus ſimplex, reminiſcentia ſimplex, & imaginatio ſimplex.

Senſus ſimplex eſt viſus, auditus, olfactus, guſtus, &

ta

tactus simplex.

Imaginatio simplex, est phantasia & insomnium simplex.

Appetitus simplex sæpe comitem habet affectum simplicem.

Atque hę sunt omnes hominis actiones, in Physicis *cap.* 10. *&* 12. à nobis explicatæ; quæ ubi salubres sunt, præcipua sanitatis præbent indicia.

Sanitas est firma vel vacillans.

Firma est, qua firmas edimus actiones. *Sanitas firma.*

Eaque est accurata, vel deflectens.

Sanitas accurata est, qua ad actiones accuratè perficiendas sumus apti. *Sanitas accurata.*

In hac actiones sunt perfectissimæ: ac primum motus & sensus sunt integri: insomnia levia & jucunda: somnus & vigilia, appetitus & affectus, pulsus & respiratio, omnia sunt moderata beneque temperata. *Ejus signa.*

Coctiones item & excretiones fiunt tempestivè; excrementa nec quantitate nec qualitate admodum sunt molesta. Alvi dejectio inter durum & fluidum media, bile paululum tincta, quantitate proportionatâ assumtis cibis respondens. Urina consistentiâ est mediocri, clara, pellucida, pura, subaurea, hypostasin habens albam, lævẽ, ęqualem, in acutum fastigiatam; potui quantitate congruens.

Corpus nulla aliena qualitate est præditum; color cutis est floridus, & quasi ex rubro & albo mixtus, Capilli in vigore ætatis Europæis fere flavi; in puerili fulvi, densitate & tenuitate moderati; inter crispos & rectos medii. Corpus est pulchrũ, quod difficulter ab externis injuriis offenditur; & æqualiter se habet ad omnes excessus, qui ex an-

ex anni tempeſtatibus aut diætæ erroribus oriuntur.

Sanitas firma deflectens.

Sanitas firma deflectens eſt, quæ quamvis ab accurata decedat, apta tamen eſt actiones ſatis firmas & validas edere.

Hæc vulgo maxime obſervari ſolet: eaq; vel ad calidum, vel frigidum, vel humidum, vel ſiccum, vel rarum, vel denſum recedit.

Sanitatis ad calidum deflectentis ſigna.

Qui ad calidum deflectunt, ad iram ſunt proniores: pulſus habent majores & frequentiores, uti & reſpirationem. In infantia tempeſtivè dentiunt, creſcunt, & tempeſtivius articulatè loquuntur.

Dura & valida alimenta facilè coquunt: urinam & alvi fæces coloratiores dejiciunt; ad Venerem maturè ſunt proclives; maſculos gignunt.

Corpus eorum in contactu ſentitur calidius, color ipſis eſt rubicundus, pili nigri & denſi: gracile ipſorum corpus & adipis expers cito incaleſcit.

Signa eorum, qui ſunt calidi & humidi;

Si ad calorem accedat humiditas, ſenſus habent hebetiores, & motus temperatis tardiores; inſomnia frequentia; ad iram ſunt proclives, non tamen feri; pulſus ipſis ſunt molles; ſanguis copioſus: Venerem facile ferunt; ſemen habent multum, quod cito excernunt; excrementa ſunt copioſa, moderatè cocta.

Colore ſunt ſanguineo; corpore molli & temperatis carnoſiore; capillis ſubflavis, rectis, planis, craſſis, mollibus.

Signa calidorum & ſiccorum.

Temperamentum ſi ad calidum & ſiccum deflectat, motus corporis eſt perfectus; mobilitatem habēt in opinionibus; motus celeritatem; ſomnos leves breveſque; inſomnia ignea; ingenium velox; audacem temeritatem;

in

in Venerem proclivitatem, qua tamen citò satiantur. Vox ipsis est clara asperaque. Coctio validior. Excrementis abundant paucis. Semen ipsis est paucum, densum, crassum, fervens; quod tarde excernunt.

Corpore sunt hirsuto; capillis copiosis, nigris, & interdum crispis; tempestivior his est calvities; corpus est firmum, articulatum, musculosum, & pinguedinis expers; cutis dura & subnigra.

In deflectente frigida temperie pulsus temperatis sunt minores, & respiratio his analoga; timidi sunt, & ad actiones segnes; ad iram tardi; Veneremque minus appetunt; nec sensibus admodum valent. *Signa frigidorum.*

Corpus tactui frigidius temperato apparet, &, si frigus multum excesserit, etiam lividum & glabrum: adeps per carnes est sparsa; capilli multi post natalem oriuntur, tempestivius tandem canescentes, qui tamen non facile calvitiem adducunt.

Temperiei frigidæ humidæ deflectentis signa sunt sensus obtusiores, motus tardiores, somnolentia; ac somnus gravis & profundus; pulsus hic sunt molles ac parvi; iræ minima tenacitas; excrementa multa: semen tenue, aquosum, candicans, spumosum, frigidiusculum, fœmellas gignens. *Signa frigidorum & humidorum.*

Corpus est molle, laxum, rarum; pili albicantes, mollissimi, ac planissimi.

Deflectentem frigidam siccam temperiem indicant corpus duriusculum, tenue. *Signa frigidorum & siccorum.*

Sensus in juventute tantum vigent: respiratio ac pulsus sunt tardi ac rari: ad iram coacti, difficulter placantur: sanguis & semen his est paucum.

Signa rarorum. Qui rari ſunt corpore, maximam partem calidiores humidioresque exiſtunt: tactu ſunt molles, ac levi exercitatione ſudant: laboribus cito exſolvuntur, & ab externis facile offenduntur.

Signa denſorum. Denſitas corporis contrariis ſignis innoteſcit.

Sanitas vacillans. Sanitas deflectens vacillans eſt, quæ in morbos eſt prona. Hæc conſtitutio neutra dici poteſt.

Hujus ſigna ſunt actiones vacillantes ſeu infirmæ.

Sanitas vacillans eſt decidentiæ, vel convaleſcentiæ.

Sanitas decidentiæ. Sanitas decidentiæ eſt, quæ jamjam in morbos eſt prolapſura.

Sanitas convaleſcentiæ. Convaleſcentiæ, eſt eorum, qui à morbis convaleſcunt, & nondum in integrum ſunt reſtituti.

CAPUT II.

De Morbis.

Cognitio Pathologica. Tque ita cognitionem Phyſiologicã abſolvimus. Sequitur Pathologica; quæ eſt de cognoſcendo ſeu inquirendo morbo.

Morbus. Morbus eſt partium noſtri corporis conſtitutio, qua ad actiones ſuas rectè peragendas ſunt ineptæ.

Morbus eſt facultas læſa corporis; non animæ. Hic eſt ipſa facultas corporis læſa, unde proximè actionum læſiones proficiſcuntur: cum nulla alia facultas corporis læſa dari poſſit. Male igitur à quibuſdam quæri ſolet, an morbus primo lædat facultatem, an verò actionem.

Dico autem morbum eſſe facultatem læſam corporis; nequaquam vero animæ, ſive mentis: quia corpore in priſtinum reſtituto, nulliſquè remediis animæ ſeu menti, ut-

ti, utpote incorporeæ, adhibitis, anima tamen mox suo officio fungitur.

Morborum species duę sunt: intemperies & prava conformatio. *Morborum species.*

Neque hæ pro morbi, sive pravæ constitutionis, causa continente; sed pro morbo, sive ipsa prava corporis dispositione, sunt habendæ: cum in morbo nulla alia prava dispositio, præter ipsam intemperiem & pravam conformationem, demonstrari à quoquam possit; ac proinde entia hic non sint multiplicanda absque necessitate.

Intemperies est morbus, qui in qualitatum corporis inconvenientia consistit. *Intemperies.*

Ea est manifesta, vel occulta.

Manifesta intemperies est, in qua manifestæ qualitates inconvenienter se habent. *Manifesta*

Eaque est vel simplex, vel composita.

Simplex intemperies est, ubi una qualitas peccat: ut intemperies calida, frigida, humida, sicca, rara, densa, aspera, lævis, mollis, dura: item pravus in oculo color visum; & linguæ malus sapor gustum lædens; & similis quævis alia.

Composita intemperies est, ubi plures in vitio sunt, qualitates. Talis est intemperies calida & humida, vel calida & sicca; vel frigida & humida; vel frigida & sicca; &c.

Intemperies occulta, est occultæ qualitates vitium. Talis est Ex. gr. intemperies venenata, contagiosa, pestilens. Hæc à nonnullis morbus formæ aut totius substantiæ appellatur. Talis etiam in hydrophobia, epilepsia, scorbuto, morbo gallico, aliisq; similibus animadvertitur. *Occulta.*

Intemperies venenata. Intemperies venenata eſt, quæ à veneno, aut intus genito, aut aſſumpto, originem ducit.

Venenum eſt res occultâ & deleteriâ qualitate prędita. Talia dicuntur arſenicum, auri pigmentum, opium, mercurius ſublimatus, napellus, aconitum, &c.

Pleraque venena revocari poſſe videntur ad calorem, vel frigus, pręſertim potentiale: item ad vim narcoticam, de qua poſtea: nec non ad partium minimarum figuram, qualis ex. gr. eſt acuta, quâ incidunt. Atq; hinc oriuntur à venenis magni ardores, mentis perturbationes, deliria, partium & totius corporis refrigerationes, intumeſcentię, livores, roſiones, excoriationes, ſimiliaque alia ſymtomata; quæ per contraria calefacientia, vel refrigerantia, item oleaginoſa, pinguia, & lenientia, ſæpè curantur.

Contagioſa. Intemperies contagioſa eſt, quæ contagio inferri ſolet.

Contagium eſt res occulta & noxia, quæ per contactum corporum manifeſtum vel latentem, à vaporibus vel ſpiritibus factum, ſimilemque qualitatem producentem, aliis communicatur. Tale apparet in ſcabie & ophthalmiâ.

Peſtilens. Intemperies peſtilens eſt, quæ ex aëre corrupto, vel alio inquinamento, originem ducens, multos, per ſimilis qualitatis productionem, inficit & occidit. Talis eſt in peſte, variolis, morbillis, dyſenteriâ contagioſâ, &c.

Inquinamentum peſtilentiale conſiſtere videtur in humore vel vapore quodam volatili, coagulatorio, & contagioſo, intus vel foris genito. Atque hinc, ſanguine & ſpiritibus eo coagulatis & inquinatis, obſervãtur in his morbis

morbis vires ſubitò proſtratę, ſopor, pulſus debilis, maculę, puſtulę, anthraces, bubones, contagium, ſubitus interitus. Hinc etiam illi curantur per attenuantia, incidentia, volatiliſantia, calefacientia: qualia ſunt theraica, mithridatium, diaſcordium, ſuccus limonum, bolus armenus; ſal abſinthii, angelicæ, cardui benedicti; item per veſicantia & ſcarificationes.

Atque hęc de intemperie. Prava conformatio eſt morbus, in organis corporis ſenſibilibus, (ut brachiis, cruribus, venis, arteriis, nervis, aliiſque ſimilibus,) ſenſibiliter non ſatis bene conformatis, conſiſtens: quę idcirco vulgo morbus organicus appellatur; ut intemperies morbus ſimilaris. *Prava conformatio.*

Hæc eſt mala figuratio, injuſta quantitas, & inconveniens conſtructio.

Mala figuratio eſt vel ſuperficiei; vel cavitatum.

Mala figuratio ſuperficiei, eſt incōveniens ejus ſenſibilis vel Aſperitas, ut cum trachæa arteria ſenſibiliter nimis eſt aſpera, ex acri catharro raucedinem inducēte: vel Lęvitas, ut ex. gr. ventriculi, inteſtinorum, aut uteri nimia lævigatio & lubricitas: vel Rectitudo, ut apparet in coſta nimis rectâ, cum debeat eſſe juſtè arcuata: vel Curvitas, qualis morbus eſt in valgis & varis: vel Gibboſitas, ut in iis eſt, qui habent gibbum ex luxatione vertebræ dorſi: vel Planities, qualis eſt ex. gr. in depreſſione cranii. &c. *Mala figuratio.*

Cavitatum mala figuratio eſt earum nimia vel Dilatatio, vel Anguſtia.

Cavitates autem ſunt vel Meatus, per quos aliquid tranſiit, ut venæ, arteriæ, inteſtina, &c: vel Receptacula, ad aliquid recipiendum vel continendum deſtinata, ut acetabula,

tabula, nares.

Cavitatũ nimia dilatatio apparet in pupilla nimis dilatata, in varicibus & aneurismatis, sive venis & arteriis nimis dilatatis. Ad hanc pertinent anastomosis, diapedesis, & diæresis vasorum.

Anastomosis est, cum oscula, seu extremitates, vasorum aperiuntur, quo humores contenti effluunt. Hæc tantum in iis venis & arteriis contingit, quę ex aliquâ læsione nullam venam vel arteriam habent continuam: omnes enim, venarum & arteriarum extremitates inter se naturaliter sunt continuatæ: ut in doctrina de sanguinis circulatione ante hac fuit demonstratum.

Diapedesis est, quando tunicæ vasorum ita rarefiunt & laxantur, ut humores per eas queant transudare.

Diæresis est, cum à causa incidente, erodente, vel rumpente, via aliqua, quæ adesse non debebat, in vasis aperitur.

Angustia cavitatum nimia, pro causarum & generationis diversitate, est laterum cavitatis vel compressio, vel subsidentia, vel contractio, vel arctatio: vel cavitatum & pororum constipatio, vel obstructio.

Injusta quãtitas.

Injusta partium quantitas est indecens vel magnitudo, vel numerus.

Indecens partium magnitudo est plus justo vel aucta, vel diminuta.

Magnitudo plus justo aucta est ex. gr., cum linguæ tanta est moles, quæ ore contineri non potest.

Huc pertinent omnes Tumores; qui sunt partium extuberantiæ justo majores.

Hi oriuntur, ubi aliquid solidi aut fluidi in partem aliquam

quam ſupra modum decumbit; vel, quod ex parte aliquâ communiter eſt evacuandum, in illa retinetur. Atque hinc tumores oriri dicũtur ex illapſu, vel collectione.

Tumorum varietas præcipuè originem ducit à variis illabentibus humoribus; iiſque vel alibi, vel in ipſis partibus, è pororum figuratione, vel aliter, natis. Dum enim humores per poros tranſeunt, variè figurantur, & diverſimodè uniuntur; unde, naturam vel benignam vel malignã induentes, vel benignos & domabiles tumores; ut per pituitam, oedemata; per bilem, eryſipelata; per ſanguinem; phlegmonas; item verrucas, &c: vel malignos & ſæpè indomabiles; ut per melancholiã, ſcirrhos; per atram bilẽ, cancros; per materiam melleâ conſiſtentiâ præditam & veſiculâ incluſam, melicerides; per adipoſam, ſteatomata; per pultaceam, atheromata; alioſque gignunt.

A Corporibus ſolidis, in partes procumbentibus fiunt ex. gr. enterocele, epiplocele, exomphalos; ſive hernia inteſtinalis, omentalis, & umbilicalis.

Tumoribus ſæpè adeſt inflãmatio, ut contingit in eryſipilate, phlegmone, paronychia, aliiſque multis; quod fit ob poros in partibus & humoribus ita adaptatos, ut ſubtilis materia vehementius quaſdam in iis partes agitare poſſit: & ſecundum alios, ob humores calidos, in partem illapſos, vel ibidem genitos.

Diminuta plus juſto magnitudo eſt ex. gr. in pedis, brachii, vel alterius partis injuſtâ brevitate, in atrophia, & phthiſi.

Hæc fere ex vi aliquid auferente, vel nutritionis defectu proficiſci ſolet.

Indecens numerus alicujus partis, eſt ejus vel ex ſuperantia,

antia vel defectus.

Exsuperantia est ex. gr. in sexto digito, duplici ordine dentium.

Defectus est in pedis vel manus ablatione, digitorum vel aurium detruncatione; item in calvitie, &c.

Prava constructio. Inconveniens partium constructio, est pravus earum vel situs, vel nexus.

Pravus earum situs est in luxatione alicujus ossis; in uteri procidentiâ; in intestini in scrotum prolapsu. &c.

Malus partium nexus est vel mala partium unio, vel prava continui in illis solutio.

Mala partium unio est, ubi eę coaluere partes, quę à se mutuo separatæ esse debent; ut in coalescentia labiorum, palpebrarum, podicis, &c.

Solutio continui est, quæ partium cohærentiam & unitatem dissolvit; qualis est in vulneribus, ulceribus, fracturis, carie ossis, contusione, fibrarum divulsione. Hæc vulgo morbus cōmunis dicitur. Numeratur autem à me inter morbos conformationis vel organicos; quia organum vitiat, & conformationem parti debitam tollit.

Communes morborum differētiæ. Præter explicatas morborum species, etiam communes seu accidentariæ quædam eorum differentiæ proponi solent: nam

Primo, ratione originis, morbus alius est idiopathia, alius sympathia.

Idiopathia. Idiopathia est morbus ab alio morbo non dependens. Estque protopathia & deuteropathia.

Protopathia. Protopathia, sive morbus primarius, est idiopathia quæ ab alio morbo non est orta.

Deuteropathia. Deuteropathia, sive morbus secundarius, est idiopa-

thia,

thia, quæ ab alio morbo originem duxit.

Sympathia eſt morbus ab alio morbo dependens. *Sympathia.*

Quæ fit, vel quia id communicatur, quod non debebat communicari: ut cum ab humido cerebro catharri in thoracem vel aliam partem delabuntur; vel cum motus, cerebro impreſſus, communicatur ventriculo, quò ille interdum ad vomitum ſtimulatur. Vel quia id non communicatur, quod debebat: ut quando ex vulnere ſpinæ dorſi oritur brachii vel cruris paralyſis, ſenſum & motum tollens; propterea quod ſpiritus, ob illud vulnus, in illas partes influere non poſſunt.

Deinde à numero, morbus alius dicitur unus, alii multi,

Unus morbus eſt, qui idem unam partem vel plures, ſed ſine interruptione ullâ, occupat: talis eſt intemperies calida vel frigida ventriculum, vel totum corpus infeſtans. Eſtque vel ſimpelex vel compoſitus. *Morbus Unus.*

Simplex eſt, qui unius duntaxat ſpeciei ſimplicem naturam accepit: ut intempèries, vel vulnus, vel obſtructio ſimplex: *Simplex.*

Compoſitus eſt morbus unus, qui ex multis morbis, eidem parti inſidentibus, & quaſi connexis, concrevit. *Compoſitus*

Hic componitur, vel ex morbis ejuſdem generis, ut intemperies calida & ſicca, luxatio & vaſis compreſſio in crure: vel ex morbis diverſi generis, ut luxatio, vulnus, vel ulcus cum phlegmone.

Multi morbi ſunt, quorum unus non inhæret parti, quam alter occupat, nec ei continuatur. Suntque vel complicati, vel connexi, vel disjuncti. *Morbi multi.*

Cõplicati, ſunt morbi multi, qui eidem actioni nocẽt: ut pleuri- *Complicati.*

pleuritis & asthma; quorum uterque tussim & difficilem respirationem efficit: illa autem pleuræ & lateri dicitur insidere; hoc vero bronchiis pulmonum.

Connexi. Connexi, sunt morbi multi, quorum unus ad generationem alterius aliquid confert; ut intemperies frigida & humida cerebri & ventriculi, vel pulmonum.

Disjuncti. Morbi disjuncti sunt morbi multi, qui nec eidem actioni nocent, nec alter alterum producit; sive sint ejusdem generis, sive diversi: ut vulnus capitis & cruris; pedis ulcus & nervi optici obstructio.

Præterea, ratione magnitudinis, morbus est magnus, vel parvus.

Morbus magnus. Magnus morbus est, qui magnopere affligit. Quod cõtingit vel ob magnum recessum à naturali dispositione; vel ob partem affectam, ut vulnus cordis & cerebri; vel ob malignam causam, ut vulnus à venenato animali illatum; vel ob symtomata, ut affectio colica dolorum vehementiâ vires prosternens.

Parvus. Parvus morbus contrario modo se habet.

Quartò, à more, sive agendi modo, quo ægrum pro apparente suâ naturâ afficit, morbus alius dicitur benignus, alius malignus.

Benignus. Morbus benignus est, qui nulla vehementiora & sæviora supra naturam suam habet symtomata: ut febris tertiana, & febris ardens.

Malignus. Malignus est, qui sævit vel perseverat vehementius aut diutius, quam natura ejus præ se fert: ut febris pestilens, ulcus cacoethes.

Adhæc morbus, ratione durationis, est brevis vel longus: item continuus vel intermittens: nec non recens vel in-

inveteratus.

Morbus brevis eſt, qui brevi finitur, ut febris ardens, pleuritis. Eſtque vel ſine periculo, ut ephemera; vel eſt brevis cum magno periculo, qui vocatur acutus. *Brevis.*

Hic eſt vel perperacutus ſive peracutiſſimus, qui tertio vel quarto die finitur, ut febris peſtilens, apoplexia gravis: vel peracutus, qui uſque ad ſeptimum diem extenditur: vel acutus ſimpliciter, qui ad decimum quartum, vel vigeſimum diem, ad ſummum durat, ut febris continua non ardens: vel acutus ex decidentia, qui quadrageſimum diem pro ſummo termino habet. *Acutus.*

Qui diutius, quam quadraginta dies, durat, longus vocatur. *Longus.*

Continuus eſt, qui continuo affligit, donec totus ſit ſublatus. *Continuus*

Iſque aut ita eſt continuus, ut eodem modo ſemper ſe habeat, vel increſcat, vel remittat; & is cõtinens dicitur, ut febris ſynochus: aut quamvis continuo affligat, alternas tamen intentiones & remiſſiones habeat; atque hic poſterior continuus ſimpliciter, vel remittens appellatur, ut tertiana continua.

Intermittens eſt, qui quibuſdam periodis affligit & deſinit. *Intermittens.*

Periodus eſt tempus in morbis intermittentibus, ex intenſione & intermiſſione conſtans. *Periodus.*

Pars periodi, qua morbi illi intenduntur vocatur Paroxyſmus vel Exacerbatio: qua intermittunt, Integritas. *Morbi.*

Paroxyſmus eſt ordinatus, qui certis temporibus intenſionis affligit, ut fit in febri tertiana: vel inordinatus, qui nullum certum intenſionis tempus obſervat; ſed *Paroxyſmus.*

nunc hoc, nunc illo die redit; nunc citius, nunc tardius infestat, talis est in febri erratica.

Morbus, ratione durationis, etiam dicitur esse vel in principio, vel in augmento, vel in statu & vigore, vel in declinatione.

Tempora morborum, & unde ea oriantnr.

Hæc tempora in morbis oriuntur, tum à varia materiæ morbificæ alteratione, auctione, vel imminutione; tum ab ægri temperamento seu robore, diversimodè immutato. Cum enim in principio ægri vires adhuc sint validæ; materiaque morbifica nondum multum sit alterata, hinc omnia symtomata in principio sunt mitiora: sed cum illius partes sensim aliter disponantur, illaq; sæpè magis magisque sensim incalescat, & nonnunquam acrior evadat, viresque ægri debilitentur; hinc morbus pedetentim gravior & tandem gravissimus per maximam humorum ebullitionem, quæ fræquentissime accidit, evadere consuevit. Cumque, per ebullitionem vel attenuationem, materia morbifica expelli, vel æger ab illa opprimi soleat; hinc circa morbi vigorem ægri, si fuerint debiliores, intereunt; sin robustiores, vehementer quidem perturbantur, sed postea melius habent: & morbus paulatim declinat, ac tandem finitur.

Tempora morborum sunt vel universalia, quibus totius morbi, mutatio distinguitur; hæc sunt morbi principium, quo ille agere incipit, nec actiones valde lædit: augmentum, quo jam magis magisque affligit; status, quo ægri maximè læduntur, & symtomata maxima apparent: declinatio, qua imminuitur actionum læsio. Vel tempora morborum sunt particularia, quibus uniuscujusque

cujuſque periodi mutationes diſtinguuntur.

Sextò, ab eventu, morbi dicuntur ſalutares, qui ut plurimũ ad ſalutem finiuntur, ut tertiana vera dicta: vel dubii, à quibus multi ſanãtur, & multi intereunt, ut pleuritis: vel lethales, qui maxima ex parte ęgros perimunt, ut apoplexia fortis. Item ſanabiles, qui remediis ſæpè cedunt, ut febris ardens; vel inſanabiles, qui etiamſi non occîdant, tamen vix aut nunquam ſanantur, ut elephantiaſis. *Morbus Salutaris. Dubius. Lethalis. Sanabilis. Inſanabilis.*

Ratione cauſarum morbificarum, alii ſunt exquiſiti, qui ex ſincero aliquo humore oriri dicuntur, talis eſt tertiana exquiſita, quam volunt à bile ſincera oriri; alii ſpurii à mixtis humoribus nati, ut tertiana ſpuria, quæ fertur ex bile pituitæ mixta provenire. Deinde *Exquiſitus. Spurius.*

Hinc alii dicuntur hæreditarii, qui originem ducunt à vitio ſeminis, vel materni ſanguinis, quod parentes, morbis aliquibus obnoxii, illis impreſſerunt; talis in multis eſt podagra & calculus: alii nativi, qui licet non ſint hæreditarii, attamen nobiſcum ex aliqua aliâ causâ naſcuntur; hinc multi ob varias cauſas naſcuntur claudi vel gibboſi: alii adſcititii, qui poſt nativitatem caſu quodam contingunt. *Hæreditarius. Nativus. Adſcititius.*

Atque hinc etiam alii morbi vocantur ſanguinei, qui fiunt à ſanguine, qualis dicitur eſſe ſynochus, phlegmone: alii bilioſi, qui fiunt à bile, ut fertur de tertiana exquíſita, & eryſipelate: alii pituitoſi, qui fiunt à phlegmate, ut febris quotidiana, œdema: alii melancholici, qui fiunt à melancholia, ut quartana, ſcirrhus. *Sanguineus. Bilioſus. Pituitoſus. Melancholicus.*

Octavò ab anni temporibus, morbi alii dicuntur verni, qui verno tempore gignuntur, qualeſcunque illi fuerint: *Vernus.*

Æstivus. *Autumnalis.* *Hibernus.*

aut qui frequentissimè tunc gigni solent: alii ęstivi: alii autumnales: alii hiberni; de quibus simile quid est intelligendum, quod de vernis diximus.

Pandemius. *Epidemius.*

A loco & regione dicimus morbos alios esse communes seu pandemios, quando ejusdem speciei morbi, in aliqua regione, plures eodem tempore, invadunt. Qui sunt vel epidemici, certo quodam tempore, nunc in una nunc in pluribus regionibus, multos simul infestantes, iique plerumque sunt pestilentes, qualis est ipsa pestis, & nonnunquam dysenteria: vel endemii, qui certum,

Endemius.

aliquem locum & regionem semper occupant, talis apud batavos & alios septentrionales est scorbutus. Alii à

Sporadicus.

regione dicuntur morbi sporadici seu dispersi, qui, specie inter se differentes, eodem tempore plures homines in eâdem regione infestant; tales sunt pleuritis, ophthalmia, angina, in eadem urbe vel regione simul grassantes.

Cognatus.

Decimò, ratione temperamenti corporis affecti, morbi alii dicuntur naturæ cognati, qualis est febris ardens hominibus calidiori temperamento præditis: alii minus

Minus cognatus.

cognati, qualis est causus ratione eorum, qui temperamentum frigidius habent.

Virilis, Muliebris.

A sexu, morbi alii sunt virorum, ut priapismus; alii fœminarum, ut hysterica passio.

Puerilis, Juvenilis, Senilis.

Duodecimò, ab ętate alii morbi sunt puerorũ, ut epilepsia: alii juvenũ, ut febris ardens: alii senum, ut apoplexia.

Particularis. *Universalis.*

Ratione corporis, quod morborum est subjectum, morbi alii dicuntur particulares, qui tantum partem vel partes aliquas occupant, ut pleuritis: alii universales, qui totum corpus obsident, ut Febris; cujus levem de-

scripti-

ſcriptionem auctarii loco hic lubet ſubjungere.

Febris eſt incaleſcentia ſanguinis in corde; naturali interdum major; interdum minor; ſed ſemper malignior. *Febris.*

Major illa ſanguinis incaleſcentia apparet ex. gr. in febrium intermittentium paroxyſmi vigore; minor in iſtarum paroxyſmi initio. Malignior vero ſanguinis in febribus incaleſcentia ex eo patet, quod ſanguis per ipſam nõ tam aptus alendo corpori evadat, quam per naturalem; quamvis per hanc ſanguis interdum minus juſto incaleſcat, uti fit in timore; vel nonnunquam etiam calorem juſto majorem concipiat, ut contingit in ira. Cum autem incaleſcentiã ſanguinis in febribus maligniorem eſſe dico, non talem malignitatem intelligo, qualis in peſte, variolis, aliiſque ſimilibus morbis malignis dictis, obſervatur; ſed talem ejus quandam pravitatem, cujus nos exactam rationem reddere non poſſumus.

Febris eſt ſimplex, vel compoſita.

Simplex eſt hectica, vel ſchetica.

Hectica ex ipſa cordis intemperie oritur. Eaque eſt vel ſine; vel cum partium carnoſarum, aut fibroſarum tabe. *Hectica.*

Febris vero ſchetica à ſanguinis intemperie originem ducit. Eaque eſt continua, vel intermittens. *Schetica.*

Schetica continua oritur à ſanguinis intemperie perpetuò & continuò in ſanguine exiſtente. Eaque eſt primaria, vel ſymtomatica.

Continua primaria eſt à vitio perpetuo ſanguinis, quod aliunde in illum non defertur. *Continua primaria.*

Atque hæc pro diverſitate modorum, quibus ſanguis corrumpitur, eſt vel minus, vel magis maligna.

Minus

Minus maligna eſt ephemera; ſynochus; continua quotidiana, tertiana, quartana, vaga.

Ephemera. Ephemera, ex vitio partium ſpirituoſiorum & volatiliorum ſanguinis originem ducens, facilius diſſipatur, atq; ideo unum tantum diem durare ſolet.

Synochus. Synochus oritur ex vitio humorum, qui ad partis temperatioris ſanguinis naturam accedunt. Eaque eſt homotonos, epacmaſtica, vel paracmaſtica.

Synochus homotonos eſt, quæ perpetua incaleſcentiæ æquabilitate affligit; eo quod tantundem calidi generetur, quantum diſſipatur.

Epacmaſtica eſt, quæ invaleſcendo ſemper moleſtat; propterea quod plus caloris generetur, quam exhalat.

Paracmaſtica eſt, quæ continuo decreſcit; eo quod plus calidi exhalet, quam gignitur.

Deinde ſynochus eſt mitior, ex tenuioribus iſtorum humorum partibus incenſis originem ducens; quæ etiam ephemera extenſa vocatur, quia non raro ad quintum diẽ extenditur. Vel eſt vehementior, cum craſſiores iſtorum humorum partes fervent. Eaque eſt vel non putrida, vel putrida.

Continua quotidiana. Continua quotidiana eſt, quæ ex pituitoſioris ſanguinis vitio accenſa, quotidie intenditur & remittitur.

Tertiana. Continua tertiana eſt, quæ ex bilioſiore ſanguine incenſo orta, alternis diebus intenſionem patitur.

In hac ſi ardor ingens ægrum affligat, cauſus dicitur.

Quartana. Continua quartana eſt, quę ex ſanguine magis melancholico accenſa, quarto quoque die intenditur.

Vaga. Continua vaga eſt, quę ex variorum humorum incẽſorum vitio orta, incerta intenſionis habet intervalla.

Conti-

Continua ſecundaria, ſive ſymtomatica, eſt, quæ ex humoribus, in aliqua parte affecta genitis, & inde in vaſa ſeſe perpetuo effundentibus, atque cum ſanguine miſcentibus, continuo accenditur. Talis obſervatur in pleuritide, angina, lethargo, brachii vel cruris eryſipelate & phlegmone, aliiſque ſimilibus morbis. *Symtomatica.*

Febris continua magis maligna, pro majoris ſuæ malignitatis varietate, eſt febris peſtilens, petechialis, variolarum, morbillorum, ſudor anglicus, morbus ungaricus, vel alia. Atq; hæc de febribus continuis. *Maligna.*

Febres intermittentes ſunt, quæ diſſipato humorum nimis efferveſcentium calore, ad plenam quidem deferveſcentiã veniunt; ſed poſtea, ex novo humorum fervore, rurſus efferveſcunt. *Febris intermittens.*

Atque hoc fit, vel quia ex aliqua parte affecta, ut hepate, liene, pancreate, meſenterio, vel alia ſimili, materia febrilis, certis temporibus ibi genita & matureſcens, ſe in vaſa effundit, & cum ſanguine miſcet: vel quia materia febrilis, in vaſis exiſtens, ſecundum partes quaſdam, certis temporibus, ad incaleſcendum matureſcit: vel quia, propter vaſorum vel viſcerum intemperiem, certis intervallis, materia talis nova gignitur, quæ certis temporibus calorem præter naturam concipere poteſt.

Materia autem illa febrilis, primum efferveſcere incipiens, cum reliquo ſanguine non ſatis bene miſcetur, ac pręterea multas partes aqueas aliaſque craſſas admixtas habet, atque ideo, ubi ad cor primum eſt delata, imminuit primo ejus calorem, facitque totius corporis frigus; in cerebro vero talem excitat ſpirituum motum, ut illi inordinate in partes fluentes, convul-

ſivum per totum corpus producant motum, quem nos, cum prædicto frigore, rigorem & horrorem appellare ſolemus. Diſſipatis vero, aut diſſperſis ex ſanguine aqueis & craſſis iſtis partibus, reliquæ illæ efferveſcentis humoris partes, cor ingreſſæ, & cũ ſanguine ibidem melius mixtæ, cõcipiũt majorem calorem, & inducunt paroxyſmi augmentum, & deinde ſtatum: materia autem illa fervida paulatim diſſipata, combuſta, aut per ſudores, vel alias evacuationes, è corpore ejecta, producit paroxyſmi declinationem, & tandem finem.

Febres intermittentes vel ſunt ſtatæ, quæ certis; vel vagæ, quæ incertis temporibus exacerbantur.

Intermittens ſtata eſt vel quotidiana, vel tertiana, vel quartana.

Quotidiana. Intermittens quotidiana eſt, quæ à pituitoſiore ſanguinis vitio originem ducens, quotidie invadit & deſinit.

Tertiana. Tertiana intermittens eſt, quæ à bilioſo humore orta, tertio quoque die paroxyſmum ſuum abſolvit.

Quartana. Quartana intermittens eſt, quæ à melancholico ſucco originem ducens, quarto quoque die poſt exacerbationem deſinit.

Vago. Intermittens vaga eſt, quę ex variis ſuccis orta, vel diverſimode in vaſa irrumpens, varios & incertos invaſionis & intermiſſionis tempora habet.

Cauſa diverſitatis iſtarum exacerbationum. Cauſa, cur hæ febres diverſis diebus exacerbantur, conſiſtit in diverſą humorum ad efferveſcendum aptitudine, ex certa eorum temperie orta.

Febris cõpoſita. Atque hæc de febri ſimplici. Febris compoſita eſt, ubi febris cum febre conjungitur.

Eſtque vel homogenea, ubi ſimilis cum ſimili eſt conjuncta

juncta; qualis est duplex quotidiana, duplex tertiana, duplex vel triplex quartana: vel est heterogenea, ubi dissimiles conjunguntur, talis est semitertiana & hectica cui intermittens est conjuncta.

Atque hæc de febribus.

Inter communes morborum differentias imprimis observanda est illa ultima, quâ morbi alii dicuntur solitarii, alii causâ foti, alii symtomate comitati: nam pro harum diversitate, morborum curatio summopere variari solet. *Morbus solitarius; Causâ fotus; & symtomate comitatus.*

De causis itaque morborum jam est agendum, & postea de Symtomatis.

CAPUT III.

De Morborum Causis.

Causa morbi est à quâ morbus est.

Itaq; per causam Medici efficientem solam intelligunt. *Causa morbi.*

Idque meritò. Cum enim morbus sit partium dispositio, nullam materiam habet. Forma vero morbi, quæ est dispositionis partium pravitas, est ipse morbus; uti & finis, qui est aptitudo ejus, qua actiones lędere est aptus: utpote quę non re, sed sola ratione sive consideratione nostra, à morbo differant.

Hæc, ut in aliis disciplinis, ita etiam in Medicina varie distribui solet: est enim proxima, vel remota: per se, vel per accidens: cõmunis, vel propria: evidẽs, vel abdita: &c.

Potissimum vero apud nostros dividitur in externam & internam; item in illam, quæ sola, & quæ cum aliis morbum producit.

Externa. Causa externa est, quæ extrinsecus adveniens morbis originem præbet. Estque necessaria, vel contingens.

Externa necessaria. Necessaria externa est, quę à rebus quibusdam externis, ad vitam necessariis, oritur. Estque vel aëris, vel cibi & potus vitium.

Aeris Vitium. Aëris vitium est qualitatum ejus immoderatio, vel subita mutatio, vel inconveniens ejus motus.

Qualitatum aeris immoderatio, seu intemperies, est vel manifestarum, ut intemperies ejus calida, frigida, humida, sicca; vel occultarum.

Et aêris quidem intemperies calida sanguinem, uti & reliquum corpus calefacit, dissolvit, liquat, attenuat, adurit; undè plurimi morbi, eique sæpe acuti originem ducunt: præterea poros aperit, caloris nativi vim dissipat, coctionem quoque & nutritionem illa dissipatione debilitat, diuque perseverans senium mortemque præpropere accersit.

Frigida verò, etiamsi in robustioribus per refrigerationem corpus firmet, partesque, ut & calidum nativum, conseruet & augeat, appetitum acuat, coctionem foveat, vitã protrahat, & in omnibus morbos acutos calidos reprimat. Attamen in minus firmis spiritus, sopiendo, exstinguit, calorem nativum debilitat, humores incrassat, diuturnos morbos & destillationes excitat, cerebrum nervosque debiliores reddit.

Humida spiritum incrassat, corpus supervacua humiditate onerat, & calorem nativum infringit; unde coctiones debilitantur, & cruditates gignuntur; atque ex illis catharri diuturni, febres, cachexia, ulcera putrida, & dysepulotica; idque præcipuè, si frigus adfuerit. Sin vero

vero adfuerit calor, putredines humorum & partium solidarum inducit, corpora emollit, laxat, ineptaque obeundis muneribus reddit.

Sicca spiritus quidem facit limpidos, humores supervacuos absumit, eosque à putredine tuetur, & corpora dura, solida, fortiaque efficit, articulosque roborat: quoniam tamen illa indurat, humoresque crassiores reddit, obstructionum est autor; &, si intemperies calida hanc comitetur, humores adurit, atramq; bilem gignit.

Occultarum qualitatum in aere vitium est, quando ille à fætidis, putridis, venenatis, contagiosis, pestilentibus, aliisque perniciosis exhalationibus & inquinamentis, contaminatus est. Hinc pravæ illę qualitates spiritibus, humoribus, & partibus solidis, inferuntur, atque inde putridi, & maligni, venenati, contagiosi, pestilentiales, aliique exitiosi morbi excitantur.

Subita insolensque aëris mutatio, sive sit ab annuis aut menstruis tempestatibus, sive à rarioribus cœli constellationibus, sive à loci mutatione; qualis fit à peregrinantibus, & ægris se aëri foris primò committentibus; spiritus, humores, reliquumque corpus varie alterat & perturbat, unde exitiales morbi sæpe gignuntur. Nam aperto ex. gr. per calorem corpore, si frigus subito superveniat, altissimè illud corpori insinuatum vehementer nocet. Cōtra vero, si corpus à frigore fuerit clausum, repentinus calor, humores spiritusque agitando, dum ii exitum è cute non inveniunt, corpus summopere labefactat, morbosque ex putredine gignit.

Aëris motus inconveniens morborum est opifex; primo, cum à ventis & procellis nimis vehementer agitatur,

quo ille altius in poros cutis impellitur, suasque qualitates, quas à cœlo vel terra vel aquis habet, profundius in corpus invehit; ut manifestum est ex flatu aëris, in cutim flabello acti: & deinde, cum aër nimis est tranquillus, & nulla ventorũ vi impellitur. Hinc enim omnes vapores & fumi, à terrâ & aqua perpetuo sublati, & in aëre hærentes, putrescunt, & instar stagnantis aquæ corrumpuntur, unde putridi, contagiosi, & pestilentes morbi sæpe originem sortiuntur.

Vitium cibi & potus.

Vitium cibi & potus est inconveniens eorum vel qualitas, sive sit manifesta, sive occulta; vel quantitas, repletionis sc. aut inediæ; vel sumendi tempus pravum; vel ordo perversus.

Manifesta eorum intemperies est justo vel calidior, vel frigidior, vel humidior, vel siccior; item crassior, vel tenuior.

Cibus & potus, justo calidiores, producunt humores biliosos, sanguinem incendunt, ac totum corpus excalefaciunt; ut allium, piper, aliaq; aromata, vinum generosum, &c. Atque hinc fere morbi calidi.

Frigidiores gignunt humores frigidos & crudos, ac totum corpus refrigerant, ut pisces, lactuca, cervisia valde tenuis. Hinc morbi frigidi.

Humidiores corpus humectant: Sicciores exsiccant, & similes morbos producunt.

Crassior cibus & potus, ut bubula caro, panis azymus, aqua palustris, cerevisia crassa, & ex crassæ substãtiæ frumento cocta, parit obstructiones; unde varii morbi.

Tenuior succos parit tenuiores, qui facile dissipantur; unde languor.

Alimen-

Alimenta obtinent vitium occultæ qualitatis, quando putredinem conceperunt, aut aliam ejuſmodi noxiam qualitatem habent, quâ naturam corporis noſtri perniciosè lædunt: talia ſunt frumentum & carnes putredine aut ſitu corrupta, item venenis vitiata.

Ex repletione, ſive ſatietate à nimio cibo & potu, oritur plethora, ubi ſc. alimenta benè à natura ſubiguntur; vel cacochymia, ubi ipſa corrumpuntur; atque ab his duabus infinita eſt morborum ſeges.

Contra, per inediam, aut ubi minus cibi, quam natura exigit, aſſumitur, non ſolum humores, ſpiritus, & calor nativus; ſed etiam partes ſolidæ conſumuntur: & deinde, quamvis humores crudi per eam concoquantur, corrupti tamen & ferventiores, ut bilioſi, hac ebulliunt, & quaſi in furorem aguntur.

Lædit etiam alimentum quod tempore non idoneo aſſumitur, nimirum horâ non conſuetâ, & priori cibo non concocto, nec ventriculo exonerato: nam ſi hoc tempus antevertatur, cruditates, atque hinc obſtructiones, aliique morbi gignuntur. Protractio vero alimenti ſumendi, & diuturnior famis toleratio, ventriculum pravis humoribus, ibi redundantibus, & ab aliis ſeparatis, vel recens genitis, aut eo appulſis & acrioribus redditis, moleſtat.

Ordo in alimentis ſumendis pervertitur, ſi cibus, qui ceteris concoctu difficilior eſt, & difficilius per vaſa trāſit, iis præmittatur, qui facilis ſunt coctionis, & facile diſtribuūtur. Hinc ciborum oriri creditur corruptela; unde cacochymia & morbi.

Cauſæ externæ contingentes ſunt vitia rerum, nulla neceſſitate *Cauſa externa contingens.*

cessitate nobis occurrentium: ut ictus gladii, lapsus ab alto, aliaque fortuita.

Causa interna. Atque hæc de causa externa. Interna est, quæ intrinsecus corpori inhærens, ibique genita, morbos efficit.

Requiritur, ut causa morbi interna in corpore sit genita; alioqui enim cibus vel potus, quantitate vel qualitate peccans, & intro assumtus, esset causa interna.

Causæ morborum internæ hæ sequentes fere esse videntur: errores in motu vel quiete; nec non in somno & vigilia; item in animi pathematis: vitia excretorum & retentorum; spirituum; humorum; partium solidarum: denique illa, quæ toto genere præter naturam in corpore gigni dicuntur.

Errores in motu & quiete. Errores in motu vel quiete commissi, sunt motus corporis immoderatus, quies nimia, & motus intempestivus.

Motus immoderatus calorem nimium primò excitat: diu autem continuatus, & sæpius reiteratus, spiritus caloremque nativum, ac solidarum partium substantiam, dissipat, totumque corpus refrigerat: nervorum, ligamentorum, ac musculorum robur dissolvit; membranas interdum laxat & distendit, venasque nonnunquam rumpit: sanguinē totius corporis exagitat: chylum crudum è ventriculo in venas propellit, atque ita cruditates & obstructiones parit: corruptos humores, alioquin tranquillos & locò ignobili quasi sopitos, commovet, per corpus disjicit, & in iis ebullitionem excitat; qui deinde corpus varie lacessunt: & quoquoversum expulsi, scabiei, tuberculorum, omnis generis abscessuum, febrium, alui profluviorum, vomitionum, multorumque aliorum affectuum

affectuum ſunt autores.

Nimia quies, ſeu otium & deſidioſa vita calorem nativum ſpiritusque obtundunt, eosque, ad omnes mentis aliaſque naturæ functiones, ineptos reddunt: corpus enervant, evacuationes impediunt, excrementorum vitioſorumque humorum copiam producunt & augent.

Intempeſtivus motus eſt, qui mox à cibo ſumto, vel cum corpus pravis humoribus ſcatet, fortiter inſtituitur. Illo partes chyli crudæ in viſcera, aliique humores à corde non ſatis excocti, ipſaque cacochymia, quæ adeſt, in habitum corporis propelluntur, unde obſtructiones & cutanei affectus; ut pruritus, tubercula, ſcabies.

Errores in ſomno & vigilia ſunt immoderatę vigilię & nimius ſomnus; quæ eadem fere mala gignunt, quæ nimius motus & immoderata quies: ad illa enim, tanquam eorum ſpecies, hæc non incommode referri poſſunt. *Errores in ſomno & vigilia.*

Eſt præterea error in ſomno, ſi ii meridie dormiant, qui pręcedente nocte bene dormiverunt. Hi enim, ſequente nocte minus dormientes, inordinato motu corpus per lectum jactant, quo juſta coctio & diſtributio ciborũ impeditur, unde cruditates natæ morbos gignere poſſunt. Valetudinariis autem & ſenibus, qui noctes fere magnam partem inſomnes ducunt; item quibuſdam ex nimio labore defatigatis, ſomnus meridianus prodeſt. Quod enim de calore, per hunc ſomnum intro, & per lucem foras evocato, circumferri ſolet, infirmioribus videtur niti fundamentis; & præterea, ſi qua inde noxa eſſet metuenda, illa facile per locum tenebroſum evitari poſſet.

Errores in pathematis ſunt affectus animi intemperati: *Errores in affectibus animi.*

quorum præcipui ſunt gaudium, mœſtitia, timor, ira.

Gaudium, ſi immoderatius fuerit, ſpiritus & ſanguinẽ ita vehementer interdum foras effundit, ut ii, qui debiliores ſunt, ſyncopen & mortem repentinam incurrant.

Timor & mœſtia naturalem ſanguinis incaleſcentiam & diſtributionem impediunt, & partes corporis refrigerant, vires omnes debilitant, unde pulſus parvi, rari, debiles, tremor, & aliquando ſyncope. Atque hæc præcipuè fiunt à timore, qui, caloris diſtributionem repente ſufflaminando, mortem interdum ſubitaneam inducit. Mœſtitia autem coctiones vitiat, ſanguinemque melancholicum gignit.

Effrenata vero ira cor inordinatâ quadam vehementiâ dilatat, & ſanguinem incendit; unde totum corpus incaleſcit, & quam maxime perturbatur, febreſque interdum excitantur.

Excretorũ & retentorum vitia.

Excretorum & retentorum vitia ſunt excrementorum juſto vel parcior, vel copioſior, excretio.

Iuſto parcior eorum excretio morbos parit, dum nativus calor ab excrementis retentis obruitur, & ipſa, putredinem alienaſque pravas qualitates concipientia, eas humoribus & reliquo corpori communicant, obſtructioneſque pariunt.

Copioſior excrementorum excretio etiam multorum morborum eſt cauſa: excrementa enim cum multis ſpiritibus excernuntur; itaque dum horum immoderata fit excretio, calor nativus diſſipatur, unde naturales animaleſque functiones langueſcunt, & tabes, cachexia, hydrops, aliique morbi frigidi emergunt: idque præcipuè, ſi ſanguinis immodica fiat profuſio, vel ſeminis immoderata

derata ejectio.

Spirituum vitia ſunt nimia eorum copia, inopia, inconveniens eorum calor, frigus, tenuitas, craſſities, motus. *Vitia ſpirituum.*

Humorum vitium eſt plethora, deficiens ſanguinis copia, cacochymia, & pravus humorum motus. *Vitia humorum.*

Plethora eſt, cum humores, alendo corpori utiles, in venis ſupra mediocritatem abundant. *Plethora.*

Eſtque vel ad vaſa, cum ſanguis ita abundat, ut vaſa, quibus continetur, mole ſuâ diſtendat: vel ad vires, quãdo tanta eſt ſanguinis copia, ut vaſa quidem non ſupra modum repleat; viribus tamen ſit gravis.

Ex his oriuntur plurimi morbi, ut inflammationes, apolexia, vaſorum ruptiones, febres.

Deficiens ſanguinis copia etiam morbos accerſit, ut tabem, atrophiam, caloris nativi extinctionem. *Sanguinis inopia.*

Cacochymia eſt humorum, corpori alendo inutilium, in venis, vel extra illas, redundantia. *Cacochymia.*

Eſtque vel pituitoſa, vel bilioſa, vel melancholica, vel atrabilaris, vel ſeroſa, vel maligna.

Cacochymia pituitoſa eſt inſipida, acida, ſalſa, vitrea, vel gypſea.

Bilioſa eſt vitellina, porracea, æruginoſa, vel glaſtea, ſive glaſtum colore referens.

Atrabilaris eſt ſanguinea, melancholica, pituitoſa, vel bilioſa, ſive è bile genita.

Seroſa eſt mitis, vel acris.

Deinde cacochymia eſt univerſalis, vel particularis: & hæc poſterior eſt publica, in partibus publicis; vel privata, in partibus privatis exiſtens.

Denique cacochymia eſt cruda, quæ ad evacuandum eſt inepta; vel cocta, quę juſtam tenuitatem habens, & à reliquis humoribus & partibus ſeparata, ad excernendum eſt apta.

Ex hac congeneres naſci innumeros morbos quotidiana experientia ita docet, ut exempla nulla hic videantur deſiderari.

Solidarum partium vitium.

Vitium ſolidarum partium eſt, cum ipſæ corrumpuntur. Hinc morbos naſci docet pars gangrænâ affecta, quæ vitium ſuum ſæpè quam celerrime reliquis partibus communicat.

Res toto genere præter naturam in corpore genitæ.

Res toto genere præter naturam in corpore genitæ, quæ morbos gignunt, ſunt calculi, vermes, & ſimilia.

Calculi, obſtructiones, &, ſi acuti ſint, ſolutiones cōtinui, & ſummos ſæpe dolores pariunt.

Vermes multorum malorum ſunt autores, ut febris, palpitationis cordis, pruritus narium, epilepſiæ, pravi appetitus, &c.

Atque hæc de externa & interna cauſa diximus.

Cauſa ſolitaria, & cum alià agens.

Cauſa morbi ſolitaria ex. gr. eſt ictus gladii, vulnus; & lapſus, contuſionem vel luxationem inferens.

Ejus vero, quæ cum aliis cauſis morbum inducit, exemplum eſt cacochymia, quæ à mala diæta orta, cum obſtructionibus & putredine, febrim parit.

Hæc poſterior, primo eſt princeps vel miniſtra: & deinde procatarctica, antecedens, vel continens.

Procatarctica.

Procatarctica eſt cauſa cum aliis agens, unde primò morbus producitur; ſive illa ſit externa; ſive interna, ut ira, vel æſtus aëris, cacochymiam movens febrimque inducens.

Antece-

Antecedens est, quæ in corpore ortum ex alia ducẽs, ita morbum producit, ut eâ sublatâ morbus possit perseverare: ut plethora vel cacochymia à diætę vitio orta, unde inflammatio vel obstructio in venis alicujus partis, vel cõstipatio viscerum originem ducit. *Antecedens.*

Hęc morbum vel proximè attingit, & conjuncta vocatur, ut intemperies alicujus partis frigida, quæ vicinę parti similem intemperiem tribuit: vel remotè, quæ synecdochicè antecedens vocatur, ut plethora respectu phlegmones, mediante putredine vel affluxu, inductæ.

Continens est causa morbi interna, cum materiâ, aliunde orta, quę ita morbo proximè adhæret, ut eâ positâ morbus ponatur, sublatâ tollatur: ut calculus, qui, ex cacochymiâ, ab intemperantia cibi & potus ortâ, natus, ureterem obstruit. *Continens.*

Atque hinc constat non omnes morbos continentem causam habere. Non enim omnes sunt cum materia, nec causam internam habent.

CAPUT IV.

De Symtomatis.

IAm porro agendum de Symtomate: quod est res contra naturam, in corpore nostro à morbo profecta. *Symtoma.*

Estque vel morbus à morbo ortus; ut intemperies ventriculi calida, originem ducens à prę̨sente intemperie calida hepatis: vel morbi causa à morbo nata, ut redundantia bilis ab intemperie calida hepatis originem ducens, febrimque pariens: vel simplex symtoma.

Hoc postremum est actio læsa, excrementorum vitiū, qualitas corporis immutata.

Actio læsa. Actio læsa est, quæ secundum naturæ leges non perficitur. Estque abolita, diminuta, aucta, vel depravata.

Actio abolita est, quæ omnino cessat; ut cœcitas, paralysis.

Diminuta, quæ debiliter & imperfecte peragitur; ut nyctalopia, stupor.

Aucta est, qnæ validius, vehementius, & fortius justo peragitur; talis est nimia vigilia, pulsus & respiratio ingens, aliæque similes, quę mediocritatem excedunt.

Depravata est vitiosa, quę tamen nec est abolita, nec aucta, nec diminuta; ut depravata imaginatio melancholicorum, diabolos, chimæras, aliaque monstra horrenda sibi adesse imaginantium.

Excremētorum vitium. Excrementorum vitium est, ubi illa qualitate, quantitate, excernendi modo, tempore, vel toto genere, à naturali statu recedunt.

Qualitate recedunt, excrementorum putredo; urinæ nimia acrimonia, bilis amaror nimius; nimia etiam eorum crassities, vel tenuitas, vel alia qualitas præter naturam.

Quantitate, ubi copiosius vel parcius profluunt; ut diarrhæa, aluus nimis adstricta.

Modo excernendi, ubi per convenientia loca non excernuntur; ut si alvi fæces per os ejiciantur, uti fit in volvulo: vel sanguis menstruus evacuetur per mammas, vel vomitu.

Excernendi tempore delinquunt menses, qui justo citius vel tardius profluunt.

Toto

Toto genere à naturali ſtatu recedunt, ex. gr. vermes, calculi, item pannus, cultri, clavi, aliaque multa ſimilia, è corpore excreta.

Qualitas corporis immutata eſt quoduis accidens, quod ſolidioribus partibus præter naturam ineſt, & morbum ſequitur. *Qualitas corporis immutata.*

Hæc à numero ſenſuum, quibus percipitur, in quinq; ordines redigitur.

Primi ordinis ſunt fœdi colores; ut flavus ab ictero, pallidus à leucophlegmatia.

Secundi, ſunt ſoni præter naturam; ut aurium tinnitus, plumonum fauciumque ſtertor, dentium ſtridor, &c.

Tertii, ſunt tetri odores, quos axillæ, nares, os, aut univerſum corpus exſpirat.

Quarti, ſunt ingrati ſapores, qui linguam vel palatum inficiunt.

Quinti, ſunt tactiles qualitates, quæ non conveniunt; ut inconveniens calor, frigus, humiditas, ſiccitas, mollities, durities, ſcabrities, item dolor: qui eſt triſtis quędam, ex vehementiore ſenſoriorum tactoriorum motu orta, ſenſatio.

Hic, pro cauſæ efficientis & ſubjecti diverſitate, eſt varius. Ab acribus enim & pungentibus, in partibus nervoſis & membranoſis, acutus: à rebus obtuſis, in partibus carnoſis, obtuſus: à ponderoſis, & in parēchymatis, gravativus: circa arterias, pulſans percipitur dolor.

Atque ita ſumma genera ſymtomatum enarravimus, quę ut paulò clariora evadant, ea in exemplis particularibus nonnihil demonſtranda, cauſæque eorum reddendæ videntur: quod ut commodè fiat, actionum læſiones, cæteris

cæteris præmittere, easque eo fere ordine, quo actiones humanæ in cognitione physiologica *cap.* 1. propositæ fuerunt, exponere decrevi.

Actionum naturaliũ læsiones. Inter Actionum naturalium lęsiones prima, est abolita, imminuta, aucta, vel depravata fames, vel sitis.

Vitia famis. Aboletur vel diminuitur fames, quando nullus aut nimis paucus succus acris & fermentaceus ab arteriis in ventriculum infunditur, ut fit in nimis diu jejunantibus: vel quia punctio & rosio succi acris, in ventriculum effusi, non percipitur, propterea quod mens intentioribus cogitationibus aliò sit distracta: vel quia nimia aliorum succorum, ex quacunque causa circa ventriculum hęrentium, copia punctionem & rosionem acris istius succi impedit.

Fames supra modum aucta, seu βούλιμος, oritur ab acri illo succo, ventriculum nimis rodente & cibum consumẽte, seu ita attenuante, ut insensibiliter facilè dissipetur. Deinde hujus causa est corporis extenuatio, quâ alimentum celeriter per corpus distribuitur, & ventriculus evacuatur; ac nervus ventriculo insertus, ob extenuationem, valde sensibilis factus, acutius rosionem acris succi, in ventriculum expulsi, persentiscit; pręsertim ubi humores circa ventriculum nulli sunt, qui acrimoniam illam frenẽnt.

Si famem supra modum auctam comitatur vomitus vel diarhæa, vocatur fames canina.

Dapravatur fames in pica & κίττα: ubi carbones, cineres, creta, pix, & alia, à natura nostrâ aliena, appetuntur, ob humorem vitiosum & peculiariter corruptum, qui, ventriculum certo modo movendo, talium rerum appetendarum imaginationem excitat. Huic affectui maximè obnoxiæ

noxiæ

noxiæ ſunt fœminæ, primis uteri geſtationis menſibus.

Quæ ventriculum nimio humore humectant, ſive ibi gignantur, ſive aliunde affluant, illa ſitim tollunt, vel imminuunt. Tollunt etiam ſitim cogitationes, quę mentem aliò diſtrahunt. *Vitia ſitis.*

Quæ vero ventriculi os nimis exſiccant, ſitim ultra modum augent.

Hæc depravatur à pravo aliquo ſucco, ventriculum exſiccante, & potus appetendi imaginationem vitiante.

Huc etiam pertinent deglutitio ablata, qua nihil omnino: & imminuta, quâ cum difficultate aliquid, atque ideo paucum: item depravata, qua palpitando, tremendo, vel convellendo alimentum deglutitur. *Vitia deglutitionis.*

Idque ob vitium rei deglutiendæ. Cum ſc. illa eſt dura, ſicca, aſpera, inęqualis, viſcida, aut ingrato ſapore prædita. Vel ob organum læſum, ex fibris oeſophagi relaxatis, vel exſiccatis, vel tumore, ulcere, aut excoriatione affectis; vel paralyſi aut convulſione laborantibus; vel ex cavitate œſophagi, ob tumorem, vertebrarum luxationẽ, aut ſpinam inhærentem, arctatâ.

Coctionis Ventriculi, ſeu chyloſeos, vitia ſunt Apepſia, Bradupepſia, & Dyſpepſia. *Vitia coctionis ventriculi.*

Apepſia ſeu cruditas, & Bradypepſia ſeu tarda & diminuta coctio, quæ ſecundum magis & minus tantum differunt, fiunt vel ob ventriculi intemperiem frigidam; vel propter obſtructiones vaſorum cœliacorum, quæ ſuccum fermentaceum ventriculo ſuppeditant; vel propter cibos, quantitate aut varietate peccantes, aut concoctu difficiles, aut juſto tempore non ſumptos: vel ob intempeſtivum vel immoderatum corporis motum.

Dyſpepſia, ſive cibi corruptio, eſt nidoroſa, vel acida.

Dyſpepſia nidoroſa eſt, cum alimentum in nidoroſum & quaſi uſtum ſuccum mutatur: quod conſtat ex ructibus, oleum frixum, vel piſces corruptos, aut ſimile quid redolentibus. Hæc plerumque originem ducit ab intemperie ventriculi calida; vel excrementis bilioſis, in eo redundantibus; vel ab alimentis calidis & corruptioni obnoxiis, ut lacte, fungis, fructibus quibusdam horariis, &c.

Dyſpepſia acida eſt, cum cibus in acidum cremorem convertitur: quod cognoſcitur ex acidis ructibus. Hæc provenit ferè ex intemperie ventriculi frigidiore, alimentis frigidis, & ſuccis acidis, circa ventriculum exiſtentibus.

Vitia coctionis, quæ fit in hepate, liene, &c.

Altera coctio ſeu Chymoſis, quæ in hepate, liene & vaſis vicinis fit, & ſanguificatio vulgò dici ſolet, vel aboletnr, cum fere nulla fit chyli mutatio, & pro bono ſanguine, vel potius chymo, pituitoſus, vel ſeroſus gignitur: vel imminuitur, quo ille ſemicrudus generatur: vel depravatur, ubi ſanguis juſto calidior & aduſtus naſcitur.

Sanguificationis ſeu chymoſeos imminutæ & abolitæ cauſa eſt viſcerum horum & vaſorum intemperies frigida, undè gignitur ſanguis crudus inſtar aquæ, in qua carnes recens mactatorum animalium ſunt ablutæ. Eadem oritur etiam à viſcerum obſtructionibus, tumoribus, ulceribus: cum eorum temperies & conformatio his valde vitientur.

Hydrops.

Hoc malum ſi augeatur, naſcitur Hydrops; qui eſt hujus ſanguificationis læſæ ſpecies, in qua tantum ſeroſi humoris gignitur, & in quibuſdam partibus colligitur, utcor-

ut corpus in tumorem attollatur.

Hujus tres præcipuè ſunt ſpecies: aſcites anaſarca, & tympanites.

Quæ ut rectè intelligantur, ſciendum eſt, ad boni ſanguinis generationem requiri, primo ut cibus in ventriculo benè concoquatur & attenuetur: deinde ut chyli partes, quæ ſeſe in venas gaſtricas, lacteas, & meſaraicas inſinuarunt, exactè à moderato calore cum ſanguine miſceantur; ita ut partes aqueæ chyli & ſanguinis à ſpirituoſis & oleaginoſis præter naturam ſeparari, ob exactam mixtionem, nequeant: & denique ut vaſorum tunicæ juſtam habeant denſitatem, ad aqueas & ſeroſas partes in vaſis ſatis continendum. Si itaque contingit ob cruditatem chyli, vel frigiditatem vaſorum vel viſcerum, ex quâvis cauſa ortam, partes chyli cum ſanguine non exquiſite miſceri, aut poros vaſorum vel viſcerum, propter exſiccationem vel aliam cauſam, nimis patere, tum partes ſanguinis aqueæ & ſeroſæ, quia non ſunt ramoſæ, ſed læves, facile per tunicas vaſorum egrediuntnr, tanquam in vaporem reſolutę; qui cum ad ſuperficiem peritonæi, omenti, muſculorum abdominis, aliorumque pervenit, partes ipſius, partim ob anguſtiam loci conglomeratæ, partim à minore ſuperficierum calore condenſatæ, in aquam abeunt. Cum autem hoc fiat continuò, & aquæ iſti, ubi crura nonnunquam replevit, nullus detur exitus, capacitas totius abdominis paulatim impletur, & in magnum tumorem attollitur, qui aſcites dici ſolet.

Aſcites.

Quomodo aqua in vẽtre hydropicorum colligatur.

Nec eſt prætereundum, aliquando contingere, ut hepar, renes, lien, ureteres, vel aliæ partes abdominis, exulceratæ, vel nimis rarefactæ, ſeroſum humorem in ca-

pacitatem ventris perpetuo emittant, & ita aſcitem etiã gignant.

Leuco-phlegmatia

Si autem imbecillis iſtorum vaſorum & viſcerum calor tantum valeat, ut partes aqueæ ſanguinis & chyli leviter quidem, ſed tamen ſatis ſufficienter, quamdiu intra viſcera verſantur, cum reliquis partibus conjungantur, & inter ſe contineantur, tunc non naſcitur quidem aſcites; ſed ubi ille ſanguis ad habitum corporis eſt delatus, tum partes aqueæ & feroſę, leviter cum reliquis mixtæ, ob frigus iſtius loci, à reliquis ſeparantur, & ex poris vaſorum exhalant, atque in aquam condenſantur, quæ ibi hærens, habitumque corporis in tumorem attollens, leucophlegmatiam gignit.

Tympanites.

Si verò contingat, ob intemperiem viſcerum aut vaſorum frigidam, crudos ſuccos in abdomine gigni, eoſq; non ſatis cum ſanguine miſceri; ac præterea aliquam partium abdominis intemperie calida laborare, tũ calor crudos illos ſuccos, ex vaſorum poris exhalantes, ex parte in flatus craſſos reſolvit; aut ubi pori vaſorum vel viſcerũ ita patent, ut tanta copia craſſorum vaporum exhalet, quæ in aquam ſatis commode converti non poteſt, tum etiam plurimi flatus in capacitate abdominis gignuntur: qui, cum ob craſſitiem per inſenſibilem transſpirationem diſſipari nequeant, in abdomine contenti, atque illud diſtendentes, tympanitem pariunt.

Cur hydropicorum urinæ ſæpe ſint paucæ & rubræ.

Hinc jam facilè ratio reddi poteſt, cur frequẽtiſſimè in hydropicis, & prę ſertim aſciticis, urina ſit rubicunda, quamvis hoc malum plerumque oriatur ab intemperie frigida. Serum enim, cum ex venis exhalet, &c, in aquam condenſatum, in abdomine aut habitu corporis retineatur, cum

tur, cum ſanguine ad renes ſatis parcè appellitur, nec bilem ſanguinis diluere poteſt. Via etiam, per quam aquea iſta materia in capacitatem vẽtris pervenit, jam eſt manifeſta, etiamſi nulla viſcera manifeſtã aliquam continui ſolutionem habere ſæpiſſime videantur. Atq; hinc etiam intelligimus, cur in quibuſdam hydropicis hepar & alia viſcera quam plurimis veſicis, ſero plenis, obſita ſæpè obſerventur. Ex his etiam hydrops thoracis facile intelligi poteſt, atque etiam hydrocephalus.

Depravatur chymoſis à viſcerum intemperie, præcipuè calida & ſicca, quę chylum & ſanguinem adurit, & in bilem æruginoſam ac atram convertit: huc etiam, faciunt alimenta acria, & nimis calida, ut aromata, allium, cæpe, vinum generoſum, ſpiritus vini. *De pravata chymoſis.*

Vera ſanguificatio, quę in ſolo corde fit, imminuitur vel depravatur; tum ob intemperiem, vel vitiatam cordis vaſorumque ejus conformationem; tum ob vitium alimenti, ad cor delati. *Vitium hæmatoſeos cordis.*

Sanguificationem autem à cordis affectu lædi, manifeſtum eſt in multis hydropicis exſtinctis, & poſt mortem diſſectis, quorum cor induratum, pinguedine repletum, & aliter male affectum, ſæpiſſimè reperitur.

Inter ſymtomata pulſus, principem locum obtinet palpitatio cordis, quæ eſt inordinatus & nimis vehemens cordis & arteriarum pulſus; quo nonnunquam coſtæ vicinæ effringuntur, & magna aneuriſmata excitantur. *Palpitatio cordis.*

Hęc à duabus cauſis pręcipuè oriri videtur: primo, à nimis vehementi & inordinata ſanginis ebullitione, ortâ ab humoribus quibuſdam, in aliqua corporis parte collectis, qui ira, venere, corporis vehementi exercitatione,

vel alia ratione ſanguini admixti, & in cor illapſi, tales acquirunt poros, ut ætherea materia in illis impetuoſius & inordinatius agitata, particulas quaſdam craſſiores in alias fortius & prǫter naturǫ ordinem agitando, ſanguinẽ vehementius rarefaciat. Altra ejus cauſa eſt inordinatus ſpirituum animalium in cor influxus, qui oritur à re moleſta, cordis fibrillas ita movente, ut ſpiritus animales in cor præter naturam influant, illudque vehementius & inordinatius moveant, ac partes ſanguinis in corde ad vehementiorem & inordinatam rarefactionem diſponant. Talia ſunt res acres, tumores, pus, carunculæ, aut flatus, circa cor exiſtentes.

Reſpiratio læſa. Reſpiratio, quæ ſanguificationi cordis & ſanguinis circulationi miniſtrat, vel tollitur, ut in apnæa: vel imminuitur, & depravatur, ut in aſthmate, orthopnæa, pleuritide, præfocatione uterina, anginâ.

Dyſpnæa, aſthma, orthopnæa, apnæa. Dyſpnǫa, Aſthma & Orthopnæa tantum gradibus quibuſdam inter ſe differunt. Primus enim gradus eſt anhelatio, ſive dyſpnæa: ſecundus reſpiratio frequens, ſeu aſthma: tertius ſummuſque, cum erecti reſpirare coguntur, & ideo vocatur orthopnǫa. Ubi ad ſenſum abolita eſt reſpiratio, dicitur apnæa.

Cauſa ſymtomatum reſpirationis læſæ ſunt, vel defectus ſpirituum animalium, muſculos thoracis moventiũ; vel vitiũ pulmonũ aut thoracis. In pulmonibus cauſa eſt intemperies eorũ calida: vel obſtructio; vel alius morbus cõformationis, ut tumor, ulcus, aut vulnus. Thoracis vitium eſt, cũ ille eſt inflãmatus vel tumore obſeſſus, vel pure aut ſero repletus; vel ubi diaphragma, ob aquam in abdomine cõtentam, ſatis in inſpiratione deprimi non poteſt.

Pleuritis

Pleuritis eſt reſpirandi difficultas, punctorio lateris dolore, & continuâ febre, comitata. *Pleuritis.*

Hæc oritur non tantum à pleurę [unde ei nomen primo eſt impoſitum], & muſculorum intercoſtalium; ſed etiã ab alicujus partis pulmonum exterioris inflammatione, uti docet ſectio omnium pleuriticorum, hoc morbo exſtinctorum, in quibus ſemper pulmones affecti inveniuntur, pleurâ ſæpè integrâ. Nec adverſatur dolor punctorius, qui hic percipi ſolet: ille enim oritur à membrana pulmonem veſtiente, quæ, inflammatione cum pulmonibus laborans, dum alternis vicibus perpetuo contrahitur & diſtenditur, illum parit. Nec tamen pleuram interdum inflammari negamus. Si autem hoc fiat, exiſtimo ſanguinem, hîc exſpuendum, ex ea non ſatis commode in pulmones poſſe tranſire, ſed facilius in diaphragma delabi. Nec doloris hujus cauſa, ad membraneas pulmonum & pleuræ connexiones, perpetuò eſt referenda: cum illæ in omnibus pleuriticis non inveniantur.

Si inflammatio interiores pulmonum partes occupaverit, peripneumonia vulgo vocatur: quia membranam, pulmones veſtientem, inflammari putant. *Peripneumonia.*

Pręfocatio uterina eſt reſpirandi difficultas, orta ab humoribus circa uterum corruptis, &, vellicatione fibrillarum uteri, poros in cerebro ita aperientibus, ut ſpiritus animales, ex eo in certos muſculos abdominis aliaſque partes influentes, convulſivum quendam motum, reſpirationem lædentem, in abdomine & diaphragmate, aliiſque partibus, reſpirationi inſervientibus, excitent. *Præfocatio uterina.*

In hoc affectu ſæpè inteſtina, in globum contracta, verſus *Quid ſit ille globus, qui*

in abdomine hystericam passionem patientium sæpe sentitur. versus superiora magno impetu identidem propelluntur. Hoc alii ab utero, alii à tubâ fallopianâ dictâ, proficisci male putare videntur. Cum illæ partes, præsertim in virginibus, in tantam molem distendi, & tam alte, ubi globus ille percipitur, attolli non possint.

Hi humores, si sanguini misti ejus dilatabilitatem valde imminuant, ad cor delati pulsum debilem, lipothymiã, syncopen, corporis totius refrigerationem; &, deficientibus hinc spiritibus animalibus, apnęam, sensus & voluntarii motus læsionem, aliaque gravia symtomata inducunt.

Anginâ. Maxima etiam respirandi difficultas est in anginâ; quæ est difficultas respirandi, ex inflammatione faucium, guttur nimis arctante, orta.

Expulsionis ventriculi symtomata sunt singultus, nausea, vomitus, cholera, ructus.

Singultus. Singultus est motus superioris partis ventriculi, qui per intervalla cum sonitu fit, à re molesta, ipsam villicante, & poros cerebri, ope nervi sextæ conjugationis, ita aperiente; ut spiritus animales, ex eo per vices in fibras ventriculi, quæ oblique ascendunt, influentes, id, quod ipsum molestat, identidem per os expellere conentur.

Hic fit per idiopathiam, cum materia ventriculum vel copiâ gravat, vel qualitate lacessit, vel extrinsecus comprimit: aut fit per sympathiam; compatientibus sc. nervis sextæ conjugationis, ventriculo implantatis, ob cerebri inflammationem, vel percussionem, item ob inflammationem diaphragmatis, pulmonum, hepatis, intestini ilei, &c.

Vomitus. Vomitus est violentus ventriculi motus, quo ille a re

molesta

molesta irritatus, & ope ſpirituum animalium, in certas ejus fibras, per apertos cerebri poros, influentium, verſus ſuperiora contractus & compulſus, ea, quæ in ejus cavitate continentur, per os expellit.

Oritur vomitus à ventriculi intemperie, præſertim frigidâ & humidâ, vel prava ejus conformatione, qualis eſt nativa ejus anguſtia, item exſiccatio, contabeſcentia, ulcus, tumor. Item à vomendi eoſuetudine. Huc etiã facit pylori occluſio vel anguſtatio, ſicut & inteſtinorũ obſtructio, & perverſus eorum motus, item colicus & nephriticus dolor, atque etiam cerebri ac meningum læſiones. Deinde materia ventriculo contenta illum ad vomitum irritat, vel copia gravando, vel acrimonia vellicando, vel poros ejus claudendo, vel os ſuperius molliendo & humores circa ventriculum dilatando, vel maligna qualitate ſtimulando, ſive ſit cibus, ſive potus, medicamentum, vermes, ſanguis, pus, bilis. Et denique nimius corporis motus, item imaginatio rerum horrendarum. Ex omnibus enim his cauſis oritur ſæpè talis motus in cerebro, quo pori illi aperiuntur, qui ſpiritus in ventriculi fibras, expulſioni per ſuperiora faciendæ inſervientes, immittunt.

Nauſea ab iiſdem producitur cauſis; ſed minoribus. *Nauſea.*

Cholera eſt motus ventriculi & inteſtinorum depravatus, quo materia vitioſa per utrumque ejus orificium magna vi ejicitur. *Cholera.*

Cauſa hujus affectus ſunt pravi & acres humores, copia vel qualitate excretionem ventriculi & inteſtinorum per ſuperiora & inferiora excitantes; dum ſc. à ſpiritibus animalibus, ob vellicationem è cerebro aperto immiſſis,

fibræ earum partium obliquè aſcendentes & deſcendentes, item tranſverſæ, æqualiter inflantur, & contrahuntur, & quod his continetur ſurſum & deorſum expellitur.

Eſt etiam cholera, quæ ſicca dicitur. Cauſa ejus eſt ſpiritus flatuoſus & acris, à bile flava, atra, ac aduſta, ventriculo ſubſtracta, excitatus.

Ructus. Ructus eſt flatuum, cum ſonitu, è ventriculo, per influxum ſpirituum contracto, per os excretio.

Hi originem ducunt à ventriculi cruditate, cibos non ſatis attenuante: item ab obſtructione pororum ventriculi, qua partibus tenuibus chyli ingreſſus impeditur in vaſa gaſtrica & vas breve: atque etiam ab acidis & acribus ſuccis, circa ventriculum redundantibus; unde tanta copia craſſorum vaporum in ventriculo gignitur, quæ commode per corpus diſtribui, & per inſenſibilem tranſpirationem diſſipari non poteſt; atque ideo flatus in ventriculo conſtituit, qui deinde per ructum expelluntur.

Falluntur itaque, qui has multaſque alias his ſimiles expulſiones à facultate quadam expultrice, ſine tali ſpirituum animalium & fibrarum auxilio, fieri putant; cum illa ſit tantum imaginaria, & nullâ rectâ ratione intelligibilis.

Excretionis inteſtinorum ſymtomata ſunt lienteria, cœliaca affectio, diarrhæa, dyſenteria, teneſmus, ileus, alvus tarda & ſuppreſſa.

Lienteria. Lienteria eſt fluxus alvi, quo cibus & potus, non mutatus, excernitur.

Cœliaca affectio. Cœliaca affectio eſt chyli crudi, & imperfectè cocti, per alvum ejectio.

Horum

Horum affectuum, qui tantum ut majus & minus differunt, causæ sunt ventriculi & intestinorum intemperies frigida & humida; humores pituitosi; cicatrix eorum post dysenteriam lęvis & densa; pinguium & lubricantium immoderatus usus; ulcerosa ventriculi & intestinorum dispositio, ex mordacibus & acribus humoribus orta; interdum etiam occulta qualitas, nata ex cibis pravis aut venenis, aut etiam ex prava constitutione aëris, quæ respiratione hausta, sanguini primò, ac deinde ventriculo & intestinis communicatur. Verùm his qualitatibus semper adesse debet qualitas, intestina ad excretionem intempestivam irritans: alioqui enim nulla ex iis alvi orietur evacuatio.

Diarrhæa est copiosa & frequens excrementitiorum humorum per alvum dejectio. *Diarrhæa*

Hujus causa est humorum excrementitiorum copia, vel pravitas, intestina ad excernendum per inferiora irritans: sive illi in ventriculo & intestinis ex corruptione gignantur, sive aliunde eò confluant. Oritur hęc etiam ex pororum in intestina desinentium nimia apertione. Hæc pro varietate humorum, qui excernuntur, est varia.

Dysenteria est alvi dejectio cruēta, frequēs, & dolorosa. *Dysenteria.*

Causæ hujus sunt acres & mordaces humores, qui intestina ad excretionem irritant, eaque exulcerant; sive illi in ipsis sint geniti, sive aliunde eò ferantur: item acria medicamenta & venena.

Membranæ si quæ in hoc affectu excernantur, eas de substantia intestinorum esse, diligens docuit observatio.

Est pręterea triplex alia alvi cruenta excretio. Quarum prima citra morbum contingit; ubi sc. tanta san-

guinis copia gignitur, ut naturæ ſit moleſta, & copiâ vel ebullitione poros vaſorum, in inteſtina deſinentes, aperiat, & in illa expellatur. Secunda eſt ille fluxus hepaticus, in quo ſanguis niger, & ſplendens, ac diutius aſſatus, in inteſtina exturbatur. Tertia eſt dejectio ſanguinis aquoſi, ſimilis loturæ carnium, orta ab inſigni intemperie frigidâ viſcerum, qua ſanguis non ſatis excoctus & mixtus, ſecundum ſeroſiores partes in inteſtina propellitur.

Teneſmus. Teneſmus eſt continua, & fere inanis, per alvum egerendi cupiditas; qua nihil, præter pauca cruenra & mucoſa, excernitur.

Cauſa hujus eſt humor acris & lentus, craſſæ inteſtini recti tunicæ tenaciter adhærens, eamque exulcerans.

Ileus. Ileus eſt fæcum alvi per ſolum os ejectio, orta ob inteſtinorum motu expulſorio inverſo; propterea quod ſpiritus, à certâ quadam irritatione excitati, influant in fibras obliquè aſcendentes, quo contenta tantum verſus ſuperiora propelluntur,

Hujuſmodi irritatio ſępè contingit in inteſtinorum inflammatione, & eorum à duris fęcibus obſtructione, item in eorum exulceratione, & in enterocele.

Alvus ſuppreſſa. Alvus ſuppreſſa eſt, cum illa ſegnius, vel nihil excernit.

Cauſa ejus interdum eſt in fęcibus: quando illę ſunt nimis paucæ ob inediam, vel propter purgationem, qua inteſtina fuerunt evacuata: vel quando nimis ſunt duræ aut viſcidæ: vel quando naturali acrimonia, quæ ipſis à bile eſt, qua fibras ad excernendum ſtimulant, ſunt deſtitutæ, ut fit in obſtructione folliculi fellis, vel poſt purgationes medicamento factas; vel quando ſuccus quidam adſtringens, qualis ex. gr. eſt in meſpilis, glandibus, cortice

tice

tice granatorum, alumine, aliisque multis, fęcibus admiſcetur, vel circa inteſtina reſtagnat. Interdum cauſa eſt in inteſtinis non ſatis patentibus, vel ex nimio adſtringentium uſu; vel à tumore intus nato; vel ab eorum coalitu, & præcipuè ipſius ani, qui quibuſdam à primo ortu contingit; vel ab inteſtinorum convolutione & contortione, ut aliquando evenit in hernia, cum inteſtina, in ſcrotum prolapſa, convolvuntur, & comprimuntur. Interdum ea eſt in fibris, ubi illæ ſunt nimis duræ, ut irritationem & motum, ab excremētis excitatum, cerebro debite communicare non poſſint; hoc ſæpè in ſenibus, ut puto, contingit. Interdum eſt in ſpiritibus, ubi illi deficiunt, aut in fibras inteſtinorum non influunt, ut fit in apoplexia, aut in vulnere ſpinalis medullæ; aut ubi mens, altioribus cagitationibus occupata, ſpiritus aliò evocat. Interdum in muſculis abdominis vel pectoris, quibus excretio fæcum adjuvatur, quando illi ex longo morbo aut evacuatione ſunt debiles, aut inflammati, aut alio dolorifico affectu laborant.

Excretionis urinæ ſymtomata ſunt iſchuria, ſtranguria, urinæ incontinentia, diabetes.

Iſchuria eſt urinæ, veſicâ contentæ, talis ſuppreſſio, qua ejus nihil, aut parum excerni poteſt. *Iſchuria.*

Hæc oritur vel ex ſenſu veſicæ, à narcoticis, luxatione, contuſione, aut aliâ causâ læſo, quo ſtimulatio urinæ non percipitur, & ſphincter veſicę non aperitur; vel à fibris veſicæ, præ humiditate nimis laxatis, vel obſtructis, vel nimis extenſis, uti fit in nimia urinæ retentione, qua fibræ nimis extenſę ita arctantur, ut ſpiritus animales ad illas contrahendas influere non poſ-

ſint; vel à ſphincteris urethram aperientis læſione. Vel à meatu urinario, à caruncula conſtipato, aut pure, ſanguinis grumo, vel calculo obſtructo, vel à tumore aut contortione compreſſo.

Eſt etiam iſchuria impropriè dicta, cum nulla aut valde pauca urina in veſicam delabitur; quod fit vel ob renum intemperiem; vel propter eorum obſtructionem aut conſtipationem; vel quia ſerum aliò transfertur, uti cõtingit, cum illud per alvum vel ſudores excernitur, vel in abdomine per aſcitem cumulatur.

Dyſuria. Dyſuria eſt doloroſa & frequens mictio, affatim vel guttatim facta.

Cauſa conſiſtit vel in nimia urinæ acrimonia, vel in meatu urinario excoriato, vel exulcerato, vel intemperie laborante.

Stranguria. Hæc ſi guttatim fiat, ſtranguria vocatur.

Urinæ incontinentia. Urinæ incontinentia eſt involuntarium urinæ profluvium; quod interdum dormientibus ac vigilantibus contingit. Ac oritur, vel à contractione ſphincteris ablatâ propter ejus paralyſin, ex luxatione, ictu, lapſu, vulnere, vel alia cauſa ortam: vel à muſculorum abdominis convulſione; aut à veſicæ preſſione, qua gravidis ſæpè, ultimis geſtationis menſibus, urina præter voluntatem effluit. Interdum urinę incontinentia fit tantum in ſomno, atque eâ lectus ſæpe permingitur. Hujus cauſa eſt diſpoſitio quędam fibrillarum ſphincterem aperientium, qua in ſomno, dum homo ad rem non attendit, ex nrinę irritatione, ſpiritus in fibrillas, ſphincterem aperientes, copioſius influunt. Multum autem diſpoſitio illa à conſuetudine augeri ſolet.

Diabetes

Diabetes est immoderata urinæ evacuatio. *Diabetes.*

Hujus causa est mala seri cum sanguine commistio, orta à visceris alicujus intemperie frigida : vel seri à reliquo sanguine separatio, quæ fit à calore, crassiores partes sanguinis per adustionem conjungente, & tenuiores segregante. Nam cum serum cum reliquo sanguine non satis est mixtum, vel à reliquo separatum, simulatque à corde in renes impellitur, mox ingreditur extremitates pelvis & principia ureterum, ac in vesicam præcipitatur. Cumq; illa impulsio sit perpetua & copiosa, hinc tam copiosè & continuò mingunt ægri. Huc etiam facit corporis colliquatio, & meatuum in arteriis emulgentibus justo major apertio. Quod autem ajunt, interdum potum non mutatum in hoc affectu per vesicam reddi, mihi vix est vero simile; cum certum sit omnem urinam, quæ per urethram excernitur, cor transire, atq; ibi magnam mutationem subire.

Symtomata generationis lactis sunt ejus abundantia, defectus, & coagulatio.

Redundantia lactis oritur à sanguinis copia & sufficiente ejus tenuitate: item à pororum & meatuum in mammillis justa apertione; qua in glandulas lactarias commodè impelli potest: item à lactis in uberibus retentione, dum mulieres diutius à lactando abstinent. *Lactis redundantia.*

Lac deficit ob paucitatem sanguinis; item ob ejus intemperiem; nec non ob meatuum in mammillis angustiam: has enim ob causas sufficientem sanguinis copiam admittere & elaborare non possunt. *Lactis defectus.*

Concrescit & coagulatur lac, vel quia à nimio calore serosę partes dissipantur; vel quia copiosius & diutius in *Lactis coagulatio.*

mammis

mammis continetur, ibique ob moram exsiccatur; vel quia humor quidam coagulatorius ipsi permiscetur; qui ut aliquo modo intelligatur, sciendum est vulgare coagulum fieri ex reticulo vituli macerato in aceto, quod maceratione partes glutinosas, seu mollibus uncinis praeditas, per abstersionem aceti, in illud deponit. Hujus aceti cum aliquantulum lacti permiscetur, illud, cum sit in perpetuo motu, utpote liquidum, uncinos à reticulo abrasos, & per macerationem communicatos, per totum lac deducit; qui in caseosas, ramosas, & crassiores partes lactis impingentes, illis adhærent, illasque inter se conjungunt. Serosæ autem partes uncos istos effugiunt, tum ob tenuitatem & flexibilitatem suam, tum quia non sunt ramosę, atque ideo ab illis retineri & cogi non possunt. Huc etiam facit potentiale aceti frigus. Atque ita, per serosarum partium separationem, & caseosarum unionem, fit coagulatio. Simile coagulum ex acribus & viscidis succis generari in fœminis, quibus lac in mammis coagulatur, illudque vel lacti vel ipsarum sanguini admisceri, atque ita lactis coagulationem in illis fieri, vero simile videtur.

Gonorrhæa

Præcipuum symptoma excretionis seminis est gonorrhæa, quæ est nimia seminis profusio. Hæc si dormientibus, per libidinosa insomnia, cum sensu titillationis fiat, pollutio nocturna appellatur. Hujus causa, præter illa insomnia, sunt seminis copia, calor atque acrimonia; item partium spermaticarum sensibilitas; nec non libidinosæ vigilantium cogitationes.

Pollutio noctûrna,

Si verò hæc, citra sensum voluptatis & tentiginem, invitis fiat, est vel simplex gonorrhæa, vel virulenta.

In sim-

In ſimplici gonorrhæa emittitur ſemen crudum, aquoſum, tenue, nec album. Hujus cauſa eſt partium ſpermaticarum nimia laxitas, orta ex affluxu humorum pituitoſorum, vel ex nimio coitu, vel alia cauſa: item intemperies earum frigida: atque etiam ſanguinis, in partes illas impulſi, vitium; hinc enim ſemen rectè præparari, & debitè excerni non poteſt. *Gonorrhæa ſimplex.*

In virulenta gonorrhæâ excernitur virus quoddam liquidum, album, vel flaveſcens. Ejus cauſa eſt partium ſpermaticarum quędam maligna intemperies, vel exulceratio, ex impurâ venere contracta. *Gonorrhæa virulenta.*

Menſes vel ſupprimuntur, vel imminuuntur, vel nimis copioſè profunduntur, vel depravantur.

Supprimitur menſtruus mulierum fluxus vel propter ſanguinem paucum, aut craſſum, aut viſcidum: vel propter meatuum anguſtiam, vel occluſionem, ortam ex eorum obſtructione, compreſſione, coaleſcentiâ, vel aliâ cauſâ. *Menſes ſuppreſſi.*

Eædem cauſæ, ſed leviores, inducunt imminutam menſium evacuationem: eamque vel parciorem, vel tardiorem.

Nimium menſium profluvium oritur vel â ſanguine calidiore, tenuiore, acri, aut nimis fervido & copioſo: vel meatibus circa uterum nimis apertis. *Nimius eorum fluxus.*

Depravantur menſes in eorum ſtillicidio, & in fluore uterino. *Menſium depravatio.*

Stillicidium menſium eſt, cum illi ſtillatim & cum dolore exeunt.

Hoc contingit vel ob ſanguinem nimis multum, craſſum, viſcidum, mordacem & acrem, & majori impetu

ad uterum delatum, qui vias aliquo modo obſtruit, & diſtendit, doloremq; excitat: vel ob vias circa uterum, ex parte nimis anguſtatas.

Fluor uterinus.

Fluor uterinus eſt corruptorum humorum ex utero copioſa & continua evacuatio.

Cauſa hujus mali aliquando eſt cacochymia in venis, ex vitio viſcerum vel alio modo, nata, & ad uterum propulſa; interdum verò ipſius uteri intemperies, eaque præſertim frigida, vel imbecillitas à contuſione, exulceratione, inflammatione, aut abſceſſu contracta.

Nutritionis ſymtomata ſunt atrophia, nimia auctio, cachexia.

Huc etiam pertinent ſcabies, lepra, elepantiaſis, &c.

Ateophia.

Atrophia eſt juſtæ nutritionis defectus, quo corpus ſenſim extenuatur & exareſcit.

Hujus cauſa eſt intemperies partium, & præſertim calida & ſicca, quæ præcipuè à corde toti corpori communicatur, ut fit in hectica & aliis febribus: vel partium & meatuum denſitas aut raritas, quâ alimentum in partes non poteſt propelli, aut eò propulſum nimis facilè diſſipatur: vel oritur à vitio alimenti, dum illud nimis exigua quantitate aſſumitur, aut ſatis copioſè aſſumtum, ob viſcerum malam diſpoſitionem, corrumpitur, aut non ſatis coquitur.

Atrophia vel eſt totius corporis, & fere à viſcerum pravâ conſtitutione oritur: vel eſt alicujus partis, quæ à partis affectæ vitio fere oriri ſolet.

Nimium corporis augmenti.

Nimii corporis augmenti cauſa eſt ſanguinis boni nimia abundantia, partium bona conſtitutio; & præcipuè cordis, quod alimentum in partes propellit, calidior tempe-

temperies.

Cachexia proxime oritur ex alimento vitioſo & crudo, in viſceribus, quę publicis coctionibus deſtinantur, malè diſpoſitis genito; quo ſæpè intemperies frigida & humida totius corporis accedit. *Cachexia.*

Scabies vero, lepra, pſora, atque his cognata cutanea vitia, originem etiam ducunt ex alimento pravo, verùm non crudo, ſed acri, ſalſo, & nitroſo, aut aliam malignitatem habente: quæ cum ſit varia, diverſa etiam hujuſmodi vitia inde oriuntur. Maligna partium temperies, alimentum appulſum corrumpens, huc etiam multum facere poteſt. *Scabies, lepra, pſora.*

Vivificationis læſio inſignis eſt in lipothymia: quæ eſt omnium viriũ magna proſtratio, ex ſufficientis copiæ ſpirituum & caloris, in corde genitorum, ac in partes impulſorum, defectu. Hæc ſi magna fuerit, Syncope vocatur. *Lipothymia.* *Syncope.*

Hæc oritur ex cordis intemperie, pręcipue frigida, ac morbis conformationis; item ex ſanguinis inopia, & interdum nimia copiâ, atque etiam ex ejus intemperie, ut quando ille non ſatis eſt ſpirituoſus & dilatibilis: & præterea ob influxum ſpirituum animalium in fibras cor contrahentes; qualis ſæpe fit in magnis doloribus, & rei horrendę imaginatione.

Vivificatio tollitur in gangræna; quæ eſt cadaveroſa alicujus partis corruptela, cum foetore, nigredine, privatione ſenſus & vivificationis incipiente, conjuncta. *Gangræna.*

Hęc oritur à nimio frigore, venenatâ qualitate, prohibita tranſpiratione, calore vehementi, alimenti & caloris influentis defectu.

Si ſenſus & vivificatio in hoc affectu plane fuerint exſtincta *Sphacelus.*

ſtincta, ſphacelus appellatur.

Generationis ſymtomata ſunt nimia ſalacitas, priapiſmus, impotentia venerea, ſterilitas, partus difficilis, abortus, monſtrorum & molarum productio.

Satyriaſis. Nimia ſalacitas ſive ſatyriaſis eſt immoderata veneris appetentia.

Cujus cauſa eſt ſeminis vel nimia copia, vel caliditas & acrimonia; vel de rebus venereis frequens cogitatio.

Priapiſmus. Priapiſmus eſt diutina colis ſine libidine arrectio.

Hęc oritur ex eo, quod ſpiritus animales aquoſi & craſſi, fungoſum penis nervum ingreſſi, tum propter craſſitiem ſuam per inſenſibilem transſpirationem ex eo non ſatis diſſipentur; tum propter materiam aquoſam, citra libidinem, proſtatarum poros replentem, in partes corporis, unde venerunt, redire nequeant; atque ideo penem vel perpetuò, vel nimis diu extendant.

Impotentia venerea. Impotentia venerea eſt perpetua penis flacciditas, qua coitus peragi non poteſt.

Eaque eſt vel à defectu ſpirituum, vel à frigida intemperie ſeminis: item ab intemperie vel prava conformatione partium genitalium, ac præſertim pororum, qui ſunt in proſtatis, & fungoſo penis nervo.

Sterilitas. Sterilitas eſt generationis privatio.

Hujus cauſa eſt ſemen deficiens vel intemperatum, ut crudum, nec ſatis ſpirituoſum, item acre, vel nimis calidum. Hæc etiam oritur, ubi ſemen, ob genitalia breviora vel contorta, in uterum rectè non defertur; aut uterus intemperie, præſertim nimis frigida aut calida, vel vitio conformationis, laborat.

Partus difficilis. Partus difficilis eſt fœtus maturi, cum magna pręter naturam

naturam difficultate, expulſio.

Hujus cauſa primo eſt non ſufficiens ſpirituum, in fibras uteri & muſculos, huic expulſioni inſervientes, influxus; ſive hic fiat ob eorum defectum ex morbo, inedia, ætate tenerâ vel provectâ, evacuatione, vel alia cauſa; ſive ob animi pathemata, ut timorem, pudorem, iram. Deinde partium, quæ huic expulſioni inſerviunt, ut muſculorum abdominis, vel thoracis, inflammatio, vel tumor, vel reſolutio. Prçterea viarum, per quas fœtui eſt tranſeundum, anguſtia, vel naturalis, vel à morbo, ut tumore, vel compreſſione vicinarum partium, vel excrementorum, orta; aut pravus earum ſitus, aut ſiccitas ob aquas, intempeſtivè ex utero elapſas. Ad hæc fœtus grandior, debilior, male ſitus, ut duplicatus, natibus, ventre, vel pedibus procedens, gemellus ſimul egrediens. Nec non ſecundina nimis craſſa, & utero nimiũ adhærẽs, aut vaſa umbilicalia, fœtus collo circumvoluta. Et denique obſtetricis imperitia.

Abortus eſt fœtus, nondum perfecti, neque vitalis, enixus. *Abortus.*

Hçc oritur ab expulſione uteri intempeſtive excitata à nimia fœtus mole; vel humoribus, in utero putreſcentibus; vel medicamentis purgantibus, emeticis, menſes moventibus, graviter olentibus, rebus fœtidis; vel vehementi corporis motu: atque etiam à vaſorum umbilicalium ruptione: item à vehementioribus animi pathematis.

Monſtroſa procreatio eſt animalis, enormiter malè formati, generatio. *Monſtrorum generatio.*

Cauſa ejus eſt vel monſtroſa imaginatio, quâ particulç ſeminis monſtroſè diſponuntur: vel in ipſis ſeminis par-

ticulis; ubi sc. illæ sunt justo copiosiores, aut pauciores: item ubi tam malè sunt figuratę, ut ex earum compositione nulla nisi monstrosa fœtus figuratio oriri possit.

Molarum productio. Molarum productio est, cum pro fœtu carnea massa, sine ossibus & visceribus, in utero gignitur.

Hæc oritur ex semine, cujus particulæ tam malè sunt figuratę, ut ex earum compositione aptum fœtus germẽ formari nequeat.

Magna est molarum differentia in figura, magnitudine, & numero. Præterèa aliæ sunt vitales, aliæ vita carentes.

Vitales solent apellari, in quibus apparet motus. Vulgus enim vitam ex motu æstimat: ut automata à pueris, ob motum, vivere dicuntur.

Molas non vitales vocant, in quibus nullus observatur motus.

Actionum animalium læsiones. Symtomata, quibus omnes actiones animales læduntur, sunt apoplexia, epilepsia, catalepsis, sopor. Reliqua nonnullas tantum lædunt actiones; ut coecitas, amblyopia, &c.

Apoplexia. Apoplexia est subita omnium functionum animalium, excepta respiratione, privatio.

Hæc originem ducit ab angustia vel subsidentia ventriculorum cerebri, & subjectorum nervorum compressione, subito facta; sive illæ fiant ab humoribus, in cerebrum vel ejus ventriculos subito decumbentibus; sive ab humoribus vel vaporibus, carotides arterias, aut plexum choroidem, vel eorum poros, repente obstruentibus: sive à re gravi, cerebrum subito deprimente.

Subito autem subsidunt ventriculi cerebri ab illis causis, quę

ſis; quæ impediunt, ne ſpiritus in ventriculis illis gignantur, vel diſtribuantut. Niſi enim ſpiritus perpetuo in ventriculos influant, mox illi inſtar veli, ob ceſſationem venti ſubitò concidentis, conſidunt.

Magnitudo apoplexiæ, ex majore vel minore reſpirationis difficultate, ęſtimari ſolet.

Manet reſpiratio hic ſuperſtes, quamvis omnis alius motus animalis ſit ablatus, quia reſpiratorii nervi, tum ob ſuam magnitudinem, tum ob perpetuum eorum uſum, prę cæteris magis patent.

Epilepſia eſt inordinata totius corporis convulſio, omnium actionum animalium læſioni conjuncta. *Epilepſia.*

Hæc oritur à vehementiſſima ſpirituum animalium in ventriculis cerebri effervescentia, vel aliquâ malignâ qualitate, cerebrum vellicante, quâ ſpiritus, conarium, & nervi, actionibus animalibus peragendis ſunt inepta; ſpiritusque animales, in varias partes ex cerebro inordinate fluentes, corpus ægri poſternunt, ſtertorem, aphoniam, ſpumam ex ore fluentem, convulſionem, dentium ſtridorem, linguæ exſertionem, & ſenſuum omnium læſionem inducunt.

Eſtque primaria, in qua cauſa ejus non eſt extra cerebrum: vel ſecundaria, in qua vapor aut ſanguis noxius à parte aliqua corporis, ad cerebrum, per venas & arterias, attollitur.

Catalepſis ſive catochus eſt omnis animalis functionis abolitio: in quâ reſpiratio manet integra, & ægri eum corporis habitum ſervant, in quo erant, cum iſto affectu corriperentur. *Catochus.*

Hęc ex eo oriri videtur, quod ſenſorium commune
ſive

ſive conation, & interdum etiam partes cerebri ei vicinæ, multis occupentur humoribus, dum reliquum cerebrum ab iis minus eſt affectum. Hinc enim nullus objectorum motus ab anima, in hoc affectu, percipi poteſt; & ſpiritus in cerebro ſatis copiosè quidem geniti, ſed determinationem in alias partes non accipientes, in eoſdem muſculos, in quos antea erant determinati, perpetuò fluunt, corpuſque in eodem ſtatu retinent.

Nullo autem modo à congelatione ſpirituum fieri poteſt: illa enim cerebri ſubſidentiam, nervorumque preſſionem, & hinc apoplexiam potius induceret, quam hunc affectum.

Sopor. Sopor eſt ſomnus præter naturam profundus. Cujus natura & cauſæ ex iis, quæ de naturali ſomno ante hac in phyſicis diximus, facile intelliguntur.

Lethargus. Hic ſi febricula & oblivione fuerit comitatus, lethargus dicitur.

Si ſopor talis eſt, ut æger pulſus evigilet, vocatur coma vigilans, vel cataphora. Si compunctus brachium vel pedem retrahat, nominatur carus.

Nimia vigilia. Contrarium ſopori ſymtoma eſt nimia vigilia. Quę ex iis, quæ de naturali vigilia in fundamentis Phyſices dicta ſunt, ſatis eſt manifeſta.

Viſus tollitur in cœcitate; imminuitur in amblyopia, depravatur in ſtrabiſmo, ſuffuſione incipiente, & vertigine.

Cœcitas. Cœcitas eſt viſus privatio.

Hæc oritur, vel ex eo, quod imago in fundo oculi nõ pingatur, ob diaphaneitatem corneę vel humorum læſam; vel ob oculi conformationem, ex pupillæ clauſione, obſtru-

obſtructione, dilatatione, vulnere, vel alia cauſa, vitiatam. Vel ex eo originem ducit, quod imago in retina picta ad conarion deferri non poſſit, propter retinam malè affectam, vel nervum læſum, vel ſpiritus in ventriculis cerebri laborantes.

Amblyopia eſt viſus obſcuritas. Eaque, ratione partium affectarum, eſt myopia, presbytia, nyctalopia, vel viſus hebetudo. *Amblyopia.*

Myopia eſt obſcuritas viſus in cernendis rebus diſtantibus; cum tamen in propinquis adſit perſpicacia. *Myopia.*

Hæc oritur, quod cryſtallinus humor, in remotarum rerum viſione, ope ductuum ciliarium, retinæ ſatis propinquè admoveri non poſſit. Atque ideo corrigitur ope perſpicilli concavi.

Preſbytia eſt viſus in perſpiciendis objectis propinquis obſcuritas; in remotis verò integrum acumen. *Preſbytia.*

Hujus cauſa eſt impotentia, qua cryſtallinus humor, in rebus propinquis cernendis, ſatis remotè à retina removeri non poteſt. Atque ideo huic vitio medetur perſpicillum convexum.

Nyctalopia, eſt viſus in objectis, nocturno tempore & in loco obſcuriore conſpiciendis, hebetudo; citra ullū, in diurna vel alia clariore luce, impedimentum. *Nyctalopia.*

Hæc oritur à pupillæ nimia anguſtia, vel corneæ nimiâ craſſitie.

Eſt & altera nyctalopia, qua objecta interdiu malè, ſub noctem verò rectè conſpiciuntur. Hujus cauſa eſt pupillæ nimia dilatatio, quæ interdiu juſtè arctari non poteſt.

Hebetudo viſus, ſynecdochicè ſic dicta, eſt ejus in remotis *Hebetudo viſus.*

motis & propinquis videndis, imbecillitas.

Hoc malum oritur ex corneæ vel humorum ocularium opacitate; vel à pellicula in oculo, ac præcipuè circa pupillam, nascente; vel ex retinæ incrassatione; vel nervi optici vitio.

Strabismus. Strabismus est visus depravatio, qua oculi, in conspiciendo à justo parallelismo recedentes, non assuetis geminam unius rei perceptionem exhibent.

Hujus causa est alterutrius vel utriusque ex pari musculorum, in alterutro vel utroque oculo, nimia relaxatio, vel contractio.

Suffusio. Suffusio est depravata visio, qua culices, muscæ, aranearum telæ, nubeculæ, vel alia similia, ante oculos volare videntur.

Causa ejus sunt corpuscula crassa, aqueo humori innatantia, quæ in retinę imaginibus umbras, istis corpusculis similes efficiunt. Hæc corpuscula sæpè ita incrassantur, ut in pelliculam concrescant, quæ radios à retina excludens cœcitatem inducit: tumque hic affectus cataracta vocatur.

Vertigo. Vertigo est depravata visio, qua omnia objecta externa circumagi videntur, & ęgri nonnunquam, nisi vicinis fulcris innitantur, se erectos sustinere non possunt.

Hæc oritur à motu vorticoso spirituum animalium, qui, in ventriculis cerebri circumrotati, imagines rerum objectarum, quasi circumgyratas, ad conarion deferunt.

Surditas. Auditus aboletur in surditate: quam inducit vel vitiũ cerebri, ut fit in apoplexia; vel obstructio aut compressio nervi auditorii; vel vitium tympani rupti, nimium incrassati, vel relaxati; vel trium ossiculorum in aure mala constructio.

De gra-

De gravitate auditus, quæ ad illam est gradus, & auditio imminuta dicitur, eædem causæ sunt intelligendę; sed minores. *Gravis auditus.*

Depravatur auditus in tinnitu, strepitu, & sibilo aurium: existimamus enim sonos illos foris esse, cum revera in capite lateant. *Tinnitus & sibilus aurium.*

Hi oriuntur à vapore seu spiritu flatulento, in cavitate auris vel alibi circa nervum auditorium contento, atque in nervum auditorium vel. tympanum vehementius impingente.

Olfactus aboletur & imminuitur ab omni causa, processus mammillares, os ethomoides, & vicinas partes obstruente; quales sunt succi pituitosi, ulcera, polypus. *Olfactus vitia.*

Olfactus depravatur à putridis narium ulceribus, & fœdis vicinarum partium odoribus.

Gustus tollitur & imminuitur, non tantum vitio cerebri & nervorum; cum sc. pituitosus & crassus succus cerebrum vel nervos gustatorios occupat: sed etiam vitio ipsius linguæ, ut apparet in linguæ paralysi, vel linguæ exustione, à cibis nimis calidis facta. *Gustus affectiones.*

Depravatur gustus ubi lingua pravo aliquo succo, ut ex. gr. bile, vel alio, est imbuta: uti fit in febribus.

Tactus aboletur, vel imminuitur seu stupet: idque in toto corpore vel in aliqua parte, ob nervorum tactoriorum fibrillas, ita ex compressione vel obstructione detentas, aut ex humiditate relaxatas, aut per vulnus descissas, ut motus ipsis impressus, aut omnino non, aut difficulter ad cerebrum deferri possit; aut etiamsi eo deferatur, ob intemperiem vel compressionem conarii, ab anima percipi nequeat. *Tactus læsiones.*

In doloris perceptione nulla eſt tactus depravatio: objectum enim ibi percipitur, quale eſt.

Oblivio. Reminiſcentia aboletur vel imminuitur in oblivione; quæ plerumque à frigida & humida cerebri intemperie oritur: hac enim cerebrum adeò flaccidum evadit, ut rerum ſigna, & imagines ipſi impreſſæ, ex eo deleantur.

Ad hanc poteſt referri lethargus, qui eſt inexpugnabilis dormiendi neceſſitas, cum delirio, memoria læſa, ac lenta continuaque febre conjuncta.

Imaginatio & judicium imminuuntur in mentis imbecillitate: abolentur in amentia: depravantur in melancholia, mania, phrenitide, hydrophobia, incubo, &c.

Mentis imbecillitas. Mentis imbecillitas eſt, cum aliquis imaginatione & judicio juſto minus pollet.

Hæc fere à cerebri intemperie frigidiore, atque etiam ab ejus prava conformatione originem ducit: hinc enim tum ſpirituum, tum cerebri impeditur motus, qui in ſentiendo, recordando, imaginando, & judicando requiritur. Hę cauſæ, ſi majores fuerint, amentiam inducunt.

Melancholia. Melancholia eſt imaginationis & judicii depravatio, qua ægri, ſine aliqua cauſa, admodum triſtantur & metuunt, ac horrenda, nonnunquam etiam ridicula, imaginantur, & ſibi perſuadent.

Hæc oritur à cerebri intemperie frigidâ & ſiccâ, ſpiritibuſque craſſis, cerebrum occupantibus.

Eſtque triplex: Una, quæ fit vitio ſolius capitis, & melancholia per eſſentiam dicitur: altera fit ob melancholiam toto corpore redundãtem: tertia eſt hypochondriaca

driaca, quæ oritur à crassis & feculentis succis & flatibus, in hypochondriis hærentibus, & in cerebrum aliquando cum sanguine ascendentibus.

Imaginatio in melancholicis læditur, quia imagines pravę ex pravo spirituum motu menti offeruntur: judicium vitiatur, quia imagines tam vehementer seu fortiter, & hinc clare & perspicue, offerri videntur: læditur affectus ex pravo influxu spirituum in fibras cordis. In reliquis constat ipsis judicium, quia habent cerebrum ita constitutum, ut aliarum rerum imagines rectè possint offerri, & ipsi recte de iis possint judicare.

Redeunt autem melancholici sępè ad easdem cogitationes, tum quia iisdem imaginibus diu inhærent, unde illę profundius cerebro imprimuntur, faciliusque præ cæteris animo, mediantibus spiritibus animalibus & glãdula pineali, offeruntur: tum quia glandula pinealis, ex diutina versus illas imagines inclinatione, magnam ad illas acquirit propensionem.

Mania est imaginationis & judicii depravatio, cum excandescentia, sine febri & timore: à calida cerebri intemperie profecta. *Mania.*

Phrenitis est imaginationis & judicii depravatio, cum febre; sæpè etiam cum excandescentia: orta ex inflammatione cerebri & meningum; & interdum etiam diaphragmatis, & vicinarum partium. *Phrenitis.*

Hydrophobia est maniæ species, quâ ægri lucem & quævis clara ac splendida fugiunt, aquam metuunt, ac ad ejus conspectum & commemorationem contremiscunt. Nascitur plerumque ex veneno rabidi animalis, homini, per morsum, vel quovis alio modo, communicato. *Hydrophobia.*

In his & aliis similibus deliriis, pro diverso cerebri & spirituum animalium temperamento, varię sunt imaginationes, judicia, & affectus: hinc enim illa apta sunt aliter moveri, & in alias atque alias imagines figurari, & varias hinc cogitationes menti excitare; spiritusque in alias atque alias cordis fibras hinc possunt impelli.

Incubus. Incubus est depravata imaginatio, quà dormientes suspicantur sibi ab incumbente aliquo asperam arteriam premi, & spiritum præcludi, & ad venerem sollicitari vel cogi.

Hæc oritur à crasso spiritu vel humore, nervos vel musculos respiratorios in capite vel circa præcordia comprimente vel angustante; vel à spiritu animali, in ventriculis cerebri existente, qui, peculiaris sui temperamenti motu, tales imaginationis cogitationes excitat.

Motus arbitrarii symptomata præcipua sunt paralysis, tremor, spasmus, horror, rigor, vocis lęsio, sternutatio, tussis, pandiculatio, oscitatio.

Paralysis. Paralysis est motus voluntarii, aut sensus, vel utriusque, in toto corpore, vel in aliqua parte, abolitio. Hęc itaque est triplex.

Prima est solius motus privatio, integro manente sensu: quę fit, ubi fibrillæ nervorum, ad motus objectorũ menti in cerebro offerendos, satis sunt liberæ; meatus vero musculorum ex intemperie vel prava conformatione ita sunt læsi, ut spiritus ad musculos dilatandos commodè influere, & ex iis in oppositos musculos refluere non possint.

Secunda est privatio solius sensus, manente motu. Hæc fit, ubi tubus nervi spiritibus animalibus, qui in muscu-

muſculos debent influere, ſatis patet, & meatus muſculorum bene ſe habent; fibrillis tamen eorum nimis laxatis, vel conglutinatis, vel ſolutis, uti fit in elephantiacis.

Tertia eſt motus & ſenſus privatio: quę oritur à nervis & muſculis ſecundum meatus & fibrillas ita affectis, ut ſpiritus in muſculos nec commodè poſſint determinari, nec motus fibrillarum, quæ tubis nervorum includuntur, ad cerebrum queat deferri.

Atque hæc eſt paraplegia, quæ omnes corporis partes, capiti ſubjectas, in utroque latere occupat: vel hemiplegia, quę alterutrum latus tantum afficit.

Tremor eſt depravatio motus voluntarii membrorum, qua illa perpetua viciſſitudine in contrarium agitantur. *Tremor.*

Hęc oritur vitio vel ſpirituum, vel nervorum, vel muſculorum, quo illi ordinate in muſculos non fluunt, vel ſatis commode in iis, ad partium motum, non retinentur.

Spaſmus eſt involuntaria & violenta muſculorum, à ſpiritibus animalibus, dilatatio & intenſio. *Spaſmus.*

Hic ex eo oritur, quod valvulæ muſculorum, in Phyſicis explicatę, præter ordinem aperiantur aut claudãtur, quod & ſpirituum craſſities, acrimonia, & fervor, & organi læſio, ut punctura in tendine vel nervo, efficere poteſt. Ut enim ordinatus & naturalis ſpirituum motus valvullas muſculorum aperire & claudere ordinate & pro arbitrio noſtro poteſt; ſic inordinatus eorum motus, à cauſis jam commemoratis ortus, inordinate & prętér noſtram voluntatem eos aperit & claudit, muſculorũque involuntariam & violentam tenſionem inducit.

Neq; imaginatio vel appetitus ſenſitivus, quem alii irratio-

tionalem appellant, hic quicquam dirigit; cum tales motus nihil quicquam cogitantibus,ut fit in epilepticis, & nihil appetentibus, immo nobis invitissimis, sæpissimè accidant.

Spasmus est universalis, qui totum corpus; vel particularis, qui partem aliquam occupat.

Universalis est emprosthotonos, quo totum corpus in priora curvatur: vel opisthotonos, quo corpus in posteriora convellitur: vel tetanos, quo totum corpus, ob anteriores & posteriores musculos æqualiter dilatatos, rigidum & tensum evadit.

Rigor. Rigor est musculorum totius corporis ambitus & cutis vibratio & concussio, cum refrigeratione conjuncta.

Horror. Horror est quasi parvus rigor; cum in illo tantum cutis concutiatur.

Hi oriri videntur à quacunque causâ, quę musculorũ & cutis fibrillas vellicat, & talem motum in cerebro efficit, qui principia nervorum ita aperiat, ut spiritus inordinate in musculos, cutim, & fibras cordis contractorias, influentes,illa ac totum corpus concutiant,has vero contrahant, corpusque refrigerent.

Vocis læsio est, cum illa vel aboletur, ut in aphonia & mutis; vel imminuitur, ut in voce exili & obscura; vel depravatur, ut in voce clangosa, aspera, rauca, tremula, abrupta, balba: item in illis, qui R & L male pronũciant, ac in loquendo nunc subsistunt, nunc vocem præcipitant.

Aphonia. Aphonia & vocis ablatio fiunt vel nervorum, per quos spiritus influunt; vel aliarum partium, ad vocem edendam & articulandam necessariarum, vitio; quales sunt

ſunt muſculi laryngis, & linguæ; item palatum, dentes, labia.

Eædem cauſę ſi ſint minores, etiam vocis & locutionis imminutæ ſunt cauſæ.

Vocis & locutionis depravatæ, ut balbutiei & blæſitatis, cauſa potiſſimum eſt intemperies humida & mollis organorum vocis & locutionis; interdum & ſicca: item mala conformatio linguæ & ejus muſculorum, ut tumor ſub ea natus; nec non columellæ vitia, ac dentium anteriorum defectus. *Balbuties, blæſitas.*

Raucedo autem oritur ab aſperitate & inæqualitate membranæ, quæ laryngem & aſperam arteriam inveſtit: ſive illa fiat ab humoribus in illam illabentibus, aut aſcẽdentibus; ſive à vocis intenſione diuturnâ & vehementi. Gravitas verò vocis, quę raucedinem ſæpè comitatur, originem ducit ab impotentiâ arctandi fauces & ſuperiorem partem aſperæ arteriæ. *Raucedo.*

Sternutatio eſt involuntarius motus cerebri, thoracis, & muſculorum abdominis conſtrictorius, quo id, quod nares & cerebrum vellicat, exturbatur. *Sternutatio.*

Tuſſis eſt vehemens efflatio, à veloci thoracis & pulmonum conſtrictione orta, qua id, quod ſpirandi inſtrumentis eſt moleſtum, vi aëris expellitur. *Tuſsis.*

Oſcitatio eſt convulſivus muſculorum faciei, inferiorem maxillam aperientium, quidam motus, quo halituoſa excrementa, in vicinis partibus hærentia, illaſq; irritantia, expelluntur. *Oſcitatio.*

Hæc interdum oritur ab imaginatione, ex alienæ oſcitationis conſpectu orta: quod non eſt mirum, cum etiã aliarum rerum aſpectus, ſpiritus certo modo movendo,

alios quoque motus in corpore nostro excitet.

Pandiculatio. Pandiculatio est musculorũ per totum corpus dilatatio & distentio quædam convulsiva, qua vapores, copiâ illos irritantes, ex iis discutiuntur.

In his & similibus involuntariis motibus, pro varietate rei moventis & partis motæ, spiritus mediantibus nervis in cerebro ita varie moventur, vel pori cerebri ex motu fibrillarum ita aperiuntur, ut ipsi variam etiam accipiant determinationem, ad diversos musculos dilatandos, quibus diversa expulsio perficitur.

Excrementorum quorundam vitia. Atque ita actionum læsiones, quia plurimæ earum causæ satis obscuræ videntur, specialius explicare conati sumus. Quantum attinet ad excrementorum vitia & qualitates corporis immutatas, minor in earum causis reddendis ponitur difficultas; ideoque tantum de calculorum & vermium generatione, & arthritide, aliquid addituri sumus.

Calculi generatio. Calculi in omnibus ferè nostri corporis partibus gignuntur, sed præcipuè in renibus & vesica; ex materia fœculentâ, terreâ, limosâ, viscosâ, & salsâ; cujus partes, cum à calore debili non satis inciduntur, agitantur, & dissolvuntur; vel à calore nimio exsiccantur, nimiumq; coguntur, & complicantur, aut contexuntur, aut arcte inter se uniuntur, lapideam naturam, per cohæsionem viciniorem, & quietem, acquirunt: eo ferè modo, quo stiriæ lapideæ & tophi in thermis & aliis quibusdam fontibus, ex salinis, & lutosis aquarum partibus; & lapilli in littoribus, ex sale, aqua, & limo, gigni solent.

Vermes in corpore geniti. Vermes, uti & alia animalcula, etiam in omnibus ferè corporis partibus possunt gigni, ex materia putrescẽ-

te,

te, cui aliquid ſemini analogum, ſeu principium vitale, admixtum eſſe volunt: cui etiam intellectum & ſapientiam nonnulli tribuunt, quod partes tam ſapienter ab illo diſponi putent. Ego verò exiſtimo rei in corpore putreſcentis partes diſſolvi, & à calore putredinis moderato infinitis modis agitatas, certos ſitus, figuras, motuſq; acquirere, pro diversâ ratione particularum inſenſibiliũ, ex quibus res putreſcentes conſtant, quæ ubi naturæ vermis vel alterius animalculi congruunt, fiunt vermis, vel aliud animalculum: cujus vita in eo conſiſtit, quod ibi ex motu particularum nata ſit particula cordi analoga, in qua, alimentarius ſuccus influens, incaleſcit, & in partes impellitur, & deinde per continua vaſa ad corculum refluens, circulum quendam facit, vitæque continuationem inducit. Cum autem in diverſis rebus particulæ diverſimodè ſe habeant, hinc ex hac re putreſcente hoc, ex aliâ aliud animalculum oritur.

Res artificioſæ, ut ferramenta, cultri, acus, aciculę, pannorum fruſta, & ſimilia, quę aliquando excreta eſſe ſcriptores teſtantur, in corpore humano generari non poſſunt; ſed præſtigiis dęmonum dicuntur corpori inſeri; vel foris, locis, per quæ egredi videntur, adaptari; ibiq; quaſi egredientia oſtendi. Certum autem eſt, ſæpè hic magnas latere fallacias, ad ſtulte credulos & intempeſtivè miſericordes pecuniâ emungendos. *Res artificioſæ excretæ.*

Pleræque humani corporis partes gravibus doloribus infeſtantur: inter eos excellunt odontalgia, dolor colicus, nephriticus, & articularis; qui poſtremus etiam arthritis appellatur. Hic partes circa articulos infeſtat: *Arthritis.* oriturque ab humoribus ſeroſis, acribus, tartareis,

per intervalla ex vasis in eas effusis, easque rodentibus, motumque earum impedientibus.

Hi humores in corpore gignuntur, vel propter vitium alimentorum, tales particulas habentium; vel ob intemperiem viscerum aliarumque partium, hujusmodi humores gignentium, nec satis bene eos à reliquis separantiũ & excernentium.

CAPUT. V.

De Morborum Signis.

MOrbi jam explicati, si latuerint, cognoscuntur, signis. Aliquando enim adeo sunt manifesti, ut per se pateant.

Signum morbi; Signum morbi est, quicquid sensibus nostris obvium, vel morbum, vel aliquid ad ipsum pertinens, potest indicare.

Est vel causa ejus, vel effectũ. Estque morbi vel causa, vel effectum seu symtoma. Quę enim ab accidentibus morborum petuntur, ea ad eorum effecta referri possunt.

His quidam addunt comparationem partium inter se: ut cum chirurgus, ad explorandam luxationem, partem sanam cum illâ, de qua dubitat, confert; sed ea est inquisitio vel investigatio signi, nẽpe brevitatis alterutrius, vel paritatis utriusque partis: quo deinde vel luxatio, vel partis sanitas, tanquam ex effecto, innotescit.

Iuvantia & lędentia ad effecta possunt referri. Si quis enim in aliquo morbo ex usu, ex. gr., lactucæ nocumentum sentiat, morbus frigidus ex effecto hîc cognoscitur: ille enim facit, ut hoc vel illud juvet, vel lædat.

Com-

Communiter grassantia mala ad causas, scilicet aërẽ, cibum, vel simile quid, sunt referenda. Si enim communi morbo multi laborent, suspicandum est etiam illum, qui jam ægrotare incipit, eodem malo esse correptum, signo petito â causâ; nempe aëre, cibo, vel aliâ simili.

Præstantissima autem signa, sunt ipsa morborum effecta, sive symtomata: effecta enim morbi morbum actu adesse vel adfuisse; causę vero morbum tantum posse adesse, vel adfuisse probant. *Signa præstantissima sunt symtomata.*

Inter illa præ cæteris excellunt, quę in pulsus & urinę differentiis observantur.

Pulsus enim est immediatus index cordis, quod totum corpus nutrit & vivificat: & urina cum sanguine per totum corpus & omnes partes circulatur, & ab eo variè afficitur. Atque ideo illæ hic sunt explicandæ.

Et quantum ad pulsus differentias attinent; hic primò est validus, languidus, vel moderatus. *Pulsuum differentiæ.*

Validus, seu vehemens est, qui à magno cordis calore, parique sanguinis dilatabilitate ac copiâ, spirituumq; animalium in cordis fibras forti influxu, originem ducens, tangentis digitos valide, seu valde sensibiliter ferit. *Validus.*

Atque ideo in sanis vires naturales validas: & in ægrotis sanitatem promittit.

Languidus seu debilis pulsus est, qui, ob exiguum calorem cordis, parvam sanguinis dilatabilitatem, & paucam interdum ejus copiam, paucosque spiritus animales, in cor influentes, imbecilliter pulpas digitorum pulsat. *Languidus.*

Ac proinde debilitatem virium demonstrat; ac semper est suspectus.

Moderatus Moderate validus est, qui, à moderato cordis calore, & moderata sanguinis dilatabilitate, ac copiâ, & moderato spirituum animalium in cor influxu, ortus, mediocriter digitos vibrat: atque ideo etiam mediocres naturales facultates notat.

Deinde pulsus alius magnus, alius parvus, alius mediocris.

Magnus. Magnus est, qui à magno cordis calore, & magna sanguinis dilatabilitate, ejusque copiosâ in cordis sinus, & spirituum animalium in cordis fibras forti impulsione, ortus, in longum, latum, & profundum se valde expandit.

Hic sanguinis spirituosi copiam, & calidi nativi robur, nonnunquam etiam calorem prẹter naturam indicat.

Parvus. Parvus est, qui ob parvum cordis calorem, & exiguã sanguinis dilatabilitatem, & paucos spiritus animales, in cor influentes, in longum, latum & profundum se diminutè extendit.

Hic calidi nativi & sanguinis spirituosi inopiam, humoresque frigidos, & interdum etiam copiosos in corpore existere notat.

Mediocris. Mediocriter magnus est, qui inter magnum & parvũ medius, à mediocri sanguinis dilatabilitate, & calore, & spirituum animalium influxu, oritur; & mediocria omnia in corpore significat.

Tertio pulsus est celer, tardus, vel moderatus.

Celer. Celer seu velox est, quo cor & arteriæ celeriter distẽduntur & contrahuntur.

Hic oritur à tanto cordis calore, tantaque sanguinis volatilitate, ac spiritibus animalibus, tam celeriter in cordis

cordis fibras ultro citroque fluentibus, ut ſanguinis guttę in cor incidentes, non tantum citò dilatentur; ſed etiam ita celeriter ex eo expellantur, vel ſpiritus ſanguinis tantopere diſſipentur, ut parum ſanguinis vel ſpirituum, in corde reliquum, celerem etiam admittat cordis, ex cõtractione, ſubſidentiam.

Hic itaque indicat calidi nativi copiam; ſed ſpirituũ tenuitatem; interdum etiam calorem, præter naturam intenſum, & febrim.

Tardus eſt, quo cor & arteriæ tardè diſtenduntur & contrahuntur. *Tardus.*

Hic oritur à parvo cordis calore, & ſanguinis fixitate, ac ſpirituum paucitate; ac præterea à tardo ſpirituum animalium in cordis fibras influxu: atque ideo notat calidi nativi diminutionem, virium proſtrationem, & morbos frigidos.

Moderate celer eſt, qui ultra naturæ convenientem modum nec eſt celer, nec tardus. *Moderatus.*

Hic à recta cordis & ſanguinis temperie oritur: atque ideo naturæ robur indicat.

Adhæc pulſus eſt creber, rarus, vel mediocris.

Creber eſt, quo brevibus intervallis cor & arteriæ dilatantur & contrahuntur. *Creber.*

Hic oritur à cordis & ſanguinis calore, ſpirituum verò vitalium paucitate, vel diſſipatione; ac crebrâ ſpirituum animalium in fibras cordis reciprocatione: hinc enim ſanguis facile quidem dilatatur, ſed facile etiam arctationi cordi cedit. Item à magno cordis calore & ſanguinis magna volatilitate; quibus ſanguis ſubito in corde rarefit, & deinde celeriter totus è corde expellitur,

&

& rursus celeriter in ipsum repellitur, ibidemque celeriter etiam accenditur. Itaq; in sanis robur naturæ significat, quod tamen facilè per vehementiores motus potest imminui: in ægris vero interdum etiam virium debilitatem; eamque aut præsentem, aut futuram

Rarus. Rarus est, quo, longiusculis intervallis, cordis & arteriarum sentitur motus.

Hic originem ducit ab imbecilli calore cordis & sanguinis, & hujus fixitate; item à tarda spirituum animalium reciprocatione. Atque ideo significat virium prostrationem, & morbos frigidos.

Mediocris. Moderate creber est, qui in crebritate & raritate mediocritatem servat; & ideo virium robur indicat: oritur enim à causis moderatis.

Quinto pulsus est durus, mollis, mediocris.

Durus. Durus est, qui, ob duritiem & siccitatem arteriosæ tunicæ, justo durior & siccior digitis deprehenditur.

Hic siccitatem & gracilitatem corporis, ac sæpè etiã calorem indicat.

Mollis. Mollis est, qui ob humiditatem arteriarum, ex delicata vitâ, vel morbis humidis, vel balneis ortam, lenis, instar carnis mollioris, sentitur.

Hic humorum redundantiam, & arteriarum humectationem, ac morbos humidos denotat.

Mediocris. Moderate mollis est, qui inter durum & mollem se medio modo, causamque in siccitate & humiditate temperatam habet; & mediocritatem in his significat.

Præterea pulsus est æqualis, vel inæqualis.

Æqualis. Æqualis est, qui, cum aliis pulsationibus collatus, secundum enumeratas differentias sentitur ęqualis.

Hic

Hic oritur ab æquali ſanguinis & cordis ac ſpirituum reciprocantium conſtitutione.

Inęqualis, contra. Oriturque ab inęquali ſanguinis vel cordis temperie, ſpirituumque inæquali in cordis fibras influxu. *Inæqualis.*

Prout hæ cauſæ ſunt variæ, ita & pulſus eſt varius.

Inęqualis eſt vel æqualiter, vel inęqualiter; item ordinate, vel inordinate inæqualis.

Æqualiter inæqualis eſt, cujus inæqualitas per omnes pulſus eſt ſibi ſimilis: ut quando pulſus ſecundus eſt paulò minor vel major primo, & tertius ſecundo: atque ita deinceps.

Inæqualis inęqualiter eſt, qui ſimilem inæqualitatem non habet: ut quando duo vel tres priores pulſus ſunt ſimiles: quartus vel quintus diſſimiles.

Inæqualis ordinate eſt, qui in inæqualitate ordinem ſervat: ut ſi duo vel tres magni fuerint, & quartus ac quintus parvi, & ita porro per vices alternetur magnitudo eorum & pravitas.

Inordinate inæqualis eſt, qui nullum in inæqualitate retinet ordinem: ut quando modo quartus, modo ſextus modo tertius aliis eſt celerior, crebrior, vel validior.

Inter inæquales excellunt intermittens & myurus.

Intermittens eſt pulſus inęqualis, in quo arteriæ motus, unius, duorum, trium, vel ad ſummum quinq; pulſuum tempore ceſſat. *Intermittens.*

Si enim ulterius intermittat, deficiens dicitur. *Deficiens.*

Hic oritur à quibuſdam ſanguinis partibus adeo fixis, ut duorum vel plurium pulſuum temporibus in corde ad dilatandum indigeat: vel ab influxu ſpirituum animaliũ

in fibras cordis contractorias ita alternato, ut ejus dilatatio per aliquot pulsuum tempora sistatur.

Hic indicat virium debilitatem: & præsertim malus est in juvenibus, quia magnam causam adesse significat.

Myurus. Myurus est, qui in magnitudine sensim & æqualiter variatur, ita ut sequens ictus semper a priore sit diversus.

Estque deficiens, in quo pulsus sensim magis magisq; imminuitur: vel reciprocus, ubi pulsus sensim magis magisque augetur.

Causa hujus est virium debilitas: & in myuro deficiẽte, virium magis magisque deficientium; in reciproco verò, redeuntium est signum.

Enumerari solent & alii pulsus inæquales, nempe dicrotus, caprizans, interruptus, undosus, vermiculans, formicans, vibrans, convulsivus, serrinus, impar citatus; item arythmus, ecrythmus, heterorythmus, sed quoniam hi fere inobservabiles esse solent, idcirco eos hic non definiam, nec aliud addam, quam ex iis, quæ de differentiis pulsuum jam diximus, intellectis, naturam pulsuum satis bene intelligi posse.

Pulsus autem ratione ætatis, sexus, temperamenti, doloris, & affectuum animi magnopere etiam variatur: quia ex his causis varius cordis & sanguinis oritur calor; & spiritus etiam animales aliter in cor immitti, fibræque ejus, vel contractoriæ, vel expansoriæ, diversimodè inflari solent.

Quomodo pulsus sit explorandus. Explorandus est pulsus digitis duobus vel tribus prioribus, arteriæ, in carpo alterutrius brachii, ubi æger, ab ingressu medici, jam animo est tranquilliore, moderate adhibitis.

At-

Atque hæc de pulſibus.

Differentias & ſigna, in urinis obſervanda, præcipuè ſuppeditant liquoris conſiſtentia, color, odor, quantitas, excernendi modus, & contenta. *Urinarum differentiæ.*

Ratione conſiſtentiæ, primo urina eſt tenuis, craſſa, vel mediocris.

Urina tenuis fere eſt aquoſa, nec multas ſalſas vel alias craſſas partes, quæ à renibus ſolent ſecerni, admixtas habet. Hæc oritur à coctione debili hepatis, vaſorum, & cordis: etiam à frigore ventriculi: & præcipuè à potus copiâ: ac deinde ab intemperie frigida renum: item ab obſtructione & anguſtia meatuum, per quos craſſi humores cum urina effluere non poſſunt: denique à materiæ craſſioris in alia loca tranſlatione; uti ſæpè in phrenitide contingit. *Urina tenuis.*

Urina craſſa eſt, cui multæ partes craſſæ ſunt admixtę. Hæc originem ducit ex crudis vel craſſis humoribus, in vaſis cumulatis, & cum urinâ expulſis: aut ab obſtructione vel abſceſſu, in aliqua parte aperto, materiâque in vaſa erumpente: aut denique à ſalſis humoribus, in corpore redundantibus. *Craſſa.*

Mediocris urina eſt, quæ moderatam craſſitiem habet. Oriturque à coctrice facultate, naturaliter ſeſe habente. *Mediocris.*

Deinde urina ratione cōſiſtētiæ eſt clara, vel turbulēta.

Clara ſeu perſpicua eſt, quæ luminis radios ſatis bene, ad perſpiciendum, tranſmittit.

Hæc aut habet bonā cōſiſtentiā; ac tum ſignificat claritatem illam oriri à calore naturali, materiam rectè elaborante, & ſpiritibus urinæ contentorum particulas ſatis dilatantibus, & à ſe mutuo ſeparantibus: Aut ea eſt *Clara.*

tenuis; eſtque index cruditatis, & coctionis humorum nondum inchoatæ.

Turbulenta Turbulenta eſt, quam viſus penetrare non poteſt. Hęc oritur ab aſperis & craſſis partibus, urinæ admixtis.

Eſtque turbata, turbida, vel confuſa.

Turbata. Turbata eſt, quæ clara mingitur, & poſtea turbulenta evadit.

Eaque in ſano indicium eſt, ipſum in morbum eſſe proclivem, propter humores crudos in vaſis redundantes. In ægro verò indicat materiæ morbificæ coctionem jam inchoari, & cum ſero aliquid materiæ iſtius eſſe mixtum; verùm mixtionem illam & attenuationem non adeo exacte eſſe factam, quin ob ſuperveniens frigus materia vitioſa à reliquo humore ſeparetur, & inter ſe cogatur.

Turbida. Turbida eſt, quę turbulenta mingitur, ac poſtea clareſcit.

Oriturque ex eo, quod naturalis calor cœperit concoquere materiam morbificam, eamque agitare & commiſcere; nondum tamen eam ſatis attenuaverit. Ceſſante itaq; urinæ calore partes heterogeneæ ſponte ſeparantur, & craſſę ſubſidunt. Idem contingit, ſi urina per ſe ſit clara, ſed in tranſitu ei aliqua materia craſſa permiſceatur; verum cum hæc non ſit ſatis attenuata & exacte ei admixta, ſed tantum confuſa, ſponte ſubſidit.

Confuſa. Confuſa eſt, quæ turbulenta redditur, & talis manet.

Hæc indicat calorem humores in vaſis agitare & confundere, & non recte coquere ac attenuare: & ſi talis appareat in principio morbi, quo calor naturalis nullam adhuc coctionem inſtituit, ſignificatur à calore nimio, humores agitante & turbante, nec attenuante, mate-

riam

riam craſſam & aſperam relinqui. Si vero hæc urina in principio talis non fuerit, ſed poſtea confuſa evadat, indicio eſt morbum in pejus abire, & calorem immoderatum, qui materiam morbificam agitat & cogit, augeri; & ſæpé etiam aliquid maligni adeſſe.

Hic tamen ſemper etiam alia ſigna ſunt obſervanda, & hinc colligendum, an talia fiant vi naturæ, quę vitioſorum humorum coctionem & expulſionem aggreditur; an vero talia contingant propter caloris præter naturalis & putredinis incrementum, virtutiſque naturalis debilitatem.

Differentiæ præcipuę urinarum, quæ à coloribus petuntur, ſunt alba, pallida, flava, rubra, viridis, nigra.

Ad urinam albam pertinet aquoſa, quæ colorem aquę refert; item quæ vino tenui colore ſimilis eſt, vel aquæ purę, cui parum bilis eſt injectum; ut & nivea, quę nivis habet candorem; ſicut & lactea & glauca, quæ cornu pellucidi imaginem refert. Urina alba redditur, vel quia nihil ipſi admiſcetur, quod eam tingat; vel quia corpus album ei admiſcetur. *Alba.*

Albę urinę cauſa ergo eſt cruditas & caloris imbecillitas: obſtructio viarum, per quas urina tranſit: bilis, & cum ea ſalſus humor, ad alium locum translatus, ut ſæpe fit in febribus acutis & phrenitide: magna potus copia: denique calculus in renibus vel veſica, cui quod craſſum eſt & ſalſum adhæreſcit, aquoſum vero effluit.

Urinam lacteam reddit admixtio albæ alicujus ſubſtantiæ, ſive illa ſit pituita, ſive pus, ſive ſemen; hæc plerumque turbida mingitur, & poſtea clara evadit, & ma-

teria ſubſidens facile dignoſcitur.

Pallida. Pallida urina eſt à bile pallidâ, non ſufficiente quantitate, vel pauca bile flava, urinæ admixta. Atque ideo vel cruditatis, vel obſtructionis eſt index.

Flava. Flava urina eſt palearis, ſpicea, citrina, & crocea.

Prima & ſecunda notat calorem debilem, vel obſtructionem: tertia calorem moderatum: quarta calorem plus juſto auctum; vel folliculum fellis obſtructum, & hinc icterum præſentem, vel futurum.

Interdum tamen etiam aliæ cauſę, præter has, urinam tingunt: ut rhabarbarum, crocus, folia ſennæ, & ſimilia aſſumta.

Rubra. Rubra oritur à ſanguine, & bile.

Et quidem, ſi ſanguis ruboris illius fuerit cauſa, urina non ſplendet, & cruenta dicitur, habetque colorem, qualem aqua, in qua carnes recens mactatorum animalium ſunt lotæ. Mingiturque vel ob apertam aliquam venam; vel ob hepatis & renum debilitatem, quæ aliquam partem ſanguinis, non ſatis incraſſati, in ureteres tranſmittit. Sanguis autem urinâ mixtus vel tenuis eſt, & reddit urinam ſubrubram; vel craſſus, qui copiosè admixtus, urinam reddit valde rubram; ſin paucus, aut rubram, aut ſubrubram.

Quę autem à bilis copiâ aut bile rubicundiori ortum habet urina rubra, ſplendet, & quaſi flammea eſt.

Interdum, ob copioſam bilis admixtionem, rubra & craſſa, inſtar vini ex rubro nigricantis, redditur urina. Huc referenda eſt urina vinea, quæ vinum rubrum colore refert: Hæc fit ab admiſta bile cærulea, & mixtione bilis rubræ craſſioris.

Urina

Urina viridis fit à copia bilis æruginoſę & porraceæ. *Viridis.*

Huc pertinet urina oleaginoſa, quæ vel pinguedinem tantum in ſuperficie natantem habet; & ex colliquatione pinguedinis oritur, atque ad differentias, à contentis petitas, eſt referenda: vel colorem & ſubſtantiam olei refert, ortumque ducit ab humorum excrementitiorum [qualis eſt bilis pallida & atra, ut & pituita] permixtione. *Oleaginoſa.*

Urina nigra & livida. redditur, interdum ob rerum externarum admixtionem: interdum ob humoris melãcholici cum urina evacuationem, quæ in iis accidit, qui in liene humorem melancholicum colligunt; vel cum atra bilis urinæ admiſcetur: vel cum, extincto calore nativo & ſpiritibus, ſanguis in vaſis corrumpitur, & niger evadit. *Nigra.*

Nigra urina ſummi incendii & maximi periculi eſt nũcia, præcipué in principio, augmento, & ſtatu febrium: in declinatione vero, ſæpè ejuſmodi urinæ ſine damno excernuntur.

Ratione odoris, urinæ alię dicuntur inodoræ, aliæ olentes.

Inodoræ urinæ cauſa eſt calor nativus debilis, à quo nulla fere fit concoctio, quâ nullus humor ſeroſus, aut alius excrementitius, qui odorem urinę conciliet, ipſi permiſcetur. *Inodora.*

Olentes urinæ vel naturaliter olent, vel fœtent, vel ſunt odoratæ.

Urinæ, naturalem odorem habentes, ſignificant calorẽ naturalem ſe recte habere, & coctionem ab eo rectè perfici. *Naturaliter olens.*

Fœtida. Urinæ fœtidæ originem ducunt ex cibo, potu, aut medicamentis quibuſdam aſſumptis, à cruditate, & ciborum corruptione; atque præcipue à putredine humorum, ut fit in ulceribus veſicę & renum: Interdum etiam hęc contingit ex diuturna urinæ in veſica retentione.

Odorata. Urina odorata, ſeu bene olens, ex nullis cauſis internis naturaliter oritur: ſed ſi quæ talis ſit, odorem illum à cibis vel medicamentis aſſumptis ſibi comparavit.

A quantitate urina dicitur pauca, vel copioſa.

Copioſa. Urina juſto copioſior redditur: ſi cibi ſumantur, qui multâ aquoſa humiditate ſcatent: deinde ſi aquoſum & ſeroſum medicamentum, quod per inſenſibilem tranſpirationem diſcuti conſuevit, in corpore retineatur & ad urinæ vias cõfluat: item ſi ex aliis partibus vel etiam toto corpore vitioſi humores per vias urinarias expurgentur; quod in criticis & ſymptomaticis evacuationibus, ut & diabete accidit: denique ſi medicamentum diureticum ſit aſſumptum.

Pauca. Paucam urinam contrarię cauſæ efficiunt, quales ſunt non tantum paucus potus, ſed etiam cibi ſicci aſumti: deinde materia aquea, per inſenſibilem tranſpirationem vel ſudores diſſipata, uti in ardentibus febribus ſæpè contingit, nec nõ in motu & exercitio nimio: item ſerum ad alias partes confluens; ut fit in hydrope, aſcite, & anaſarca: denique anguſtia vel obſtructio viarum, per quas urina eſt excernenda.

Dolorem inferens. Silens. In modo excernendi obſervatur dolor; qui oritur vel ab urinę acrimonia, vel à viis urinariis exulceratis: item urinæ ſilentium, quod animadvertitur, quando ea ſine ſono vel ſtrepitu, tanquam oleum, effunditur vel mingitur,

tur: eaque colliquationis eſt index ; nam hęc inſtar olei pinguis eſſe ſolet.

Contentum urinarum eſt, quidquid corpulentius & magis viſibile urinæ liquori eſt admixtum. Eſtque generale, vel ſpeciale. *Contentum urinæ.*

Contenta generalia ſunt, quæ in omnibus fere urinis obſervantur: talia ſunt ſedimentum ſeu hypoſtaſis, enęorema ſeu ſuſpenſio, & nubecula ſeu nubes. *Contenta generalia.*

Hypoſtaſis urinæ eſt illud craſſum generale contentũ, quod in urina verſus fundum deſcendit, & in urina ſubſidit. *Hypoſtaſis.*

Enæorema eſt, quod in medio urinæ ſuſpenſum continetur. *Enæorema.*

Nubes eſt, quod in ſuperiori parte urinæ inſtar nubeculæ hęret. *Nubes.*

Tria hæc contenta non ſemper in urinis conſpiciuntur: imo interdum contingit, ut omnia abſint; quod in ſanis exactam notat ſanitatem: in ęgris magnam cruditatem, corruptionem, obſtructionem, inflammationem, & magnas purgationes. *Abſentia contentorũ.*

In tribus his ſingulis tria ſunt conſideranda: conſiſtentia, color, & quantitas.

Ratione conſiſtentiæ contentum eſt vel craſſum, vel tenue; æquale, vel inæquale; item planum ſeu læve, aut divulſum.

Craſſum eſt à materia craſſa & humorum craſſorum copia. Indicatque craſſorum copiam, vel uſtionem nimiam. *Craſſum.*

Tenue notat humoris tenuitatem, vel caloris imbecillitatem, vel flatuum admixtionem. *Tenue.*

Æquale. Æquale est, cum omnes partes contenti eandem habent tenuitatem, vel crassitiem. Notat calorem validũ, humorem benignum, & salutem.

Inæquale. Inæquale est, cum pars alia est crassior aliâ. Significat calorem imbecillem, materiam rebellem, & evadendi difficultatem.

Planum. Planum & læve est, cum partes contenti inter se sunt contiguę. Notat idem, quod æquale.

Divulsum. Divulsum est, cum partes à se mutuo sunt separatæ. Significat idem, quod inæquale.

Color contenti est vel albus, vel niger, vel flavus, vel color his vicinus.

Album. Albus contenti color fit à calore temperato, & recte coquente; atque ideo omnia bona notat.

Nigrum. Niger ab incendio, vel caloris nativi exstinctione ortus, notat omnia prava, & mortem; nisi criticè appareat.

Rubrum. Ruber est à sanguine non exacte cocto, aut rubra bile. Indicatque morbum longum, sed sanabilem.

Quantitas contenti est, vel multa, vel pauca.

Multum. Multa contenta oriuntur à copia materiæ, & in sanis cibos crudos ac ingluviem significat; in morborum principio & augmento, humorum, coctione indigentium, copiam: in vigore & declinatione, materiam coctam & separatam, atque salutem, si alia bona signa adsint.

Paucum. Pauca indicant in sanis exactam diętam & sanitatem. In ęgris humores crudos, corruptos, viscerum debilitatem, inflammationem, obstructiones, materiæ defectum, vel magnas evacuationes.

Contenta specialia. Specialia autem contenta urinarum sunt, quæ tantum

tum in quibuſdam urinis apparent. Eaque vel in fundo, vel in medio, vel in ſuperficie conſpiciuntur; vel matulæ lateribus adhæreſcunt; vel etiam cum urina confunduntur.

In fundo hærent ſedimenta farinacea, quæ farinam craſſiorem; ſquammoſa, quæ ſquammas referunt; furfuracea, quæ furfuribus ſimilia ſunt; orobea, quæ referunt grana orobi. Item arenulæ, calculi, grumi ſanguinis, pus, carunculæ, mucus, vermes.

Farinaceum ſedimentum redditur ab aſſato ſanguine craſſiore, vel à conſumptis per calorem inæqualiter carnibus. *Farinaceum.*

Squammoſum autem, cum ſolidæ partes inæqualiter comſumuntur. *Squammoſum.*

Furfuraceum eſt à flammea & conſumente febris caliditate, & veſicæ vel vaſorum ſcabie. *Furfuraceum.*

Orobeum quoque à colliquatione proficiſcitur, cum febris carnem liquefacit; quod tamen quibuſdam recẽtioribus non placet, & propterea iſta ſedimenta vel ex ſcabioſa & exulcerata veſica, vel ex crudo aut melancholico humore provenire ſtatuunt. Ego autem exiſtimo illa ſedimenta oriri, ex certa conjunctione particularum, ex quibus humores excrementitii conſtant, eodem modo ut ſal & cryſtalli in aquis quibuſdam naſci conſpiciuntur. *Orobeum.*

Arenulę & calculi oriuntur ex materia craſſa & fœculenta, quæ internum coagulationis principium habens, & levem occaſionem nacta, ſponte concreſcit. Internum autem illud principium coagulationis conſiſtit in partibus ſalinis, terreſtribus, & viſcoſis, quæ facilè inter *Arenulæ & calculi.*

ſe conglutinantur & lapidis inſtar indurantur: cum ſcilicet, in corpore, vel extra illud, à calore debili non ſatis inciduntur, agitantur, & diſſolvuntur: vel à nimio calore exſiccantur, nimiumque coguntur.

Si autem arenulæ excernantur cum dolore & ſtranguriâ, ſignum eſt calculi. Imo ſi arenulæ, apparere ſolitæ, ſupprimantur, & dolor ſentiatur in mingendo, ac urina evadat alba, ac tenuis, indicium eſt arenulas ſuppreſſas in calculum concreſcere.

Si vero arenulæ, lateribus matulæ, adhæreant; eæ in ſanis ſignificant calidiorem hepatis, renum, vel ſanguinis intemperiem. In ægris vero febres ardentes; vel, ſi febris abſit, tartareos, alioſque craſſos humores, in corpore redundantes.

Grumi ſanguinis. Grumi ſanguinis in urina conſpiciuntur, cum ex ulcere, vel læſo, rupto, aut hiante vaſe, in partem, per quã urina tranſit, ſanguis emittitur, & poſtea concreſcit.

Pus. Pus in urinis eſt, cum abſceſſus vel ulcus latet, aut cum ex partibus ſuperioribus, ut thorace & pulmone, pus per vias urinarias evacuatur; dum illud attenuatur in minimas particulas, earumque rami nonnihil tolluntur; quæ deinde à preſſione vicinarum partium, & caloris agitatione, per poros venarum, in earum cavitatem impelluntur, ut chyli partes in vaſa gaſtrica & meſaraica; & poſtea ad cor delatæ, per renes, ad veſicam dejiciuntur. Eodem modo etiam particulæ ſubſtantiæ corporis conſumptę venis inſeri, & excerni per urinam poſſunt.

Carũculæ. Carunculæ in urinis ſunt partes renum exulceratorum.

Si

Si urina craſſa, mucoſa, tenax & pituitoſa, inſtar narium muci, reddatur, idque cum dolore, indicium feré eſt calculi veſicæ; ſi vero hæc ſine dolore excernatur, ex crudo renum aut vicinarum partium ulcere vel abſceſſu provenire eſt veriſimile. *Mucus.*

Plerumque autem talis materia eſt rudimentum calculi, & ideo ejus præſentiæ ſæpe eſt indicium: & propterea etiam emiſſa ſæpè in lapideam duritiem coagulatur.

Sæpe etiam pituita, quæ magna copia excernitur, cacochymiæ & cruditatis, in ſanguine exiſtentis, eſt ſoboles & indicium.

Vermes, in urina apparentes, oriuntur ex corrupta, ſordida, & putreſcente materia. *Vermes.*

In medio urinæ natant, filamenta, pilis ac telis aranearum ſimilia. *Filamenta.*

Hæc cum urina excreta ortum habent ex humore craſſo & viſcido, qui in renibus vel ureteribus ſiccatur, & in hanc formam, ob vaſorum longitudinem, vel pori anguſtiam, redigitur.

In ſuperficie urinæ apparent bullę, ſpuma, corona, pinguedo.

Bullæ & ſpuma generantur à flatu, viſcidæ materię incluſo, qui cum exhalare non poſſit, materiam in tumorem attollit; ſuntque hę bullæ variorum colorum, pro natura humoris, cui flatus includitur. *Bullæ & ſpuma.*

Corona docet quales in vaſis majoribus humores contineantur: pro diverſitate enim humorum diverſis coloribus eſt prædita. Atque in parte ſuperiore urinæ atque ejus circulo multa oculis poſſunt percipi, quæ in reliquo humore cerni nequeunt: cum lumen in ſuperficie liquo- *Corona.*

ris & in ejus extrema corona aliter refringatur & trãſeat, quam in medio.

Pinguedo. Pinguedo, urinæ ſuperficiei innatans, oritur ex adipis colliquatione, vi caloris facta; atque idcirco conſumptionis & colliquationis corporis eſt index.

Urinæ variantur non tantum ob varios morbos; ſed etiam propter temperamentum, ſexum, ætatem, anni tempora, ſomnum, vigilias, exercitium, affectus animi, & ſimilia. Propter has enim cauſas calor corporis eſt vel major, vel minor; pluraque, vel pauciora excrementa in eo colligi ſolent.

Atque ita, quid ex qualibet urina fere queat cognoſci & prædici, patet per ea, quæ, de cauſis omnium differentiarum, diximus. Atque ex iis etiam ſudor, ſputum, & vomitus facile intelligi poſſunt.

Quæ urina bene de valetudine poſſit indicare. Ut autem urina rectum de valetudine præbeat argumentum, colligenda eſt una vice, ubi coctio cibi jam eſt peracta; atque ideo matutinum tempus huic collectioni maxime ſolet convenire; cum nec coitus, nec crapula, nec inedia, nec medicamentum, aut cibus, lotium tingens, præceſſit. Eaque in vaſe pellucido, mediocriter lato, &, adverſus injuriam frigoris, tecto, nec diutius, quam per decem vel duodecim horas eſt ſervanda. Si ea ab aëre externo conturbata fuerit, blando calore ignis eſt clarificanda. Denique inſpicienda eſt, ubi contenta locum ſuum occupaverint, in loco mediocriter illuſtri: ubi vero minuta corpuſcula in illa ſunt obſervanda, radii ſolis ſunt adeundi.

Signorum differentiæ. Hactenus vidimus ex quibus fontibus ſigna petantur. Iam videamus quotuplicia illa ſint. Signa alia ſunt pro-

propria, alia communia.

Propria sunt, quæ uni affectui conveniunt: ut vomitus est signum affecti ventriculi proprium. *Signum proprium, & commune.*

Communia, quæ in pluribus & diversis reperiuntur: ut delirium est signum imflammati cerebri & diaphragmatis commune.

Propria signa sunt vel separabilia, vel inseparabilia.

Separabilia propria sunt, quę quidem soli, sed, non omni & semper conveniunt: ut vomitus est signum proprium affecti ventriculi separabile. *Proprium separabile.*

Propria inseparabilia sunt, quæ soli & omni conveniũt. Hęc etiam pathognomonica dicuntur, ac morbi essentiã consequuntur, & cum eo necessario cohærent; atque ideo etiam in principio adsunt, & cum eo desinunt, augenturque & minuuntur cum eodem. *Inseparabile, seu pathognomonicum.*

Raro tamen datur unum morbi signũ pathognomonicum; ut est excretio urinę per vulnus ventris, vesicam vulneratam indicans: sed plerumque signa pathognomonica constituuntur ex pluribus junctis, quę seorsim sumpta pathognomonica non sunt: ut in pleuritide dolor lateris punctorius, tussis, respirationis difficultas, febris acuta.

Signa communia sunt vel synedreuonta, quæ simul assidẽtia; vel epiphainomena, quæ & epiginomena dicũtur.

Signa synedreuonta sunt signa communia, quę cum morbo invadunt: hęc cum morbis non cohærent necessario, nec ab essentia eorum fluunt; declarant tamen aliquid circa morbum; magnitudinem scilicet, durationem, morem, &c. *Signum synedreuon.*

Epiphainomena sunt signa communia, quæ postea super- *Epiphainomenon.*

perveniunt. Hęc mutationem morbi indicant, non autē ſpeciem.

Deinde ſignum aliud bonum, aliud malum: aliud certum, aliud incertum: aliud ſalutare, aliud lethale.

Atque hæc de morborum differentiis & ſignis, quantum ad eorum cognitionem eſt neceſſarium, diximus.

Fundamentum pathologicæ cognitionis eſt

Fundamentum cognitionis pathologicæ, ante omnia jaciendum, eſt eorum, quę in ægro ſecundum & præter naturam ſe habent, item quæ cauſam morbo ullo modo præbere potuerunt vel poſſunt, diligens obſervatio; quæ caſus, item caſus poſitio, nec non hiſtoria morbi, appellari ſolet.

Hiſtoria morbi.

Deinde ad cognitionis pathologicę ſpecies, ex ea inſtituendas, eſt progrediendum.

CAPUT. VI.

De Dignotione & Prænotione Morborum.

SPecies cognitionis Pathologicæ ſunt duę: dignotio, quæ diagnoſis; & prænotio, quæ prognoſis gręce dicitur.

Diagnoſis.

Diagnoſis eſt cognitio pathologica, quâ præſentem morbi ſtatum dignoſcimus.

Hujus partes tres numerantur: Partis Affectæ, ipſius Morbi, & Morbi cauſæ recta inveſtigatio.

In his enim tribus morbi conſtitutio potiſſimum conſiſtit.

Ejus ordo.

Pars affecta primum eſt inveſtiganda; cum ſit cognitu facilior, ipſique ægri illam ſæpiſſime ſponte oſtendant; & hæc nonnunquam viam, ad morbi inveſtigationem

ſternat.

sternat. Postea veniendum ad inquisitionem morbi: & si ille causam habeat, quæ manum vel observationem medici desiderat, deinde & illa est inquirenda.

Investigatio partis affectæ. Dignoscitur pars affecta I per actionem lęsam: quę pro varietate sua optimè indicat diversam partem affectam; quia actio nulla lædi potest, nisi pars illa, per quam efficitur, aliquid, aut per se, aut per accidens, patiatur. Sic lęsâ ratiocinatione, imaginatione, memoria, somno, vigilia, totius corporis motu, cerebrum affectum esse indicatur. Sic si urina sit suppressa, causa in renibus, ureteribus, vesica aut in meatu urinario, est quęrenda.

II. Per excreta; in quibus consideranda, primò substantia; quę interdum est pars membri læsi: ut si caruncula vel tunica ore rejiciatur; atque hęc pulmonem, asperam arteriam, œsophagum, aut ventriculum erosum esse significat; & quidem si tussi ejiciatur, è thorace; si vomitu, è ventriculo ejici indicio est: interdum est excrementum parte contentum, ut urina, calculus, lumbrici: interdum alimentum, ut chylus, vel sanguis venosus aut arteriosus; quæ omnia locum affectum clarè designant. Secundò quantitas: sic si tussi multus sanguis rejiciatur, pulmonis affecti indicium est; si paucus, asperæ arteriæ. A renibus manat copiosior sanguis; qui à vesica venit, paucior est. Tertiò excernendi modus: nam quod tussi rejicitur, ex pulmonibus vel aspera arteria venit; quod vomitu, è ventriculo, œsophago, vel intestinis. Interdum etiam quod screatu, sine tussi expellitur, è pulmonibus prodit. Quartò ordo; sic si prius sanguis, deinde fęces excernantur, anum vel intestinũ

inferius laborare ſignificatur: ſi prius fæces, deinde ſanguis, inteſtina tenuia, aut partes his ſuperiores eſſe affectas indicium eſt.

III. Per ſitum manifeſti alicujus affectus; ſic tumor in hypochondrio dextro, non ſublimis, lunari figura, eſt nota affecti jecoris; ſimilis tumor in ſiniſtro hypochondrio, lienis male affecti ſignum eſt: ſic inflammatio in oculo oculum affectum notat.

IV. Per proprietatem quoque doloris: Dolor enim punctorius proprius eſt membranæ affectæ. Pulſans oſtendit arteriam premi. Acutus eſt index membranarum, vel nervorum affectorum. Obtuſus indicat parenchyma cordis, pulmonis, hepatis, vel oſſa eſſe affecta.

V. Denique per propria accidentia; ſic citrinus color totius corporis, obſtructionem jecoris aut veſicę fellis niger, lienem obſtructum; angor, ventriculi, & ſyncope, cordis affectum indicat; eadem ratio eſt aliarum partium. Memineris autem unico ſymptomati non eſſe fidendum.

Inveſtigatio morbi. Cognitio morbi pręcipuè conſiſtit in dignoſcenda ejus ſpecie, ſympathia, vel idiopathia, magnitudine, more, motu, & temporibus.

Morbi ſpecies, ſi occulta fuerit, cognoſcitur ex cauſis: ideoque ſi aliqua cauſa adſit vel præceſſerit, eaque rectè examinetur, morbi, quem efficere apta nata eſt, eſt indicium. Sic uſus alimentorum nimis calidorum calidæ intemperiei eſt index: & frigidorum frigidæ. Inter cauſas etiam corporis, ad hunc vel illum morbum facilius ſuſcipiendum, diſpoſitio, ex temperamento, ſexu, ætate, & conſuetudine orta, eſt perpendenda:

cum

cum maxima in morbum ſit propenſio, quæ corporis conſtitutioni ſimilis eſt; minima autem in illum, quæ illi adverſatur. Deinde ex eſſentialiter inhærentibus, ſeu propria morbi eſſentia. Facileque intemperies, & quilibet morbus conformationis partium externarum, ſenſibus patent: Internarum vero morbi etiam ex eſſentialiter inhærentibus cognoſcuntur; verum mediantibus aliis; ſic tumor hepatis, lienis, vel veſicæ cognoſcitur mediante cute, quæ,à partibus ſubjectis tumidis, & ipſa in tumorem attollitur. Item ex effectis, ut ſymptomatis; nimirum ex actionibus lęſis: Hę enim morbum adeſſe ſignificant ejus partis, à qua illa actio perficitur: & quidem actio abolita vel diminuta intemperiem frigidã ſæpe ſignificat, depravata vero ut plurimum calidam indicat. Et modus læſionis morbi ſpeciem prodit: nam cum alteratio vix fiat ſubitò, nec intemperies alteratione inducta ſubito ceſſet, ſi actio ſubito tollatur & ſubito reſtituatur, non morbum intemperiei, ſed conformationis eſſe ſignificatur. Et, ſi ſtatim actiones auferantur & diu ablatæ maneant, vel eſt obſtructio à craſſiori materia, vel alia prava conformatio. Item per excreta: nam hæc nimis colorata calidum morbum ſignificant, ut & fæces ſiccæ; viſcidæ vero, craſsæ, & albę, frigidum: ſic materia calculoſa, & in urina ſubſidens, indicat veſicam calculo laborare. Nec non ex qualitatibus mutatis: ſic mollities humidam intemperiem ſignificat: color corporis albicans frigidam; rubicundus calidam notat. Huc pertinent juvantia & lædentia; ſi enim juvent frigida, lędant calida, morbus calidus ſignificatur; contrarium ſi fiat, morbus eſt frigidus.

An morbus ſit per ſympathiam, an vero per idiopathiã, cognoſcitur 1 ex cauſis præcedentibus, ſi nimirum pars, quæ afficitur, à nulla cauſa evidenti læſa ſit; pars vero, cum qua conſenſum habet, aliquid mali paſſa ſit, per conſenſum partem illam affici probabile eſt. 2 Si affectus aliquis cum alterius membri affectu ita cohæreat, ut ad augmentum ejus augeatur, ad ejuſdem decrementum imminuatur, ipſoque ceſſante & ipſe deſinat, per conſenſum excitatum fuiſse talem affectum veriſimile eſt. E qua parte prius etiam receſſerit morbus, eam per conſenſum affectam eſse indicat; per idiopathiam vero, in qua diutius manſerit. 3 Affectus per conſenſum non infeſtat continuo; ſed fere, per intervalla. 4 Si duæ partes ſimul afficiantur, atque, ex adhibitis uni juvantibus vel nocentibus, altera vel lædatur, vel juvetur, per conſenſum eam affici eſt exiſtimandum.

Magnitudo morbi cognoſcitur 1 ex magnitudine cauſę: ſic quod magnam agendi, ut alterandi, vulnerandi, rumpendi, &c. vim habet, in quocunque morbi genere procul dubio magnum morbum generabit, atq; ejus erit indicium. 2 Ex ſymptomatum vehementia & copia: quo enim illa majora vel minora ſunt, eo etiam morbum majorem indicant; ut patet in pleuritide & aliis quibuſvis morbis. 3 Ex juvamine remediorum; qui enim morbi facile auxilium à remediis ſentiunt, parvi; qui difficile, magni judicantur. Ex nobilitate partis affectæ: nam quo pars affecta nobilior eſt, vel partes nobiles magis in conſenſum rapere poteſt, eo major morbus eſt habendus.

Mos morbi, & ejus malignitas, vel benignitas cognoſcitur

citur 1 ex ipsius morbi natura per se maligna vel benignâ: sic elepantiasis, morbus gallicus, cancer, & similes, maligni judicantur: tertiana, jcterus, &c, benigni. Deinde ex causis malignis & venenatis præcedẽtibus, ut putredine insigni, ustione, aëris vitiosa cõstitutione, cibo & potu vitioso, aut venenatis medicamentis si sit ortus. 3 Ex effectis, nam si nullum quidem vehemens aut periculosum adsit symptoma, quod ægrum molestet, ipse tamen sit inquietus & debilis; morbusque post levẽ remissionem celeriter & vehementer exacerbetur; ex sudoribus & aliis excretionibus ęger nihil levaminis percipiat; præsertim si frigiditas extremorum, vigilięque accesserint, morbi maligni & naturæ jam succumbentis indicium est. Si ęger in principio infestetur gravi somno, si sine causa horreat, incalescat, sanguinem stillet, cæterũ vero febris lenta, & quasi cum signis salutis videatur: si fauces exasperentur, & cum linguæ nigredine ęger non sitiat; si pulsus, respectu febrilis caloris, insignẽ pravitatem cum inæqualitate & frequentia habeat, à levi occasione accidant animi deliquia, hæc morbum malignum indicant.

Quantum ad motum attinet, morbi graves, & præsertim plerique acuti, ex eo cognoscuntur, quod celeriter moveantur, & mox à principio gravia occurrant symptomata. Acuti enim morbi ab humoribus calidis, tenuibus, mobilibus, mordacibus, plerumque oriuntur, qui mox ebulliunt, & vehementia symptomata producunt, ut sitim, vigilias, deliria, dolores corporis, inquietudinesque, & cibi fastidium; eaq; celeriter augentur; idq; sępè intra sex primos dies. Morbi longi cõtrario modo se habẽt.

Tempora morborum, nempe principium, augmentum, ſtatus, & declinatio cognoſcuntur ex ſymtomatũ incremento & decremento; item ex ſignis cruditatis & coctionis: ubi enim ſymtomata ſunt parva, & omnia ſunt cruda, morbus eſt in principio; ubi illa ingraveſcunt, & coctionis ſigna apparent, ad augmentum vel ſtatum ille vergit.

Inveſtigatio cauſæ morbi: Procatarcticæ.

Dignotio cauſæ præcipue verſatur circa cauſam procatarcticam, vel continentem, vel antecedentem.

Primitivæ ſeu procatarcticæ cauſæ dignotio fit per commemorationem ægri, vel adſtantium, ſpontaneam, vel interrogando elicitam; aut per artificioſam conjecturam.

Continentis.

Continentem cauſam indicant 1 partis natura & color: partes enim aliæ aliis gignendis colligendiſque humoribus & excrementis ſunt comparatæ; ſic lien atrę bili; hepar flavæ; ventriculus, cerebrum, & inteſtina pituitæ; renes & veſica calculo; inteſtina lumbricis producendis ſunt apta. Pars autem, quæ præter naturam aut conſuetudinem incaluit, ſi ſit rubra, ſanguine; ſi flaveſcat, bile eſt perfuſa: quæ friget, ſi albeſcat, pituitâ; ſin liveat, melancholiâ gravatur. 2 Doloris ſpecies: nam dolor acerrimus eſt à bile; mitior à ſanguine; hebes à melancholia, pituita, aqua & flatu: niſi forſan illa copia ſua partes nimis vehementer diſtendant; tum enim dolorem ſatis acutum gignere poſſunt. 3 Excrementa, quæ ab affecta parte prodeunt: nam, ſi portio quædam ſint concluſæ materiæ morbificæ, vel colore vel ſubſtantia, quęnam ea ſint, indicant.

Antecedentis.

Signa, antecedentem cauſam indicantia, ſignificant

cant vel ſpirituum, vel humorum, vel excrementorum vitium.

Spirituum vitium indicant cauſæ, quæ illos præter naturam alterare vel imminuere poſſunt; ut cacochymia, æſtus, nimia venus: ſed præcipuè effecta, nempe lapſus virium, actionum omnium debilitas, cordis capitiſque dolor, vertigo, lipothymia, facies cadaveroſa.

Quæ humorum vitium notant, ea indicant vel humorum nimiam quantitatem, vel qualitatem pravam, vel motum peccantem.

Quantitate nimia peccare humores indicant tum communia plenitudinis ſigna, tum propria cujuſque ſpeciei.

Cōmunia plenitudinis ſigna ſuppeditant ęqualis venarum omnium tumor, pulſus fortis, validus, & plenus, multis locis pulſatione moleſtus: reſpiratio difficilior & crebrior, præſertim in corporis motu; atque imprimis ſpontanea laſſitudo, tenſiva, ulceroſa, plegmonoſa, vel compoſita.

Plenitudinis ſpeciem oſtendunt ſigna plethorę vel ad vaſa, vel ad vires, vel mixtæ, vel ſpuriæ. *Signa plethoræ.*

Plethoram ad vaſa adeſſe ſignificant corporis temperies calida & humida, adoleſcentia, victus plenior, ſanguinis evacuatio ſuppreſſa. Item habitus corporis carnoſus, firmus, halituoſo vapore perfuſus; Venæ editiores, & præcipue ab exercitatione & æſtu turgentes: muſculi tenſi; virium robur, cum ſanguine, proportione quadam, incrementum ſumens; &, ſi ſanguis venas nimis repleat, craſſeſcit, & partes inferiores magis petit: hinc tibiarum muſculi laborioſius moventur, & laſſitudo facile gignitur. Reſpiratio ex labore eſt difficilior. Ani-

mi

mi mores ſunt hilares; diſcurſus mentis, item & memoria eſt hebetior: ſomnus eſt profundus & diuturnior, ac cum jucundis inſomniis. Pulſus eſt magnus & fortis. Naturales actiones ſunt optimę. Urina eſt copioſior, colore & ſubſtantia mediocris, contentumque in eo paulo copioſius. Totius corporis atque imprimis color faciei eſt rubicundus & roſeus; oculorum venæ rubent; cutis calida tactu percipitur; calor tamen eſt lenis. Facile ferunt ſanguinis evacuationem. Cibi paucitas laſſitudinem tollit; læduntur à calidis & humidis, & omnibus, quæ calorem augent: Nocet otium, & cibi ſanguinem gignentes.

Plethora ad vires cognoſcitur ex corporis gravitate, pulſu inæquali; cruditatum, & ſæpe incipientis putredinis ſignis.

Mixta plethora utraque habet ſigna, jam cõmemorata.

Spuriæ ſeu cacochymicæ plethoræ ſigna ſunt, præter cauſas, urinæ turbatæ, craſſæ, rubicundæ, pravi graviſque odoris, ſudores malè olentes, difficiles, minuti; ſanguinis particulares evacuationes ſpontaneæ, non excitatæ à plenitudine nimiâ, aut à motu violento, aut quavis alia cauſa evidenti; reſpiratio denſa, magna, gravis, & difficilis; color rubens, ſed obſcurus, in partibus externis; exanthemata, puſtulæ, ſcabies, eryſipelata; anxietates cordis, laſſitudo, capitis dolor; tuſſis crebra, aridaque, à proprio pulmonum affectu non orta.

Cacochymiæ, ſive qualitate peccantium humorum, ſigna ſunt vel communia, vel propria.

Communia ſigna cacochymiæ, præter cauſas, ſunt laſſitudo ulceroſa, virium omnium indies major ac major

jor languor, excrementa inordinate & variis coloribus ſæpe exeuntia, faciei & totius corporis color ac habitus immutatus.

Propria ſigna cacochymiæ ſunt vel pituitoſæ, vel biliosæ, vel melancholicæ, vel atrębilaris, vel ſeroſæ: item vel crudæ, vel coctę.

Signa cacochymiæ pituitoſæ.

Pituitoſæ, & quidē dulcis, ſigna ſunt cauſæ, quæ ad pituitæ generationē faciunt; ut temperies corporis frigida & humida, ſenectus, vita otioſa, victus humidus, ingluvies, hyems, urinæ ſuppreſſio. Item actiones lentę, torpidæ, ſegnes, motus tardus, ſenſus ſtupidiores, ingeniū tardius, ſomnolētia, & ſomnus profundus: item inſomnia de pluviis, aquis, nivibus, grandine, glacie, ſubmerſione: mores in hac ſunt inſulſi, non faciles ad iram: pulſus eſt tardus, rarus, parvus, mollis: à ſiti nulla moleſtia, fames eſt languidior. Morbi ſæpè adſunt humidi, frigidi, & diuturni. Excrementa plurima rejiciuntur pituitoſa, & ſalivæ eſt abundantia. Urina eſt alba, pallida; nunc tenuis, nunc craſſa & turbida. Alvi excrementa ſunt cruda & pituitoſa. Totum corpus eſt album, craſſum, molle, & ad tactum frigidius. Calefacientia, ſiccantia, & pituitam evacuantia proſunt: facile ferunt jejunium: nocent refrigerantia, humectantia, incraſſantia, & quæ pituitam retinent & augent.

Si pituita adſit acida, omnia iſta ſigna ſunt vehementiora; appetitus tamen ſæpe magnus eſt cibi, qui malè concoquitur.

Salſa pituita cognoſcitur ex cauſis præcedentibus, pituitam ſalſam generare aptis. Item ſi adſit ſitis, ſapor ſalſus, mordicatio, ſcabies, & alii cutanei affectus pru-

riginosi. Iuvant, quę salsedinem temperant: nocent, quæ nimis siccant, & calefaciunt.

Biliosæ. Bilis peccans cognoscitur, si antecesserint causæ & corporis dispositio, quę ad generationem bilis faciunt; ut cōstitutio corporis calida & sicca, ætas juvenilis, æstas, alimenta calida, acria, inedia, nimia exercitatio, suppressa bilis evacuatio. Item si homo sit vigil; somniet de igni, tonitru, fulgure, litibus; si sit agilis in motu, & consiliis præceps, facile irascatur; pulsus sit vehemens, velox, frequens, durus. Si coctio depravetur in nidorosam cruditatem: appetitus potus, quam cibi, sit major. Morbi affligant calidi & sicci, & qui velocem habent motum, & symptomata à bile orta; si urina sit flava & splendida, excrementa alvi sint bile tincta; corporis habitus sit siccus & gracilis, & acrem calorem præ se ferat, corporis color sit flavus. Iuvent frigida & humida, acida, & bilem evacuantia. Noceant calida & sicca, ut & jejunium.

Melancholicæ. Melancholiæ abundantis signa sunt causæ & dispositiones antecedentes: ut intemperies corporis frigida & sicca, tristitia & curæ, autumnus, alimenta crassa, obstructio lienis, hæmorrhoidum suppressio. Effecta quod attinet, ii, in quibus hic succus abundat, sunt taciturni, cogitabundi, stabiles, interdum partinaces, tardi ad iram, sed difficulter placabiles: somnus ipsis est turbulentus, & sæpe cum horrendis insomniis; sunt etiam mœsti, & meticulosi, sine manifesta causa; pulsus eorum est tardus ac subdurus; colorem habent lividum, fuscum, subnigrum: quidam eorum cibum & Venerem immoderatius appetunt; non tam à spiritibus, circa genitalia abun-

abundantibus, quam cogitatione rei venereæ incitati. Urinam mingunt copiosam: &, si nihil melancholiæ unà excernatur, urina ipsorum est tenuis & alba; si vero aliquid melancholiæ una excernant, habent urinam crassam & nigram; sudores quoque ipsis in somno sunt copiosi. Hęmorrhoides ipsis fluunt, vel supprimuntur; flatus in corpore habent copiosos; ructus acidos; habitum corporis macilentum, asperum; durum; colorem lividum; interdum patiuntur tumores & durities splenis; obnoxii etiã sunt varicibus, & aliis morbis melancholicis.

Atra bilis habet mixta signa flavæ bilis & melancholiæ: & apparent quidem melancholię indicia, sed cum manifestis caliditatis & fervoris signis conjuncta; unde ex ea oriuntur mania, cancer, elephantiasis, scabies maligna, & similes affectus. *Atræ bilis.*

Serosorum humorum abundantia cognoscitur non solum ex causis præcedentibus, ut ventriculo frigido, jecore aut liene obstructo vel duro, alimentis humidis, senectute, hyeme, suppressione urinæ vel sudoris: sed etiam ex corporis habitu subhumido, pallido, urina cruda & aquosa, pulsu debili & languido. *Serosæ.*

Cacochymiæ crudæ signa fere cum signis cacochymiæ generalibus conveniunt: adest enim lassitudo spontanea, sensuum hebetudo, & inertia, somni inquieti & molesti, capitis oculorumq; gravedo, totius corporis hic & illic punctiones, membrorum torpores, crurum gravitates, genuum debilitates, horror, caloris frigorisque vicissitudo: dolores varii in membris, jactationes, inquietudines, anxietates, pulsus inæquales, urinæ inconstantes, excreta omnia inordinate & intempestive prodeuntia, *Crudæ.*

tia; fœtores, colores pravi, tum in facie, tum in toto corpore, tum in ipſis excrementis: quę quo vehementiora fuerint, & à ſtatu naturali remotiora, tanto majorem vel deteriorem cruditatem arguunt.

Coctæ. Cacochymiam coctam indicant ſymptomata omnia, cum ratione & perſeveranter miteſcentia; facilior tolerantia; pulſus & excrementorum major indies, cum ſanorum excrementis, ſimilitudo.

Motus vitium habent humores, qui turgeſcentiâ peccant, aut immodicè in partem aliquam ruunt.

Humorum turgentiũ. Turgentis humoris indicia ſunt calor & æſtus continuus, ſed qui cum fugace frigore aliquando permutatur: prurigines, doloreſque varii & vagi, anxietates, nauſeæ, leves lipothymię, reſpiratio impeditior; pulſus celer, frequens, & valde inæqualis; vertigines, & ſplendores. Interdum obſcurationes oculorum, tremores labiorum, oſcitationes, pandiculationes, horripilationes, laſſitudines, difficiles tolerantiæ, jactationes crebræ, ſomni turbulenti, ſudatiunculæ, ſanguinis per uterum vel nares ſtillicidium.

In partem ruentium. Si immodicè in partem aliquam ruat humor, dolor & tumor in parte, magis magiſque increſcens, obſervatur.

Excrementornm ſigna præcipue indicant vel calculũ, vel vermes, vel pus, vel ſaniem, vel flatus.

Signa calculi. Calculi ſigna, præter cauſas, quę ſunt cibi ſalſi & viſcidi, aquæ & vina, partibus lapideſcentibus prędita, corporis motus vehementior, venus immoderata; ſunt etiam dolores partium gravativi & perforativi, & vicinarum ſæpè ſtupores, in excretis impedimenta, aut aliud vitium ab obſtructione oriri ſolitum.

Ver-

Vermium signa sunt causæ, ut humorum cruditas & putredo, ex ingluviē crapula vel otio ortæ: & hæc effecta, nempe alvi fluor, tormina, oculorum suffusio, pallor faciei, narium pruritus, dentium stridor, tussicula sicca, respiratio difficilis, labii tremor, rosiones ventriculi, lipothymiæ, pravorum appetitus, nausea, vomitus, oris fætor, ventris inflatio & durities, febris inordinata, somni inquieti & terrifici, motus convulsivi, & tremores artuum. *Vermium.*

Puris signa sunt causæ, ut sanguinis extra vasa effusio, vehementior inflammatio, vulnus, ulcus, caro contusa: & hæc effecta, caloris, doloris, pulsationis, febris & aliorum accidentium remissio, tumoris in mucronem subflatio; & à pressione digitorum, si tangi locus potest, fluctuantis velut humoris inundatio; & punctiones aliquando subitaneæ, velut ab acu. *Puris.*

Saniem tum solis sensibus, tum ex causis, tum ex effectis agnoscimus. *Saniei.*

Flatus sępe se produnt causis, nempe cruditate, obstructione mesenterii & vasorum gastricorum, ventriculo frigido & humido, cibis flatulentis, crapula, ingluvie: item effectis, ut rugitibus & fluctuationibus in intestinis & hypochondriis, item ex doloribus tensivis, sine gravitate, & vagis, qui cito oriuntur & cito desinunt. Adsunt præterea auriū tinnitus & sonitus, partium corporis palpitationes, ructus, alvi crepitus, urinæ sæpe spumosæ. *Flatuum.*

Inter causas morbi fortuitas venenum in corpore existens numerari potest. Hausti veneni indicia sunt, si alicui, alias sano, post cibum vel potum morsus percipiatur in ventriculo & intestinis; alvi profluvium vel vomi- *Veneni.*

tus oriatur; & color intra ſex horas fiat auriginoſus, & maculoſus; ſi extrema corporis frigore occupentur, ſyncope ſuperveniat, item palpitatio cordis, & tumor.

Si quis ab animali venenato ſit morſus, vel ſputo, vel aculeo ſit lęſus, pars læſa emoritur, putreſcit, inflammatur, atque intumeſcit, dolor adeſt magnus, aliaque jam dicta ſymptomata.

Prognoſis. Abſoluta Diagnoſi: progrediendum ad Prognoſin; quę eſt Cognitio pathologica, qua futura, quæ ægro accident, pręnoſcimus.

Tria autem in ægro præcipue ſunt prænoſcenda Medico: Eventus morbi, Tempus, & ejus Modus.

Signa eventus morbi. Cognoſcitur autem eventus morbi ex collatione virium ægri & morbi. Utræque itaque ſunt inveſtigandæ & perpendendæ.

Virtutis robuſtæ & debilis ægri ſigna petuntur à cauſis & effectis.

Proxima roboris naturæ cauſa eſt naturalis partium, & quidem pręcipue principum, ac in his imprimis alituræ inſervientium, diſpoſitio. Hęc igitur quanto temperiei & conformationi partium naturali propior eſt, eo virtutem firmiorem ſignificat; quo ab iis remotior; eo debiliorem. Maxime tamen à temperie naturali robur pendet; multi enim conformationis morbis laborantes ſunt longævi, ut apparet in multis claudis, & cæcis, &c.

Ad temperiem naturalem referuntur ætas & ſexus. Maſculi enim & juvenes ſunt robuſtiores; fœminę & ſenes, debiliores. Remotæ cauſæ roboris ſunt, quæ aſſumuntur, geruntur, adhibentur, excernuntur, & retinentur. Hæc enim omnia ſi moderata fuerint, virium robur:

ſi

ſi immoderata, imbecillitatem indicant.

Effectus ſunt actiones naturales & animales; & excreta ſecundum quantitatem, qualitatem, excernendi modum conſiderata: item qualitates corporis mutatæ.

Quo hęc magis ſecundum naturam fuerint, tanto vires ægri fortiores notant; quo magis à naturæ modo receſſerint, tanto imbecilliores ipſas ſignificant.

Morbi vis deprehenditur ex rebus naturalibus, nonnaturalibus, & pręternaturalibus. Per res naturales intelligimus temperamentum, ætatem, habitum corporis, & conſuetudinem. Inter res nonnaturales potiores ſunt anni conſtitutiones & tempora, cœli conſtitutio, & victus ratio, tum præſens, tum præterita. Res præternaturales, ex quibus robur morbi noſcitur, vel ſunt accidentia, vel circumſtantię illius eſſentiam conſequentes; ut puta morbi compoſitio, invadendi aut exacerbandi modus, magnitudo, mos, motus, aut tempora; vel cauſæ morbificæ; vel partes affectæ; ſed imprimis ſunt ſymptomata in actionibus læſis, immoderatione excretorum, & qualitatibus corporis immutatis.

Quo hęc omnia magis vel minus naturam impugnāt, vel eam à naturali ſtatu receſſiſſe ſignificant, eo majorum vel minorum morbi virium ſunt indicia.

Quo autem ęgri vires erunt fortiores, & morbi debiliores, eo certius & facilius evadet ęger; quanto vero plus prævalebit morbus, tanto certius & citius æger ſuccumbet, vel morbus in longum producetur, aut in pejorem mutabitur. Et quo magis vires ægri & morbi ſunt pares, eo magis dubia eſt ſalus.

Signa temporis eventus.

Temporis eventus prænotio conſiſtit in prænoſcenda

da duratione morbi, longa, vel brevi: idque cognoſcitur ex ſolo motu ipſius morbi. Qui enim citius moventur, maturius ad finem perveniunt; longiores ſunt, qui tardius progrediuntur.

Quo autem hic motus magis vel minus cognoſcitur accuratè, tanto magis vel minus definitè longitudo vel brevitas morbi prænoſcitur.

Motus morbi innoteſcit ex ejus conſtitutione, cauſis & effectis.

Conſtitutio morbi conſiſtit in ejus ſpecie, magnitudine, more, vel quocunque accidente alio, eſſentiam ejus conſequente; item ex parte affecta. Sic apoplexia, angina, febris diaria, ex ſpecie ſua & natura ſunt morbi breves; hydrops, tabes, quartana febris, ſunt morbi longi.

Inter morbi accidentia maximè obſervanda eſt proportio acceſſionum inter ſe, in morbis illis, qui periodos & acceſſiones habent, in quibus ſpectantur earum magnitudo, motus, tempus, & modus, quo ſolvuntur; idq; vel per excretionem, vel ſine eâ; item cum, vel ſine integritate. Si enim poſterior acceſſio priore multo longior & vehementior ſit, citiuſque recurrat, velociſſime ad ſtatum & terminum tendit: ſimiliter ſi acceſſio quævis ſua particularia tempora velociſſimè & vehementiſſimè percurrat. Si contrarium fiat, longus morbus eſt futurus.

Partes affectæ ſi denſiores, frigidiores, nervoſæ, & otioſæ fuerint, indicant morbos longos: contra, ſi fuerint molles, calidiores, & rariores, morbi ſignificantur breves.

Cauſæ morborum etiam longitudinis vel brevitatis notas exhibent: nam morbi, a bile, ſanguine, & ſpiritu, ſunt

ſunt breves: ab atra bile, pituita, craſſis, viſcidis, & multis humoribus, longi morbi ſolent oriri.

Huc referenda ſigna, quæ ab ętate, ſexu, conſuetudine, anni tempore, cœli ſtatu, vitæ conditione, & ſimilibus petuntur: hæc enim humores certos gignunt. Hinc morbi in juvenibus & æſtate ſunt breves: contra longi in ſenibus & autumno.

Effecta morborum, quæ motum eorum indicant, ſunt juvantia, lędentia, & ſymptomata.

Iuvantia & lædentia quod attinet, morbi, qui parvis remediis juvantur, morbos notant breves; qui vero ab omnibus remediis læduntur, aut à paucis juvantur, vel occidunt, vel non niſi longo tempore ſanantur.

Symptomata ſi vehemẽter & cito augeantur, ſi ſtatim extremi labores & vigor adſint, brevis & velox erit morbus: contra morbus erit tardus & longus, ſi tardus vigor ſit futurus, ſi diu ſimilia appareant ſymptomata.

Symptomata actionum lęſarum quanto minus à ſtatu naturali recedunt, tanto brevior erit ad ſanitatem reditus. Quo vehementiora fuerint, vel brevior erit via ad mortem, vel longior ad ſanitatem.

Coctiones quanto citius apparent, tanto breviorem nunciant morbum: longiorem, ſi tardius conſpiciantur. Ut autem concoctio ſolutionem morbi brevi futuram, & certam ſalutem oſtendere poſſit, debet eſſe vera, non ſimulata, continua, & univerſalis.

Simplices corporis affectus, quanto minus à ſtatu naturali recedunt, tanto breviorem morbum per ſe nunciant: ſi contra, longiorem.

Tertium, quod à medico prænoſci debet, eſt modus, *Signa modi eventus.*

quo ad ſalutem vel mortem perveniet morbus. Is fit vel per ſolutionem, vel per commutationem.

Solvi morbus dicitur, cum ille integrè finitur. Id verò fit vel ſubitò, vel lentè.

Quę lentè fit morbi converſio ad ſalutem, ſolutio ſimpliciter dicitur; quæ ad mortem, maraſmus. Utrumq; fit in morbis, qui quadraginta dies excurrunt.

Solutio fit vel manifeſtè, vel obſcurè.

Criſis. Subita morbi converſio propriè Criſis appellatur: quæ eſt ſubita & repentina in morbo mutatio, cum magna corporis perturbatione, ab humorum aliò ruentium vehementi motu orta.

Hanc ex certamine naturæ cum morbo excitari volunt. Verùm ea revera a ſola humorum rarefactione & efferveſcentia, eorumq; ſitu originem ducit. Hinc enim vehementer illi in corpore agitantur, & per varias partes exturbantur.

Criſis eſt vel perfecta, vel imperfecta.

Perfecta eſt, qua æger à morbo perfectè liberatur. Imperfecta, qua imperfectè.

Perfecta eſt vel ſalutaris, vel lethalis.

Criſin perfectam ſalutarem cognoſci volunt, 1. quod ſignis coctionis fuerit indicata: 2. ſit manifeſta per excretionem vel abſceſſum: 3. die critico fiat: 4. ſit fida, ita ut nihil reliquiarum ſuperſit: 5. ſit tuta, ſine periculoſis ſymptomatis, atque cum ægri tolerantia: 6. ſit conveniens morbo & ægrotantis naturæ.

Criſis perfecta lethalis cognoſcitur ex ſignis contrariis.

Imperfecta criſis vel eſt ad melius, vel ad deterius.

Criſis fit vel per excretionē, vel trāſlationē ſeu abſceſsū.

Criſis

Crisis per excretionem fit vel per vomitum, vel dejectionem alvi, vel urinam, vel sudores, vel hæmorrhagiam narium, vel menses, vel hæmorrhoides.

Crisis per abcessum fit vel in partes internas, vel externas. Estque vel bona, vel mala.

Bona est, ubi ad partes ignobiles & remotas transfertur materia.

Mala, ubi ad internas, minus remotas, nobiles.

Pendent hæ crisis differentiæ à naturæ robore majore vel minore; quod in temperie potissimum consistit: & à varia materiæ expellendæ conditione.

Dies, quibus subita hujusmodi conversio fit, dicuntur Critici: quorum alii critici senecdochice, alii intercidentes, alii vacui nuncupantur. *Dies Critici.*

Critici synecdochice appellantur, in quibus crises frequentiores & meliores fiunt: qui fere omnes septenario circuitu definiuntur: & sunt 7. 14. 20. 27. 34. 40.

Sunt etiam certi dies, qui crisin his diebus futuram indicant; qui propterea indicantes & contemplabiles dicuntur: & sunt cujusque septenarii medii seu quaternarii, ut 4. 11. 17. 24. *Indicantes.*

Intercidentes seu intercalares, ab aliis provocatorii dicti, sunt in quibus, vel ob vehementiam paroxysmi, vel ob causam externam, natura irritatur ad intempestivam expulsionem præstandam: tales sunt. 3. 5. 9. 13. 19. *Intercalares.*

Dies vacui sunt, quibus rarissima & imperfecta ac mala crisis plerumque contingit: iique sunt 6. 8. 10. 12. 16. 18; quibus nonnulli addunt 22. 23. 25. 29. 30. 32. 33. 35. 38. 39. Hi Medicinales appellantur, quod in iis medicamenta exhiberi possint. *Vacui.*

Post diem quadragesimum morbi lentâ coctione, vel abscessibus potius, quam crisibus, finiuntur.

Fiunt autem omnes hi dies critici, sicut anni climacterici, à proprietate humorum, & peculiari dispositione humani corporis, ac viribus diversis ægri; quibus plerique addunt lunæ varios ad solem aspectus: imò totum cœlum his addi potest, cum illud magnam in omnia corpora habeat efficaciam.

Raræ fiunt crises in his regionibus: tum ob aëris nostri frigus, tum quia Medici nostrates, benignioribus purgantibus instructi, per epicrasin materiam morbificam feliciter expurgant, & ita causam futuræ criseos tollunt.

Quomodo autem morbus sit finiendus, subitò an paulatim, motus ipsius morbi prçcipuè docet: cui adjungũtur, quæcunque morbum vel accelerant vel retardant, ut temperamentum, ætas, regio, &c: si enim fuerit morbus vehemens, vires robustæ, ætas juvenilis, causę morbi calidę; morbus subitò finietur: sin morbus sit imbecillis, vires languidæ, ætas senilis, causæ frigidæ, regio frigida; morbus paulatim solvetur.

Prędictio crisis in tribus consistit: 1. An bona, vel mala 2. An per excretionem, aut abscessum: 3. Et quo tempore ea sit futura.

Signa bonæ crisis. Crisis bona cognoscitur.: 1. si signa coctionis prçcesserint, sequaturque sensibilis evacuatio. 2. indicata sit die indice. 3. si fiat die judicatorio. 4. si excretio sit conveniens morbo & ætati. 5. si fiat cum levamine à symptomatis, ut e. g. liberatione à febri, cum faciei meliore colore.

Signa malæ criseos. Mala crisis cognoscitur ex contrariis signis.

An vero crisis, per materiæ morbificæ excretionem, vel abscessum seu translationem sit futura, docent morbi species, motus, tempus anni, natura ægri, & ætas.

Nam si morbus sit valde acutus, ex tenui & acri materia, & natura sit fortis, pulsus vehemens, viç apertæ, & natura sudori vel alîi evacuationi assueta, sit tempus æstivum; per excretionem fiet crisis.

Contra si morbus sit minus acutus, materia crassior, virtus debilior, præsertim si longo tempore urinæ fuerint tenues & crudæ, partium externarum debilitas; per abscessum futuram crisin indicio est.

Per quem autem locum sit futura excretio, id docet humoris inclinatio, & sensus molestiæ circa eas partes, ad quas humor expellendus movetur.

Excretionem per vomitum futuram prænunciant vertigo, pulsus durus, dolor capitis, morsus ventriculi, rigor, labri inferioris tremor, hypochondrii frigiditas, cordis palpitatio, sputum aquosum sponte effluens. *Signa futuri vomitus*

Sudorem futurum præcedunt rigor, pulsus mollis & madidus, anxietudo, suppressio urinæ & alvi, carnes calidæ, rubræ, vaporosæ, & madidæ. *Sudoris.*

Excretionem per alvi dejectionem futuram indicant, absentia signorum aliarum excretionum, rugitus & tormina intestinorum, aliaque alvi turbatio. *Alvi dejectionis.*

Si vero per urinam sit futura excretio, illam significant absentia reliquorum, murmur in hypochondrio, lumborum gravitas, consuetudo corporis per urinam evacuandi, copia urinarum paulatim increscens, potumque excedens, ac tincta, & humoribus peccantibus mista. *Urinæ excretionis.*

Hæmorrhagiç e naribus futuræ prçnuncia sunt, hebetudo *Hæmorrhagiæ.*

betudo oculorum; dolor colli, temporum, & frontis pulsatilis; rubor faciei, spectrorum rubrorum visio, difficultas respirandi, tensa hypochondria, ætas & regio sanguinea.

Menstruorum. Per menstrua futura patet ex gravitate lumborum, eorumque calore, & dolore ad pubem, crura, & spinam.

Hæmorrhoidum. Hęmorrhoidum præsagia sunt consuetudo earum in sanitate, gravitas & dolor circa podicem.

Si per plura loca excretiones criticę futuræ sunt, plurium excretionum signa animadvertuntur.

Signa abscessus futuri. Abscessum futurum indicant, urina tenuis cum bonis signis; virtus non ita fortis cum calidis humoribus; virtus robusta cum frigidis humoribus; denique morbi longitudo cum bonis signis.

Ad superiora. Locum abscessus ad superiora futurũ indicant dolor, calor, & tumor superiorũ partiũ; ut apparet in parotidibus: *Ad inferiora.* ad inferiora vero futurum, abscessum demonstrant, calor, tumor, & dolor partes inferiores occupantes; uti fit in bubone inguinis.

Per variolas & morbillos, Abscessum, per variolarum & morbillorũ eruptionem fore, præsagiunt dolor capitis, oculorum, gutturis, cum temporum & frontis pulsatione, narium pruritus, sternutatio, terror in somno, paroxysmi quasi epileptici, motus convulsivi, deliria, dorsi tensio & pulsatio, gravitas universi corporis, ardor & pruritus in corpore, spirandi difficultas, tussis sicca, oscitatio, pandiculatio, cordis palpitatio, pedum tremor; pulsus pleni, molles, undosi, crebri, inæquales, & interdum interrupti: urinæ sæpe sanorum similes, aliquando turbidæ; sanguinis è naribus stillæ, aut fluxus largior, lachrymæ, vomitus, faciei & ocu-

lorum rubor, vox rauca, os ſiccum, cutis aſpera & inæqualis.

Quando ſit criſis futura, etiam à medico eſt cognoſcendum, ut rerum ſuarum rationem rectè poſſit inire. *Signa temporis criſeos futuræ.*

Pendet autem illa pręcognitio è ſtatus morbi prænotione, ac præcipuè ex ſignis coctionis & cruditatis. Quæ quo citius vel tardius apparent, eo citius vel ſerius criſis eſt exſpectanda. Deinde his ſignis conjugenda eſt morbi idea, magnitudo, motus & mos, item ęgri natura, vires, ætas, tempus anni; prout enim hæc majorem vel minorem caloris fervorem & humorum ebullitionem indicant, etiam criſis vel citius, vel tardius continget.

Iam vero inſtare diem criſis monſtrant varię corporis perturbationes, ut capitis dolor ingens, jactatio & anxietudo incredibilis, ſitis inexplebilis, difficultas reſpirandi, pulſus inęqualis, & alia gravia ſymptomata, pro ratione partis per quam materia eſt expellenda. Quæ ſi nocte fiant, ſequente die; ſin interdiu, ſequente nocte criſis eſt futura.

Horam criſis præſagire licet, ſi diem futuræ criſeos cognitum habeamus: tum enim videndum qua diei hora paroxyſmus advenire ſoleat. & quod tempus paroxyſmi ægro gravius eſt futurum, id criſi eſt attribuendum.

Per commutationem autem terminantur morbi, qui, debitum ſolutionis tempus tranſgreſſi, in alium commutãtur: ut contingit in pleuritide, poſt 14. dies in empyema; & apoplexiâ, poſt aliquot dierum lapſum, in paralyſin abeunte. *Commutatio morbi.*

CAP.

CAPUT. VII.

De Conservandâ Sanitate.

Curatio. HActenus versati sumus in Cognitione valetudinis; eâ itaque absolutâ, progrediamur ad Curationem: quæ est secunda pars Medicinæ, quæ agit de valetudine curanda.

Hujus partes duæ sunt: Hygieina, &, Therapeutica.

Hygieina. Hygieina est curatio, quę bonâ diætâ sanitatem tuetur.

Bona diæta. Bona diæta est ratio salubriter utendi rebus, ad vitam necessariis.

Hæ sunt aër; cibus, potus; somnus, vigilia; motus, quies; excreta, retenta; & animi pathemata: quæ vulgo res non naturales appellari solent, quia naturam nostram non quidem constituunt; sed, si rectè usurpentur, conservant; &, si malè iis utamur, eam destruunt. Ad has referri possunt, vestis, domus, lectus. Hæc enim aëris injurias à corpore nostro avertunt, excretionem insensibilem, & alimentorum feliciorem coctionem & distributionem, promovent.

Communissimæ Hygieinæ leges. Communissima Hygieinæ lex est, mediocritatem semper tutissimam esse: Omne enim nimium est naturæ inimicum.

Mediocritas autem, pro varietate corporum subjectorum, est varia: alia enim mediocritas requiritur in homine robusto, & multis alimentis assueto; alia in imbecilli, & paucis cibis uti solito.

Deinde danda opera, ut corporis naturalis constitutio, in temperie & partium conformatione per ea conserve-

ſervetur, quæ ad hoc apta ſunt: ſimilia ſcil., ſi corpus optimè ſit conſtitutum, vel paululum & paulatim contraria, ſi ab optimo deflectat. Vitentur autem illa, quæ illam poſſunt deſtruere.

Hygieina eſt vel Diateretica, vel Prophylactica.

Diateretica eſt, quâ ſanitas firma conſervatur. Ea varia eſt, primò ratione ætatis ineundæ, vel initæ: & deinde ratione ſanitatis accuratæ, vel deflectentis. *Diateretica.*

Diateretica ineundæ ætatis eſt futuræ ſanitatis fundamentum: quod in bene temperato ſemine parentum & recta ejus conceptione; & deinde in bona uteri geſtatione; ac recto partu conſiſtit.

Ubi itaque utero concepit mater, omnia caveat, quæ fœtui aliquid detrimenti poſſunt adferre; & curet, ut eum conſervet, & ſalvum retineat; fugiat ſcil: aërem fœtidum, & candelarum recens extinctarum, ac ſulphuris, caſtorei, ſimiliumque fœtores; uti & odores rerum nimis fragrantium; cibos etiam mali ſucci & acres; item urinam copiosè cientia, nauſeam moventia; ſternutationes excitantia: atque etiam copioſa aromata. Pravi cibi, quos appetunt gravidæ, iis non omnino ſunt denegandi. *Gravidarum regimen.*

Quod ſi fœmina prægnãs cibi, quem appetit, particeps fieri non poſſit, ad vitandum incommodum, ipſi exhiberi ſolet mel vel ſaccharum cum nuce moſchatâ; vel aqua extracta è corticibus citri, aurantiorum, aut radice pæoniæ, in vino malvatico maceratis, vel aliud quid fragrans & ſpirituoſum: quibus fœtus corroboratur, & imaginatio matris ad alias cogitationes avertitur.

Quodſi gravidæ horrenda aliqua imago offeratur,

mox ad res pulchras, seipsam in speculo, vel aliud formosum oculis intuendo, imagnationem suam transferat.

Graviores labores & animi affectus gravidis imprimis sunt noxii, uti etiam nimium otium.

Venęsectio ante quintum mensem prohiberi solet. In plethoricis verò ante quintum mensem eam secare licet: præsertim cum quædam, nisi ante hoc tempus sanguis ipsis mittatur, abortiant. Prægnantes purgabis [secundum Hip.. 5. Aph. 26.] si materia turgeat, quadrimestres, & usque ad septimum mensem, sed has parcius. Utendum verò medicamentis levioribus.

Ubi ipsum pariendi tempus instat, ac jam parturit fœmina, operam dabit, ut apto corporis situ, tempestivo nixu, & peritę obstetricis aliarumque adstantium fœminarum, & interdum etiam medici adjumento, fœtum suum, citra ullam, quantum fieri potest, læsionem, unà cum secundis in lucem proferat.

Regimen puerorum.

Initæ ætatis diateretica versatur primò circa infantes. Edito itaque in lucem infante, umbilicus, lino ligatus, quatuor digitos ab ejus ventre est præcidendus; corpus bene purgandũ; & recte fasciandũ; ac antequam mammis ipse adhibeatur, aliquid puri mellis vel sacchari cum oleo amigdalarum dulcium, ad fęces per alvum educendas, est exhibendum: deinde lacte, & quidem materno, ubi pravum colostrum ex uberibus est eductum, alatur infans; quia hoc cum ipso maximam convenientiam habet, utpote ex eodem sanguine genitum, ex quo antea fœtus in utero factus & nutritus est: nisi forsan morbus matris, vel mal i mores hoc prohibeant. Illi enim plerumq; ex malo temperamẽto oriuntur: quia fere semper inclina-

tiones

tiones naturales ſequi ſolemus.

Alatur autem infans lacte ferè ad annum, ſeſquiannum, vel biennium; interim tamen aliis cibis eupeptis ſenſim eſt aſſuefaciendus, & à ſordibus & excrementis recte mundandus, à vehementiori etiam ploratu & ira, quantum fieri poteſt, arcendus: cunis vel ulnis debitè movendus; & creſcente iudicio, minis & plagis etiam eſt coercendus, ut parére diſcat, nec affectibus ſuis nimium indulgeat. Neque ad intempeſtivum greſſum eſt ſollicitandus. Poſtea paulatim ſolidioribus cibis aſſueſcat: primo tamen ſeptennio victus ſit humidior, & vinum fugiatur. Creſcente magis corpore, & animus & corpus ſunt magis exercenda: exercitiis tamen moderatis, ne vel membrum aliquod diſtorqueatur, vel corpus motu nimio exſiccetur, augmentumque prohibeatur: ſenſimque aliquid de ſomno eſt demendum. Secundo ſeptennio cibi ſolidiores ſunt præbendi, qui tamen non nimis exſiccent; exercitatio etiam ſit paulo minor, quam vires poſſunt tolerare.

Pueris etiam multum cibi, ac ſæpè, in die eſt dandum.

Tertio ſeptennio victus ratio, cuique vitę generi conveniens, eſt inchoanda. *Regimen adoleſcentum.*

Aër autem eligatur purus, tenuis, temperatus, patens, ac liber, nullis inquinamentis obſitus, nulla putredine affectus, nullo vapore vel odore malo vel corruptela pertuſus, quique, levibus ac ſuaviter ſpirantibus ventis modicè agitatus, valdeque ſerenus, ſpiritus noſtros reficere valet.

Qui laborioſæ vitæ ſe dedunt, hoc ſeptennio pleniori victu uti debent, atque illis cibis, qui in parva quan-

titate magnam alendi vim habent: corpuſque majoribus laboribus ipſis eſt firmandum.

Qui verò ad literas animum applicant, hac ętate ſpiritus animales maxime debent curare: atque eniti, ut copioſi generentur; utentes ſc. victu tenuiori, cibiſque non craſſis, & qui puro ac laudato ſanguini materiam præbent; & operam dantes, ut omnia excrementa juſto tempore evacuentur; nec intempeſtivis ſtudiis cruditates cumulentur, corpuſque debilitetur.

Veneris uſum ad hunc ætatis terminum non concedunt Medici; & poſt illum, non niſi pro corporis conſtitutione moderatum.

Regimen mediæ ætatis.

Ætas à primo & vigeſimo, ad annum quinquageſimũ, pro media habetur, atque ejus fere una eſt diæta.

Et cibum, in ea ętate, quod attinet; in eo attendenda qualitas, quantitas, tempus ſumendi, & ſimiles circumſtantiæ.

Secundum qualitatem, cibi eligendi maxime temperati; inter quos primum locum obtinet panis bene fermentatus, ex ſyncero frumento factus, recte in furno coctus; item carnes animalium, & ea quæ ab animalibus ſumuntur; & ſemper eligendi ſunt cibi boni ſucci: vitandi vero contrarii. Dandum tamen, ſecundum Hip. 2. aph. 50., aliquid conſuetudini, & variæ corporis conſtitutioni; &, ſecundum Celſum, homo ſanus, & qui bene valet, omnibus affuefiet; nullum cibi genus, quo populus utitur, fugiet; cibis replebitur aliquãdo, parcius alio tempore vivet; laboribus fatigabitur, otio torpebit per vices; nunc ruri, nunc erit domi; nunc curru, nunc vehetur navigio: ita enim putat ipſum tutiorem fore, & nullius rei,

nimis usitatæ fastidio captum iri. Verùm hoc iis præcipuè est observandum, qui vitam variam necessariò agunt.

Varietas ciborum delectat: cavendum tamen, ne cibi diversæ substantiæ, diversarumque facultatum, ut crassi, tenues, facilis & difficilis coctionis, simul ingerantur: cum, ex varietate tali, ciborum corruptio facile sequi credatur: Sed qui similitudinem aliquam inter se habent, ita ut ad eorum coctionem idem pene requiratur calor. Sed, secundum quosdam, varietas illa parum obest, ubi cibi isti justa quantitate sumuntur: Nam quamvis sint varii, alii tamen citius cocti, citius etiam ingrediuntur vasa gastrica, & mesaraica; qui vero sunt difficilioris coctionis, diutius etiam in ventriculo hærent. Neque enim verum est, quod ajunt, quod omnes cibi tam diu in vētriculo hæreāt, donec omnes simul cocti fuerint; quod è citâ per cibos refocillatione satis liquet.

Ciborum quantitas est sumenda, quę vires instaurare, & ventriculum non gravare potest: quæ tamen non ex pondere & numero est metienda; sed ex alimenti natura, & corporis constitutione, ac vitæ genere, & denique ex anni tempore, & aëris temperie.

Nam cibi coctu difficiles, majori copia ingesti, plus nocent, quam cibi facilioris coctionis; & deinde suaviores cibi facilius superantur, quam insuaves; & ventriculus alius plus appetit, alius plus coquit. Tutissimum tamen est Hippocratis consilium, dicentis, quod sanitatis studiū sit, non satiari cibo, impigrum esse ad laborem; & rectè Avicenna monet, cum reliquiis famis à mensa esse surgendum: quæ tamen paulo post facile per se sedentur.

Qui in otio degunt, minus conquunt, atque idcirco

paucioribus uti debent cibis ; pluribus, qui labore exercentur.

Hyeme plus edendum ; bibendum autem parcius : contrarium fiat ęstate.

Si quis more pravo vel ciborum oblectamentis hic peccaverit, is inediâ, vel victu parciore, somno, quiete, vomitu, id corrigat ; atque ideo non inutile est semel in septimana cœnam omittere, vel parcissimam sumere.

Saluberrimum est, ut homo medię ætatis, benè temperatus, & qui sui juris est, bis de die cibum sumat, modo ventriculum nimio cibo non gravet.

Tempus autem quod prandium & cœnam intercedit, sit brevius illo, quod est inter cœnam & prandium.

Si quis parcius & frugalius prandeat, sicut antiqui solebant, cœna sit liberalior: si vero nostros mores & consuetudinem sequamur, liberalius prandebimus ; quoniam cibum brevi isto tempore, quod est inter prandium & cœnam, satis exactè concoquere & distribuere non possumus. Hinc omnino parcius cœnandum ; alias enim inquietam noctem haberemus ; & manè cruditatibus vexaremur.

Sumenda autem sunt illa primo loco, quæ alvum emolliunt, & lubricam reddunt, quæque facilè concoquuntur & descendunt è ventriculo, ac facile corrumpuntur. His subjungenda sunt alvum sistentia, & quæ minus facilè coquuntur, & tardius descendunt, ac meliorem habent succum.

Potus sit cerevisia benè defęcata, ex bono frumento, hordeo, & similibus cocta, & benè fermentata : Item vinum, quod varium est, & idcirco ratione temperamẽti, aliarum

liarumque circumſtantiarum corporis, diverſimodè eſt ſumendum.

Moderatus vero ſit horum, aliorumque his cognatorum potuum uſus: is enim corpus humectat, fovet & roborat, coctionem diſtributionemque ciborum juvat, urinam movet, corpuſque calefacit, adverſus ſenile frigus & ſiccitatem eſt remedium, ſomnum conciliat, bilis acrimoniam temperat, mentem exhilarat, placidoſque mores efficit: immoderatus verò calorem nativum obruit, dum crudos & pravos humores cumulat, quo etiam mentis operationes perturbantur.

Commodiſſimè bibitur inter edendum: hoc enim ad coctionem & diſtributionem cibi plurimum facit. Iejuno ventriculo qui ſumitur potus, caput & nervos tentat: poſt cibum ſumptus coctionem turbat. Si tamen cibus non facilè deſcendat, aliquid bibere poſt ſumptum cibum utile eſt. Medici etiam jubent potum vitare tempore ſomni. Imprimis verò poſt exercitia vel balnea ſubitus frigidus potus eſt vitandus.

Præſtat potum partiri, quam ſimul atque affatim haurire; ne fluctuationes in ventriculo oriantur.

Animi affectus vehementiores ſunt fugiendi, & moderatę lætitiæ opera danda.

Motus corporis ſanitati conſervandæ multum etiam conducit: cum alimentum attenuet & diſtribuat, ac excrementa expellat.

Sanis omnibus conveniunt deambulatio, frictio, & ſimiles exercitationes moderatæ.

Gracilioribus corporibus moderatior: robuſtioribus validior motus eſt convenientior. Conſuetudinis tamen

men hic maximè est habenda ratio, juxta illud Hippocratis 2. Aphor. 49: Quotidianis laboribus assueti, etsi sint invalidi & senes, insuetis, quãvis robustis & juvenibus, facilius assueta ferunt exercitia. Quia frequenti illo labore musculi, qui isti operi inserviunt, duriores evaserunt, & quodammodo occalluerunt, quo ex tensione, inter laborandum necessaria, nullus in assuetis fit dolor, nec spiritus immissi ita facile dissipantur, ut fit in illis, qui isti labori non sunt assueti.

Æstate brevior & levior sit exercitatio: hyeme verò major & diuturnior.

Eo usqe corpus exerceatur, donec color floridus appareat, corpus aliquomodo intumescat, & sudor emanare incipiat.

Motus corporis instituendus, ubi in ventriculo & hepate coctio est absoluta: atque ideo exercitiis commodissimum tempus est matutinum; excretis tamen prius alvi & vesicę excrementis.

Exercitatio sub sole corpus plurimum calefacit, humoresque fundit: atque ideo iis, quibus est caput debile aut plenum, magnopere est noxia. Excercitatio verò, quæ in umbra fit, est tutior.

Quies non minus, quam motus, ad sanitatem conservandam est necessaria; hæc enim lassitudinis est remedium, & vires lapsas restaurat; ideoque alternis vicibus motus & quies se mutuo excipiant.

Somno & vigiliis, cum sint modi quidam motus & quietis, etiam tribuendum est suum tempus; quod isti aptissimum est nocturnum.

Mox autem à cibo non est dormiendum; sed unâ atque

que alterâ horâ post cœnam : alias caput vaporibus multis repletur.

Diurnus somnus, ob eandem causam, dicitur esse noxius. Si quis tamen lassitudinem contraxerit, aut noctem insomnem & inquietam duxerit, de die aliquamdiu somno indulgere licet; pręcipuè senibus, qui raro totas noctes dormiunt.

Dormiendum autem, donec cibus in ventriculo & hepate sit concoctus, spiritusque absumpti sint reparati: quod spatium in omnibus non est æquale, ob diversam corporis temperiem, & vitæ diversitatem. Brevius, quam sex horarum, vix sufficit; ultra autem novem horas somnus vix extendendus: plerumque septem horæ sufficiunt.

Dormiendum cruribus & brachiis modice curvatis, capite nonnihil elevato, super alterutrum latus; cum supinus & pronus decubitus, nimiâ vasorũ pressione, noceat. Et primo decumbendum in latere dextro, deinde sinistro; ut coctio ventriculi ab hepate adjuvetur, nec ab illo nimis prematur: non sub dio vel radiis Lunæ, sed fenestris clausis; in cubiculo non fœtente, lecto molli, & ad aëris frigiditatem & nimium calorem arcendum accommodo. Caput nimiis tegumentis in somno non est involvendum: ne nimis copiosæ & crassæ partes ex vasis in cerebrum à nimio calore exhalent, & postea condensati catharros gignant.

Vigiliæ post somnum sint moderatæ: nimiæ enim corpus exsiccant, cruditates pariunt, sensus obtundunt, aliasque actiones lædunt.

Excrementa, in corpore genita sunt excernenda; ne

noxam inferant.

Ad excretiones referuntur balneæ, quæ apud quasdã rationes usurpantur. Hæ ad sanitatem tuendam etiam multum faciunt, si rectè instituantur; cibo scilicet cocto, & distributo, & si ante fatigationem relinquantur.

A balneo neque est bibendum, nec edendum, antequam caliditas bálnei exspiraverit.

Ad balnea possunt referri lotiones capitis, quæ poros cutis aperiunt, & vapores discutiunt.

Hæ in catharris & doloribus capitis non sunt adhibendę, nisi corpore optime purgato: nam lotionibus plures vapores & humores in cerebrum affluunt, propter earum calorem: & deinde facile fit, ut per poros his apertos frigidus aër facilius caput ingrediatur, ibique humores mox defluxuros condenset.

Fiant autem mane, vel horâ unâ ante cœnam. A lotione caput linteis tepidis exsiccetur; ne capillorum humiditate refrigerati pori claudantur, & deinde noxa oriatur.

Lotio pedum non tantum ad sordes abluendas valet: sed etiam ad humores à capite, & reliquis corporis partibus, avertendos & evacuandos.

Danda autem opera, ut mox à somno fæces alvi ejiciantur: quod ut commodius fiat, manè sella adeunda, etiamsi nullus excernendi sit stimulus, ut spiritus ad intestina, evacuationis faciendæ gratiâ, affluere assuescant. Si alvus non respondeat, mollienda est uvis passis, jure galli, decocto borraginis, malvæ, brancę ursinæ, prunis sex aut septem in jure fol. sennæ decoctis, primâ mensâ vel paulo ante cibum sumptis.

Tertiæ

Tertiæ coctionis dictæ excrementa quotidiano exercitio ex habitu corporis expellenda: caput pectendum; os aqua abluendum; aures, nares, palatum expurgandum; oculi, faciesque tota frigidâ aquâ abluenda; corpusque, imprimis brachia & crura fricanda: & si quid, quod facile fieri potest, in horum usu peccetur, postero die hoc contrario suo emendetur.

Hygieina, curans sanitatem senilem, Geronomica vocatur. Secundum hanc siccitas & frigiditas corporis præcavenda est, & calor nativus confirmandus: atque ideo aër huic ætati convenit calidior & humidior: qui nisi sit per se talis, arte est conciliandus, idque præcipuè autumno & hyeme, quæ maxime infesta est senibus. *Regimen senum.*

Alimentum sit etiam calidum & humidum: quod est boni succi, & facile concoquitur; his contraria senibus sunt vitanda.

De quantitate etiam alimentorum indies est aliquid detrahendum; senesque potius partitis vicibus, quam confertim sunt nutriendi; ter scil. in die; jentaculo, prandio, cœnâ.

Potus ipsis convenientissimus est vinum generosum, medium ætate: quod moderata quantitate sumendum. Vina crassa, quæ obstructiones pariunt, aut vim astringendi habent, aut urinas intercipiunt, his non conveniunt. Utile etiam est ipsis hydromel bene defæcatum.

Somnus conducit senibus longior; & si vigiliæ sint molestæ, somnus concilietur amigdalis dulcibus, lactucâ coctâ cum saccharo, in ultimâ mensâ sumptâ, lotione pedum somnifera.

Animi pathemata fugiant vehementiora, & honestis oble-

oblectamentis animum & corpus recreent.

Curandum etiam est senibus, ut excrementa recte excernantur: itaque si alvus sit adstricta, cibis emollientibus, vel melle rosaceo solutivo, vel prunis aut passulis laxativis ea laxanda. Vehementiora vero & magis medicamentosa senibus non sunt danda.

Atque hęc de Diateretica ætatum; sequitur sanitatis accuratæ, & deflectentis.

Diæta accurate sanorum.

Accurate sani conservent sanitatem diæta accurate moderata & temperata.

Deflectentium.

Calida vero corpora vitent aërem & cibum calidum; potus sit copiosus; cerevisia potius, quam vinum; exercitium sit moderatum; fugiant iram, meditationes nimias, longas vigilias.

Calida & sicca vitent usum siccantium; ut aëris constitutiones calidas & siccas, item exercitia vehementiora.

Si humiditas calori conjungatur, illa quidem constitutio corporis est conservanda: quia naturæ est convenientior, & lapsu temporis sponte corrigitur: cavendū tamen, ne quid amplius caloris & humoris accedat, & putredo excitetur; ideoque aër nimis calidus & humidus hîc est vitandus; cibi exhibeantur, qui vim attenuandi habent, & bene concoquantur.

Exercitiis excrementa ita discutiantur, ut tamen partes solidę non siccentur. Excrementa alvi & vesicæ libere excernantur; reliqua omnia sint moderata.

Frigido temperamento præditi cibis nutriantur calidis; in aëre degant calido; Venus his convenit rara; exercitiis utantur, quę calorem excitare possunt.

Corpus si frigidum & humidum fuerit, frigiditas erit

emen-

emendanda, & humiditas conſervanda exercitio moderato, excrementis tempeſtivè evacuandis, aliiſque rebus diæteticis.

Conſtitutio frigida & ſicca calefacienda & humectanda cibis calidis & humidis; exercitia ſint moderata, calorem tantum excitantia: ſomnus longior; balnea aquæ dulcis frequentia; veſtimenta calefacientia & villoſa: Venus nulla.

Quibus textura corporis eſt rara, iis convenit excercitatio, hilaritas, & Venus moderata: nutrimentum coctu facile, ac lentoris expers: veſtimenta ſatis craſſa, & ex panno denſo vel pellibus confecta.

Quibus corpus eſt denſum, exercitatio ſit major; & alimentum ſubſtantię tenuioris, quam in corpore raro.

Prophylactica jam ſequitur; quâ ſanitas vacillans à morbis præſervatur. Eſtque vacillantis decidentiæ, vel convaleſcentiæ. *Prophylactica.*

Vacillantes decidentiæ quod attinet, iis à plethora & cacochymia potiſſimum morbi imminent: utraque ergo tollenda; intemperies tamen, ſi qua adſit, non eſt negligenda. Quod ſi proclivitas in morbos ſit minor, quiete & abſtinentia hoc poterit præſtari; ſin vero ſit major, venæ ſectio & purgatio erunt adhibendæ: eſt enim hæc Prophylactica in cõfinio curationis Therapeuticæ poſita. Vernum autem tempus ad hanc eſt commodiſſimum; commodum tamen eſt humorem melancholicum ſeu atrum ſub autumno evacuare. *Decidentium.*

Aloës uſus, ex multorum ſententia, ad ſanitatis conſervationem morborumq; præcautionem plurimum hic etiam facit, cujus pilula una vel altera magnitudine avel-

lanæ semihorâ ante pastum sæpè exhibetur; cum excrementa alvi leniter educat, ac putredini corruptionique resistat. Moderatus tamen ejus sit usus: præsertim iis, qui hæmorrhoidibus sunt obnoxii.

Convalescentium. In vacillantium convalescentiæ Curatione laborandum primo, ne rursus in morbos incidant: & deinde, ut cito pristinę sanitati restituantur. Itaque cacochymiæ reliquiæ, in ipsis superstites, sensim sunt tollendæ, & partes principes roborandæ. Sin nullæ supersint, corpus diligenter est reficiendum alimentis humidis, eupeptis, boni succi; quales sunt vitella ovorum, juscula cum pane, pulli gallinacei, pisces saxatiles, caro hædina, vitulina, vervecina. Concoctio juvanda somno; & ventriculus corroborandus inunctionibus & fomentis. Moderatæ sint deambulationes & frictiones; aliaque usurpentur, quæ imbecillitatem reliquam tollunt: & ea fugiantur, quæ intemperiem præcedentem revocare queunt.

Atque hæc breviter de Hygieina dicta sunt.

CAPUT. VIII.

De Remediis.

Therapeutica. THerapeutica est curatio, qua conveniente remedii usu morbus impugnatur.

Remedium. Remedium est, quicquid contraria agendi vi morbum impugnare est aptum.

Agit in morbum mediate, vel immediate. Illud autem vel immediate morbum adoritur, ut cum ex. gr. remedium calidum adhibetur ad frigidã intẽperiẽ curandam: vel illum mediate aggreditur, uti fit in curatione

ratione morbi, quę per causæ, vel symptomatis gravioris ablationem, aut diætam, naturæ ad hostem superandum suppetias venientem, instituitur. Atque hinc jam intelligimus, quomodo morsus viperę, per ejus adhibitum caput; & combustio manus, per admotum ignem, curetur.

Cum autem morbus non tantum sui, suarum causarũ, partis affectæ, ac symptomatum ratione; sed etiam ob res naturales, qualis est temperamentum, sexus, ætas; & non naturales, qualis aër, cibus, potus, sit varius: hinc, pro omnium istorum diversitate, remedia sunt varianda. Atque hinc aliud remedium puero, aliud viro; aliud æstate, aliud hyeme; aliud in Batavia, aliud in Gallia est adhibendum. *Quomodo remedium sit variandum.*

Vis contraria remedii consistit, tum in qualitate morbis quocunque modo contraria; tum intensionis ejus paritate. Atque ideo calida intemperies per frigida, prava figura per bonam figurationem, & luxatio per contrariam collocationem est curanda. Ideo etiam magno morbo magnum, parvo parvum debetur remedium. *Vis contraria remedii.*

Usus autem remedii est recta ejus adhibendi ratio. *Usus remedii.*

Hic in aditus commodi, justæ doseos, & temporis convenientis delectu consistit.

Aditus commodus est, qui in partem affectam est directus. *Aditus commodus.*

Hic nisi à natura detur, nec res aliter expediri queat, arte paretur; sive instrumento chirurgico, sive pharmaco.

Aditus si sit longus, medicamenti cõsistentia sit liquidior: atque, si opus est, adjunctum habeat vehiculum tenue,

nue, ut vinum, acetum, ſpiritum vini: niſi forſan ingratus medicamenti ſapor, odor, vel aliud quid, impediat. Hoc apparet in aloe & caſtoreo; quæ pilulari forma exhibentur, quamvis ſæpè capiti vel utero medendo præſcribantur; quod vulgo credunt fieri, ut pilulæ iſtæ fortius purgent vel aliter agant; quod tamen eſt falſum.

Aditus à natura in cerebrum directos habent ea; quæ per ſynciput, futuram coronalem, aures & nares, capiti ſunt adhibita vel injecta.

In pulmones, latera interna, & thoracem, quæ per os ſpiritu ſunt hauſta, vel ſenſim lambendo & deglutiendo tranſmiſſa.

In ventriculum, jecur, lienem, quæ è regione ſunt admota, & in ventrem ſumpta.

In renes, quę extrinſecus adhibita, per os aſſumta, vel per ſedem immiſſa.

In inteſtina ſuperna, quę per os; inferna, quæ per ſedem immittuntur.

In veſicam & uterum, quæ è regione applicantur, aſſumuntur, vel inſeruntur.

Juſta doſis. Doſis eſt, quantum ægrotus vel pars ægrota applicari ſuſtinet. Eaque eſt conferta, vel partita.

Conferta doſis omnem ametriam, vel maximam ejus partem tollit. Adhibeturque affectui acuto, & viribus robuſtis.

Partita doſis partem tantum affectus tollit. Eſtque affectuum chronicorum, viriumque imbecillium.

Atque hîc in initio major doſis atque validior eſto. Et prior doſis ubi partes ſuas egerit, altera eſt applicanda; eaq; toties iteranda, donec totus affectus fuerit ſuperatus.

Apto

Apto etiam tempore adhiberi debent remedia. Quædam enim ante, quędam poſt alia: quædam in principio, quædam in augmento, quædam in ſtatu, quædam in declinatione: alia mane, alia veſperi, alia quovis tempore conveniunt. *Aptum tempus.*

Remedium eſt chirurgia, diæta ęgrorum, & pharmacum. Eaque vel ſeorſim, vel ſimul adhibentur.

Chirurgia eſt remedium, quod in manus, vel inſtrumenti chirurgici opera, conſiſtit. *Chirurgia*

Inter inſtrumenta chirurgica pręcipua ſunt novacula, ſcalpellum, forfex, volſella, ſpecillum, ſtylus, acus, filum, uncinus, canaliculus perforatus, habena, faſciæ, panni, panniculi lintei, lintea concerpta, ſpongia, gloſſocomium, trepanum, ſerra, ſcamnum Hippocratis.

Chirurgia eſt quintuplex: ſeparata conjungens; continua ſolvens; compreſſa & contorta corrigens; ſuperflua exſtirpans; & deficientia reſtituens.

Chirurgia ſeparata conjungens eſt, qua partes, præter naturam ſejunctæ, conjunguntur. *Separata conjungens.*

Huic, ut & pleriſque aliis chirurgicis remediis, inſervit deligatio; ad quam pertinet faſciatio, ſpleniorum injectio, ferularum adaptatio, laquei adhibitio, obligatæ partis recta collocatio.

Remedium chirurgicum, quod partes disjunctas conjungit, vel oſſa, vel partes carnoſas & molles inter ſe unit.

Conjungens oſſa vel fracta coaptat, vel luxata reponit.

Conjunctio oſſium fractorum, ut & luxatorum, perficitur extenſione, repoſitione, deligatione, membri repoſiti confirmatione, ac collocatione.

Conjunctio partium mollium, præter naturam disjunctarum, fit vel ſine ulla partium nova diviſione, vel cum earum recenti ſolutione.

Conjunctio mollium partium ſine ſolutione fit, cum inteſtina, & omentum, è vulneribus abdominis prolapſa; vel, peritonæo laxato vel rupto, in inguina, vel ſcrotum, vel umbilicum devoluta, reponuntur. Huc pertinent uterus & inteſtinum rectum, è loco ſuo prolapſa.

Huc etiam pertinet partium vulneratarum conjunctio: quæ perficitur, cum labia vulnerum diſjuncta conjunguntur, & conjuncta ſervantur.

Idque ſine ſolutione continui fit duobus modis: faſciatione & emplaſtro, vel ſuturâ cum glutine.

Quæ vero cum ſolutione continui fit partium vulneratarum conjunctio, ſuturâ & fibulis peragitur.

Conjuncta ſeparans.

Chirurgia, quę ſeparat partes continuas & conjunctas, eſt duplex: ſectio, & uſtio.

Sectio mollia ſecat, vel dura.

Sectio durarum partium, ſeu oſſium, eſt raſio, limatio, terebratio, & ſerratio.

In partium mollium ſectione occurrit venæ ſectio; tumoris per inciſionem apertio; fiſtulæ inciſio; vinculi ſub lingua, auris, ani, pudendi muliebris, penis, aliarumque partium, quæ præter naturam, à primo ortu vel poſt illum, conjunctæ ſunt, per ſectionem ſeparatio; item ſcarificatio, & vaſorum in fronte vel temporibus apertio; ac varicum & aneuriſmatum exſectio; præterea παρακέντησις abdominis in aſcite; punctio cutis capitis in hydrocephalo; ut & in cute ſcroti & crurum hrodropicorum; ad hæc laryngotomia; præterea ſuffuſionis per pun-

puncturam ablatio; ſicut etiam thoracis ſectio in empyemate; tandem huc etiam referendum ſetaceum, cervici adhibitum.

Uſtio & duris, & mollibus partibus eſt communis.

Uſtio fit vel iis, quæ actu ignem igneamque qualitatem habent, quæ cauteria actualia; vel medicamentis cauſticis, quæ cauteria potentialia appellantur.

His cauteriis fonticuli & fontanellæ excitantur, aliaq; multa peraguntur.

Ad hanc operationem referri poteſt & illa, qua per cucurbitulas cum flamma aliquid in corpore attrahi dicitur.

Tertia operatio chirurgica, quæ oſſa compreſſa vel diſtorta corrigit, pertinet ad cranium depreſſum; narium oſſa fracta & colliſa; detorta vel contracta membra, ut brachia vel crura, corrigenda. *Compreſſa & diſtorta corrigens.*

Chirurgia, ſuperflua à corpore auferens, vel eximit ea, quę extra in corpus ſunt immiſſa; ut tela, globulos ſclopetorum vulneribus, & res alienas faucibus, gutturi, auribus, naribus, vel oculis immiſſas. Vel ea, quæ in corpore ſunt genita: idque vel ſecundum naturam, ut fœtum vivum vel mortuum; item urinam: vel præter naturam, ut verrucas, clavos, condylomata, excreſcentias in ano, glande, vulvâ; item callos, nodos, ſtrumas, polypos, carunculam in meatu urinario; fungos, herniam carnoſam, calculum in veſica. Vel ipſas corporis partes corruptas, vel aliter male habentes: uti fit in cancri, uvulę corruptæ, penis vel uteri putridi, dentis carioſi, & membri, gangrenâ vel ſphacelo, vel ingenti cōtuſione corrupti; vel teſtis, in enterocele, exſtirpatione. *Superflua tollens.*

Deficientia restituens. Restat tandem operatio chirurgica, quæ deficientia restituit. Hæc ad curtorum vel mutilorum curationem requiritur; ubi sc. nasi, aurium, vel labiorum extrema decurtata, per propaginem cutaneam, restaurantur.

Item ubi, per fasciationes & frictiones, justum alimentum partibus emaciatis, in augmentum, suppeditatur. Atque hæc de Chirurgia.

Diæta ægrorum. Diæta ægrorum est remedium, in recta rerum, vitæ necessariarum, usurpatione consistens.

Hæc, ratione qualitatis morbo adversæ, est calida, frigida, humida, sicca, attenuans, vel incrassans.

Ratione vero consistentiç & quantitatis alimentorum, ea est crassa, mediocris, vel tenuis.

Crassa. Crassa seu plena est, quç instituitur alimentis copiosis, firmis & solidis, multumque nutrire aptis; ideo non tantum vires præsentes conservat, sed etiam earum robur augere potest.

Hæc locum habet, ubi æger satis validus est, ut cibum bene concoquat; nec periculum est, ne ex ea vel morbus, vel morbi causa augeatur.

Hæc vel simpliciter plena est; & fiebat olim per ptsinam hordeaceam integram. Vel est plenior & crassior; quæ fit per carnes pullorum & ova. Vel est plenissima, quæ etiam carnes castratorum concedit.

Mediocris. Mediocris diæta est, quç mediocris substantiæ & quãtitatis constat alimentis; atque ideo vires, quales accipit, conservat. Hæc olim fiebat per panem in jure lotum, vel etiam per carnes pullorum.

Hæc usu venit, ubi vis coquendi est imbecillior; vel ubi à crassa diæta morbi, vel ejus causæ, metuitur incre-

crementum. Eaque convenit morbis longis.

Tenuis est, quæ alimentis perficitur paucis, tenuibus, & infirmis; ideoque vires quidem conservat, nonnihil tamen diminutas. *Tenuis.*

Hæc usurpanda, ubi, viribus utcunque validis, metus est, ne morbus vel morbi causa à crassa vel mediocri diæta augmentum sumat; vel ne resolutæ vires, ob imbecillitatem, nimis prosternantur.

Convenit ut plurimum morbis acutis.

Hæc triplex est: vel enim talis est simpliciter; & fiebat olim per ptisanæ succum, seu cremorem, vel ptisanam colatam. Vel tenuior est; in qua melicraton exhibebatur. Vel tenuissima erat; in qua nihil cibi sumebat ęger.

Verùm consuetudinis, locorum, & regionum ratio hic quam maxime est attendenda: cum in aliis regionibus victus plenior magis sit usitatus; in aliis parcior; & pro iis materia victus ipsaque diæta est moderanda.

Sequitur jam pharmacum; quod est remedium extra chirurgiam & diætam. *Pharmacũ.*

Alii pharmacum vocant, quicquid corpus nostrum potest alterare. Verùm secundum hanc definitionem chirurgia & dięta essent pharmaca; cum corpus nostrum varie alterare queant.

Pharmacum, quod etiam medicamentum vulgo appellatur, ad partes internas qualitatem deleteriam non habeat: & ad omnes partes quibus debetur, quantum ejus natura ferat, esto sympatheticum seu peculiariter conveniens. Ad viscera autem adhibitum roborans & adstrictionis particeps; maxime ventriculo laborante. Consistentiam etiam obtineat proprias vires tuentem, *Ejus requisita.*

quoad partis affectæ conformatio id permittat. Gratumq; sit, quam fieri potest maxime, aut saltem non vehementer ingratum; ne ob ingratitudinem ab ægro rejiciatur, vel ei noceat.

In medendo autem per varia medicamenta, quæ ejusdem sunt generis, evagari licet: quod tamen maximè cõvenire cõpertũ est, id sedulo præ cæteris est usurpādũ.

CAPUT. IX.

De Medicamentorum Facultatibus, & usitatiore eorum Materiâ.

Medicamētum actuale.

MEdicamentum primò est actuale, vel potentiale.

Actuale est, quod primo contactu corpus nostrum eâ, quâ pręditum est qualitate, afficit: ut ferrum candens, aqua frigida.

Potentiale.

Potentiale dicitur, cujus vis non primo contractu; sed tum demum sese exserit, cum illa, ex aliqua in corpore mora, in medicamento excitatur. Talia sunt piper & vinum, quæ licet primo contactu sint frigida, nihilominus, postquam sunt assumta, calefaciunt. Contra verò lactuca, plantago, papaver, aliaque similia, corpori nostro etiam calidè adhibita, illud paulo post refrigerant. Illa enim talem partium habent dispositionem, ut, ubi corpori nostro adhibentur, tales acquirant vel faciant poros, ut subtilis materia, sive æther, in iis vel, vehementius sese movens, calorem; vel imbecillius sese agitans, frigus in partibus nostri corporis excitet.

Deinde medicamentum vel primis, vel secundis, vel tertiis facultatibus est præditum. Eæque omnes à tempera-

peramento, ſeu inſenſibilium particularum, diſpoſitione, antehac in Phyſicis *pag. 95* & ſeqq. explicatâ, originem ducentes, per ſolam experientiam innotuerunt.

Primis facultatibus prædita ſunt, calefacientia, refrigerantia, humectantia, & exſiccantia. Quæ agunt vel non evidenter, vel evidenter & manifeſte, vel vehementer, vel extreme. Atque ideo medicamenta dicũtur calida, frigida, humida, vel ſicca, in primo, ſecundo, tertio, vel quarto gradu: & ſingulis gradibus adhuc tres manſiones attribui ſolent. *Medicamenta primis facultatibus prædita.*

Calefacientia, uti & refrigerantia, ſunt actualia, vel potentialia. *Calefacientia.*

Calefacientia actualia ſunt, quę actuali ſuo calore, ſive inſenſibilium particularum vario motu, calorem in nobis poſſunt excitare: ut ignis carbonum, ferrum candens, aqua calida, & alia actu calentia. *Actualia.*

Calefacientia potentialia ſunt, quæ ſecundum poros & particulas ita ſunt adaptata, ut corpori noſtro admota à ſubtili materia vehementius agitentur, & corpus noſtrum, vehementius movendo, calefaciant: ut piper, zinziber, calx viva. *Potentialia.*

Hæc ubi vehementiora ſunt, eſcharotica, cauſtica, & corrumpentia ſeu ſeptica dicuntur, ut poſtea videbimus.

Calida in primo gradu ſunt *Calida in gradu primo.*

Radices: *althææ, brancæ urſinæ, betæ, bugloſſi, glyceri̧zæ.*

Cortices: *macis, guajaci, tamariſci.*

Folia & herbæ: *agrimoniæ, althææ, aſparagi, borraginis, bugloſsi, betæ, braſſicæ, chamæmeli, cuſcutæ, capilli Veneris, linariæ, meliloti, malabathri, nardi ſpicæ, ſcolopendriæ, ſymphyti, tuſſilaginis.*

Semina:

Semina: *coriandri, fœnigræci, lini, lithoſpermi, lupini, ſeſami, oryzæ.*

Fructus: *amigdalæ dulces, caſtaneæ, ficus, jujubæ, nuces cupreſsi, nuces juglandes virides, nuclei pini, ſebeſten uvæ maturæ, uvæ paſſæ.*

Flores: *Borraginis, bugloſsi, betonicæ, buphthalmi, meliloti chamæmeli, populi nigræ, ſtœchados arabicæ, ſenecionis.*

Succi, gummi, liquores: *aloë, bdellium, hederæ gummi, ladanum, ſaccarum.*

Pinguedines, adeps, ſevum: *butyrum; pinguedo ſuilla; ſevum caprinum, damæ, cervi, hominis.*

In ſecundo. Calida in ſecundo ſunt Radices: *apii, capparum peucedani, pimpinellæ, rapi, rhodiæ, ſcyllæ, Zedoariæ.*

Cortices: *caſsia lignea, rad: capparum, thuris.*

Folia & herbæ: *abſynthii, anagallidis, anethi viridis, angelicæ, apii, arthemiſiæ, betonicæ, calami odorati, chamæpityos, fœnigræci, hyperici, hederæ, lupuli, meliſſæ, marrubii, matricariæ, myrrhidis, ocymi, pimpinellæ, peucedani, polii, roriſmarini, ſatureiæ, ſalviæ, ſcabioſæ, ſcordii, ſtœchados.*

Semina; *anethi, apii, orobi ſive ervi, erucæ, ocymi, urticæ.*

Fructus: *cappares, nux muſchata, piſtachia, ficus ſiccæ, nuces ſiccæ.*

Flores: *amomum, crocus, caryophyllorum, lavendulæ, lupuli, meliſſæ, roriſmarini, ſchænanthum.*

Liquores, gummi, reſina: *vinum non antiquum, ladanum, aloë, galbanum, myrrha, maſtiche, thus, pix arida, reſina, ſtyrax.*

Adeps: *leonina, vulpina, urſina, pardi.*

In tertio. Calida in tertio ſunt Radices: *Acori, aſari, ari, dictamni, doronici, fœniculi, galangæ, hellebori albi & nigri, hele-*

helenii, iridis, petroſelini, raphani, Zinziberis.

Cortices: *macis, cinnamomum.*

Herbæ ſeu folia: *abrotani, aſari, agni caſti, ari, amomi, ammi, anethi ſicci, baccharis, dictamni, caryophyllatæ, chamædryos, carthami, centaurei majoris & minoris, chelidonii, calaminthæ, conyzæ, mentaſtri, mentæ, fœniculi, epithymi, juniperi, helenii, hyſſopi, lauri, majoranæ, mari, nigellæ, œnanthes, origani, periclymeni, petroſelini, ptarmicæ, pulegii, reſtæ bovis, rutæ, ſabinæ, ſerpilli, ſiſymbrii, thymi, trifolii, verbenacæ, urticæ.*

Semina: *ammi, aniſi, amomi, cari, cardamomi, carthami, cumini, dauci, fœniculi, nigellæ, napi, petroſelini, ſeſelios, ſtaphidis agriæ, viticis.*

Fructus: *Baccæ juniperi, cariophylli, carpobalſamum, anacradiæ, piper.*

Flores: *agni caſti, epithymi, leucoi, œnanthæ, periclymeni.*

Liquores, lacrymæ, gummi: *vinum vetuſtius, aſa dulcis, aſa fœtida, ammoniacum, cedria, pix, opoponax, moſchus.*

Metallica: *flos æris, æs uſtum, ſquamma æris, ærugo, diaphryges, alumen, ſal, nitrum, ſulphur, chalcitis.*

Calida in quarto ſunt Radices: *allii, cæpæ, coſti, porri capitati, pyrethri.* *In quarto.*

Herbæ ſeu folia: *lepidii, naſturtii utriuſque, porri capitati, ſtruthii, thapſiæ, titymalli.*

Semina: *naſturtii, ſinapios.*

Fructus: *piper.*

Gummi: *euphorbium*

Metallica: *vitriolum, auripigmentem, ſandaracha, chryſocolla, miſy, ſory, melantheria.*

Refrigerantia actualia ſunt, quæ actuali ſuo frigore, ſive *Refrigerãtia actua-*

tia. ſive particularum inſenſibilium quiete vel tardiore motu frigus, ſeu tardum particularum noſtri corporis motum, poſſunt producere: ut aqua, aër, vel quidvis aliud, actu frigens.

Potentialia Refrigerantia potentialia ſunt, quorum pori & particulæ ita ſunt diſpoſita, ut corpori noſtro adhibita, particularum ejus motum poſſint ſiſtere vel tardare: ut lactuca, acetoſa, portulaca, ſempervivum.

Frigida in gradu primo. Frigida in primo gradu ſunt Radices: *malvæ.*

Herbæ ſeu folia: *atriplicis, fumariæ, quod al.cal.* 1, *oxylapathi, malvæ, myrti, parietariæ.*

Semina: *hordei, mylii.*

Fructus: *citrii caro, mala cydonia, pyra, pruna, ceraſa acida.*

Flores: *malvæ, roſarum, violarum.*

Succi concreti: *acacia, ſanguis draconis.*

Lapides: *hyacinthus, ſapphyrus, ſmaragdus.*

In ſecundo. Frigida in ſecundo ſunt Herbæ ſeu folia: *bliti, chondrillæ, lactucæ, lentis paluſtris, intybi, hyacinthi, oxalidis ſive acetoſæ, plantaginis, polygoni, pſyllii, ſolani.*

Semina: *acetoſæ, cichorii, alkekengi.*

Fructus: *cucurbita, cucumis, galla, aurantia mala, mala punica, pruna damaſcena, pepones, perſica.*

Flores: *anemonæ, hyacinthi, cichorii, nymphææ luteæ.*

Lignum: *ſantalinum.*

In tertio. Frigida in tertio ſunt Radices: *mandragoræ.*

Herbę ſeu folia: *portulacæ, mandragoræ, ſempervivi, hyoſcyami.*

Semina: *cicutæ, hyoſcyami, papaveris.*

Fructus: *mala aurea, mala inſana.*

Flores: *balauſtia.*

Succus: *hypocyſtidis.*

Frigida

Frigida in quarto ſunt Herbæ ſeu Folia : *cicutæ*, *papaveris*. *In quarto.*

Succi concreti: *meconium*, *opium*.

Humectantia ſunt, quæ liquorem ſuum craſſiuſculum corpori noſtro poſſunt inſinuare. *Humectātia.*

Talia in primo gradu ſunt Radices: *ſatyrii*, *bugloſſi*, *glyceriza*, *malvæ*, *rapi*. *In gradu primo.*

Herbæ: *bugloſſum*, *helxine*, *malva*.

Semina : *malvæ*, *ſeſami*.

Fructus : *caro citri*, *jujubæ*.

In ſecundo ſunt Herbæ : *violaria*, *nymphæa*, *atriplex*, *blitum*, *lactuca*, *lens paluſtris*, *portulaca*. *In ſecundo*

Fructus : *cucurbita*, *melones*, *pepones*, *perſica*, *pruna damaſcena*, *uvæ maturæ*, *ſaccharum*.

Flores : *nymphææ*, *violarum*.

Exſiccantia ſunt, quæ humiditatem noſtri corporis poſſunt inbibere in ſuis poris : ut farina tritici, vel linteum carptum, ulceri impoſitum. Vel adſtringendo eam ex partibus corporis expellere; ut alumen, galla. Vel calefaciendo & attenuando liquorem diſſipare ; ut ſemen fæniculi, abſynthium, hyſſopus : Atque ita corpus noſtrum queunt exſiccare. *Exſiccantia.*

Talia in primo gradu ſunt Radices : *bryoniæ*, *œnanthæ*, *rubiæ*, *tamariſci*, *althææ*, *ari*, *fæniculi*. *In gradu primo.*

Herbæ & folia : *betæ*, *braſſicæ*, *chamæmeli*, *fæniculi*, *hyacinthi*, *malabathri*, *myrti*, *verbaſci*.

Semina : *fabæ*, *fæniculi*, *fænugræci*, *hordei*.

Fructus : *baccæ juniperi*, *caſtaneæ*.

Flores : *buphthalmi*, *chamæmeli*, *croci hyacinthi*, *meliloti*, *roſarum*.

Gummi: *thus*.

In secundo. In secundo sunt Radices: *capparum, cichorii, raphani.*

Lignum: *santalum.*

Herba & folia: *Anagallidis, artemisiæ, anethi viridis, betonicæ, cuscutæ, calami odorati, intybi, brassicæ marinæ, bursæ pastoris, equiseti, gingidii, mentæ, mentastri, plantaginis, rorismarini, spicæ nardi, verbenacæ, virgæ pastoris.*

Semina: *lentes, ervum sive orobus, milium, oryza, papaveris, solani.*

Fructus: *balanus myrepsica, cappares, cydonia mala, nux cupressi, nux moschata, pyra, pistachia.*

Flores: *balaustia, pæoniæ, anemones, chamæpityos, periclymeni.*

Lacrymæ, gummi, resina: *galbanum, opoponax, pix arida, myrrha, mastiche, mel.*

In tertio. In tertio sunt Radices & cortices: *acori, radix cava, pentaphylli, trifolii, oxytriphylli, asari, apii, doronici, hellebori, cinnamomi.*

Herbę & folia: *filicis, millefolii, quinquefolii, polii, trifolii, absinthii, abrotani usti, anethi usti, apii, asari, ammi, calaminthæ, chamædryos, chamæpityos, epithymi, hyssopi, juniperi, majoranæ, marrubii, origani, peucedani, petroselini, ptarmicæ, rutæ, sabinæ, salicis, sisymbrii.*

Semina: *grana tinctorrum, anethi, apii, ammi, anisi, carui, cumini, coriandri, nigellæ, petroselini, milii, viticis.*

Fructus: *cariophylli, carpobalsamum, galla, piper, baccæ juniperi.*

Flores: *balaustia, epithymi, chamæpityos, piriclymeni.*

Succi & gummi: *aloë, acetum, camphora, moschus, sal.*

In

In quarto sunt Radices & herbæ: *rutæ silvestris*, *allii*, *nasturtii*, *synapios*. *In quarto.*

Metallica: *calchantum*, *auripigmentem*, *sandaracha*, *chrysocolla*, *misy*, *sory*, *melantheria*.

Atque ex his medicamentorum compositorum, vel ex iis eductorum, gradus caloris, frigoris, humiditatis, & siccitatis, facile colligi possunt.

Secundas facultates habent emollientia, indurantia: rarefacientia, condensantia: aperientia, adstringẽtia: attenuantia, incrassantia: educentia, repellentia: discutiẽtia, maturanrantia: carnem generãtia, agglutinantia, vulneraria, cicatricem inducentia, eamque corrigentia: callum gignentia: urentia: lac & semen augentia, vel minuentia: libidinem excitantia, vel tollentia: calculum frangentia & expellentia: somnum conciliantia, dolorem sedantia, stuporem inducentia; sanguinem nimis profluentem sistentia; & spiritus eficientia. *Secundis facultatibus donata.*

Emollientia sunt, quæ, mediocri sua calefaciendi & humectandi facultate, partes inter se firmius cohærentes dissolvendo, & nonnullas dissipando, molles reddunt. Talia sunt *Emollientia.*

Radices: *althææ*, *bryoniæ*, *cæpa cocta*, *cucumeris asinini*, *ireos*, *liliorum alborum*, *liqueritiæ*.

Folia: *atriplicis*, *betæ*, *bismalvæ*, *borraginis*, *brancæ ursinæ*, *buglossæ*, *malvæ*, *parietariæ*, *sambuci*, *violarum*.

Semina: *lini*, *fœnigræci*, *malvæ*.

Flores: *camomillæ*, *violarum*, *malvæ*, *meliloti*, *crocus*.

Fructus: *amygdalæ dulces*, *caricæ pingues*, *uvæ passæ*, *jujubæ*.

Liquores: *aceti acerrimi vapor*, *ex silicibus calidis*

injectis exhalans in partem, oleis, emplastris, vel fomentis prius aliquantum emollitam. Decoctum intestinorum, capitis, & pedum vervecis.

Resinæ: *pini, terebinthina.*

Gummi: *ammoniacum, bdellium, galbanum, opoponax, styrax.*

Seva: *Hircinum, caprinum, taurinum.*

Axungiæ: *porcina, humana, vetulina, gallinacea, caponum, anatum, cervina, vaccina, suilla recens, taxi.*

Excrementa animalium: *butyrum, æsypus, cera pinguis, propolis, stercus bubulum, mellis favus, lanarum prima lotura.*

Olea: *olivarum, lini, liliorum alborum, violarum, amygdalarum dulcium, lumbricorum, anethi, petroleum, camomillæ, irinum.*

Unguenta: *de althæa, resumtivum.*

Emplastra: *de mucilaginibus, diachylum simplex & cum gummi, de meliloto.*

Indurantia. Indurantia sunt, quæ partes firmius inter se conjungunt: idque vel tenues & molles dissipando, vel eas interdum retinendo. Illud fit, ubi per nimis calefacientia scirrhus induratur; hoc, ubi, per sempervivum, solanum, portulacam, vel lentem palustrem, aliave refrigerantia & adstringentia, pars ex.gr. œdematosa duritiem acquirit. Ideoque horum materia, in calefacientibus, & refrigerantibus, ac adstringentibus, est quærẽda.

Rarefacientia. Rarefacientia sunt, quæ moderato calore, vapores humoresque difflando, poros partium majores faciunt. Suntque eadem fere, quæ in emollentibus fuerunt proposita. Talia enim sunt

Radices: *althææ, liliorum alborum.*

Folia:

Folia: *anethi, malvæ, violariæ, ſambuci, ebuli, brancæ urſinæ, mercurialis.*

Flores: *camomillæ, meliloti, ſambuci.*

Semina: *lini, fœnugræci.*

Fructus: *ficus aridæ:*

Excrementa: *butyrum recens, œſypus.*

Adipes & axungiæ: *porcina, vitulina, humana, gallinacea, anſerina.*

Aquæ: *camomillæ, liliorum alborum, aqua tepida.*

Olea: *olivarum, liliorum alborum, violarum, amygdalarum dulcium, lumbricorum, camomillæ, anethi, ſeminis lini, irinum, jaſminum.*

Unguenta: *reſumptivum, althææ:*

Condenſantia ſunt, quæ frigiditate, ſaltem potentiali, partium motum ſiſtunt; eaſque collabentes arctius ſibi mutuo conjungunt & copulant. Talia ſunt *Condenſantia.*

Folia: *ſempervivi majoris & minoris, lactucæ, portulacæ, umbilicus Veneris, endiviæ, cicerbitæ, dentis leonis, pſyllii, nymphææ, lenticulæ paluſtris.*

Aqua: *frigida, & omnia, quæ citra adſtrictionem refrigerant.*

Aperientia ſunt, quę acutis tenuibuſque particulis ad profunda penetrando, craſſoſque humores attenuando, & expellendo, vaſorum & corporis poros atque meatus aperiunt. *Aperientia.*

Eaque ſunt calida, & frigida.

Calida ſunt Radices: *apii, petroſelini, ariſtolochiæ, fæniculi, eryngii, gentianæ, filicis, rubiæ, rapontici, ſive centaurei magni, aſari, capparum, tamariſci, fraxini.* *Calida.*

Cortex: *cinnamomum.*

Folia:

Folia: *fumariæ, abſinthii, hepaticæ, ceterach, chamæpitys, chamædryos, cuſcutæ, marrubii, calaminthæ, pulegii, cochleariæ, becabungæ, naſturtii aquatici, trifolii aquatici.*

Semina: *aniſi, fœniculi, ameos, agni caſti, ciceres rubri, lupini, amygdalæ amaræ, nuclei perſicorum, malorum armeniacorum.*

Fructus: *cappares, cubebæ,*

Flores; *ſtoechados arabicæ, geniſtæ, ſambuci.*

Gummi; *ammoniacũ, bdellium, aloë, terebinthina, myrrha.*

Liquores: *vinum album.*

Aquæ: *fœniculi, betonicæ, hyſſopi, abſinthii, carduibenedicti, cinnamomi.*

Olea Chymica: *aniſi, fœniculi, cinnamomi, terebinthinæ.*

Syrupi: *byſantinus, de quinque radicibus, de abſinthio.*

Conſervæ: *fol. abſinthii, flos betonicæ,*

Condita: *Zinziber conditum, radices enulæ camp. conditæ.*

Pulveres: *aromatici roſati.*

Confectiones: *alkermes, theriaca.*

Trochiſci: *de capparibus.*

Frigida. Frigida aperientia ſunt

Radices: *cichorii, graminis, aſparagi, acetoſæ, ruſci, oxylaphathi.*

Folia: *endiviæ, cichorii, cucurbitæ, acetoſæ, hepaticæ, agrimoniæ, capilli Veneris.*

Semina: *acetoſæ, 4. frigida majora.*

Flores: *cichorii.*

Liquores: *vinum chalybeatum.*

Mineralia: *chalybs præparatus.*

Aquæ: *acetoſæ, cichorii.*

Olea chymica: *oleum vitrioli, ſulphuris, ſpiritus vitrioli.*

Syrupi

Syrupi; *acetosus simplex*, *de limonibus*, *de cichorio simplex*, *capillorum Veneris*.

Species electuarii; *diarrhodon abbatis*, *diatriumsantalon*

Pulveres chymici; *cremor tartari*, *crystalli tartari*, *lapis prunellæ*, *tartarum vitriolatum*.

Adstringentia sunt, potestate frigida, & tali particularum crassitie & figuratione prædita, ut corporis partes inter se cogant & constringant; qualem habent ex. gr. cunei, lamellæ complicatæ & dissilientes, nec non fides ex contortis intestinis factę. Talia sunt *Adstringentia.*

Radices: *bistortæ*, *consolidæ majoris*, *tormentillæ*, *rabarbarum tostum*.

Cortices: *mirabalanorum*, *granatorum*, *thuris*, *calices glandium*.

Lignum: *santalum*.

Folia: *plantaginis*, *centinodiæ sive polygoni*, *equiseti*, *bursæ pastoris*, *pilosellæ*, *myrthi*.

Semina: *acetosæ*, *portulacæ*, *myrtillorum*, *plantaginis*, *papaveris*, *rosarum*, *acini uvarum passarum*, *oryza*:

Fructus: *cydonia*, *pyra*, *sorba*, *corna*, *mespila*, *granata*, *ribes*, *berberis*, *mora immatura*, *nuces cupressi*, *gallæ*.

Flores: *balaustia*, *rosarum*.

Succi & liquores: *amylum*, *acacia*, *hypocistis*, *succus cydoniorum*, *agresta*, *vinum austerum*, *lac chalibeatum vel ferratum*.

Animalia: *cornu cervi ustum*, *ebur*, *mumia*:

Gummi: *tragacanthæ*, *mastix*, *sanguis draconis*.

Lapides ac terræ: *Lapis hæmatites*, *terra sigillata*, *bolus armena*.

Metallica: *alumen*, *ferrum*, *crocus martis*.

Marina: *corallia, succinum, margaritæ.*

Aquæ: *rosarum, plantaginis, portulacæ, centinodiæ, acetosæ, spermatis ranarum.*

Syrupi: *cydoniorum, rosarum siccarum, granatorum, myrtinus, miva cydoniorum.*

Condita: *cydonia cond., corna condita.*

Conservæ & confectiones: *conserva rosarum vetus, diacodium, philonium, theriaca recens.*

Trochisci: *de rabarbaro, spodio, carabe.*

Attenuantia. Attenuantia & incidentia sunt, quæ acutis suis particulis crassos & viscidos humores incidere & discindere possunt: Eaque sunt vel potestate calida: ut *cochlearia.* Vel frigida: ut *acetosa, rad. cichorii, dens leonis, acetum.*

Reliquam materiam horum vide in Aperientibus.

Incrassantia. Incrassantia sunt potestate frigida, & crassis ramosisq; partibus prædita; quæ, dum succis tenuioribus, & liquidioribus permiscentur, partes eorum conjungendo, & inter se conectendo, consistentiam crassiorem & stabiliorem ipsis tribuunt. Talia sunt *bolus armenus, acetosa, papaver, oryza, amylum.*

Reliquam materiam vide in adstringentibus & repellentibus.

Emplastica. Emplastica sunt, quæ ramosis, flexibilibus, mollibus, & tenacibus particulis, aliorum poris & particulis facile adhærent, easque inter se connectunt. Atque ideo fluxionibus impediendis, & suppurationi promovendę conducunt. Talia sunt

Radices: *althææ, liliorum, malvæ, symphyti,*

Folia: *alcææ, malvæ, portulacæ.*

Semina: *fœnigræci, lupinorum, sesami.*

Fructus

Fructus : *uvæ passæ, ficus, nuclei pineorum aquâ macerati.*

Gummi: *arabicum, tragacanthæ, sanguis draconis, mastiche, sarcocolla, thus, & ejus cortex.*

Animaliũ partes, excrementa: *mumia, cera, ovi albumen, adipes & medullæ recentes quadrupedũ, butyrum recens, caseus recens, æsypus, caput & pedes porcini, vitulini, agnini, ebur.*

Terræ: *bolus armenus, terra sigillata.*

Farinæ: *tritici, amylum, farina volatilis, fabarum.*

Mucilagines *sem. cydoniorum, aliorumque.*

Mineralia & metallica : *alumen, lithargyrum, cerussa, stybium, plumbum ustum, cadmia, pompholix, calx.*

Lapides : *hæmatites, gypsum, calaminaris.*

Resina : *terebinthina, laricea, pix.*

Marina : *corallium, cochleæ, succinum.*

Olea: *olivarum, camomillæ, & alia temperata.*

Unguenta : *album Rhasis, nutritum, diampholigos, desiccativum rubrum.*

His vicina sunt Epicerastica, sive attemperantia ; quæ, mollibus & flexibilibus suis particulis, humoris alicujus acrimoniam, & partis asperitatem retundunt, & leniunt. Talia snnt *Epicerastica.*

Radices *althææ, liqueritiæ, malvæ.*

Folia: *malvæ, nymphææ, sempervivi, portulacæ, lactucæ.*

Semina: *hordei decorticati, hyoscyami albi, lactucæ, lini, papaveris albi, oryza.*

Fructus: *jujubæ; passulæ, poma dulcia, pruna dulcia, sebesten, amigdalæ dulces, pinea.*

Succi & liquores: *lac amigdalarum, amylum, aqua hordei, jus pingue, lac sonchi, cremor ptisanæ, succus foliorum solani*

& halicacabi.

Animalium excrementa & partes : *albumen ovi, butyrum, lac omne, ſerum lactis, vituli & agni caput & pedes, eorumque jus.*

Mucilagines : *ſeminis pſyllii, cydoniorum, ſeminis & radicis althææ, ſem. lini, malvæ, radicis borraginis.*

Olea : *olivarum, violarum, amigdalarum dulcium, ſeminis cucurbitæ expreſſum, hyoſcyami albi, papaveris albi, oleum plumbi;*

Unguentum : *roſatum, album, camphoratum.*

Syrupi : *violaceus, de pomis, de althæa Fernelii, de liqueritia, jujubis, papavere, portulaca.*

Varia officinalia : *pulpa caſſiæ, diacodium, diapenidium, ſaccarum candi, violatum, ſaccharum althææ, iulepus violaceus, mel violaceum.*

Detergentia. Detergentia ſunt, quæ aſperis, duriuſculis, acutis, ſeu pectinatis ac ſcopalibus particulis, ſordes ex ſuperficie & meatibus corporum, in quæ moventur, abradendo, auferunt. Talia ſunt

Radices : *apii, ariſtolochiæ utriuſque, aronis, cyperi, cucumeris aſinini, dracontii, iridis, gentianæ, plantaginis, ſigilli Salomonis.*

Folia : *abſinthii, apii, anagallidis, agrimoniæ, chamædryos, centaurei minoris, chelidoniæ, betæ, marrubii, plantaginis.*

Semina : *urticæ, plantaginis, apii, atriplicis.*

Farinæ : *ſeminis lini, fœnigræci, cicerum, lupinorum, hordei, orobi, fabarum, furfur tritici.*

Succi : *ſaccarum, aloë, vinum, fæx vini, tartarum album, lixivium omne, lac virginale:*

Ani-

Animalium excrementa : *urina, fel , ſerum lactis, mel.*

Reſinæ: *therebinthina, thus, myrrha.*

Mineralia: *alumen , vitriolum , ærugo æris , chalcitis, tuthia, ſal nitrum, auripigmentum, æs uſtum, ſpodium, chryſocolla , lapis alchymiæ ,*

Olea : *amygdalarum amararum , terebinthinæ , tartari.*

Unguenta : *apoſtolorum, ægyptiacum , ſapo venetus , ſapo niger.*

Attrahentia dicta, ſeu potius educentia, ſunt, quæ ſecundi, tertii & interdum quarti gradus calore, ac tenuibus ſuis particulis, poros carnium & vaſorum aperiendo, humoreſque contentos dilatando, ac foras, ubi minor eſt reſiſtentia, eos propellendo, non tantum partes in tumorem attollunt, & rubore ſuffundunt; ſed ſæpe etiam plures vapores & humores, quam per denſam cuticulam erumpere poſſunt, è cute & carne expellendo, ſub cuticula colligunt , eamque in veſicas attollunt : Imo ſæpe etiam feſtucas & aculeos infixos educunt. Talia ſunt *Attrahentia.*

Radices: *thapſiæ , enulæ campanæ , iridis , ariſtolochiæ rotundæ , cyclaminis , pyrethri , arundinis , narciſci , cæpæ, allium.*

Herbæ & folia: *iberidis, calaminthæ, thlaſpi, anagallidis purpureæ, hederæ, tithymalli, eſulæ , flammulæ , lepidii, ari, ſaponariæ, dictamni cretici, ranunculi ſilveſtris, hydropiperis, chamelææ, thymilææ, laureolæ, lauri.*

Semina : *ſinapios, urticæ, naſturtii, thlaſpi, ſtaphisagriæ, verbaſci, cardamomum, capſicum,*

Gummi: *ammoniacum, euphorbium, galbanum, ſagapenum bdellium, opoponax,*

Reſinæ: *pix arida, reſina vulgaris.*

Excrementa: *mel, ſtercus caprinum, fimus columbinus, aſininus, & omnes alii.*

Animalia: *ſcorpiones, cantharides, caſtoreum.*

Mineralia: *ſulphur, magnes.*

Marina: *ſuccinum*

Emplaſtra: *oxycroceum, de meliloto, fermentum acerrimũ.*

Unguentum: *Nigrum ſeu fuſcum Nicolai.*

Repellentia. Repellentia ſunt, quæ, ſuâ frigiditate, vel vi adſtringendi, fervorem & affluxum humorum reprimendo, ac poros & meatus partium claudendo, intumeſcentiam partis imminuunt, & allabentes humores aliò pellunt. Talia ſunt

Radices: *pruni ſilveſtris, pentaphylli, biſtortæ, tormentillæ.*

Cortices: *radicis mandragoræ, quercus, malicorium ſive cortex granatorum.*

Folia: *lentiſci, cupreſſi, rubi, ſolani, plantaginis, myrthi, vitis, ſumach ſeu rhus obſoniorum, quercus, liguſtri, hyoſcyami, ſempervivi, umbilici Veneris, portulacæ, lactucæ, endiviæ, cichorii, polygoni, auriculæ muris, lentis paluſtris, equiſeti, pyri.*

Semina: *pſyllii, plantaginis, myrtillorum, roſarum.*

Flores: *roſarum rubrarũ, balauſtia ſive flores punicæ ſilveſtris, cytinus ſive flos punicæ ſativæ.*

Fructus: *cydonia, ſorba, berberis, corna, nuces cupreſſi, myrtilli, gallæ virides, meſpila, pira ſilveſtria.*

Succi: *acacia, hypociſtis, omphacium, acetum, ſuccus granatorum, limoniorum, mororum immaturorum.*

Animalium

Animalium excrementa: *albumen ovi.*

Mineralia: *alumen, vitriolum, cerussa, plumbum, sal, tutia, lapis alchymiæ.*

Terræ: *bolus armena, terra sigillata,*

Gummi: *sanguis draconis.*

Aquæ: *spermatis ranarum, plantaginis, rosarum; & foliorum antea enumeratorum in officinis usitatæ.*

Olea: *rosarum, myrtillorum, cydoniorum, omphacinum, lentiscinum, masticinum.*

Unguẽta: *comitissæ, refrigerans Galeni, populeonis, de bolo.*

Emplastra: *contra rupturam, de mastiche.*

Discutientia sunt, quæ, caliditate & partium suarum tenuitate, humores in parte contentas attenuant, porosq; ita aperiunt, ut materia noxia per insensibilem transpirationem dissipetur: *Discutientia.*

Horum materia ab attenuantibus, aperientibus, & emollientibus, nec non flatus discutientibus, petatur.

Maturantia sive pus moventia sunt, quæ moderata caliditate & humiditate, ac vi emplasticâ, calorem partis moderate augendo, spirituumque effluxum cohibendo, sanguinem in partem illapsum, in pus convertunt. Talia sunt *Maturantia.*

Radices: *althææ, liliorum alborum, tussilaginis, bryoniæ recentis, cucumeris silvestris recentis, cæpa cocta.*

Folia: *althææ, malvæ, acetosæ, brancæ ursinæ, viscum.*

Semina: *lini, fœnigræci, hordei, tritici,*

Farinæ: *tritici, hordei, orobi, panis triticeus.*

Fructus: *caricæ pingues, passulæ, dactyli pingues.*

Gummi: *ammoniacum, bdellium.*

Resinæ: *terebinthina, laricæa, thus, styrax liquidum, pix resina vulgaris.*

Animal: *Adeps gallinaceus, anserinus, axungia porci, medulla vituli, butyrum, œsypus, vitellus ovi, cera flava, propolis, lac.*

Sevum: *quodcunque.*

Succi & liquores: *sapa, aqua calida, hydrelæum, ladanum.*

Olea: *oleum olivarum, amigdalarum dulcium, seminis lini, liliorum alborum,*

Unguenta: *althææ, resumtivum, basiliconis, Agrippæ, aureum.*

Emplastra: *diachylum simplex, & compositum cum gummi, fermentum acre.*

Carnem generantia.

Carnem generantia sive sarcotica sunt, quæ moderato calore & vi detersoria, sordes e vulneribus & ulceribus tollendo, partiumque temperiem conservando, efficiunt, ut alimentum in partem solutam commode impellatur, ac ipsi agglutinetur. Talia sunt

Radices: *symphyti, iridis, aristolochiæ.*

Folia: *hyperici.*

Succi: *aloë.*

Farinæ: *hordei, orobi, fœnigræci.*

Resinæ: *thus, colophonia, mastix, resina pini.*

Lacrima: *abietis, pix, terebinthina, myrrha.*

Gummi: *tragacanthæ, sanguis draconis, sarcocolla.*

Mineralia: *cadmia, cerussa, tuthia, pompholix, lithargyrium, plumbum, ustum & lotum.*

Unguenta: *aureum, desiccativum rubrum.*

Emplastra: *de betonica, de gratia Dei.*

Sarcoticis cognata vel vicina sunt glutinantia, vulneraria, epulotica, & callum gignentia.

Quæ

Quæ enim validius ſiccant & minus detergunt; ſed potius adſtringunt, illa vulneris recentis labra conglutinant. Talia ſunt *Glutinantia.*

Radices. *pentaphylli*, *tormentillæ*, *ſymphyti*.

Folia: *ſaniculæ*, *pyrolæ*, *piloſellæ*, *herniariæ*, *cynogloſſi*, *plantaginis*, *hyperici*, *verbenæ*, *ſalicis*, *ſcabioſæ*, *attractilis*, *iſatidis*, *chamæpytios*, *centaurei minoris*, *millefolii*, *betonicæ*, *bugulæ*.

Gummi: *ſarcocolla*, *ſanguis draconis*.

Reſinæ: *thus*, *myrrha*, *pix*, *terebinthina*.

Succi: *aloë*, *hypociſtis*.

Animalia: *mumia*, *lumbrici*, *pili leporis uſti*.

Mineralia: *lithargyrium*, *plumbum*, *cadmia*, *lapis calaminaris*.

Unguenta: *de lithargyrio*, *de betonica*.

Quæ vero, in decoctis & potionibus aſſumpta, ſeroſos & acres humores ſeu ſuccos è corpore educũt, ſanguineq; ita attenuant, ut in partes vulneratas, ruptas, vel contuſas commode propelli poſſit; & quibuſdam partibus adſtringunt & detergunt, iſta, lapſis, contuſis, & vulneratis conducentia, Vulneraria nuncupantur. Talia ſunt *Vulneraria.*

Radices: *tormentillæ*, *conſolidæ utriuſque*, *zedoariæ*, *galangæ*, *angelicæ*, *biſtortæ*, *ariſtolochiæ rotundæ*, *liqueritiæ*, *caryophyllatæ*.

Herbæ & folia: *limonii*, *ſaniculæ*, *pyrolæ*, *verbenæ*, *alchymillæ*, *perſicariæ*, *vincæ pervincæ*, *agrimoniæ*, *ophiogloſſi*, *cyclaminis*, *virgæ aureæ*, *conſolidæ ſaracenicæ*, *equiſeti*, *betonicæ*, *pimpinellæ*, *ceterach*, *artemiſiæ*, *lilii convallium*, *centaurei minoris*, *veronicæ*, *polygonati*, *plantaginis*, *ſabinæ*, *car-*

carduibenedicti, pilosellæ, hyperici, tanaceti, herniariæ, scordii, serpentariæ.

Fructus: *cicera rubra, grana iuniperi, nux juglans.*

Animalia: *cancri fluviatiles, astaci, mumia, oculi cancri.*

Marina: *Sperma ceti.*

Lapides & terræ: *Corallum rubrum, album: bolus armena.*

Aquæ: *ex herbis prædictis destillatæ.*

Epulotica. Epulotica sive cicatrizantia sunt, quæ exsiccando, adstringendo, & contrahendo, ulcus carne repletum cicatrice obducunt. Talia sunt

Radices: *aristolochiæ rotundæ, tormentillæ.*

Folia: *plantaginis, myrthi, granatorum, caudæ equinæ, nummulariæ.*

Cortices: *granatorum, glandium calices.*

Cineres & usta: *lana cremata, linteum ustum, gossypium ustum, spongia usta, pili leporis usti, testæ fornacum ustæ.*

Gummi & succi: *sanguis draconis, acacia.*

Fructus: *cupressi, gallæ immaturæ.*

Flores: *rosarum, balaustia.*

Terræ: *lemnia, armena, creta alba.*

Lapides: *hæmatites, calaminaris, gypsum.*

Metallica: *scoria ferri, alumen ustum & lotum, plumbi pulvis, æs ustum, cerussa, lithargyrium, chalcitis, cadmia lota, pompholyx, sulphur, auripigmentum, vitriolum, tuthia usta & lota, antimonium ustum, calx lota, spodium.*

Animalia: *cornu cervi ustum, os seviæ, ebur ustum, ostreæ testa.*

Marina: *Corallia.*

Unguenta: *album Rhasis nutritum, de lithargyrio, de cerussa,*

cerussa, de tuthia, de minio, desiccativum rubrum.

Si cicatrix inducta turpior fuerit, ea emollientibus, & colorem meliorem justo calore reddentibus, est corrigenda. Talia sunt *Cicatrices delentia.*

Adipes & medullæ: *humana, asinina, cervina.*

Olea: *myrrhæ, vitellorum ovorum, camphoræ, balsamum orientale, succus hederæ.*

Farina: *fabarum.*

Semina: *erucæ, synapi.*

Mineralia: *borax: nitrum.*

Aquæ: *florum liliorum & fabarum.*

Callum generantia sunt, quæ exsiccando, incrassando, & adstringendo, partis alimentum in callum convertunt. Talia sunt *Callum generantia.*

Interna: *succus primulæ veris, radicis agrimoniæ succus & pulvis, lapis osteocolla cum aqua symphyti dragmæ quantitate datus.*

Externa: *aloë, acacia, bolus armena, farina volatilis, lapis osteocolla, nux cupressi, thus, gummi tragacanthæ.*

Pyrotica, sive urentia, sunt medicamenta potentiâ calida, quæ corpori humano adhibita valde incalescunt, propterea quod particulas & poros ita habeant dispositos, ut, vaporibus vel humoribus in eos se insinuantibus, subtilis materia tales ibi inveniat meatus, ut ipsa ibi vehementius mota, terrestes quasdam particulas duras & acutas, in iis natantes, impetuosius in vicinas partes agitet, atque ita calorem magis vel minus vehementem & omnia diversimode corrumpentem, vel immutantem, pro ratione sui motus & particularum movendarum diversitate, excitet. *Urentia.*

Hæc sunt rubificantia, vesicantia, cathæretica, septica, escharotica, & psilothra.

Vesicantia. Rubificantia & vesicantia, in attrahentibus, superius sunt explicata & proposita.

Cathæretica. Cathæretica sunt, quæ acutis suis particulis carnem excrescentem exedunt. Talia sunt

Radices: *Aristolochiæ rotundæ in furno exsiccatæ, asphodeli, cucumeris, hellebori nigri.*

Cineres: *testarum concharum, tihymallorum, gallarum ustarum.*

Lapides: *pumex crematus, lapis lazuli non lotus.*

Mineralia: *vitriolum calcinatum, plumbum ustum, argentum vivum præcipitatum, ærugo, sublimatum, æris squamma, calx, chalcitis, misy, sory, antimonium calcinatum, sal armoniacum, cinnabrium.*

Aqua: *fortis.*

Olea: *vitrioli, sulphuris.*

Unguenta: *Apostolorum, Ægyptiacum, Isidis.*

Trochisci: *Musæ, Pasionis, Andronis.*

Septica. Septica sive putrefacientia sunt, quę calore, & acrimoniâ malignâ, carnem tenuem colliquant, putrefaciunt, & corrumpunt. Talia sunt

Arsenicum purum & sublimatum, chrysocolla, auripigmentum, sandaracha græcorum, aconitum, dryopteris.

Escharotica. Escharotica sive caustica sunt, quæ cutem & carnem in duram crustam sive escharam exurunt. Talia sunt

Æs ustum, calx viva, fimus columbinus, mercurius sublimatus.

Optimum vero causticum est *lapis, ex lixivio acerrimo saponis, ad duritiem cocto, factus, & in vitro arctissime clau-*

clauso ad usum servatus; qui Ruptorium Chirurgorum vulgò vocatur.

Psilothra sunt, quæ pilos extirpant. Talia sunt *Psilothra.*

Lixivium forte, calx viva, auripigmentum, sandaracha, arsenicum, ova formicarum, oleum sulphuris, vitrioli.

Lac generantia & augentia sunt, quæ sanguinem probum gignunt, eumque attenuatum ad mammas deducunt, & mammarum vasa aperiunt. Talia sunt *Lac generantia.*

Folia viridia: *Smyrnii sive petroselini macedonicì veri, anethi, apii, sii, polii, polygalæ, lactucæ.* *Interna.*

Semina recentia: *anisi, fœniculi, erucæ, nigellæ.*

Succus: *cicerbitæ, taraxaci, tragopogi cærulei, ptisana.*

Pulvis: *crystalli tenuissimus, ad dragmam unam cum idoneo liquore exhibitus.*

Radices: *althææ.* *Externa.*

Folia: *Anethi, malvæ.*

Farina: *Seminis lini.*

Flores: *camomillæ.*

Lactis generatio impeditur, si sanguinis copia imminuatur venæ sectione vel inediâ; vel ejus motus ad mammas, per incrassationem, sistitur; vel illud per dissipationem absumitur. Atque ideo hoc prestatur per calida, & frigida; tum Interna, tum externa. *Lac imminuentia.*

Interna calida sunt: *ocymus, ruta, calamenta, salvia, agnus castus, camphora.*

Frigida: *portulaca, sempervivum, cucurbita.*

Externa: *cataplasma ex calidis modo dictis, in oleo coctis, appositum.* Apium *cum aceto tritum & applicatum.* Spongia *in aceto forti, cum cumino & coriandro, cocta & adhibita.* Unguentũ *althææ emplastri modo cum charta emporetica applicatum.*

Semen generantia & libidinem excitantia.

Ad ſeminis generationem & libidinem excitandam faciunt, quæcunque ſanguinem optimum & copioſum gignunt, eumque ad genitalia deducunt; hic enim ſeminis eſt materia: & præterea, quę ipſum ſpiritibus acribus, partes genitales vellicantibus, replent. Talia ſunt

Radices, *eryngii, ſatyrionis, rapæ ſativæ, bulbi eſculenti, aſparagi, galangæ, zinziber viride, napus.*

Folia: *erucæ, hormini, naſturtii.*

Semina: *cicera rubra, fabæ, erucæ, napi, urticæ, phaſeoli, fraxini, lini.*

Fructus: *nuces pineæ, piſtacia, ſcolymus.*

Animalia: *priapus tauri & cervi, ſcincus, moſchus, zibethum, teſtes gallinacei, cerebella paſſerum, oſtreæ, cantharides ad gr. 1. vel 2.*

Aromata: *crocus, piper, nux moſcata, garyophylli.*

Marina: *Ambra cum ovo ſorbili ſumpta.*

Condita: *radicis ſatyrii, eringii, zinziberis, diaſatyrii dragma una.*

Semen & libidinem imminuentia.

Semen & libidinem imminuunt, quæ ſpiritus genitales refrigerando, vel per calorem diſſipando, tollunt. Atque ideo ſunt vel

Frigida: *ut cicuta, nymphæa, portulaca, hyoſcyamus, lens paluſtris.* vel

Calida: *ut mentha, calamintha, anethum, ruta, agnus caſtus, camphora, ſyrupus nymphææ, oleum nymphææ foris genitalibus illitum.*

Calculum frangentia & expellentia.

Calculum frangentia & expellentia ſunt, quæ, incidendi & detergendi vi, citra magnam caliditatem, donata, ipſum, quamdiu mollis eſt, diſſolvunt, & cum urina

na educunt. Talia sunt

Radices: *aristolochiæ, calcitrapæ, ononidis, saxifragiæ, lappæ majoris, virgæ aureæ, raphani.*

Lignum: *nephriticum.*

Cortices: *Fabarum siccarum, rad. lauri, glandium, coryli.*

Folia: *saxifragæ, argentinæ, calcitrapæ, lappæ majoris, hederæ terrestris, abrotani, virgæ aureæ, virgæ pastoris, hyssopi, pulegii, chamædryos, chamepytios.*

Semina: *milii solis, raphani, carui, cumini, petroselini macedonici, xanthii, genistæ, malvæ, althææ.*

Fructus: *Baccæ hederæ, juniperi, alkekengi, nuclei cerasorum, persicorum, mespilorum, amigdalæ amaræ.*

Aromata: *Nux moscata, carpobalsamum, macis, santalum rubrum.*

Gummi: *cerasorum, prunorum, arabicum, elemi.*

Resinæ: *laricea, abietina, terebinthina.*

Animalia: *sanguis hircinus præp.* Cineres *lumbricorum, asellorum sive millepedum, pili leporini, scorpionum, scarabæorum.* Pulveres *callorum & ungularum equi, astragali leporis, maxillæ lucii piscis, oculorum cancri, calculorum ab homine ex urinariis vasis excretorum.*

Lapides: *spongiæ, lyncis, nephriticus, judaicus, crystallus præparatus.*

Marina: *succinum.*

Succi: *Acidulæ, arantiorum acidorum, baccarum halicacabi, millefolii, fœniculi, petroselini.*

Aquæ: *sii Crateuæ, baccarum hederæ & alkekengi, terebinthinæ, lariceæ, petroselini, fœniculi, ononidis.*

Olea: *nucleorum persicorum, cerasorum, amygdalarum expressi ad unciam unam; seminis citri, lappæ, terebinthinæ,*

thinæ, laricea, vitrioli.

Sommum & stuporẽ inducentia. Somnum conciliant & stuporem inducunt, potentiâ frigida, quibus spirituum animalium motus in cerebro & aliis partibus sistitur, vel imminuitur: Item quæ cerebrũ gravare possunt: Atque etiam, quæ poros arteriarum & plexus choroidis possunt claudere vel obturare; inter quæ nonnulla volatili quodam glutine sunt prædita: Item quæ, spiritus nimium dissipando, cerebrum & ejus ventriculos subsidere faciunt. Horum alia sunt leviora, quæ Hypnotica sive soporifera; alia fortiora, quæ Narcotica sive stupefacientia appellantur.

Hypnotica. Hypnoticorum materia talis est:

Folia: *lactucæ, sempervivi, anethi.*

Semina: *lactucæ, 4 frigida majora, papaveris albi.*

Flores: *violarum, nymphææ, rosarum.*

Fructus: *amygdalæ dulces, nuclei persicorum.*

Aquę: *violarum, lactucæ, portulacæ, solani, rosarum.*

Syrupi: *violarum, papaveris, nymphææ.*

Conservæ: *violarum, nymphææ.*

Succi: *lactucæ, nymphææ, solani.*

Species: *diamargariti frigidi.*

Olea foris capiti allinenda: *oleum violarum, nymphææ, papaveris albi, amygdalarum dulcium, mandragoræ, ranarum.*

Unguentum: *populeonis, capiti vel pedibus adhibitum.*

Narcotica. Narcotica pręcipua hæc sunt:

Radix: *mandragoræ, hyoscyami.*

Folia: *hyoscyami, mandragoræ, papaveris, solani somniferi, tabaci.*

Flores: *hyoscyami, papaveris, crocus.*

Se-

Semina: *papaveris albi & nigri, hyoſcyami, lolii.*

Succi inſpiſſati: *mandragoræ, hyoſcyami, opium.*

Syrupi: *papaveris albi, rhæados.*

Olea *mandragoræ, ſeminis papaveris albi.*

Opiatæ: *theriaca recens, requies Nicolai, phylonium romanum & perſicum.*

Pilulæ: *de cynogloſſa.*

Laudanum opiatum: *ad gr.* iij. iiij. *vel* v.

Dolorem ſedantia ſive anodyna, prȩter hypnotica & narcotica, ſunt, quæ moderato ſeu blando calore, & partibus mollibus, humores dolorificos, partim diſſipãdo, partim temperando, nimis vehementem partiũ motũ, in quo dolor conſiſtit, vel imminuunt, vel tollunt. Talia ſunt *Dolorem ſedantia.*

Radices: *althææ, liliorum, malvæ.*

Folia: *ſambuci, malvæ, violariæ, anethi.*

Semina & farina: *lini, fœnigræci, tritici, hordei.*

Flores: *camomillæ, meliloti, verbaſci, crocus.*

Animalium partes & excrementa: *lac, butyrum, æſypus, vitellus ovi, omenta, carnes & pulmones animalium recens extinctorum:*

Adeps & axungia: *ſuilla, anſerina, gallinacea, humana:*

Olea: *olivarum, lumbricorum, roſarum, camomillæ, amygdalarum dulcium, liliorum, ſeminis lini, vitellorum ovorum, anethi, jaſminum:*

Medulla: *panis candidi.*

Mucilagines: *ſeminis malvæ, pſyllii, althææ, fœnigræci.*

Sevum: *caprinum, cervinum, hircinum.*

Unguentum: *althææ, reſumtivum.*

Sanguinẽ profluentẽ ſiſtẽtia, præter cauſtica, ſunt, quæ, emplaſticâ, adſtrictoriâ, refrigeratoriâ, vel exſiccatoriâ vi, me- *Sanguinem è vaſis profluentem ſiſtentia.*

meatus vaſorum apertorum claudunt, vel ſanguinis fluiditatem, & motum vehementiorem imminuunt, vel ſiſtunt. Talia ſunt

Radices: *Symphyti, pentaphylli, rabarbari torrefacti, urticæ.*

Cortices: *granatornm, pini.*

Folia: *plantaginis, centinodiæ, equiſeti, vincæ pervincæ, pimpinellæ, ſanguiſorbæ, androſæmi, ſalicis, lenticulæ paluſtris, lactucæ, , portulacæ, ſolani, ſempervivi, rubi germina.*

Flores: *balauſtia, cytini.*

Fructus: *mala cydonia, pyra auſtera, ſorba, meſpila, rubi, mora immatura, rhus obſoniorum, gallæ immaturæ, gallæ exuſtæ & aceto extinctæ.*

Succi & liquores: *acacia, hypociſtis, aloë, acetum, oxycratum, omphacium, aqua frigida, ſuccus cucurbitæ, portulacæ, vinum auſterum.*

Reſinæ: *maſtix, myrrha, thus.*

Gummi: *ſanguis draconis.*

Marina: *corallia.*

Animalium partes & excrementa: *gluten, mumia Intus & extra; tela araneæ cum polline ex piſtrino, albumen ovi, ſanguinis grumus exſiccatus, ſpodium de ebore, pili leporis & hominis combuſti, plumæ gallinaceæ uſtæ, oſſa cremata.*

Lapides: *Hæmatites, gypſum lotum.*

Terræ: *bolus armena, terra ſigillata, terra vulgaris.*

Farinæ: *tritici, fabarum, amylum,*

Fuligines: *è clibano, à lebete æneo deraſa, thuris vel maſtiches fuligo.*

Mineralia: *lithargyrium, ceruſſa, pompholix, vitriolum, alumen.*

Mari-

Marina: *Spongia.*

Spiritus reficientia sunt, quæ in deliquio animi vel syncope adhibita, ob gratum suum halitum sive vaporem, facile in spiritus possunt converti. Talia sunt *Spiritus reficientia.*

Radices: *Iridis florentinæ, cyperi, acori veri, angelicæ, caryophyllatæ.*

Cortices & ligna: *lignum aloes, santala citrina & alia, cortices citri & arantiorum.*

Folia: *thymi, serpilli, pulegii, rorismarini, ocymi, menthæ, melissæ, majoranæ, lavendulæ, hyssopi, calamentæ montanæ.*

Flores: *Violarum, rosarum, spicæ, limonum, lilii convallium, jasmini, citri, caryophyllorum, arantiorum.*

Baccæ: *juniperi, lauri.*

Fructus: *cotonea matura, poma redolentia.*

Aromata: *cinnamomum, macis, caryophylli indici.*

Resinæ: *styrax, camphora.*

Excrementa: *moschus, Zibethum.*

Aquæ, Aceta: *aqua cinnamomi, florum citri, limonum, arantiorum, lavendulæ, jasmini, rosarum, acetum generosum, caryophyllatum, rosarum.*

Olea odorata: *cinnamomi, de nuce moscata, spicæ, camphoræ, jasminum, garyophyllorum, corticum citri, costinum.*

Tertias facultates habentia, quatuor generum statuuntur. Vel enim humorem certum alterant, & ad purgandum præparant. Vel illum peculiari vi evacuant. Vel cum membro aliquo peculiarem convenientiam habent. Vel venenis aliisque malignitatibus resistunt. *Tertias facultates habentia.*

Quæ humores alterant & ad evacuationem præparant, ea sunt quintuplicia. Alia enim bilem refrigerant & attenuant; alia bilem refrigerant & incrassant; alia pi- *Alterantia & ad evacuationem præparantia.*

pituitam calefaciunt, detergunt, & attenuant; alia melancholiam moderatè calefaciunt, humectant, & attenuant; alia atram bilem valde refrigerant, humectant, & attenuant.

Bilem refrigerantia & attenuantia.

Bilem refrigerantia & attenuantia sunt Radices: *acetosæ, asparagi, cichorii, graminis, oxylapathi.*

Folia: *acetosæ, capilli Veneris, endiviæ, cichorii, dens leonis, linguæ cervinæ.*

Semina: *acetosæ, endiviæ, hordeum, 4 frigida majora.*

Fructus: *arantiorum, limonum, melones, pepones, pruna acida, cerasa acida, ribes, berberorum.*

Flores: *cichorii.*

Gummi: *camphora.*

Liquores: *acetum, omphacium.*

Succi: *limonum, citriorum, arantiorum, endiviæ, acetosæ, cichorii.*

Aquæ: *acetosæ, cichorii, graminis, endiviæ, hordei.*

Syrupi: *de limonibus, capilli Veneris, acetosus simplex, de cichorio s.*

Conservæ: *flor. cichorii, fol. acetosæ, cerasa condita.*

Pulveres electuariorum: *diamargariti frigidi, diatrium-santalon, diarrhodon abbatis.*

Bilem refrigerantia & incrassantia.

Bilem refrigerantia & incrassantia sunt Radices: *althææ, buglossæ, plantaginis.*

Folia: *portulacæ, plantaginis, lactucæ, malvæ, sempervivi majoris.*

Semina: *cydoniorum, lactucæ, malvæ, papaveris albi, psyllii, plantaginis.*

Flores: *nymphææ, papaveris rhœados, rosarum, malvæ.*

Fructus: *jujubæ, cydonia, granata, pyra, pruna dulcia, sebesten.*

Gum-

Gummi : *arabicum, tragacanthæ.*

Succi : *foliorum hic enarratorum, amylum.*

Aquæ: *rosarum, portulacæ, papaveris rhœad., nymphææ, lactucæ.*

Syrupi : *violarum, jujubinus, papaveris albi, papaveris rhœad., cydoniorum, granatorum, rosarum siccarum.*

Conservæ : *flor. nymphææ, violarum, rosarum, malvæ.*

Species : *diatragacanthi frigidi, diacydonites sine speciebus, diamargariti frigidi, diapenidii.*

Trochisci : *de spodio, de caphura.*

Pituitam calefacientia, detergentia, & attenuantia sunt *Pituitam calefacientia, detergentia, & attenuantia.*

Radices : *asparagi, petroselini, apii, rusci, acori, angelicæ, aristolochiæ, cyperi, calami aromatici, chynæ, enulæ campanæ, galangæ, ireos florentinæ, imperatoriæ, salsæparillæ, zedoariæ, zinziberis.*

Ligna : *xylaloes, guaiacum, sassafras.*

Cortices: *citri sicci, guajaci, cinnamomum, arantiorum.*

Folia : *absinthii, agrimoniæ, betonicæ, calaminthæ, chamædrys, chamæpitys, fæniculi, hyssopi, hyperici, lauri, majoranæ, marrubii albi, menthæ, melissæ, origani, pulegii, rorismarini, rutæ, salviæ, serpilli, thymi.*

Semina : *anisi, apii, ameos, carduibenedicti, cumini, citri, cubebæ, cardamomum, dauci, fæniculi, petroselini, piperis, seseleos, levistici, urticæ, sinapi, pæoniæ, sileris montani.*

Flores : *anthos, betonicæ, calendulæ, centaurei minoris, hyperici, lavendulæ, lilii convallium, salviæ, stæchados.*

Fructus : *baccæ lauri, juniperi, caryophylli.*

Aromata : *omnia.*

Resinę : *myrrha, mastix, storax, thus.*

Animal. *mel, moschus, castoreum.*

Marina: *ambra, succinum.*

Aquæ; *foliorum jam enumeratorum: aqua vitæ, cœlestis, imperialis, theriacalis.*

Syrupi; *de absinthio, byzantinus, capillorum Veneris, conditura acori, citri, & zinziberis, hyssopi, mel rosarum, oxymel simplex & scilliticum, de prassio, de quinque radicibus, de stœchade.*

Conditurae: *rad. acori, enulæ campanæ, zinziberis, myrobalanorum, nucis muscatæ, juglandis, cortic. citri, arãtiorum, olivæ conditæ.*

Conservæ: *florum anthos, stæchados, salviæ, absinthii.*

Pulveres & species: *aromatici rosati, dianthos, diambræ, diamusci dulcis, diarrhodon abbatis.*

Confectiones: *aurea alexandrina, mithridatium, theriaca.*

Trochisci: *de absynthio, gallia & alypta moscata, eupatorio.*

Olea destillata: *anisi, cinnamomi, cumini, garyophyllorum, corticum arantiorum, fœniculi, nucis moschatæ, macis, rorismarini, majoranæ, succini.*

Melancholiam calefacientia, humectantia, & attenuantia.

Melancholiam moderatè calefacientia, humectantia, & attenuantia sunt hæc sequentia; quorum ficciora humidioribus temperentur.

Radices: *aronis præparatæ, buglossæ, enulæ campanæ, filicis, polypodii quercini, satyrionis; rad. 5 aperientes, sc. asparagi, petroselini, fœniculi, apii, rusci; liqueritiæ.*

Cortices: *citri, radicum capparum, mediani fraxini, tamarisci, sambuci.*

Folia: *borraginis, buglossæ, becabungæ, cuscutæ, centaurei minoris, ceterach, cochleariæ, capillorum Veneris, fumariæ, lupu-*

lupulorum, melissæ, nasturtii, scolopendriæ, thymi.

Flores: 4 *cordiales, sc. borraginis, buglossæ, rosarum, violarum; item nymphææ, lavendulæ, genistæ, leucoi, tamarisci, sambuci, crocus.*

Semina: *anisi, fœniculi, apii, citri, agni casti, cardui-benedicti, basiliconis nasturtii, petroselini.*

Fructus: *cappares, passulæ majores & minores.*

Gummi: *ammoniacum, lacca.*

Animal: *os de corde cervi, mel, sericum.*

Mineralia: *chalybs præparatus.*

Aquę: *herbarum antea commemoratarum, quæ sunt in usu.*

Syrupi: *de fumaria, buglossa, cortice citri, de 5 radicibus, capillorum Veneris, byzantinus.*

Confectio: *alkermes, theriaca.*

Conservæ: *flor, buglossæ, borraginis, enulæ campanæ, capillorum Veneris.*

Conditura: *corticis citri, myrobalanorum, zinziberis.*

Species: *diambræ, diamoschi dulcis, de gemmis, lætificantis Galeni.*

Trochisci: *de absynthio, capparibus, gallia moscata, dia-lacca, eupatorio.*

Olea destillata: *anisi, fœniculi.*

Atram bilem valde refrigerantia, humectantia, attenuantia sunt *Atram bilem refrigerantia, humectantia, & attenuantia.*

Radices: *buglossæ, borraginis, liqueritiæ.*

Folia: *borraginis, buglossæ, fumariæ, lupuli, absynthii romani.*

Semina: 4 *frigida majora.*

Fructus: *poma redolentia.*

Flores: *borraginis, buglossæ, violarum, nymphææ.*

Aquæ,

Aquæ : *borraginis*, *buglossæ*, *nymphææ*.

Syrupi : *violarum*, *buglossæ*, *pomorum redolentium*.

Conservæ : *violarum*, *flor. borraginis*, *buglossæ*, *lactucæ condita*.

Aque hæc de iis, quæ humores alterant, & purgationi instituendæ præparant.

Evacuãtia. Quę humores evacuant, ea vel totum corpus expurgant: qualia sunt cathartica sive purgantia, menses moventia, diuretica, sudorifera, & salivationem excitantia. Vel certam partem ab humorũ colluvie liberant: qualia sunt errhina, sternutatoria, apophlegmatizantia, & expectorantia

Purgantia. Purgantia, sive cathartica, talem partium peculiarem habent dispositionem, qua apta sunt primò, ut foris vel intus adhibita, à calore nostro agitentur, resolvantur, & per poros partium in venas insinuentur, perquas ad cor delata, deinde una cum sanguine arterioso per totum corpus deducantur. Secundò, ut, ubi ad noxios humores hac ratione pervenerunt, eos ita incîdant & præparent, ut ii deinde, à corde per arterias in intestinorum & ventriculi poros impulsi, a reliquo sanguine separentur, & per illos in ventriculi, intestinorum, vel utrorumque cavitatem deturbentur. Tertiò, ut illa, cum excremẽtis jam ibi existentibus mixta, fibras istarum partium ita moveant, ut illo motu, per nervos in cerebrum delato, tales pori aperiantur, & spiritus animales ibidem ita determinentur, ut illi, in fibras ventriculi vel intestinorum vel utrorumque influentes, easque contrahentes, noxios humores unà cum purgantibus, per os, vel anum, vel utrumque, foras expellant. Per os quidem, si spiritus in fi-

fibras expulsioni per superiora; per anum verò, si in expurgationi per inferiora servientes; & denique per utrũque meatum, si spiritus in utrasque fibras satis magno impetu ferantur.

Quæ per superiora purgant, Vomitoria; quæ per inferiora, Cathartica, sive Purgantia synecdochice vocantur. *Eorum differentiæ.*

Quoniam verò alia atque alia majore vel minore hac incidendi vel præparandi vi sunt prædita, hinc alia aliis mitiora, vel vehementiora, deprænhenduntur.

Et quoniam alia aliorum humorum incidendorum & præparandorum vim habent, hinc purgantium alia sunt cholagoga, alia phlegmagoga, alia melanagoga, alia hydragoga.

Vomitiora mitiora sunt; aqua *communis vel hordei tepida.* juscula *pinguia, tepida.* butyrum *liquatum.* oleum *olivarum.* oxymel simplex & syrupus acetosus *cum aqua tepida.* Sed ea omnia magno haustu sunt exhibenda. *Vomitoria mitiora.*

Mediocria sunt; Semen *atriplicis & anethi in decocto, ab uncia dimidia ad unciam.* Flores *anethi, genistæ, in decoct: a pugillo* i, *ad pugill:* ij. Semen *raphani, in decoct: ab unc: dimid: ad dragm:* vj. Succus *raphani ad unc:* iij. Rad: *peponis ad unc.* i. *in decocto.* Rad: *asari à dragma* i, *ad scrupulos.* iiij. Succus, *ex* x, *vel* xij *foliis asari contusis, cum affuso aliquo liquore, expressus.* Cortex *juglandis; uti & ejus juli; in furno siccati, ad dragm:* j, *cum jusculo, vel vino albo.* *Mediocria.*

Vehementia sunt: Sal *vitrioli albi scrup:* i *vel* ij, *cum liquore aliquo.* *Vehementia.*

Crocus *metallorum, vel* vitrum *antimonii, in vino ad gr.* xvi *vel scrup.* i *per noctem infusum.*

Mercurius *vitæ,* vel turbith *minerale, ad gr.* vi *vel* vii, *cum*

cum gr. xij *pil. aloës rosat. exhibitum.*

Purgantia. Cholagoga mitiora. Purgantia Cholagoga mitiora sunt: *Cassia*, ab uncia i, ad unc: i ſ. *Manna*, ab unc: i, ad unc: ij. *Succus rosarum* rubr: & præcipue pallidarũ, ab unc: i ſ, ad unc: iij. *Tamarindi*, ab unc: ij, ad unc: iij. *Pulvis violarum rubr.* à dragma j, ad ij.

Syrupus *rosatus solutivus*, Syr. *de cichorio cum rabarbaro*. ab unc: ij, ad iv.

Mediocria. Mediocria sunt: *Aloë*, à dragma j, ad ij. Hęc corrigitur granis ij, vel iij mastiches, vel tragacanthi, vel cinnamomi. *Rabarbarum*, à dragm: i, ad iij; tam in substantia, quam infuso, quo magis purgat. *Mirobalani*, à dragm: i, ad ij, in pulvere; in infuso ab unc: ſ, ad dragm: vj; In quo minus adstringunt. Corrigitur illorum adstrictio, si fricentur cum oleo amygdal: dulcium.

Electuaria: *diacatholicum*, *diaprunum solutivum*, *de hiera picra Galeni*, *de succo rosarum*, ab unc: ſ, ad unc: j.

Pilulę: *aureæ*, *sine quibus*, a dragm: ſ, ad dragm: j.

Pulvis: *diaturbith cum rabarbaro*, a ſcrup., ad dragmam j.

Fortiora. Fortiora sunt: *scammonium*, a gr. viij, ad ſcrupulum j. *extractum catholicum*, a gr. x, ad ſcrup. j.

Phlegmagoga mitiora. Phlegmagoga mitiora sunt: *semen carthami*, ab unc. ſ. ad unc. j, vel ij, in decocto.

Mediocria. Mediocria: *Agaricus*, in pulv. a ſcrup. ij, ad ſcrup. iiij; in decocto vel infuso, à ſcrup. iiij, ad dragm. iij. vel unc. ſ. *Turbith.* à ſcrup. ij. ad iiij. in pulvere. In decocto verò à dragm. j, ad ij. *Hermadactyli*, ad dragmam j, in substantia; in decocto, ad dragm ij, vel iij.

Trochisci: *de agarico*, a dragm. j, ad ſcrup. iv.

Electuaria: *Diaphænicum*, *de hierapicra*, *diacatholicum*, *diacarthamum*, *hiera diacolocynthidis*, *caryo costinum*, *benedi-*

nedictum laxativum, à dragm. v, ad unc. j.

Pilulæ: *de hiera cum agarico, alæphanginæ, cochiæ, fœtidæ, sine quibus*, à scrup. ij, ad dragmam j.

Fortiora: *trochisci alhandal*, à gr. viij, ad xv. *extractum catholicum*, à gr. x. ad scrup. j.

Melanagoga mediocria sunt: *senna*, in substantia ad dragm. j; in infuso vel decocto, à dragm. ij, ad dragm. iv. v. vel vi. *Polypodium*, à dragm. ij, ad unc. ſ, in decocto. *Melanagoga mediocria.*

Electuaria: *diacatholicum*, à dragm, vj ad unc. j. *confectio Hamech*, à dragm. iij, ad vj.

Pulvis: *diasenna*, à scrup. ij, ad dragm. j.

Fortiora: *radix Hellebori nigri*, in substantia a gr. viij, ad xv. Sed præstat eam decoquere à dragma j, ad ij. *Fortiora.*

Pilulæ: *extracti catholici*, a gr. x, ad scrup. j.

Hydragoga mitiora sunt: *semen ebuli*, ad dragm. j. *cortex medianus ebuli*, ad dragm. ij. *Succus ebuli*, ab unc. j, ad ij. *Sambuci semen, cortex, & succus* idem prestant. *Hydragoga mitiora.*

Mediocria sunt: radices *mechoacannæ, salappæ*, à dragma j, ad ij, in pulvere cum liquore infusæ. *Mediocria.*

Electuarium: *diacarthamum, diaphœnicum*, ab unc. ſ, ad unc. j.

Pulvis: *diaturbith. cum rheo*, ad dragm. j. *de hiera simpl. Gal.* ad dragm. j.

Vehementiora: *soldanellæ pulv.* à dragm. j, ad ij: *soldanellæ succus*, ab unc. ſ, ad unc. j. *Pulv. rad. iridis*, à dragm. j, ad dragm. ij. *Succus rad. iridis recentis*, ab unc. ſ, ad unc. j, cum vino. *Elaterium*, a gr. viij, ad xvj. *Esula* a gr. viij, ad xij. *Chamelæa & Thymelæa*, à gr. v, ad scrup. ſ. *Vehementiora.*

Menses moventia sunt, quæ calefaciendi, incidendi, detergendi, & aperiendi vi, sanguinem attenuando, ob- *Menses moventia.*

ſtructioneſque vaſorum & pororum uteri aperiendo, menſtruum fœminarum fluxum excitant, totumque corpus per uterum purgant. Horum quæ fortiora ſunt, etiam ſecundinas & fœtum mortuũ expellunt. Talia ſunt

Radices: *ari, ariſtolochiæ, aſari, bryoniæ, cyperi, cyclaminis, centaurei min., dictamni, genatianæ, gladioli, iridis, lauri, liliorum, pæoniæ, ſeſeli, valerianæ.*

Folia: *abrotani, artemiſiæ, cardiacæ, matricariæ, majoranæ, meliſſæ, mentaſtri, ocymi, origani, polii montani, praſſii, ſabinæ, ſcarleæ, ſcordii, ſalvia, ruta, trifolium odoratum.*

Semina: *agni caſti, amomi, ameos, baſiliconis, nigellæ, pæoniæ, rutæ.*

Flores: *abrotani, camomillorum, calendulæ, centaurei min., hyperici, keiri ſiccati, juli juglandium, matricariæ, meliloti, ſpicæ nardi.*

Gummi: *aſſa fœtida, bdellium, galbanum, myrrha, opoponax, ſagapenum, ſtyrax calamita.*

Aromata: *omnia, inter quæ præcipua crocus & cinnamomum.*

Animalia: *caſtoreum, pulvis teſticulorum equinorum in furno exſiccatorum, ſecundina ovis exſiccata in furno, ad dragm.* j.

Mineralia: *borax nativa, ad ſcrup.* j.

Aquæ: *artemiſiæ, cinnamomi.*

Syrupus: *de artemiſia, de hyſſopo.*

Olea ſtillatitia: *caſtorei, ſabinæ, cinnamomi, de myrrha.*

Trochiſci: *de myrrha, ad dragm.* j. *in pilulis.*

Externa: *olea liliorum, camomillæ; fel bubulum; cucumis ſilveſtris, colocynthis in peſſario.*

Vngu-

Ungulæ equi vel asini suffitus fœtum & secundinas evocat & expellit

Diuretica, sive urinas moventia, alia sunt calida, alia frigida. *Diuretica.*

Diuretica calida sunt, quæ caliditate & siccitate interdum ad tertium gradum ascendente, ac partium acumine & tenuitate, in vasa penetrando, ibique sanguinem liquando, incidendo, & dissolvendo, efficiunt, ut, sanguine vi cordis continuo in renes propulso, copiosum serum ibidem ab illo separetur, ad vesicam deturbetur, & per urethram excernatur. Talia sunt *Calida.*

Radices: *apii, asari, calami aromatici, cyperi, dauci, erysimi, fœniculi, ononidis, petroselini, raphani, rubiæ, rusci, saxifragiæ, valerianæ.*

Folia: *absinthii, apii, betonicæ, calamenthæ montanæ, lauri, nasturtii, petroselini, pulegii, satureiæ, serpilli.*

Flores: *camomillæ, genistæ.*

Cortices: *genistæ, raphani.*

Semina: *anisi, apii, cardamomum, cerefolii, cicera rubra, cubebæ, dauci, fœniculi, baccæ juniperi, levistici, milii solis, petroselini, saxifragiæ, seseli, urticæ.*

Fructus: *amygdalæ amaræ.*

Aromata: *cinnamomum.*

Resinæ: *therebinthina, laricea.*

Liquores: *vinum album.*

Animalia: *cantharides ad gr.* ij, *vel* iij, *cum jusculo pingui, in quo decocta est malva vel althæa; locustæ ad scrup.* ij.

Aquæ: *fœniculi, apii.*

Syrupi: *de quinque radicibus.*

Species: *lithontribon Nicolai.*

Conservæ: *flor. genistæ, betonicæ, absinthii.*

Frigida. Diuretica frigida sunt, quæ frigiditate & humiditate sua calorem & siccitatem sanguinis temperando, & vias urinarias leniendo, ac partibus suis detergentibus serum à reliquo sanguine separando, illud copiosum ad vias urinarias, vi cordis, propellunt. Talia sunt

Rad: *althææ, asparagi, acetosæ, eryngii, fragorum, graminis, malvæ, liqueritiæ, oxylapathi.*

Folia: *acetosæ, asparagi, capillor. Veneris, herniariæ, parietariæ.*

Semina: 4 *frigida majora, acetosæ, alkekengi.*

Fructus: *fraga, nuclei cerasorum, ossicula mespilorum, limones, pepones, cucumeres, cucurbitæ.*

Succi: *limonum, parietariæ.*

Gummi: *camphora.*

Aquæ: *acetosæ, parietariæ, hordei, acidulæ.*

Syrupi: *de succo acetosæ, capillorum Veneris, limonum.*

Trochisci: *de camphora.*

Sal: *prunellæ, à dragm: s, ad dragm.* j, *cum syr. liqueritiæ vel violaceo.*

Sudorifera. Sudorifera sunt, quæ calore & tenuitate partium penitiores corporis poros penetrant, & humores incîdunt, attenuant, rarefaciunt, & in halitum convertunt, & quicquid obvium est, secum deferunt, & in summa corporis propellunt; ubi illa, in sensibilem sudoris liquorem condensata, erumpunt. Talia sunt

Radices: *apii, angelicæ, bardanæ, chynæ, fæniculi, lupuli, petroselini, pimpinellæ, quinquefolii, salsæparillæ, tormentillæ, zedoariæ.*

Ligna: *buxi, guaiacum, juniperi, saßaphras.*

Folia

Folia: *carduibenedicti*, *capillorum Veneris chamædrys*, *chelidoniæ majoris*, *cerefolii*, *fumariæ*, *pimpinellæ*, *scabiosæ*, *violæ matronalis*.

Flores: *camomillæ*.

Semina: *hordeum*, *milij*, *lentium*.

Succi: *rob sambuci*, *ebuli*.

Terra: *sigillata*, *bolus armena vera*.

Animalium partes: *cornu cervi*, *lapis bezoar*.

Pulveres chymici: *sal absinthii*, *fraxini*, *scabiosæ ad gr.* x, *vel* xij, *cum aqua scabiosæ vel carduibenidicti. antimonium diaphoreticum*, *mercurius diaphoreticus*, *ad gr.* iv. v. *vel* vi.

Syrupus: *Sancti Ambrosii*, *qui ex milio*, *in æqualibus partibus vini & aquæ decocto*, *fit*.

Aquæ: *carduibenedicti*, *cerefolii*, *fumariæ*, *florum sambuci*.

Electuaria & opiatæ: *theriaca*, *mithridatium*; *electuarium de ovo*, *diascordium*.

Salivationem excitant, quæ peculiari suâ incidendi vi, non tantum humores pituitosos, acres & viscidos totius corporis incîdunt & attenuant; sed etiam eos ita adaptant, ut ope tonsillarum, aliarumque spongiosarum oris partium, ubi à corde in illas per sanguinis circulationem sunt propulsi, à reliquo sanguine separentur, & formâ salivæ in os defluant. *Salivationem excitantia.*

Talia sunt: *argentum vivum*, & quæ ex illo fiunt; ut *mercurius præcipitatus*, *mercurius vitæ*, *turbith minerale*, *pilulæ mercuriales sive de Barbarossa*, *unguentum mercuriale*, *&c.*

Errhina sive nasalia sunt, quæ sua caliditate, & vi extergente & acri, pituitam, circa cerebri meninges & nares *Errhina.*

res hærentem, incidendo & attenuando ac dissolvendo, citra manifestam cerebri agitationem, è naribus proliciunt.

Eaque sunt vel sicca, vel humida.

Sicca. Sicca sunt: Pulvis, *acori, castorei, croci, caryophyllorum, elaterii, hellebori albi & nigri, nucis moschatæ, piperis albi, pyrethri, zinziberis.*

Radices: *cyclaminis, & betæ, instar turundæ naribus insertæ.*

Folia: *nicotianæ vel tabaci siccata, & naribus indita.*

Fumus: *majoranæ, hyssopi & thymi, item tabaci, ore per fistulam haustus.*

Humida. Humida sunt: Succus, *anagallidis purpureæ, betæ, brassicæ, betonicæ, chelidoniæ majoris, cyclaminis, cucumeris silvestris, radicis iridis, hederæ arboreæ, hyssopi, majoranæ, marrubii, nicotianæ, nigellæ, origani, pulegii, salviæ, sabinæ, sambuci.*

Mel: *rosatum, anthosatum, oxymel simplex & scilliticum.*

Syrupus: *de hyssopo.*

Confectio: *anacardina, alexandrina aurea, mithridatium, theriaca, mostarda.*

Olea: *ex piperibus, ireos.*

Sternutatoria. Sternutatoria sive ptarmica sunt, quæ majori, quam errhina, prædita acrimoniâ, tantopere pituitam circa nares ebullire, spiritusque à cerebro affluere faciunt, ut pituita magnâ vi tum expellatur, tum erumpat. Talia sunt

Radices: *ireos florentinæ, hellebori albi & nigri, pyrethri, zinziberis.*

Folia: *tabaci pulverisata, betonicæ, majoranæ, salviæ; quæ*

quæ correctionis gratiâ aliis fortioribus adduntur.

Fructus: *piper album.*

Gummi: *euphorbium.*

Animalia: *castoreum.*

Apophlegmatizantia sunt, quæ masticata, gargarizata, vel palato illita, calore suo & acrimoniâ materiam pituitosam, capite conceptam, attenuant, liquant, & in os effundunt. Talia sunt *Apophlegmatizantia.*

Radices: *acori, angelicæ, ireos, costi, cyperi, gentianæ, galangæ, imperatoriæ, pyrethri, valerianæ, zinziberis.*

Cortices: *radicum capparum, arantiorum.*

Aromata: *cubebæ, nux moscata, caryophylli, piper, grana paradisi.*

Folia: *lauri, hyssopi, lepidii, hydropiperis, majoranæ, nasturtii, nicotianæ, tabaci.*

Semina: *anisi, fœniculi, sinapi, staphisagriæ, thlaspi, seseli, sileris montani.*

Fructus: *ficus, passulæ, amigdalæ amaræ, baccæ juniperi, lauri.*

Gummi: *mastix, ammoniacum, myrrha.*

Animale: *castoreum, cera.*

Expectorantia sive bechica sunt, quæ vel attenuando, vel incrassando, & leniendo, ea quæ in pulmonibus continentur, ad expectorandum apta reddunt. *Expectorantia.*

Atque ideo ea sunt attenuantia, & incrassantia; tum calida, tum frigida.

Expectorantia, quę attenuant, sunt Radices: *aristolochiæ utriusque, althææ, angelicæ, helenii, ireos, scilla, cepa, zinziber.* *Quæ attenuant*

Folia: *adianthi, capilli Veneris, calaminthæ, hederæ ter-*

restris, hyssopi, nicotianæ, origani, pulegii, pulmonariæ, prassii, scabiosæ, ros solis, tussilago.

Semina: *anisi, brassicæ, carthami, fœniculi, nasturtii, seseli massiliensis, sileris montani, urticæ.*

Baccæ: *lauri, juniperi.*

Flores: *anthos, camomillæ, scabiosæ, crocus.*

Fructus: *amygdalæ amaræ, caricæ, cappares.*

Resinæ: *myrrha, terebinthina.*

Animal.: *mel, pulmo vulpis exsiccatus.*

Chymica: *flores sulphuris, oleum sulphuris.*

Aquę: *carduibenedicti, hyssopi, tussilaginis, scabiosæ.*

Syrupi: *capillorum Veneris, hyssopi, prassii, tussilaginis, oxymel simplex & scilliticum.*

Conservæ: *enulæ campanæ, capillorum Veneris, anthos, tussilaginis.*

Pulveres: *diaireos simplex & Salomonis, diacalaminthæ.*

Loch: *de pulmone vulpis, sanum & expertum.*

Externa sunt: olea: *amygdalarum amararum, ireos, camomillæ.*

Unguenta: *resumtivum, althææ.*

Emplastrum: *filii zachariæ.*

Quæ incrassant & leniunt. Expectorantia incrassantia & lenientia sunt: Radices: *liqueritiæ.*

Semina: 4 *frigida majora, papaveris albi, lactucæ, malvæ, hordeum.*

Flores: *nymphææ, violarum, papaveris rhœadis.*

Fructus: *amygdalæ dulces, dactyli, jujubæ, nuclei pineorum, pistachia, pruna dulcia, passulæ.*

Succus: *liqueritiæ, amylum, penidia, opium ad pauca grana.*

Animal: *butyrum.*

Aquæ:

Aquę: *violarum, papaveris rhœad., nymphææ.*

Syrupi: *de liqueritia, jujubis, nymphææ, papaveris rhœadis, violarum, papaveris albi, mel violarum.*

Conservæ: *violarum, nymphææ.*

Species: *diatracanthi frigidi, diapenidii.*

Trochisci: *bechici.*

Externa sunt: olea; *violarum, nymphææ, amygdlarum dulcium.*

Unguentum: *rosaceum.*

Post ea, quæ humores certos alterant & evacuant, proponenda sunt medicamenta, quæ certis partibus, nempe capiti, thoraci, abdomini & artubus, conveniunt. *Medicamenta certis partibus dicata.*

Medicamenta capitis sunt cephalica, ophthalmica, otica, & odontica. *Ac primũ Capiti.*

Cephalica calida, quibus affectus cerebri frigidi curantur, sunt *Cephalica calida.*

Radices: *aristolochiæ, acori, calami aromatici, cyperi, galangæ, pæoniæ maris, iridis florentinæ, viscum quercinum, zedoariæ.*

Folia: *betonicæ, calaminthæ montanæ, centaurei minoris, hyssopi, lauri, lavendulæ, myrthi, melißæ, ocymi, origani, primulæ veris, rorismarini, satureiæ, salviæ.*

Ligna & cortices: *cortex citri, guaiaci, sassaphras, xylaloë.*

Semina: *coriandri, fœniculi, baccæ juniperi, lauri, myrthi, grana kermes, pœoniæ, nigellæ semen, sileris montani.*

Flores: *stœchados arabicæ, lilii convallium, tiliæ, spicæ nardi, centaurei minoris, betonicæ, anthos, meliloti, camomillæ, salviæ.*

Fructus: *anacardia, sed caveatur nimius calor.*

Aromata: *cubebæ, cardamomum, cinnamomum, garyophylli*

indici, macis, nux moſchata, piper, zinziber.

Reſinæ: *benzoin, maſtix, ſtyrax, thus.*

Animal: *caſtoreum, cinis herundinum, moſchus, ſtercus pavonis.*

Marina: *ambra, ſuccinum.*

Aquæ: *ſtillatitiæ foliorum ſuperius enumeratorum officinales; aqua vitæ cum caſtoreo, theriacalis, imperialis, cæleſtis, cinnamomi.*

Olea chymica: *nucis moſchatæ, cinnamomi, garyophyllorum, majoranæ, roriſmarini, ſuccini.*

Syrupi: *de ſtœchadæ, betonica, mel anthoſatum, roſatum, oxymel ſimplex & compoſitum.*

Conſervę: *flor. anthos, betonicæ, ſalviæ, ſtœchados, tiliæ.*

Condita: *corticum citri, acori, myrobalanorum, nucis moſchatæ, coriandrum ſaccaro obductum.*

Confectiones: *aurea alexandrina, mithridatium, theriaca.*

Species: *aromatici roſati, dianthos, diambræ, diamoſci dulcis, diarrhodon abbatis.*

Trochſci: *de carabe, galliâ moſcatâ.*

Externa: oleum; *myrtinum, rutaceum, laurinum, nardinum, nucis moſchatæ per expreſſionem factum.*

Emplaſtra: *de betonica, de baccis lauri, de vigo cum mercurio.*

Cephalica frigida. Cephalica frigida, affectibus cerebri calidis & ſiccis, ut phrenitidi, aliiſq; ſimilibus medendis, convenietia, ſunt

Ligna: *ſantala citrina, rubra, alba.*

Flores: *roſarum, violarum, nymphææ.*

Folia: *acetoſæ, lactucæ, portulacæ, violariæ, cucumeris, capreoli vitium.*

Semina: 4 *frigida majora, lactucæ, pſyllii, papaveris albi.*

Succi

Succi: *citri, granatorum, ribes, acetum, omphacium, opiū.*
Gummi: *camphora.*
Aquę: *lactucæ, portulacæ, papaveris rhœad., nymphææ, rosarum.*
Syrupi: *violarum, de papavere.*
Conservæ: *caulium lactucæ, cucurbitæ, violarum, rosarum, nymphææ.*
Species: *diamargariti, diatriumsantalon, diatragacanthi frigidi, diarrhodon abbatis.*
Trochisci: *de caphura.*

Ophthalmica alia visum acuunt; alia in inflammationibus oculorum repellunt & dolorem sedant: alia in iis digerunt & discutiunt; alia maculas, ulcera, & suffusiones detergunt. *Ophtalmica.*

Visum acuentia *interna* sunt *Visum acuentia.*
Radices: *fœniculi, chelidoniæ majoris, garyophyllatæ, valerianæ.*
Folia: *euphrasiæ, chelidoniæ, fumariæ, fœniculi, verbenæ, rutæ, hormini.*
Semina: *sileris montani, raparum, raphani, fœniculi, carui.*
Succi: *fœniculi, euphrasiæ, verbenæ, majoranæ, rutæ.*
Aquæ stillatitiæ: *euphrasiæ, verbenæ, chelidoniæ, fœniculi, rutæ,*
Vinum: *euphragiatum.*
Externa sunt: *aquæ stillatitiæ jam dictæ, aqua mellis, urina pueri impubis, fel.*
Antimonii dragma, in unciis quatuor aquæ alicujus stillatitiæ jam enarratæ infusa.
Succi: *prædicti oculis instillati.*
Repellentia sunt: *Aquæ rosarum, plantaginis, myrtillorum,* *Repellentia.*

rum, violarum, portulacæ, ſolani.

Succi: *cydoniorum, pomorum acidorum, granatorum, albumen ovi.*

Mucilago: *ſeminis cydoniorum.* Pulpa *cydoniorum cocta in aqua adſtringente, qualis eſt roſarum, plantaginis, vel peculi roſarum.*

Dolorem ſedantia. Dolorem ſedant: Mucilagines; *ſeminis pſyllii, ſeminis papaveris albi, ſeminis cydoniorum.*

Aquæ: *roſarum, peculi roſarum, plantaginis, ſolani, ſempervivi majoris, portulacæ.*

Lac: *muliebre.* Albumen *ovi agitatum in aquam.*

Poma: *dulcia, ſub cineribus vel in lacte cocta.*

Succus: *pomorum.*

Medulla panis: *macerata & cocta in lacte cum gr.* iv *croci.*

Trochiſci: *albi Rhaſis.*

Opii *grana pauca, in extremo dolore, collyriis liquidis addita.*

Diſcutientia. Diſcutiẽtia ſunt: decocta; *fœnigræci, chamomillæ, meliloti.*

Fotus & vapor *ex iiſdem, & ex iis, quæ viſum acuunt.*

Aquæ: *aqua vitæ, euphraſiæ*

Animalium partes & excrementa: *lac muliebre, ſanguis columbarum & turturum, pennæ pipionum ſanguine plenæ & in oculum expreſſæ, fel piſcium.*

Gummi: *ſarcocolla in lacte nutrita.*

Reſinæ: *myrrha, thus.*

Succi: *aloë, omphacium*

Crocus.

Detergentia ſine morſu. Detergentia alia ſunt leviora ſine morſu: Talia ſunt; *ſaccarum candum, mel, ſuccus roſarum rubrarum, antimonium lotum, cadmia, pompholix, tuthia, os ſæpiæ, lapis pumicis,*

micis, cerussa lota, plumbum ustum & lotum, trochisci albi Rhasis, unguentum de tuthia.

Alia validiora cum morsu, in suffusione, panniculo, & interdum in ulceribus oculorum adhibenda: Talia sunt; *fella piscium, quæ mitiora; quadrupedum, quæ media; & avium, quæ fortissima: & inter hæc fel perdicum est validissimum; succus chelidoniæ, fœniculi, aqua mellis.* *Cum morsu.*

Alia sunt fortissima: Talia sunt; *Vitriolum ustum, ærugo, vitriolum album cum albumine ovi ad pruritum oculorũ; antimonium crudum.* *Fortissima.*

Otica sive acoustica sunt, quæ, humorem vel vaporem, in interiore aure contentum, alterando, absumendo, & discutiendo, auditum juvant. *Auditum juvantia.*

Eaque sunt interna, vel externa. Interna sunt cephalica, tum calida, tum frigida, superius proposita; quorum illa affectibus frigidis; hæc calidis humoribus, critice ad aures translatis, conducunt. *Interna.*

Externa otica etiam sunt calida, vel frigida.

Calida sunt: Aquæ; *aqua vitæ simplex, aqua vitæ composita ex cephalicis.* Vinum, *in quo macerata est radix raphani, porri, ceparum, cyclaminis, hellebori albi, item castoreum, crocus, nitrum, fel vaccinum.* *Externa calida.*

Decocta: *ex iisdem facta in aqua vitæ, vel aceto simplici aut scillitico.*

Succi: *ceparum, porri, raphani, rutæ, fraxini.*

Olea: *amigdalarum amararum*

Olea chymica: *salviæ, rutæ, seminis cumini, carui, fœniculi, baccarum lauri, spicæ.*

Pinguedo: *quæ destillat ab anguilla, dum in veru assatur.*

Moschus: *cum lana bombicina auri impositus.*

Frigi-

Externa frigida. *Frigida* externa sunt: olea; *nymphææ, rosarum, violarum.*

Lac: *muliebre tepidum.*

Succus: *vitium amputatarum lacrymæ.*

Decocta: *rosarum, malvæ, violarum, salicis, lactucæ, nymphææ.*

Dentes roborantia & detergentia. Odontica sunt, quæ dentes roborant, eosque detergunt, & dealbant. Eaque dentifriciis materiam suppeditant. Talia sunt

Herbæ & folia in cineres conversa: *pimpinellæ, parietariæ, betæ, capilli Veneris, myrthi, lentisci, oleastri, pulegii, origani, hyssopi, menthæ, salviæ, rorismarini.*

Radices: *ireos, lignum aloes.*

Ex animalibus: *os sepiæ, oculi cancri, cornu cervi, conchæ omnes, cochlearum terrestrium testæ,*

Lapides: *pumex, lapis spongiæ, alabastrum, lapis specularis.*

Ossa usta: *dactylorum, myrobalanorum, olivarum.*

Marina: *corallia, spuma maris.*

Succi terrestres: *sal commune, sal gemmæ, alumen, nitrum, tartarum vini albi.*

Gummi: *mastix, myrrha, thus.*

Thoraci convenientia. Medicamenta, quæ thoraci conveniunt, sunt cardiaca, vel pneumonica. Eaque vel calida, vel frigida.

Cardiaca. Cardiaca sunt, quæ attenuantibus, incidentibus, & volatilibus suis particulis cor corroborant, malignitates cordi noxias corrigunt, eique spiritus suppeditant.

Calida. Cardiaca calida sunt Radices: *angelicæ, doronici, dictamni, garyophyllatæ, gentianæ, imperatoriæ, pentaphylli, petasitidis, scorzoneræ, zedoariæ.*

Cortex: *arantiorum, citri.*

Lignum

Lignum: *xylaloes.*

Folia: *abrotani, carduibenedicti, cardiacæ, basiliconis, lavendulæ, menthæ, melissæ, ocymi, polii, rorismarini, scabiosæ.*

Semina: *citri, carduibenedicti, baccæ juniperi, thymi.*

Flores: *anthos, melissæ, lilii convallium.*

Fructus: *grana kermes.*

Aromata: *caryophylli, cinnamomum, macis, spica nardi, crocus.*

Resinæ: *thus, styrax, benzoin, mastiche.*

Marina: *ambarum, succinum.*

Animal. *lapis bezoar, sericum crudum, moschus, zibeta.*

Aquæ: *carduibenedicti, melissæ, rorismarini, scabiosæ, cinnamomi, salviæ, theriacalis, imperialis, aqua vitæ.*

Olea chymica: *cinnamomi, caryophyllorum, nucis moschatæ.*

Conservæ: *cortices citri conditi, nux muscata condita, conserv. fl. anthos, melissæ.*

Confectiones: *alkermes, theriaca, mithridatium.*

Species: *aromatici rosati, diambræ, diamoschi, de gemmis, lætificantis Galeni.*

Trochisci: *de gallia & alipta moschata.*

Cardiaca frigida sunt Radices: *acetosæ, buglossi, bistortæ, tormentillæ.* *Frigida.*

Ligna: *santala omnia.*

Folia: *acetosæ, trifolii acetosi, borraginis, buglossi, myrthi, oxylapathi.*

Semina: *acetosæ, plantaginis, cydoniorum.*

Flores: *rosarum rubr., violarum, buglossi, borraginis, nymphææ.*

Fructus: *cerasa acida, poma redolentia, citria, cydonia, ribes,*

ribes, limones.

Succi: *acetosæ, & reliquarum herbarum, quarum meminimus.*

Gummi: *camphora.*

Animalia: *lapis bezoar, cornu cervi, ebur, os de corde cervi, spodium, unicornu.*

Mineralia: *bolus armenia, terra sigillata.*

Aquæ: *rosarum, violarum, buglossæ, nymphææ, acetosæ, borraginis.*

Syrupi: *acetosus, citri, granatorum, limonum, agrestæ, de succo acetosæ, cerasorum, de pomis redolentibus.*

Conserva: *rosarum, fol. acetosæ, fl. borraginis.*

Condita: *limones conditi, ribes, cerasa acida condita.*

Species: *diamargariti frigidi, diatriumsantalini.*

Confectio: *de hyacintho.*

Trochisci: *de spodio.*

Unguenta: *rosaceum, santalinum.*

Pneumonica. Pneumonica sunt medicamenta, quæ intemperiebus pulmonum corrigendis conducunt; eaque sunt eadem cũ bechicis, tum calidis, tum frigidis, antehac explicatis.

Medicamẽta imi ventris, Medicamenta abdomini dicata sunt stomachica, flatus intestinorum discutientia, vermes eorum necantia & expellentia, hepatica, splenica, nephritica, cystica, & hysterica.

Stomachica. Stomachica sunt, quæ mediocriter aperiendo, incidendo, & nonnihil adstringendo, functiones ventriculi juvant. Eaque sunt vel calida, vel frigida.

Calida. Calida sunt Radices: *calami aromatici, cyperi, galangæ, gentianæ, Zedoariæ.*

Cortices: *arantiorum, citri.*

Lignum

Lignum : *aloës.*

Folia : *absinthii , betonicæ. , menthæ , origani , rorismarini , salviæ.*

Semina : *anisi , citri , coriandri , cumini , fœniculi.*

Flores : *betonicæ , anthos , salviæ.*

Fructus : *amygdalæ amaræ , nuclei persicorum.*

Gummi : *mastiches.*

Aromata : *cinnamomum , piper , zinziber , caryophylli , nux moschata , macis , & reliqua omnia.*

Marina : *ambarum , succinum.*

Aquę : *dictorum foliorum , item cinnamomi , aqua vitæ , spiritus anisi.*

Olea destillata : *anisi , cinnamomi , macis , nucis moschatæ , cumini , succini.*

Syrupi : *de absinthio , menthæ , betonicæ.*

Conservæ : *flor. absinthii, betonicæ , salviæ.*

Condita : *cortex citri , acorus conditus , nux moscata, nux juglans , zinziber condit.*

Confectiones : *alkermes , mithridatium , theriaca.*

Species : *aromatici rosati , diambræ , diagalangæ , diacydonii cum speciebus.*

Trochisci : *de absinthio : rhabarbaro, de galliâ moschatâ.*

Externa. olea : *absynthii, menthæ, mastiches, nucis moscatæ per expressionem , nardinum.*

Emplastra : *de baccis lauri , pro stomacho , de mastiche.*

Stomachica frigida sunt Radices : *acetosæ , cichorii , plantaginis.* *Frigida.*

Folia : *acetosæ , endiviæ , cicerbitæ , cichorii , capilli Veneris , dens leonis , myrthi.*

Semina : 4 *frigida majora & minora , hordeum , myrthi.*

Flores : *cichorii*, *rosarum rubr.*, *balaustia*, *cytinus.*

Ligna : *santala omnia.*

Fructus : *berberis*, *cydonia*, *granata*, *cerasa*, *mespila*, *fraga*, *sorba*, *malum citrium*, *aurantium*, *myrobalani omnes.*

Succi : *foliorum & fructuum jam propositorum.*

Gummi : *camphora.*

Marina : *corallium.*

Aquæ : *rosarum*, *plantaginis*, *acetosæ.*

Syrupi : *de agresta*, *cydoniorum*, *granatorum*, *myrthinus*, *de succo acetosæ*, *miva cydoniorum.*

Condita : *cerasorum*, *cydoniorum*, *ribes*, *berberorum.*

Species : *diatriumsantalon*, *diarrhodon abbatis*, *diamargariti frigidi.*

Trochisci : *de camphora*, *spodio*, *eupatorio.*

Externa. Olea : *lentisci*, *cydoniorum.* Unguentum : *rosatũ.*

Flatus discutientia. Flatus ex ventriculo, intestinis, & utero discutiunt, quæ calefaciendo, attenuando, & aperiendo, humores & vapores insensibili per poros discussioni aptos reddunt. Talia sunt

Radices : *angelicæ*, *galangæ*, *imperatoriæ*, *spicæ indicæ.*

Cortices : *arantiorum.*

Folia : *lauri*, *calaminthæ*, *origani*, *anethi*, *majoranæ*, *hyssopi*, *pulegii*, *rutæ*, *menthæ*, *ocymi*, *thymi.*

Semina : *anisi*, *fœniculi*, *carui*, *cumini*, *dauci*, *ameos*, *petroselini*, *agni casti*, *angelicæ*, *citri*, *aurantiorum.*

Flores : *camomillæ*, *centaurei minoris.*

Fructus : *baccæ lauri*, *juniperi.*

Aromata : *macis*, *crocus*, *cinnamomum*, *garyophylli*, *piper*, *zinziber.*

Animal. *castoreum.*

Aquæ:

Aquæ: *cinnamomi, vitæ, spiritus anisi.*

Olea destillata: *anisi, carui, camomillæ, fœniculi.*

Electuaria: *de baccis lauri, mithridatium, diatessaron, theriaca.*

Species: *diacymini, diagalangæ, rosatæ novellæ.*

Externa. Olea: *absinthii, rutæ, menthæ, laurinum.*

Emplastrum *de meliloto.* Cataplasma & sacculi *ex herbis, seminibus, & floribus prædictis.*

Cucurbita *magna, vētriculo vel abdomini cū flāma, adhibita.*

Vermes intestinorum necantia, & eorum generationem impedientia sunt, quæ peculiari quadam siccandi, incidendi, & detergendi, ac irritandi facultate, vermes occidunt, expellunt, & generari prohibent. Talia sunt *Vermes necantia.*

Radices: *aristolochiæ, asclepiadis, anchusæ, bistortæ, dictamni albi, gentianæ majoris, filicis, helenii, succisæ, rabarbari, rubiæ, petasitidis, tormentillæ, zedoariæ.*

Cortices: *rad. mori & capparum.*

Folia: *absinthii, thymi, menthæ, rutæ, dentis leonis, polii, marrubii, calaminthæ, persicariæ, carduibenedicti, cardiacæ, persici.*

Flores: *centaurei minoris, hyssopi, lupulorum.*

Semina: *contra lumbricos, lupinorum, coriandrum præparatum, portulacæ, citri, arantiorum, anethi, hedysari, nigellæ, nigellastri, nasturtii, erucæ, napi, levistici, acetosæ, porri, cannabis, baccæ lauri.*

Gummi: *juniperi, myrrha.*

Animal: *rasura cornu cervi, rasura eboris, pulvis lumbricorum terrestrium, astragali bovis.*

Terræ: *bolus armena, terra sigillata.*

Mineralia: *sulphur, nitrum, argentum vivum ad gran. x.*

Marina : *corallina , corallum rubrum.*

Succi : *herbarum jam enarratarum , limonum , portulacæ , omphacium.*

Aquæ : *absinthii , gentianæ , graminis , portulacæ , raphani , rutæ, menthæ , endiviæ , cichorii.*

Condita : *corticum arantiorum , citri.*

Syrupi : *absinthii, endiviæ ; cichorii, de succo citri, arantiorum , berberis , ribes, de succo acetosæ, byzantinus.*

Conservæ : *flor. persicorum & garyopyllorum, arantiorum, citri.*

Olea : *olivarum , amygdalarum amararum , nucleorum persicorum , vitrioli gutt.* ij , iij , *vel* iiij.

Confectiones : *theriaca , mithridatium.*

Externa. olea : *absinthii , rutæ , oleum in quo colocynthis est cocta , oleum laurinum.*

Unguenta : *de arthanita.*

Fella *umbilico & ventri imposita & inuncta.*

Hepatica. Hepatica sunt, quæ incidendo, abstergendo, & leviter adstringendo , intemperies & obstructiones hepatis tollunt. Eaque sunt calida, & frigida.

Calida. Calida sunt Radices : *calami aromatici, cyperi, enulæ campanæ , peucedani , rhabarbari.*

Folia : *absinthii , agrimoniæ, betonicæ , chamedrys , chamæpitys , fumariæ , lupulorum , marrubii, menthæ , rorismarini , schænanthi.*

Semina : 4 *calida majora.*

Flores : *anthos, centaurei minoris, spicæ nardi.*

Aromata : *garyophylli , nux muscata , zinziber.*

Fructus : *pistachia , passulæ.*

Aquæ : *betonicæ , absynthii , menthæ.*

Syrupi:

Syrupi: *absinthii*, *agrimoniæ*, *betonicæ*, *byzantinus*, *fumariæ*, *menthæ*.

Condita: *acori*, *nucis juglandis*, *nux muscata condita*.

Confectiones: *theriaca*, *mithridatium*.

Conservæ: *flor. anthos*, *absinthii*, *enulæ campanæ*, *salviæ*.

Species: *aromatici rosati*, *diambræ*, *diarrhodon abbatis*, *lætificantis Galeni*.

Trochisci: *absynthii*, *eupatorii*, *dialaccæ*, *de rhabarbaro*.

Externa. Olea: *absynthii*, *nardinum*, *mastichinum*, *menthæ*, *nucis moscatæ per expressionem*.

Hepatica frigida sunt Radices: *acetosæ*, *asparagi*, *cichorii*, *graminis*, *rusci*. *Frigida.*

Ligna: *santala omnia*.

Folia: *acetosæ*, *adianthi*, *bugulæ*, *chondrillæ*, *cichorii*, *endiviæ*, *hepaticæ*, *lactucæ*, *portulacæ*.

Semina: 4 *frig. mai.*, *acetosæ*, *cichorii*, *endiviæ*, *lactucæ*, *portulacæ*.

Flores: *cichorii*, *nymphææ*, *rosarum rubrarum*.

Fructus: *berberis*, *mala cydonia*, *granata acid.*, *poma acida*, *cucumeres*, *cucurbitæ*.

Succi: *cydoniorum*, *acetosæ*, *cichorii*, *endiviæ*, *limonum*, *omphacium*.

Animalia: *ebur*, *spodium*.

Marina: *corallia*.

Aquæ: *acetosæ*, *agrimoniæ*, *cichorii*, *endiviæ*, *graminis rosarum*.

Syrupi: *de cichorio*, *de granatis*, *de limonibus*, *byzantinus*, *de 5 radicibus*, *de succo acetosæ*, *rosarum siccarum*.

Conservæ: *fol. acetosæ*, *flor. cichorii*, *berberis*, *rosarum*, *cerasa acida condita*.

Spe-

Species : *diamargariti frigidi, diarrhodon abbatis, diatriumſantalini.*

Trochiſci : *de caphura, de ſpodio.*

Externa. Olea : *roſaceum, nenupharis, omphacium.*

Unguenta: *ceratum ſantalinũ, refrigerans Galeni, roſaceũ.*

Splenica. Splenica ſunt, quæ validius attenuando, incidendo, volatilizando, & minus adſtringendo, intemperiebus & obſtructionibus ſplenis corrigendis conducunt. Eaque ſunt calida & frigida.

Calida. Calida ſunt Radices : *apii, ariſtolochiæ utriuſque, calami aromatici, enulæ campanæ, ireos florentinæ, aſari, bryoniæ, raphani, lupuli, ſcillæ.*

Cortices : *rad. capparum, mediani fraxini, tamariſci.*

Folia : *chamedryos, ceterach, cuſcutæ, centaurei min., fumariæ, meliſſæ, naſturtii, pulegii, ſummit. lupuli, thymi.*

Semina : *aniſi, apii, agni caſti, carduibenedicti, naſturtii, rubiæ, thymi.*

Fructus : *cappares, baccæ hederæ.*

Flores : *calendulæ, geniſtæ, leucoii, tamariſci.*

Aromata : *cinnamomum, crocus.*

Mineralia : *chalybs præparatus.*

Gummi : *ammoniacum, bdellium, myrrha, ſtyrax.*

Aquæ : *carduibenedicti, cinnamomi, cuſcutæ, fœniculi, fumariæ, lupuli, meliſſæ.*

Syrupi : *de epithymo, fumariæ, de 5 radicibus, oxymel ſimplex & ſcilliticum.*

Conſervæ : *fl. tamariſci, geniſtæ.*

Condita : *acorus conditus, zinziber condit., cort. citri conditus.*

Confectiones : *alkermes.*

Spe

Species : *electuar. de gemmis, lætificantis Galeni, dialaccæ, diacurcumæ.*

Olea ſtillatitia : *cumini, cinnamomi.*

Trochiſci : *de capparibus, de eupatorio.*

Externa. Olea : *de capparibus, irinum, rutaceum, tamariſci, amygdalarum amararum.*

Unguenta : *de althæa, de arthanita.*

Emplaſtra : *de mucilaginibus, de meliloto, diachylum cum gummi.*

Splenica frigida ſunt Radices : *acetoſæ, bugloſſi, borraginis, cichorii, graminis, liqueritiæ.* *Frigida.*

Folia : *acetoſæ, borraginis, bugloſſi, bugulæ, cichorii.*

Semina : *acetoſæ, cucumeris, cucurbitæ, endiviæ, melonū.*

Fructus : *poma redolentia, pruna acida.*

Flores : *borraginis, bugloſſi, cichorii, violarum, nymphææ.*

Succi : *limonum, omphacium.*

Minerale : *chalybs præparatus.*

Externa. Olea : *violarum, nymphææ.*

Unguenta : *refrigerans Galeni, roſatum, ceratum, ſantalinum.*

Acetum : *acerrimum.*

Nephritica & cyſtica, præter diuretica & lithontriptica antea explicata, ſunt, quę mollibus, lenibus, & leniter detergentibus particulis, in renum & veſicæ ſcabritie & aſperitate, atque etiam in ardore & acrimonia urinæ, ſeri acres partes temperant, leniunt, & purgant. Talia ſunt *Nephritica & cyſtica.*

Radices : *althææ, liqueritiæ, aſparagi, graminis, eryngii.*

Folia : *plantaginis, adianthi, parietariæ, acetoſæ, lactucæ, malvæ, nymphææ, portulacæ, ſonchi.*

Semina: *althææ, bombacis, lini, fœnigræci*, 4 *ſem. frigida maj. & min.*, *plantaginis*, *pſyllii*, *papaveris albi*, *malvæ*.

Flores: *camomillæ*, *nymphææ*, *papaveris rhæad.*, *violarũ*.

Fructus: *amygdalæ dulces*, *caricæ*, *jujubæ*, *piſtachia*, *paſſulæ*, *pruna dulcia*, *poma*.

Gummi: *ceraſi*, *camphora*, *tragacanthæ*.

Animal. *butyrum*, *lac*, *ſerum lactis*.

Succi: *liqueritiæ*, *lac amygdalarum dulcium*.

Chymica: *ſpiritus vitrioli*, *ſal prunellæ*.

Aquæ: *foliorum hic enarratorum*.

Syrupi: *jujubarum*, *nymphææ*, *pomorum*, *de althæa Fernelii*, *violarum*, *capilli Veneris*.

Conſervę: *violarum*, *nymphææ*.

Condita: *caules lactucæ conditi*, *caro cucurbitæ condita*.

Species: *diatragacanthi frigidi*, *diapenidii*.

Olea: *amygdalarum dulcium*, *camphoræ*,

Externa. Olea: *violarum*, *nymphææ*.

Unguenta: *refrigerans Galeni*, *roſatum*.

Hyſterica. Hyſterica ſunt, quæ utero conducunt. Eaque, præter menſes moventia ſuperius propoſita, menſes nimis fluentes ſiſtunt, vel uterum corroborant.

Menſes ſiſtentia. Menſes ſiſtunt, quæ refrigerando, & adſtringendo, poros vaſorum, quæ ſunt circa uterum, claudunt, ſanguinemque incraſſant, atque ita nimium eorum fluxum ſufflaminant.

Horum materia ab adſtringentibus, antehac enumeratis, eſt repetenda.

Uterum corroborantia. Uterum corroborantia ſunt, quæ calorem ejus naturalem conſervando & corrigendo, conceptioni, fœtus geſtationi, partui, & ſuffocationi uteri expugnandę, cõducunt. Talia ſunt Radi-

Radices: *bistortæ, cyperi, calami aromatici, costi, galangæ.*

Folia: *betonicæ, majoranæ, rorismarini, melissæ, salviæ.*

Fructus: *baccæ lauri, juniperi.*

Flores: *anthos, betonicæ, majoranæ, salviæ.*

Aromata: *garyophylli, macis, nux muscata, spica nardi.*

Resinæ: *styrax, benzoin, mastiche, thus.*

Animalia: *moschus, Zibeta.*

Marina: *ambra, corallium, succinum.*

Aquæ: *betonicæ, majoranæ, melissæ, salviæ.*

Syrupus: *de betonica.*

Olea: *garyophyllorum, macis, nucis moscatæ, succini.*

Condita: *acorus conditus, nux muscata condita, juglans, myrobalani, satyrium condita.*

Confectiones: *mithridatium, theriaca, tryphera magna.*

Species: *aromatici rosati, diamosci, diambræ, de gemmis, diagalangæ.*

Externa. Olea: *nucis moscatæ per expressionem, nardinum, myrtinum.*

Emplastra: *pro matrice, contra rupturam, de mastiche.*

Medicamenta artuum alia fluxionem humorum inhibent: alia dolores sedant: alia humores digerunt & nervos roborant: alia ambustis medentur. *Arthritica*

Fluxionem inhibent, Folia: *hyoscyami, solani, cicutæ, mandragoræ, sempervivum, malva, parietaria, sambucus, ebulus, lens palustris.* *Fluxionem inhibentia.*

Succi: *hyoscyami, lactucæ, solani, acetum, opium, albumen ovi, sal prunellæ in aqua papaveris solutum.*

Aquæ: *rosarum, solani, plantaginis, spermatis ranarum, papaveris rhœadis.*

Mucilagines: *sem. psyllii, cydoniorum.*

Gummi: *camphora.*

Olea: *rosaceum, violarum, nymphææ.*

Unguenta: *rosatum, populeonis.*

Dolorem sedantia. Dolorem sedant: *radices althææ, œsipus, lac vaccinum ovi albumine subactum, vitellus ovi, crocus, flores camomillæ, meliloti.*

Digerentia. Digerentia sunt Radices: *enulæ campanæ, cucumeris asinini, bryoniæ, cyclaminis.*

Folia: *verbasci, chamæpityos, primulæ veris, pulegii, ebuli, hypericum, nasturtium, salvia, nepeta, urtica.*

Resinæ: *mastiche, bdellium, terebinthina.*

Fructus: *hermodactyli.*

Gummi: *ammoniacum, opoponax, euphorbium.*

Animalia: *castoreum.*

Liquores: *vinum, aqua vitæ.*

Adipes: *cati, taxi, vulpis, serpentis.*

Olea: *de castoreo, irinum, mellis, ceræ, hypericonis, costinum, vulpinum, de lateribus.*

Emplastra: *de Vigo, de mucilaginibus, oxyceroceum, de meliloto.*

Nervos roborantia. Nervos roborantia eadem fere sunt cum arthriticis; cum artus ex membranis, ligamentis, & nervis, magnam partem, sint compositi. Eaque sunt calida, & frigida; & utraque interna, vel externa.

Calida. Calida interna sunt Radices: *acori, eryngii, peucedani, raponticum, costus.*

Ligna: *sassaphras, viscum quercinum.*

Folia: *chamedrys, hyssopi, lavendulæ, majoranæ, primulæ veris, rorismarini, salviæ, serpilli, spicæ nardi, origani.*

Fructus: *anacardia, nuclei pinei.*

Grana: *juniperi, kermes.* Aro-

Aromata: *cinnamomum, piper, zinziber, macis, nux muscata, garyophylli, cardamomum.*

Resinæ & gummi: *myrrha, terebinthina, opoponax, sagapenum.*

Animal: *castoreum.*

Conservæ: *rorismarini, primulæ veris, salviæ, betonicæ.*

Confectiones: *theriaca, mithridatium, confectio anacardina.*

Species: *diagalangæ, pleresarchonticon.*

Aquę: *vitæ, theriacalis, majoranæ, lavendulæ, salviæ.*

Externa. Adipes: *viperinus, vulpinus, cervinus, humanus.*

Olea: *ceræ, camomillæ, costinum, hypericonis, lumbricorum, nucis moscatæ expressi, philosophorum, terebinthinæ, vulpinum, viperinum, petroleum, rutaceum, spiritus vini.*

Thermæ: *sulphureæ, bituminosæ, nitrosæ, & parum aluminosæ: item limus istarum thermarum.*

Nervos roborantia frigida sunt eadem cum cephalicis frigidis superius propositis; quibus addantur inter *Frigida.*

Externa: *mucilago psyllii, folia vitis, acetum, aqua rosacea, aqua chalybeata, aquæ thermales ferratæ.*

Medicamenta ambustis medentia sunt, quæ, calore vel humiditate suâ, poros partis combustæ aperiendo, serosos & mordaces vapores & humores evocant: Vel talem particularum habent dispositionem, ut, quamvis in aliis partibus excitent calorem, ea tamen partibus ambustis insinuata, tales ibi faciant poros, ut subtilis sive ætherea materia sese vehementius in iis movere non possit; atque ita refrigerium in partibus combustis inducant: Vel detergendo & exsiccando partem exustam consolidant. Talia sunt *Ambustis medentia.*

Ignis *ſatis propinque adhibitus*; aqua *calida*; ſpiritus vini *calidè* applicitus.

Folia: *ari & porri illita*; *ſambuci & ebuli contuſa & impoſita*; *liguſtri*, *ſalviæ*, *myrthi*, *cerato vel adipe ſuillo excepta & impoſita*; *malvæ & papaveris*, *eodem modo adhibita*.

Cepæ: *cum ſale & ſapone veneto contuſæ*, *ambuſtæ parti impoſitæ*. Ceparum *ſuccus*.

Oleum *cum ſale*.

Vernix *cum axungia porci & albumine ovi*.

Radicis aſphodeli *in oleo decoctæ ſuccus*.

Sal nitrum *cum oleo roſaceo*, *vel ovorum*.

Unguentum: *de calce vivâ*; album Rhaſis; de ceruſſa.

Oleum *hypericonis cum calce lota*.

Malignitatibus reſiſtentia. Tandem proponenda ſunt medicamenta, malignis noſtri corporis qualitatibus adverſantia; qualia ex. gr. ſunt alexipharmaca, antiſcorbutica, antepileptica.

Alexipharmaca. Alexipharmaca ſunt, quæ peſti aliiſque venenis contrariantur. Quia verò peſtis & pleraque alia venena, quę non habent acutas & ſcindentes particulas, conſiſtunt in frigore potentiali, item in glutine quodam volatili, coagulatorio, & contagioſo; idcirco plerorumque & *Communia.* communium alexipharmacorum vis alexiteria ſita eſt in attenuantibus, incidentibus, volatilizantibus, & interdum etiam in calefacientibus eorum particulis. Talia ſunt

Radices: *angelicæ*, *anthoræ*, *biſtortæ*, *cruciatæ*, *dictamni albi*, *enulæ campanæ*, *eryngii*, *gentianæ*, *imperatoriæ*, *leviſtici*, *pimpinellæ ſaxifragæ*, *ſcorzoneræ*, *tormentillæ*, *vincitoxici*.

Cortices & ligna: *lignum aloës*, *ſãtala omnia*, *cortices citri*.

Folia:

Folia: *absinthii, dictamni, quinquefolii majoris, rutæ hortensis, galegæ, scordii, scabiosæ, valerianæ, ulmariæ, veronicæ.*

Semina: *acetosæ, anisi, carduibenedicti, citri, coriandri, grana juniperi, grana kermes, hyperici, levistici, napi, ocymi, pimpinellæ saxifragæ, portulacæ*

Flores: *borraginis, buglossæ, caryophyllorum, crocus, ericæ flos & coma, calendulæ, centaurei min., hypericonis, nymphææ, rorismarini, rosarum rubrarum, violarum.*

Fructus: *glans querna, nux juglans, poma arantia, citria.*

Aromata: *cinnamomum, garyophylli aromatici, macis, nux muscata, cardamomum, piper, zedoaria.*

Succi: *arantiorum, citriorum, limonum.*

Resinæ ac gummi: *camphora, myrrha, benzoinum.*

Animalium partes & excrementa: *caro phasianorum, castoreum, coagulum leporis, mumia, moschus, ebur, os de corde cervi, lapis bezoar, unicornu.*

Terrę: *bolus armena vera, terra sigillata vera.*

Lapides pretiosi: *coralla, perlæ, rubinus, smaragdus, hyacinthus, sapphirus, topazius.*

Marina: *ambra, succinum.*

Confectiones: *mithridatium, theriaca, deascordium, confectio alkermes, de hyacintho.*

Condita: *cortices citri, myrobalanorum, cort. arantiorum.*

Conservæ: *flor buglossæ, violarum, rosarum rubrarum, nymphææ, rorismarini, calendulæ.*

Species: *aromatici rosati, de gemmis, diambræ, diatriumsantalon, dianthos, diamosci, diascordii.*

Peculiaria alexipharmaca sunt, quæ peculiari alicui *Peculiaria.* veneno & malignitati, peculiari & propriâ suâ partium dispositione, adversantur. Tale est ex. gr. *caput viperæ*

ad

ad morſum viperinum: *ſcorpio & oleum ſcorpionum* ad ejus puncturam: *& antidotus Galeni* (ex thuris part. j, gentianæ partib. v, cinerum cancrorum fluviatilium partib. x facta, & dragmæ j vel ij quantitate exhibita) ad morſum canis rabidi.

Antiſcorbutica. Antiſcorbutica ſunt, quæ ſcorbuto, peculiari ſua volatili temperie, medentur. Talia præcipuè ſunt

Cochlearia, naſturtii omnes ſpecies, becabunga, raphanus ruſticus, chelidonium minus, ſedun minus, nummularia, ſynapi, raphanus, trifolium aquaticum, arum.

Præter hæc, minus efficacia ad eundem affectum ſunt

Radices: *helenii, oxylapathi, aſari.*

Cortices: *rad. tamariſci, capparum.*

Herbæ: *abſinthii vulgaris, carduus benedictus, cuſcuta, ceterach, fumaria, hyſſopus, capillus Veneris, ſcolopendrium, chamædrys, betonica, agrimonia, polypodium querc., bugloſſum, borrago, epithymum, &, ſi febris vel calor adſit, cichorium, endivia, acetoſa, acetoſella.*

Flores: *geniſtæ, ſambuci.*

Semina: *geniſtæ, agni caſti.*

Succus: *limonum, arantiorum.*

Chymica: *oleum vitrioli, ſulphuris, ſpiritus vitrioli, ſalis.*

Antepileptica. Antepileptica ſunt, quæ ſpecificâ vi epilepſiæ reſiſtũt. Talia ſunt

Radices: *pæoniæ, valerianæ ſilveſtris effoſæ antequam caulem edat, pyrethri, eryngii, dentariæ, bryoniæ.*

Lignum: *coryli.*

Herbæ: *ruta ſilveſtris & hortenſis, polium montanum.*

Flores: *pæoniæ, lilii convallium, tiliæ.*

Semina: *pæoniæ.*

Viſcum

Viscum: *quercinum, corylinum, tiliæ:*

Animal. *ungula alcis, cranium hominis violenta morte extincti, coagulum leporis, stercus pavonis, vesica apri cum urinâ in furno exsiccata; cor leporis, ciconiæ, hirundinis.*

Marina: *succinum, corallium.*

Lapides: *smaragdus.*

Aquæ: *flor. tiliæ, pæoniæ, lilii convallium.*

Olea: *ligni buxi, ligni heraclii sive corylini; succini, vitrioli, spiritus vitrioli.*

Magisterium: *corallorum, succini.*

Sal: *succini.*

Species: *diamusci dulcis.*

CAPUT. X.

De usitatioribus Medicamentorum Formulis.

ATque hæc de medicamentis, variis facultatibus præditis.

Medicamentum porro est vel naturale, vel artificiale. *Medicamentum naturale, artificiale, simplex, compositũ,*

Naturale est, quod tale usurpatur, quale à naturâ est productum.

Artificiale est, quod arte vulgari, vel chymica, est confectum

Estque vel simplex, vel ex variis simplicibus compositum. Et utrumq; est officinale, quod in officinis in usum ægrorum asservatur; vel magistrale, quod pro re natâ, à Medico ægris, ex tempore, præscribitur.

Causæ præcipuæ, ob quas medicamenta componuntur, sunt morbus, item ægri, & medicamenti natura. *Causæ cur medicamẽta componantur.*

Cum enim morbus sæpe sit non simplex, sed compositus: & ęgri natura talis, ut simplicia medicamenta respuat, vel non ferat: ac simplicia medicamenta per se nonnunquam non sint convenientia, nec satis efficacia, idcirco interdum ad composita est confugiendum. Tumque enitendum, ut quam paucissimis simplicibus, & quam optimè inter se convenientibus, simus contenti. Varietas enim superflua est onerosa; & nisi justa miscendorũ sit convenientia, compositio eorum magis obest, quam prodest: ut apparet in spiritu salis nitri & oleo vitrioli, quæ singula, seorsim sumta, sunt remedium; mixta verò, venenum.

Pondera, Notæ, & Mensuræ Medicæ.

In medicamentis justâ quantitate componendis & prȩscribendis utimur libris, unciis, dragmis, scrupulis, granis, manipulis, pugillis, numeris, eorumque partibus.

℔. Lib. Libra medica est pondus unciarum duodecim.

℥. Uncia pendet dragmas octo.

ʒ. Dragma continet scrupulos tres.

℈. Scrupulus, vel Scriptulus, pendet grana viginti.

Gr. gr. Granum est pondus grani hordei, modicè crassi.

M. Manipulus est, quantum manu comprehendi potest.

P. Pugillus est, quantum adductis digitorum apicibus attollitur, sive M. s. Manipuli semis.

Ana, an. notat singulorum, quæ præscripta sunt, æquales partes esse sumendas.

Q. s. Quantum sufficit. N°. Numero.

Medicamẽta magistralia.

Medicamentum compositum, quod in usum ægri, pro re natâ, certâ formula à medico præscribitur, & Magistrale

le vocatur, eſt internum, quod in corpus intro ſumitur vel immittitur: vel externum, quod foris corpori admovetur.

Interna præcipua ſunt Apozema, Potio, Iulepus, Syrupus, Vomitorium, Emulſio, Bolus, Opiata, Eclegma, Tabella, Pulvis, Pilula, Suppoſitorium, Clyſter, Peſſarium, Errhinum, Gargariſmus, Maſticatorium, Collyriũ. *Interna.*

Apozema, ſive decoctum, eſt medicamentum internũ, liquidũ, è multorum ſimplicium decoctione conflatum, & interdum etiam ſaccaro vel ſyrupo dulcoratum, clarificatum, & aromatizatum: in quatuor vel quinque doſes, ad alterandum, vel purgandum, præſcriptum. Atque ideo illud eſt alterans, vel purgans. *Apozema.*

Apozema alterans componitur ex radicibus, corticibus, lignis, foliis, ſeminibus, fructibus, & floribus: quorum omnium quantitas & ordo talis eſſe debet: *Alterans.*

Radicum: *unciæ* iiij *vel* vi.
Corticum: *uncia* j *vel* ij.
Lignorum: *eadem quantitas.*
Foliorum: *manipuli* vj *vel* viij.
Seminum: *uncia* j *vel* j *& dimidia.*
Fructuum minorum, *uncia* j.
Fructuum majorum: *paria* vj *vel* vij.
Fructuum maximorum: *numero* ij *vel* iij.
Florum: *pugilli* iiij *vel* vj.

Hæc omnia decoquuntur in liquore idoneo, qui vulgò eſt aqua communis; interdum aqua hordei, in affectibus billioſis; vel hydromel tenue, in pituitoſis; nonnunquam etiam, in viſcerum obſtructionibus, aqua chalibeata; vel ſerum lactis, in melancholia.

Decoctio interdum etiam fit in æquis partibus aquæ communis & vini albi, ſub finem additi; vel duabus partibus aquæ & una vini albi ſub finem infuſi, pro arbitrio Medici.

Liquoris quãtitas non definitur: ſed decocti quãtitas determinari debet ad libram j ſc:, pro tribus, ad quartaria v, pro quatuor, & ad libr. j ſ., pro quinque vel ſex doſibus.

Poſtea in decocto colato diſſolvuntur ſyrupi, eâ quãtitate, ut pro unaquaque doſi unc. ſ, vel unc. j ſit ſyrupi.

Interdum ſolum ſaccarum præſcribitur eadem quantitate, qua ſyrupus, præſertim ubi ſucci aliqui ad uncias duas, ſub finem decoctionis, liquori adduntur.

His præſtitis, apozema ſæpe condiri ſolet aliquo aromate, quo jucundius evadat; & quidem pulv. ſantalino ad dragmam j vel i ſ., ſi fuerit refrigerans; vel eadem quantitate cinnamomi, ſi apozema calefaciens fuerit.

Res tota patet ex hoc exemplo Apozematis cephalici calefacientis.

Recip. Radic. ſalſæparill., acori, enulæ campan., calami aromat., cyperi ana unc.

Cortic. citri unc. ſ.

Fol. betonicæ, calamenthæ montanæ, meliſſæ, ſalviæ, roriſmarini ana m. j.

Semin. aniſi, fæniculi, ſileris montani an. dragm: iij.

flor. ſtæchados arabicæ, roriſmarini, lilii convallium an. pugill. j

Decoquantur in aqua communi ad libr. j. *ſ. In colatura diſſolve ſyrupi de ſtæchade, de betonica an. unc.* j. *ſ. F. Apozema aromatiſatum pulv. cinnamomi dragm. ſ. Pro 6 doſibus.*

Purgans. Apozema purgans eſt, quod humores noxios non ſolum

lum pręparat, & alterat; sed purgantibus medicamentis, cum alterantibus permixtis, etiam evacuat.

Componitur ex eâdem alterantium materiâ, eâdemque formâ, quâ apozema alterans; ac præterea cathartica adduntur cum suis correctivis, quæ plerumque sunt zinziber, cinnamomum, vel caryophylli ad dragmam unam; eaque inter fructus & flores collocantur, quando cum reliquis sunt decoquenda, vel in colatura decocti per noctem infunduntur sive macerantur: eâ proportione, ut totidem sint catharticorum doses, quot apozematis.

Usitatissimum autem est in omni apozemate folia sennæ pro basi, sive purgationis fundamento, præscribere fere ad unciam j. vel duas; quibus deinde adduntur alia cathartica, pro humoris peccantis ratione; qualia sunt turbith, hermodactyli, agaricus, helleborus niger, rhabarbarum.

Ubi decoctum est colatum & expressum, sæpe in illo dissolvuntur iidem syrupi, qui in alterantibus apozematis fuerunt præscripti.

Interdum verò, quando apozema sufficienter purgans non existimatur, syrupi purgantes in eo dissolvuntur, & frequentissimè syrupus rosatus solutivus vel syrupus de cichorio cum rhabarbaro, in affectibus biliosis, & syrupus de fumaria compositus cum rheo, in melancholicis.

Res innotescet his exemplis:

Recip. rad. cichorii unc. ij
enulæ, petroselini, fœniculi an. unc. ß.
Herb. carduibenedicti, cichorii, melissæ, fumariæ, acetosæ, summit. lupuli ana m. j.
absinthii romani m. ß.

flor cichorii pugill. ij.
fol. sennæ unc. ij, *rhabarbari agarici an. dragm.* ij.
tamarindorum unc. iij
semin. anisi fœniculi an. dragm. j. *ſ.*
Decoquantur omnia in aquæ communis quantitate sufficienti ad libr. j *ſ. & Colentur pro*
Apozemate, *de quo mane sumantur unciæ* ij *vel* iiij *pro dosi.* Vel
Recip. rad. cichorii, polypodii quercini an. unc. j
asparagi, fœniculi, hellebori nigri an. unc. ſ.
cortic. rad. capparum, tamarisci, ebuli an. dragm. ij
semin. 4 frigid. major. ana dragm. j ſ.
carduibenedicti, anisi, fœniculi an. dragm ij
tamarindorum unc. j
Coquantur in aqu. decoctionis hordei ad lib. j *ſ.*
Colaturæ infunde per noctem fol. sennæ unc. j.
rhabarbari dragm. iij. *agarici, salappæ an. dragm.* j,
cinnamomi, macis an. scrup. j
Mane factâ forti expressione adde syr. de cichorio cum rheo unc. j. *ſ.*
F. Apozema, *pro 5 vel 6 dosibus, matutino tempore sumendis.*

Ad decocta sive apozemata referri possunt decocta sudorifera.

Decoctum sudoriferũ primariũ. Decocta sudorifera vulgo componi solent ex quatuor illis præcipuis sudorificis, ligno guajaco & sassaphras, radice chinæ & salsæparillę: ex quibus diętæ tam sudorificę, quam simplices instituuntur.

Quantitas sudorificorum præscribitur ad uncias iiij vel vj, eaque unius vel plurium, pro varia ægrotantis dis-
po-

positione: ita tamen, ut guajacum in naturis frigidioribus, radix chinę in calidioribus magis præscribatur. Postea infunduntur in aquæ communis eâ quantitate, ut pro singulis sudorifici unciis sint totidem libræ aquæ.

Infusio autem fit per 24 horas super cineribus calidis; ac tandem fit decoctio ad medię partis consumtionem.

Dosis decocti est unc. viij; quâ mane sumptâ, corpus plus solito tegitur, ut sudores facilius eliciantur.

Exemplum tale sit:

Recip. rasuræ ligni guaiaci unc. iiij.
corticum ejusdem unc. ij.

Infundantur per 24 *horas in lib.* vi *aquæ communis supra cineres calidos. Postea coquantur in vase duplici, igni lento & non fumante, ad mediæ partis consumtionem. Deinde colentur per manicam Hippocratis. De colaturâ capiat æger mane uncias* viij *calidè, corpus plus solito tegendo, ut excitentur sudores; continuando per* 20 *vel* 30 *dies.*

Aliquando dulcoratur ægris delicatioribus decoctum saccari unciis iij vel iiij, & aromatizatur cinnamomi dragm. ij.

Totum tempus, quo æger decocto sudorifico utitur, diæta vocatur: propterea quod victus valde exquisitus, attenuans, & exsiccans observetur.

Et tum præscribitur decoctum secundarium ex prioris residentiâ: quod etiam Bochetum vocatur. *Secundarium, sive Bochetum.*

Illa autem residentia aut sumitur sola, vel, ut decoctum evadat fortius, adduntur recentis alicujus sudorifici unciæ ij, quæ infunduntur per horas octo in libris 12 aquæ communis. Eæque deinde coquuntur ad quartæ par-

partis consumtionem. Decoctum colatur, dulcoratur, & aromatizatur. Quod manifestum est hoc exemplo:

Recip. residentiæ prædictæ decoctionis; eaque infundatur in lib. 12 aquæ comm. supra cineres calidos, addendo ligni guajaci recentis unc. ij.

Postea coquantur ad quartæ partis consumtionem. Deinde colentur per manicam Hippocr., addendo saccari & cinnamomi q. s. ad saporis gratiam: & fiat Bochetum, *quo utatur pro potu ordinario, toto diætæ tempore: utendo interea pane biscocto cum aniso, carnibus assis, & non elixis, aviculis montanis, caryophyllis aut cinnamomo transfixis; passulis, amygdalis dulcibus, nucleis pineis, & similibus.*

Si diæta simplex sit instituenda, in qua potiones sudorificæ non exhibentur, sed victus tantum exsiccans cum usu Bocheti præscribitur: tunc componitur Bochetum ex unciis ij sudorifici infusi & decocti in lib. 12 aquę communis; & reliqua eodem modo præstantur, ut in decocto ex residentia parato. Tali ex. gr. formula:

Recip. rad. chinæ in taleolas dissectæ uncias ij. *Infunde per horas* 12 *in lib.* 12 *aquæ communis; postea decoquantur ad quartæ partis consumtionem. Deinde colentur per manicam Hippoc. addendo saccari & cinnamomi quant. suffici. ad saporis gratiam: & Fiat* Bochetum; *quo utatur pro potu ordinario, per spacium* 20 *vel* 30 *dierum, utendo interea pane biscocto, &c.*

Interdum etiam decoctum secundarium eodem modo paratur, ex recentis sudorifici unc. ij, rejectâ residentiâ prioris decoctionis, cujus virtus fere est deperdita.

In omni dięta sudorifica alvus fere perpetuò est ad stricta,

cta, quæ idcirco quarto quoquo die laxanda est clystere emolliente, vel levi purgante exhibito. Et quoniam tenuior materia per sudores evacuatur, crassior verò remanet, ideo consultissimum erit octavo quoquo die medicamentum mediocriter purgans exhibere, abstinendo tunc temporis à potione sudorificâ.

Decoctum sudoriferum primarium non tantum ex solis sudoriferis; sed etiam cum alterantibus, & purgantibus additis, præscribitur. ut *Decoctum sudoriferũ alterans, purgans.*

R. rasuræ ligni guajaci, unc. iiij
cortic. ejusdem unc. j

Infundantur, ut artis est, in aq. comm. lib. iiij; *deinde decoquantur ad mediæ partis consumptionem, addendo, sub finem decoctionis,*

Herb. capill. Veneris, cichor., borraginis, card. bened. an. m. j. *sem. melonum dragm.* ij, *passular, glyceriza an. dragm.* iij

De colatura per manicam Hippocratis trajecta, exhibeantur unciæ sex vel octo calidè, & proliciantur sudores, corpus bene tegendo.

Vel

R. rasuræ ligni guajaci, saßaphras,
rad. salsæparillæ an. unc. j, *s.*

Post justam infusionem, in 4 *libr. aquæ factam, decoquantur ad mediæ partis consumptionem; sub cujus finem adde*

Fol. sennæ unc. j. *s. sem. carthami unc.* j
turbith gummosi, hermodactylor. an dragm. iij.
sem. anisi, passular. an. dragm. ij.

De colatura capiat æger lib. s. mane, & promoveat sudores, corpus bene tegendo.

Potio est medicamenti interni forma liquida, in unicam *Potio.*

cam dosim, ex variorum in idoneo liquore decoctione, infusione, aut dissolutione, ad purgandum vel alterandum, composita.

Ea idcirco pro vario medici scopo, est Purgans, vel varie Alterans.

Purgans per decoctionem. Potio purgans per decoctionem magis usitata præscribitur ex foliis sennæ ad unciam dimidiam vel dragmas vj, addito correctivo seminis anisi ad dragmam j, caryophyllorum ad scrupulum j, et ex herbarum affectui appropriatarum manipulo j vel ij, liqueritiæ rasę, & passularum ana dragmis iij, florum convenientium pugillo j vel ij. Talis exempli gratiâ hæc est:

Recip. fol. sennæ unc. ſ, vel dragm. vi
sem. anisi dragm. j
caryophyllorum scrup. j
fol. agrimoniæ, fumariæ an. m. ſ.
rad. liqueritiæ rasæ,
passular. ab arillis mundat. an dragm. iij.
Decoquantur in aq. hordei ſ. q. ad uncias iv.
Postea colentur cum forti expressione. &
Fiat Potio, *mane jejunio ventriculo exhibenda.*

Per infusionem. Per infusionem fit ex rhabarbaro, vel agarico, vel mechoacanna, vel iis mixtis ad dragmas ij vel iij; addito correctivo spicæ nardi vel cinnamomi vel santali citrini ad grana vj vel scrup ſ. Eaque infunduntur, sive macerantur per noctem in aquæ stillatitiæ convenientis, vel alicujus decocti unciis iv; quæ deinde per linteum ad usum transcolantur. Exemplum sit tale:

Recip. rhabarbari, agarici, mechoacannæ. an. scrup. ij

cin-

cinnamomi, spicæ nardi an. gr. vj.

Infundantur per noctem in aquæ carduibenedicti unc. iv.

Mane colentur cum forti expressione, & F. Haustus.

Per dissolutionem fit, ubi medicamentũ aliquod purgans, sive sit opiata, sive electuarium, sive pulvis, in liquore conveniente justâ dosi dissolvitur. Tumque additur plerumque syrupus aliquis purgans ad unciam unam. E. gr. *Per dissolutionem.*

Recip. electuarii diaphænici dragmas vj

decocti pectoralis unc. iv

syr. rosati solutivi unc. j, *Misce,* F. Haustus. Vel

Recip. specier. diaturbith. cum rhabarbaro dragm. j.

cremor. tartari scrup. j

aquæ cichorii unc. iv. *Misce,* F. Haustus.

Aliquando etiam fiunt potiones purgantes per decoctionem & infusionem : aliquando per decoctionem & dissolutionem : aliquando per infusionem & dissolutionem : aliquando per decoctionem, infusionem, & dissolutionem. In his autem omnibus est laborandum, ut purgantium sit quantitas, quæ justæ dosi convenit ; ut patet ex his exemplis: *Per compositos modos.*

Recip. rad. polypodii, liqueritiæ an. dragm. iij.

herbar. fumariæ m. j

flor. borraginis, buglossi an. p. j

fol. sennæ dragm. iij. *sem. anisi dragm.* j

passular. dragm. ij

Coquantur in aq. comm. q. s. ad unc. iv.

In Colatura infunde rhababari dragm. j.

spicæ nardi, cinnamomi an. gr. vj.

Expressioni forti adde syr. rosati sol. unc. s.

M. f. Haustus.

R. fol. sennæ unc. ſ. , sem. anisi, fœniculi an. dragm. ſ.
Decoquantur in ſ. q. aq. hordei ad uncias iv.
In colatura dissolve elect. diacatholici dragm. ij,
Misce, F. Haustus.

R. rabarbari dragmas ij,
agarici scrup. iv, *cinnamomi scrup. ſ.*
Infundantur per noctem in aq. carduibenedicti unc. iv,
Mane in Colatura dissolve elect. diaprunis sol. dragm. ij.
Misce, F. Haustus.

R. rad. scrophulariæ , lapathi acuti an. unc. ſ.
herb. agrimoniæ, cichorii an. m. ſ.
tamarindorum dragm. ij
fol. sennæ dragm. iij *cinnamomi scrup. ſ.*
Coq. in quant. suffic. aq. comm. ad unc. iv
in colatura infunde rabarb , agarici trochisc. an. scrup. ij
schænanthi, spicæ, an. gr. v. *Mane in express. forti dissolve elect. diaphænici dragm.* j.
Misce, F Haustus.

Potiones alterantes fiũt ex decocti vel aquæ cõveniẽtis unc . iij ; syrupi unc. j ; confectionis dragm. *j*; pulveris scrup. *j*. dragm. *ſ.* vel scrupul. ij. ut

R. aq. melissæ, carduibenedicti an. unc. j. *ſ.*
syr. conditura citri unc. j
confect. alkermes, dragm. j.
spec. diambræ scrup. j.
Misce, *F.* Potio cardiaca, *quæ exhibeatur quâvis diei horâ.*

vel *R. aquæ papaveris rhæadis unc.* iij.
syr. papaveris albi unc. j.
confect. alkermes scrup. ij.
Misce, F. Potio somnifera, *danda vesperi sub horã somni.*

vel

Vel. *R. aq. portulacæ unc.* iij, *ſyr. de limonibus unc. j.*
pulv. lumbric. terreſtr. exſiccator. ſcrup. j
corallinæ, cornu cervi an. ſcrup. ſ.
confect. de hyacintho dragm. ſ.
Fiat Potio lūbricos enecās, *mane vel veſperi danda.*

Vel *R. Vini Hippocratici unc.* iiij *vel* v,
aq. cinnamomi unc. ſ, confect. alkermes dragm. j.
croci dragm. ſ. ſyr. de artemiſia unc. j.
Miſce, F. Potio partum promovens, *quâvis horâ dãda.*

Julepus eſt medicamentum internum liquidum, ex liquore idoneo & ſyrupo vel ſaccaro, ex tempore, ſine coctione, in tres quatuorve doſes, ad alterandum, compoſitum. *Iulepus.*

Ea autem proportione præſcribitur liquor, ut ille ad lib. j vel j. ſ aſcendat; & pro una quaque doſi ſint aquarum unciæ iij vel iv, & ſyrupi uncia j vel dimidia; quibus ſæpe adduntur ſpiritus vel olei vitrioli vel ſulphuris tot guttę, quot ad gratum acorem ſufficiunt.

Interdum etiam additur pulvis aliquis ad ſcrup. ij. vel dragmam j. Exempli gratiâ.

R. ſyr. de ſucco limonum unc. j
granator, acidor., violarum an. unc. ſ
aquæ ſtillat. cichorii, carduibenedicti an. lib. ſ.
olei vitrioli q. ſ. ut non nihil aceſcat.
Miſce, F. Julepus, *pro tribus vel quatuor doſibus.*

Vel *R. ſyr. byzantini, de endivia ſimplic. an. unc. j ſ.*
aq. borraginis, portulacæ. cichorii an. unc. iv.
pulv. diamargariti frigidi ſcrup. ij.
Miſce pro Julapio.

Syrupus eſt medicamentum internum fluidum, ex *Syrupus.*

decocto, vel ſuccis, vel infuſione, cum addito ſaccaro vel melle, in eam conſiſtentiam coctum, ut gutta in marmore non diffluat.

Is eſt alterans, vel purgans.

Alterans. Alterantes raro componuntur à medicis; quia quam plurimi ad varios ſcopos in officinis habentur. Atque ideo fere ſoli officinales, vel in liquoribus diſſoluti, vel ſoli & per ſe exhibiti, uſurpantur.

Quomodo in aliis liquoribus diſſolvantur, ſuperius in Apozemate, Potione, & Julepo eſt explicatum.

Soli & per ſe exhibentur potiſſimum in affectibus ventriculi & pulmonum. In ventriculi imbecillitate frequentiſſimus eſt ſyr. de abſinthio qui mane per ſe exhibetur hac formula:

Recip. ſyr. abſinthii unc. j

Capiat mane duabus horis ante paſtum continuando per triduum.

In affectibus pulmonum præſcribuntur ſyrupi bechici, hac ratione:

Recip. ſyr. de hyſſopo, de tuſſilagine an. unc. ij

Vtatur frequenter ex cochleari, ſenſim lambendo.

Purgans. Syrupus magiſtralis purgans eodem modo, quo apozema purgans, componitur, & ex eâdem parique ſimplicium alterantium quantitate. Purgantia verò fere duplâ apozematis quantitate præſcribuntur, cum ſuis correctivis duplâ etiam doſi.

Interdum efficaciſſimi componuntur ſyrupi ex ſolis ſuccis herbarum & fructuum depuratis, in quibus purgantia infunduntur & decoquuntur. Et illi ſucci ad lib. iij, iv, vel v præſcribi debent, propterea quod decoctione & infuſio-

fusione catharticorum plurimum absumitur.

Decoctio fieri solet ad lib. j, vel j ſ., & in ea dissolvitur saccarum quantitate circiter decocto pari.

Interdum succi dissolvuntur ad unc. vj. vel vij, quando ex aqua simplici facta fuit decoctio, & tunc nulli syrupi dissolvi debent, sed tantum saccarum.

Nonnunquam in affectibus pulmonum frigidis mellis aliqua portio cum saccaro conjungitur, sed valde raro: postea decoquuntur in syrupum, qui ad usum cõservatur.

Dosis est ab unc. j ſ, ad ij, pro majori vel minori syrupi efficaciâ; idque aut semel, aut bis in mense.

Sumitur tandem cum jusculo herbis, convenientibus alterato; vel in melancholicis cum sero lactis, aut decocto flor. aut fructuum cordialium.

Exemplum horum tale sit:

Recip. rad. cichorii, borraginis, fœniculi, cappar. an. unc. j
herb. hyssopi, serpilli, melissæ, betonicæ, an. m. j.
borrag., scolopendriæ, fumariæ, absinthii rom. an. m. ſ.
flor. chamomeli, centaurei minor. chamædr., chamæpithyos an. p. ij.
fol. sennæ unc. iij *agarici, jalappæ an. unc. ſ.*
sem. anisi, fœniculi, dauci an. dragm. iij
spicæ, caryophyllorum an. dragm. ſ.
Decoquantur in aqu. communi ad lib. j. addendo succi pomor redolentium acidorum, rosarum, borraginis an. unc. ij; *in quibus omnibus dissolve saccari lib, j ſ. F. Syrupus perfecte coctus & aromatisatus cum cinnamoni dragm.* ij; *qui servetur in vase vitreo; de quo capiat unc.* ij, *bis in mense, cum jusculo,*

fol.

flor. borrag. buglossi, & capill. Veneris alterato.

Vomitoriū Vomitorium est medicamentum internum, fere liquidum, ex remedio emetico simplici decocto, infuso, vel dissoluto, factum.

Ejus compositio varia est. Præcipuæ sequentes esse solent, quæ ex triplici vomitoriorum genere, mitiorum sc., mediocrium, & vehementiorum, desumuntur.

Mitiora fieri solent ex aquæ tepidæ unc. viij, cum olei vel butyri unc. ij. Vel ex aquæ hordei, vel ex jusculi pinguis bono haustu. Vel ex rad. pepon. unciâ j, contusâ & infusâ in aquæ hordei vel hydromelitis unciis viij. Vel ex decoctione seminis atriplicis unc. ſ., & florum anethi pugill. j, factâ in unc. viij aquę hordei, addendo oxymelitis simplicis vel syr. acetosi uncias ij.

Mediocria fiunt ex rad. raphani unc. j, agarici dragm. ſ, coctis in aq. hordei unc. iij, addendo oxymell. scillitici, vel syr. acetosi simpl. unc. ij. Vel ex rad. asari dragm. ij, sem. urticæ dragm. ſ, flor. genistæ pug. ſ. coctis in hydromelitis unc. iiij. Vel ex rad. asari pulverisatæ dragm. j, cum aquæ hyssopi vel hordei unciis v, vel vj.

Vehementiora fiunt ex vitrioli albi, vel romani præpar., vel salis vitrioli scrup. j. vel dragm. ſ. vel scrup. ij, dissolutis in jusculo. Vel ex croco metallor. à scrup. i. ad dragm. ſ., vel ex vitro antimonii ad scrup. j, infuso in vini albi vel aquæ carduibened. unciis iiij, cum pauco cinnamomi. Vel ex mercurio vitę, vel turbith minerali ad gr. iv. v. vel vj, cum conservæ rosar. dragmâ i. Vel ex vini emetici, ex infusione croci metallorum facti, unciis ij, solis, vel cum jusculo exhibitis. Vel talis etiam formula præscribi potest.

R.

R. fol. asari dragm. j ſ.

Contundantur in mortario marmoreo, affundendo, aquæ cichorii unc. j ſ. Poſtea exprimatur ſuccus; Cui addatur vini emetici, ex infuſione croci metallorum facti, unc. j vel j ſ.

Miſce F. Vomitorium, *jejuno ventriculo dandum.*

Emulſio eſt medicamentum internum, potulentum, ex ſeminum quorundam medullâ, cum affuſo commodo liquore eductâ, compoſitum. *Emulſio.*

Ea plerumque fit ex amygdalar. dulcium excorticatarũ unc. j vel unc. i. ſ; 4 ſem. frig. majorum unc. ſ. vel j; ſem. lactucę & papaveris albi, ubi vigiliæ adſunt, unc. ſ. Quę omnia contunduntur & diſſolvuntur cum aquæ hordei lib. j ſ., pro tribus doſibus, quæ interdum dulcorantur ſaccari unciis ij vel iij; vel additis ſyrupis gratioribus, ut violato, & capilli Veneris.

Præſcribendi formula talis ſit:

R. amygdalar. dulc. excorticat. unc. j ſ.
ſem. 4 frigidorum major. an dragm. j
papaveris albi dragm. iij
aq. hordei lib. j
F. emulſio, *pro amygdalato.*

Bolus eſt medicamentum internum, habens conſiſtentiam melle paulò craſſiorem, & quantitatem, quæ in unam doſin præſcripta, buccâ commode capi poteſt. Eſtque purgans, vel alterans. *Bolus.*

Purgans fit ex caſſia & electuario purgante, vel ex electuariis purgantibus ſingulis, vel multis mixtis; quibus interdum pulvis ſcammonii vel alĩus purgantis, additur. Omnium autem quantitas in unam purgationis doſin

prę{s}criptas, unciam ſuperare non debet. ut

R. caſſiæ recens extractæ unc. ſ.

electuar. diacatholici, diaphœnici an. dragm. ij.

Miſce F. Bolus, *mane capiendus.*

R. electuar. de hiera picra Galeni dragm. ij

ſcammonii gr. xij. *Miſce pro bolo.*

Interdum terebinthina lota, ad dragmas ij, iij, vel iiij; in bolo addi ſolet: ut

R. flor. caſſiæ unc. ſ.

terebinthinæ in aqu. parietariæ lotæ dragm. iij

rhabarbari, pulv., glycerhizæ an. ſcrup. ſ.

ſyr. roſat. ſol. q. ſ. Miſce, F. Bolus.

Alterans. Bolus alterans fit ex conſervis, pulveribus, & confectionibus officinalibus, ea quantitate, ut interdum tantum ad dragmam j vel *j* ſ; nunquam ſupra unciam dimidiam multum aſcendat.

Ubi autem majori quantitate hæc præſcribitur, ea eſt ingredientium proportio, ut conſervarum ſint dragmæ iij vel iiij, pulverum ſcrup. j, & confectiones ſcrup. *j* vel dragm. ſ.

In minori verò ejus quantitate ſit confectionis alicujus dragma *j* vel *j* ſ. Ut patet in his exemplis:

R. conſerv. roſar., borraginis, violar., an. ſcrup. iv.

confect. alkermes ſcrup. ij,

theriacæ ſcrup. j, cornu cervi præp. ſcrup. ſ.

Miſce F. Bolus *Cardiacus roborans.*

R. theriacæ Androm. dragm. j

extracti carduibenedicti ſcrup. j.

croci orient. ſcrup. ſ. F. Bolus *Cardiacus ſudoriferus.*

R. requiei Nicolai dragm. j

theria-

theriacæ scrup. ſ. laudani opiati gr. iij.

Miſce, F. Bolus *ſomniferus, veſperi ſub tempus ſomni dandus.*

Opiata ſive electuarium eſt medicamentum internum, quod conſiſtentiâ opiatæ officinalis, ut theriacæ, vel mithridatii, ſimile, ex variis rebus, melle vel ſyrupo exceptis, in plures doſes eſt concinnatum. *Opiata.*

Hæc eſt purgans, vel alterans & corroborans, vel alterans & purgans.

Purgans cõponitur ex electuariis officinalibus purgantibus, & purgantium pulveribus, cum ſyrupo purgante, qui ſcopo medici convenit, mixtis. Idque eâ proportione, ut pro ſingulis electuarii officinalis unciis, ſit pulveris purgantis dragma *j*, vel ij. *Purgans.*

Quantitas totius opiatæ uncias iiij excedere nõ debet.

Doſis vero ex ingredientibus eſt æſtimanda. ut

R. electuar. benedicti laxativi, caryocoſtini Bayri ana unc. j.

diacatholici, diapruni ſolutivi an. dragm. vj

pulver. diaſennæ Montagn. dragm. iij,

hieræ ſimpl. Galeni dragm. ſ,

ſyr. roſat. ſol. q. ſ. Miſce, F. Opiata: *de qua capiat æger dragm. vj per ſe, vel diſſolvendo in decocto borrag., fumariæ, cichorii; ſemel in ſeptimana.*

Vel *R. elect. hierapicræ Galeni unc.* ij

chalybis præpar. ſcrup. iv.

ſcammonii pulv. dragm. j. Miſce, F. Opiata;

de qua ſumat æger caſtaneæ magnitudinem, ſive dragm. ij, jejunus.

Opiata alterans & corroborans, quæ etiam conditum *Alterans & corroborans.*

dicitur, cōponitur ex conservis ad unc. i. ſ, vel ij; condituris ad unc. ſ, vel j; confectione à dragmis ij ad unc. ſ.; pulveribus à dragm. j ſ, ad iij; cum syrupi idonei sufficiente quantitate.

Interdum ad ornatum permiſcentur, poſt pulveres, fòlia auri bracteati N° ij vel iij.

Doſis eſt quantitas dragm. ij vel iij; vel, quod frequentius præſcribitur, magnitudo caſtaneæ, ſuperbibendo liquorem convenientem, ſc. aquam ſtillatitiam appropriatam, vel vinum. ut

R. conſervæ abſinthii unc. j
betonicæ, roriſmarini an. unc. ſ.
rad. condit. helenii, acori an. dragm. ij.
ſpec. diambræ, aromat. roſ. an. ſcrup. iiij
ſyr. de mentha q. ſ. Miſce. F. Conditum; *de quo capiat magnitudinem caſtaneæ, duabus horis ante paſtum, bis in die.*

Alterans & purgans. Aliquando miſcentur alterantia purgantibus. Ut
R. electuar. hieræ picræ Galeni dragm. vj
conſerv. abſinthii rom., menthæ, meliſſæ an. unc. ſ.
rad. condit. helenii, acori aromat. an. dragm. ij
ſpec. diacurcumæ ſcrup. iiij
ſcammonii ſcrup. ij
Cum ſyr. roſ. ſol. q. ſ. F. Conditum*: de quo ſumat caſtaneæ magnitudinem jejunus.*

Eclegma. Eclegma ſive linctus, quem Arabes loch appellant, eſt medicamentum internum, quod conſiſtentiâ inter ſyrupum & opiatam mediâ, ex variis thoracicis, ad aſperæ arteriæ & pulmonum affectus, delingendum, concinnatur.

Fit

Fit frequenter ex pulveribus bechicis à dragmis ij ad unciam ſ., ſaccaro cando, penidiato, vel roſato tabulato, à dragm. vj ad unc. j, & ſufficiente quantitate ſyrupi idonei: quibus interdum pulpæ fructuum, ut paſſularum ficuum, vel jujubarum, ad unc. ſ. adduntur. ut

R. ſpec. diaireos ſimpl., diatragacathi frig. an dragm. j
pulv. rad enulæ campan. tuſſilag. laccæ an. ſcrup. j
ſaccari candi, penidiati an dragm. ij
ſyr. de liqueritia, q. ſ. M. f. Lohoch, *quod æger fræquẽter lambat, cum bacillo glyceriza.*

Interdum adduntur eclegmata officinalia: ut

R. loch ſani & experti, de ſcilla an. unc. ſ.
ſyr. capill. Veneris, hyſſopi an. unc. j
Miſce F. Linctus

Nonnunquam fit ex ſolis ſyrupis pectoralibus, quibus interdum additur ſaccarum candi, aut penidiatum: ut

R. ſyr. de tuſſilagine, de praſſio an. unc. j
ſaccari penidiati unc. ſ. Miſce, F. Eclegma.

Tabella eſt medicamentum internum, ſolidum, ex pulvere, & ex triplo, vel quadruplo ſaccari, in liquore ſoluti, & ſupra ſyrupi conſiſtentiam cocti, & tabulati, confectum. *Tabellæ.*

Tabulæ uncias quatuor plerumque non ſuperant.

Tabellę ſunt purgantes, vel roborantes.

Purgantium doſis ex quantitate & vi ingredientium eſt æſtimanda; quæ ex doſibus ſimplicium purgantium, antehac explicatorum, innoteſcit. Exemplum tale ſit: *Purgantes.*

R. ſpec. diaſennæ Montagnan.
pulv. rad. mechoacannæ an. dram. j
ſcammonii gr. xv, *cinnamomi ſcrup. j*

ſaccari in aq. carduibenedicti ſoluti unc. j. ſ.

F. Tabellę *ponderis dragm.* ij, *quarum duas capiat pro doſi.*

Roborantes. Roborantes fiunt ex pulveris ſimplicis vel compoſiti unciâ ſ. vel dragmis vj, ſaccari in conveniente aquâ diſſoluti unciis iiij. ut

R. ſpec. diarrhodon abbatis, diamoſchi dulc., an. dragm. j ſ.
trochiſc. de rhabarb., de eupatorio an. dragm. ſ.
ſaccari in aq. agrimoniæ diſſoluti unc. iv.

F. Tabellæ, *dragm.* ij *pondere, quarum unam capiat quotidie, duas horas ante prandium & cænam.*

Fiunt frequenter etiam tabellæ ad affectus pulmonum ex pulveribus appropriatis, eâdem methodo.

Trochiſci. Ad tabellas referri poſſunt trochiſci; qui rarò à Medicis præſcribuntur; quia officinalibus plerumque ſunt cōtenti. Si quis tamen eos componere velit, id facile præſtabit, ſumendo pulveres, ſcopo ſuo idoneos, ad unc. j vel ij, eoſque excipiendo liquore convenienti, aut mucilagine, ex quibus permixtis fiat paſta, & ex illa orbiculi in umbra exſiccandi. ut

R. gummi tragacanthæ, arabici, thuris an. ſcrup. j,
amyli dragm. j.
ſem. papav. alb. recent, hyoſcyami an. dragm. ſ.
coralli rubr., oculor. cancri an. ſcrup. ij
opii in vino generoſo diſſoluti gr. vj
mucilaginis rad. althææ & conſolidæ q. ſ.
ſaccari penidiati mediam partem ponderis reliquorum omnium.

F. Trochiſci, *dragmæ dimidiæ ponderis, quorum unum,*

unum, inter dentes & buccas, ad tussim mitigandum, contineat.

Pilula est medicamentum internum, solidum, sphęricâ figurâ, ex pulveribus præcipuè, glutinoso liquore exceptis, estormatum. *Pilulæ.*

Eaque à medico præscribitur vel officinalis, vel magistralis.

Et utraque est alterans, vel purgans.

Officinalis à medico justâ dosi, ita, ex. gr., præscribi solet: *Officinales.*

R. pilular. de cynoglossa gr. xviij
cum syr. de papav. q. s. F. Pilulæ *N°* iij, *exhibendæ sub tempus somni, ad dolores & vigilias sedandas.* Vel

R. laudani opiati gr. iv. F: Pilula *N°* j, *danda vesperi, tempore somni, ad vigilias & dolores.* Vel

R. mass. pilular. cochiar., aurear. an. scrup. j
scammoni gr. vj.
Cum syr. ros. solut. F. Pilulæ *N°* vij, *exhibendæ mane, ad corporis expurgationem.*

Magistrales, quæ à medicis ad varios scopos præscribi solent, usuales etiam vulgo appellantur: quia earum usus fræquens esse debet: semel sc. in septimanâ, vel bis in mense. *Magistrales.*

Componuntur hæ ex variis purgantibus; aloë sc., agarico, turbith, hermodactylis, rhabarbaro, scammonio, trochiscis alhandal, cum correctivis suis in pulverem redactis, & syrupo conveniente exceptis, & in massam redactis.

Omnium harum pilularum basis seu præcipuum ingrediens esse solet aloë, & pręscribitur fere ad dragm. iij vel

vel unc: ſ. Reliqua verò purgantia ſimul ſumta unc. ſ. non excedunt. Correctiva verò à dragma j ad j ſ. præſcribuntur. Syrupi quantitas non definitur; ſed pro quarta parte totius maſſæ habetur.

Interdum, ad obſtructiones, purgantibus admiſcetur gummi ammoniacum, vel bdellium, in aceto diſſolutum ad dragm. ij vel iij.

Doſis pilularum æſtimari debet pro purgantium efficacia; ita ut non admodum vehementer purgent, & dragm. ſ. vel ſcrup. ij non excedant.

Præſcribuntur ex. gr. hac formula:

R. aloës pellucidæ dragm. iij
fol. ſennæ, rhabarbari, turbith an. dragm. j
cinnamomi, gariophyllorum an. ſcrup. j
gummi ammoniaci, tartari vitriolati an. dragm. ſ.
Omnia in pulverem redacta & ſyrupo
roſato ſolutivo q. ſ. excepta, redigantur in maſſam,
de cujus dragma una fiant pilulæ N° ix. *Capiantur* iiij *vel* v *mane vel veſperi, duabus horis ante paſtum, ſemel in ſeptimana, vel bis in menſe.*

Pulveres. Pulveres ad purgandum, & roborandum, & alias intentiones, præſcribi ſolent.

Purgantes. Purgantes ex purgantibus ſimplicibus, guſtui gratioribus, cum correctivis, & ſaccaro in delicatioribus, componuntur; eorumque doſis ex purgantium efficacia eſt æſtimanda; iique ſumuntur cum juſculo, vel alio liquore diſſoluti, mane, cum cuſtodiâ. ut

R. fol. ſennæ dragm. vj *cremor. tartari dragm.* iij
ſcammonii dragm. ij, *ſem. aniſi, cinnamom. garyophyll. ana. ſcrup* ij

fiat

Fiat Pulvis ſubtilis : de quo exhibeatur
dragma j cum juſculo Vel
R. ſpec. diaturbith cum rhabarb. ſcrup. ij.
cremor. tartari ſcrup. j. ſcammonii gr. vj.
Miſce F. Pulvis, *cum cerevifia tenui dandus.*

Inter pulveres roborantes frequentiſſimi ſunt ſtomachici, qui vulgò Digeſtivi vocantur; & fiunt ex medicamentis ſtomachicis ſuavioribus, ut coriandro, aniſo, fœniculo, cinnamomo, & ſimilibus, ad unc. ij, cum ſaccari æquali vel dupla quantitate: ut *Roborantes*

R. ſem. aniſi, fœniculi, carui an. dragm. ij
coriandri
cinnamomi an. dragm. j
cortic. arantior. ſcrup. ij,
ſaccari albiſſimi adpondus omnium.
Fiat omnium Pulvis, *de quo capiat dragmas* ij,
vel cochlear unum, poſt ſingulos
paſtus, nihil ſuperbibendo vel edendo.

Suppoſitorium eſt medicamentum rotundum, & digitos tres vel quatuor longum, ano inſerendum. *Suppoſitorium.*

Suppoſitoria vulgo ad alvum laxandum; interdum verò, licet valde raro, ad quoſdam ani, & inteſtini recti affectus, uſurpantur.

Alvum laxantia componi ſolent ex melle cocto & indurato ad unciam unam, additis pulveribus idoneis ad dragmam j vel ſcrup. iiij. Pulveres autem illi ſunt ſal cōmune, ſpecies hieræ picræ, vel, ubi fortius agendum, ſal gemmæ, ſal armeniacum, ſpec. hięræ diacolocynthidis, radix hellebori pulveriſata. ut

R. mellis ad juſtam duritiem cocti unc. j,

ſalis comm., ſpec. hieræ an. dragm. ſ.

F. Suppoſitoria *N°* ij; *quorum unum, oleo illitum, inſeratur in anum, cum opus erit.*

Clyſter. Clyſter eſt medicamentum internum, fluidum, quod per anum in inteſtina injicitur.

Clyſteres alii ſunt mollientes & laxantes, alii detergentes, alii adſtringentes, alii anodyni, alii ad alias intentiones parati.

Emolliens. Mollientes & laxantes fiūt ex decocto herbarum emollientium ad lib. j, vel i. ſ. electuariis laxantibus ad unc. j, vel j ſ; interdum melle mercuriali, roſaceo, aut violaceo ad unc. ij; oleo lilior., communi, aut violaceo, ad unc. iij; ſale comm. aut gemmæ ad dragm. j. Quia vero decoctū emolliens in officinis haberi ſolet, ideo nunquam fere præſcribitur; ſed abſolutè enunciatur. ut

R. radic. althææ, lilior. albor., an. unc. j
herbar. malvæ, biſmalvæ, parietariæ, mercurialis,
brancæ urſinæ an. m. j.
ſem. lini, fænigræci an. unc. ſ.
ficus N° iiij.
Coquantur in ſ. q. aq. comm. ad lib. j.
Colaturæ adde diaphænici, diaprunis ſ. ana. unc. ſ.
olei violacei, camomillor., an. unc. j
ſalis commun. dragm. j. M. F. Clyſter emolliens,
mox injiciendus.

Detergens. Detergens clyſter componitur ex decoctione hordei, furfuris macri, & roſar. rubr., ana m. j. Vel etiam ex aliis ingredientibus.

Si ſimul leniendum ſit, flores camomill. & meliloti præſcribūtur ad pugill. ij vel iij. Vel additur vitellus ovi. ut

R.

R. hordei integri, furfuris macri an. pugill. j
flor. rosar. siccar., camomill. meliloti an. pug. ß.
semin. anisi, fœniculi, melonum an. dragm. j
decoquantur in aq. comm. ad lib. j
Colaturæ adde mellis rosati, saccari rubri an. unc. j.
vitellum ovi N° j. Misce, F. Clyster detergens.

Si vero lumbrici etiam sunt eliciendi in pueris, adduntur passulæ & liqueritiæ radix, ad dragmam j singulorum.

Quantitas clysteris detergentis non excedit lib. j. Et in ea dissolvitur saccarum rubrum ad unc. ij, vel cum eo mel rosaceum, diminutâ saccari dosi. Dissolvitur etiam vitellus ovi unus pro puero, in adultis verò duo. Pueris etiam diminuitur quantitas decocti ad lib. ß, vel unc. viij

Adstringentes clysteres fiunt ex decocto simplicium adstringentium, dosi apozematis paulò minore, & in decocti lib. j. dissolvitur saccarum, mel rosarum, & vitelli ovorum, dosi prædicta. ut *Adstringens.*

R. rad. thapsi barbati, symphyti, bistortæ ana unc. j ß.
cortic. mali granati. unc. j.
fol. plantag., verbasci, palygoni, myrthi, caudæ equinæ, bursæ pastoris, herniariæ an. M. j.
sem. sumach, portulacæ, acinor. uvæ an. dragm. ij
flor. rosar. sicc., salviæ, balaustior. an. p. j.
Decoquantur in aq. ferrata q. s. In colaturæ lib. j.
dissolve syr. de rosis siccis unc. ij. *vitellos ovor. N°* ij.
Misce, F Clyster.

Anodyni clysteres fiunt ex lacte, vel decocto capitis & intestinorum vervecis, vel ex decocto emollientium & anodynorum ad lib. j, dissolvendo in ea saccarum & vitellos dictâ quantitate. *Anodyus.*

Interdum in graviſſimis doloribus inteſtinorum aut partium adjacentium, ut renum v. gr. & ſimilium, diſſolvitur in ea philonium romanum ad dragm. j vel ij, aut laudanum opiatum ad gr. viij. ut

R rad. althææ, lilior. albor., malvæ an. unc. j
herb. anethi, violariæ, ſambuci, malvæ ana. m. j.
farin. ſem. lini, fœnigræci an. dragm. iij.
flor. verbaſci, meliloti, camomillæ an. p. j
Decoquantur in ſ. q. aq. comm. ad lib. j, in qua diſſolve electuar. benedictæ laxativæ, ſaccari rubri an. unc. j. vitellos ovorum N° ij. philon. roman. dragm. j.
Miſce, F. Clyſter.

Ad dolorē colicum. Ad colicum dolorem fiunt clyſteres carminantes ex decocto ſimplicium, flatus diſcutientium, qualia ſunt ea, quę pituitam attenuant: iique præſcribuntur eo modò, ut dixi in clyſtere adſtringente; & diſſolvendo in decocto oleum rutaceum, laurinum, vel anethinum ad uncias iiij.

Vel fiunt clyſteres ad eundem ſcopum ex vini generoſi & olei carminantis ana. lib. ſ.

Ad calculū renum. Ad calculum renum expellendum fiunt clyſteres ex decocto ſimplicium emollientium & aperientium, diſſolvendo in eo olea aperientia ad uncias iij vel iiij, quorum præcipuum eſt oleum ſcorpionum. Additur interdum etiam terebinthina, vitello ovi diſſoluta, ad unciam j. ut

R. rad. liliorum, althææ, ireos an. dragm. vj
petroſelini, fœniculi, apii an. unc. ſ.
herb. origani, pulegii, calamenthæ, rutæ an. m. j.
baccar. juniperi, lauri an. dragm. ij
ſem. cumini, dauci, an. dragm. iij

flor.

flor. camomillor., meliloti, an. p. j.
Decoq. in aq. comm. q. ſ. In Colaturæ lib. j diſſolve
mellis anthoſati, benedictæ laxat., olei
lilior., anethini, ſcorpionum an. dragm. vj
terebinthinæ, cum vitello ovi diſſolutæ, unc. j.
Miſce, F. Clyſter.

Fiunt etiam interdum clyſteres nutrientes ex juſculo, ſaccaro, & vitellis ovorum; quibus quandoque ad corroborandum additur confectio alkermes, aut de hyacintho, ad dragm. ij. ut *Nutriens.*

R. juris carnium lib. j
ſaccari unc. ſ.
vini unc. ij
vitellos ovor. N° ij
confect. alkermes dragm. ij *M.* F. Clyſter.

Injectiones in varias partes fieri ſolent, ut uterum, veſicam, aures, fiſtulas, & alias cavitates, naturâ vel morbo factas. *Injectiones*

In uterum fiunt injectiones ad menſes movendos, ſordes detergendas, dolorem & inflammationem ſedandam, multaſque alias intentiones.

Fiunt autem hujuſmodi injectiones ex decocto ſimplicium idoneorum, doſi apozematis paulo minori, ad lib. j præter propter; idque pro pluribus injectionibus, ita ut unciæ iij vel iv pro ſingulis injectionibus, per metrenchytam infundendis, ſufficiant. Vel fiunt ex herbarum ſuccis depuratis. Vel ex aquis ſtillatitiis. Et non raro in prædictis liquoribus quædam diſſolvuntur, ut ſyrupi, electuaria, trochiſci, pulveres, &c. ut

R. rad apii, fœniculi, ireos florentinæ an. unc. j.

rubiæ tinctor. cyclam., an. unc. j. ʃ.
herbar. matricariæ, artemiſiæ, ſalviæ,
mercurialis, pulegii, origani, calaminthæ,
chamædr. an. m. j
ſem. fœniculi, dauci, nigellæ an. dragm. j.
flor. ſtœchad., centaur. min., geniſtæ,
ſpicæ nardi an. p. ʃ.
cinnamomi dragm. ij
Decoq. in æqual. partib. aq. comm. & vini albi, ad lib. j. Colaturæ unc. iij *injiciantur calidè, per vices, cum metrenchyta in uterum, ad eum calefaciendum.*

In aurem ad flatus diſſipandos, menſeſque provocãdos, ad inflammationem ſiſtendam, talis poteſt fieri injectio.

R. ſuccorum defæcatorum lactucæ, portulacæ,
violariæ an. unc. ʃ.
aq. roſar., nymphææ an. dragm. iij.
Miſceantur, & F. Injectio; *de quâ aliquantum in aurem ſyryngâ vel linteoli expreſſione injiciatur; quo facto claudatur auris bombace, & poſt horæ quadrantem vel ſemihoram purgetur; & deinde nova rurſus fiat inſtillatio.*

Ex his facile intelligi poteſt, quomodo aliæ injectiones, ad alios ſcopos, & in quaſvis alias partes, ſint faciendæ.

Peßaria. Peſſaria ſunt medicamenta oblonga, quæ, ad varios uteri affectus, in craſſioris longioriſque digiti figuram efformata, in cervicem ejus immittuntur.

Naſcalia. Nonnunquam tamen formantur inſtar globuli, pro virginibus, ut ab illis facilius admittantur; & tum Naſcalia vocantur.

Fiunt

Parantur autem pessaria vel ex unguentis, opiatis, aut electuariis solis, ad unc. j, s. vel unc. ij, stupis molliori-bus exceptis, & tenui panno serico vel lineo involutis. Vel ex pulveribus idoneis ad unc. j vel unc. j s, melle co-cto exceptis, instar suppositorii, unde pessaria formantur. Vel ex herbarum succis, ad unc. ij, cotone exceptis, quibus, pro arbitrio Medici, pulveres possunt admisceri ad unc. s. vel dragm. vj. ut

Purgantia.

R. electuar. benedictæ laxativæ unc. ij
agarici trochiscati dragm. ij
succi mercurialis q. s
misceantur, iisque lana pexa imbuatur,
et F. Pessaria, *panno serico involuta,*
& filis alligata N° ij; quorum unum in uteri cervicem immittatur, quod post quatuor horas, ope fili alligati, rursus educatur; ac alterum postea eodem modo inseratur.

Menses moventia.

Vel *R. myrrhæ, sem. nigellæ, an. dragm. iij*
salviæ dragm. ij castorei dragm. s.
excipiantur melle cocto, iisque lana pexa vel stupa, in digiti crassioris modum contorta, imbuatur, & *Fiat* Pessarium.

Menses sistentia.

R. cornu cervi usti, gallarum an. dragm. j
thuris. balaustior., rosar. rubr. an. dragm. j. s
gummi arabici, acaciæ, hypocistidis an. scrup. ij
boli armeni dragm. s
Redigantur in pulverem, qui excipiatur succi plantaginis quant. suffic., iisque lana pexa vel stupa inbuatur, ac F. Pessi, *ad magnitudinem majoris digiti, N° ij.*

Errhinum

Errhinum est medicamentum, quod, naribus inditũ,
ex

ex cerebro, sine sternutatione, humores, & præsertim pituitam, evacuat. Estque liquidum, molle, vel solidum.

Liquidum fit ex herbarum errhinarum & cephalicarũ manipulis iiij, ex quibus, affusis vini vel alterius liquoris unciis iiij, vel vj, educitur succus, cui interdum, ad majorem penetrationem, additur spiritus vini uncia una. Vel ex simplicium idoneorum decocto, dosi apozematis dimidia, ad unc. viij; in quibus interdum dissolvuntur succi convenientes ad unc. j, ij, vel tres, item mel vel syrupus ad unc. j vel ij, & pulveres à dragm. ſ ad dragm j. ut

℞. majoranæ, salviæ, betæ, anemones an. m. j
rad. ireos recent. unc. ſ.
Contundantur in mortario marmoreo affundendo vini albi & aq. betonicæ an. unc. j. Exprimatur succus, cui addatur spiritus vini unc. j, elaterii dragm. ſ.
F. Errhinum, *quo utatur tepidè per nares attracto, duabus horas ante pastum, ore prius aquâ repleto.*

Vel

℞. rad. i ridis recent. unc. ſ.
fol. betonicæ, endiviæ, pulegii, origani, hederæ,
caulium rubr., mercurialis, sambuci an. m. ſ.
agarici, fol. sennæ, an. dragm. iij
flor. salviæ, stæchados an. pug. j
Decoquantur in decocto guajacino ad unc. viij, *in quibus dissolve mellis anthosati & syr. de stæchade an. dragm.* vj
F. Errhinum, *quo utatur, ut antea fuit præscriptum.*

Molle fit ex pulvere oleo, melle, vel succis excepto, & ad opiatæ consistentiam de cocto. ut

℞. succi nicotianæ, pulegii, betæ, betonicæ an. unc. ſ.

mellis

mellis anthosati, syr. de hyssopo an. unc. j
Coquantur leniter ad opiatæ consistentiam; addendo
pulv. piperis albi, elaterii, pyrethri an. scrup. j.
F. Errhinum, *de quo pauxillum naribus illinatur,*
& prono capite proliciantur e cerebro humores.
Postea abluantur nares aquâ tepidâ.

Solidum, quod Nasale dicitur, fit ex pulveribus errhinis ad dragm. ij vel iij, mucilagine, terebinthinâ, vel cerâ exceptis. ut

R. pulver. acori, castorei, elaterii, ellebori albi,
nucis moscatæ, piperis albi an. scrup. j.
Excipiantur ceræ & terebinthinæ æqualib. par t. q. s.
F. Nasalia *figuræ pyramidalis.*

Sternutatorium est medicamentum, quod naribus inditum, per sternutationem caput expurgat. *Sternutatorium.*

Fit ex dragmis duabus pulveris alicujus ptarmici, naribus inflati. Ubi monendum, quod euphorbium, quod inter ptarmica est validissimum, ultra grana v, vel vj non sit præscribendum. ut

R. pulv. hellebori albi, tabaci, an. scrup. ij
piperis albi, majoranæ an. scrup. j, euphorbii gr. vj.
F. Pulvis sternutatorius, *qui pennâ in nares inflетur.*

Fit etiam commodissimum sternutatorium ex radice hellebori albi, ad dragmas ij vel tres infusâ vel decoctâ in aq. communis unciis iij vel iv; liquor enim transcolatus, & calamo anserino aperto in nares immissus, egregiè sternutationem excitat.

Gargarisma est medicamentum liquidum, fauces, gargarizando, sine deglutitione, colluens, *Gargarisma.*

Hoc ad varios oris & partium adjacentium affectus

curandos adhibetur.

Componitur ex decocto simplicium, quantitate apozematis ad lib. j vel j ſ, in qua diſſolvuntur ſyrupi ad uncias iij vel iv. Et quia frequentiſſime gargariſmata parantur adſtringentia, ad fluxiones humorum repellendas, ideo uſitatiſſime in iis diſſolvuntur diamorum, dianucũ, & ſyr. de ſucco roſarum; & non raro mel roſaceum, ubi eſt detergendum. Fiunt interdum etiam ex aquis ſtillatitiis ad lib. j vel j ſ., ſyrupos prædictos in iis diſſolvendo, & addendo interdum acetum. ut

R. fol. acetoſæ, portulacæ, plantag., ſummitat. rubi an. m j
cortic. mal. granat.
ſem. ſumach an. dragm. ij.
roſar. rubr. ſiccar. p ij.
Decoq. in aq. comm. ad lib. j. Colaturæ adde
diamori, dianuci, aceti an. unc. j.
Miſce, F. Gargariſmus, *quo utatur omni horâ.* Vel

R. aq. ſtillatit. plantag., ſolani, roſar. an. unc. iij
aceti unc. j. ſ.
ſyr. granator acid., myrthini an unc. j
Miſce pro Gargariſmo.

Maſticatorium. Maſticatorium eſt medicamentum, quod dentibus maſticatum, & per os volutum, pituitam ex ore & vicinis partibus elicit.

Hoc fit vel ex rad. pyrethri ſolâ, in fruſtula inciſâ, & in aceto maceratâ: vel ex multorum ſimplicium pulveribus cerâ exceptis, ut inde globuli conficiantur.

Illa ſimplicia, magis uſitata, ſunt radices pyrethri, zinziberis, ireos: ſemina ſynapi, ſtaphidis agriæ, piper longum: maſtiche; quibus adduntur cephalica, & caryophylli

phylli, nux moſcata, &c.

Pulveris quantitas non multum excedit unciam dimidiam. Ceræ quantitas non definitur. ut

R. rad. pyrethri, ireos florentin. an. dragm. j ſ.
nucis moſcatæ, fol ſennæ,
ſem. ſtaphid. agriæ, ſynapi an. dragm. ſ.
Pulveriſentur, & addatur parum maſtiches, ac cum ſ. q. ceræ formentur Globuli maſticatorii. De quibus maſticetur unus mane, prono capite, frequẽter exſpuendo.

Collyrium eſt medicamentum, quod oculis, ad eorum affectus curandos, inditur. *Collyrium.*

Hoc variis componitur modis. Uſitatiſſimum eſt liquidum, quod frequentiſſime cõponitur, ex aqua ſtillatitia ad unc. iij vel iv, cui admiſcetur pulvis conveniens, v. gr. tuthiæ præparatæ, trochiſcorũ alb. Rhaſis, antimonii loti, ſarcocollæ in lacte muliebri nutritæ ad dragmam j vel j ſ. Interdum ſucci permiſcentur, vel albumen ovi agitatum additur, ad unc. j, vel ij. ut

R. aq. roſar. nymphææ an. unc. j
plantag. ſolani an. unc. ſ.
tuthiæ præp. ſief albi an. dragm. ſ. M. F. Collyrium;
Cujus guttæ aliquot inſtillentur in oculi canthum majorẽ: & linteolum, eo imbutum, oculo admoveatur, & ſæpe renovetur.

Poſt medicamẽta interna ſequũtur externa; quorũ præcipua ſunt Epithema, Fomentum, Balneum, Semicupium, Oleum, Linimentum, Unguentum, Cataplaſma, Veſicatorium, Sacculus, Cucupha, Frontale. *Medicamenta externa.*

Epithema eſt medicamentum externum, quod præcipuè partibus corporis nobilioribus, & præſertim cor- *Epithema.*

di & hepati, admovetur.

Estque liquidum, vel solidum.

Liquidum Liquidum fit ex decocto vel aquis stillatitiis, ad unc. viij vel lib. j; succis fructuum, ut v. gr. pomorum redolentium, limonum, granatorum, ad unc. ij vel iiij; aceto rosato, ad unc. j vel j ſ; pulveribus cardiacis, ad dragm. ij vel iij.

Interdum præter pulveres cardiacos permiscentur cōfectiones cardiacę, ut alkermes vel de hyacintho, ad dragm. j vel ij, & trochisci de caphura, in epithemate refrigerante, ad scrup. I; crocus, in calefaciente, ad gr. vj. ut

R. aq. melissæ, scabiosæ, card. bened. an. unc. iv
aceti rosacei, vini albi an. unc. j
sp. diamosci, diambræ an. scrup. ij
trochiscor. de spodio; sem. citri an dragm. ſ.
confectionis alkermes, de hyacintho an. dragm. j.
croci gr. v. *Misce* F. Epithema liquidum, *quo foveatur regio cordis tepide, bis terve in die, cum pannis hoc liquore imbutis & expressis.* Vel

R. aq. rosar. unc. ij, aq. solani unc. j ſ. vini albi unc. ſ.
trochiscor. de camphora scrup. j. M. F. Epithema, *testibus, in hæmorrhagia magna, frigide, cum linteis, eo imbutis & expressis, adhibendum.*

Solidum. Solidum tantum cordi admovetur, & componitur à nonnullis, ex conservis cardiacis ad unc. iij, confectionibus ad unc. ſ, pulveribus ad dragm. j ſ vel ij, aquâ cardiacâ q. ſ. ut

R. conserv. flor. borrag., rosar., ana unc. j
confect. alkermes, de hyacintho an. dragm. j
theriacæ scrup. j.

pulv.

pulv. elect. de gemmis; diambræ an. dragm. ſ.
ligni aloës, ſantali citrin., croci an. gr. v
Cum aq. meliſſæ q. ſ. F. Epithema ſolidum, *extendendũ ſuper linteo vel ſerico rubro, & cordis regioni tepide applicandum.*

Fomentum eſt liquor, variis partibus, beneficio lintei, filtri, ſpongiæ, vel veſicæ, fovendi cauſâ, applicandus. *Fomentũ.*

Frequentiſſime præſcribuntur fomenta in latere ad dolores pleuriticos; in ventriculo ad corroborandum; in hypochondriis ad obſtructiones ſolvendas. Nonnunquam etiam pro artubus, & oculis.

Pro latere fiunt decocta ex ſimplicibus emollientibus, additis anodynis, & reſolvẽtibus: doſi fere apozematis. ut
R. malvæ, althææ, violariæ an. m. ij. ſcabioſæ m. ſ.
flor. camomillor., meliloti an. p. ij.
ſem. lini unc. ſ.
Decoquantur in aq. comm., *pro* Fotu;
quo foveatur latus dolens calide & frequenter,
linteo duplicato, ſpongiâ, filtris illo
liquore imbutis & expreſſis, vel veſicâ
ſuillâ eo ſemiplenâ.

Vel prædicta ſimplicia poſſunt includi ſacculo, & in aquæ communis ſufficienti quantitate coqui; ſacculuſque calidus & expreſſus lateri dolenti, ad doloris ſedationem, imponi.

Pro ventriculo pręſcribuntur ſimplicia ſtomachica doſi apozemate minori; quibus adduntur aromata, ut caryophylli, nux muſcata, ſpica nardi, ſatis magna doſi, ſingulorum ſc. dragm. ij vel iij; & decoquuntur in æq. partib. aq. fontis & vini rubri adſtringentis ſub finem additi;

diti; vel,u' i magis adſtringendum, loco aquæ fontis aqua ferrata præſcribenda. ut

R. Herb.menthæ,abſinthii an. m.ij, thymi, hyſſopi, pulegii ana.m.j.
flor. roſar. rubr., camomill. an. p ij. balauſt. dragm.ſ.
galangæ, nucis moſchatæ, garyophillor. an. dragm. ij.
macis,cinnamomi an. dragm.ſ.
F. decoctio in æquis partibus aq. comm. & vini rubri,ſub finem additi; qua foveatur regio ventriculi calidé, longè à paſtu, duobus ſacculis, prædictis ſimplicibus ſemiplenis.

Pro hypochondriis fit decoctio ex ſimplicibus aperientibus, & convenientibus, doſi dictâ, in æquis partibus aquæ communis & vini albi ſub finem additi; dummodo calida intemperies non impediat. ut

R. rad. ireos unc. j.cyclaminis unc ſ.
herb. abſinthii, majoranæ, betonicæ, ſpicæ celticæ an. m.j.
ſem. fœniculi dragm. ij., carui dragm. iij.
gran. juniperi p. j. baccarum lauri p.ſ.
flor. camomil., meliloti, ſambuci an.p. j.
F. decoctio in æq. part. aq. & vini ſub finem additi; qua foveatur hypochondrium laborans, calide, & frequenter, cum ſpongiis vel philtris imbutis & expreſſis.

Balneum. Balneum eſt totius corporis lavatio.

Hoc præſcribi ſolet ad refrigerandum, calefaciendum, humectandum, menſes movendos, conceptum juvandum, ſcabiem, elephantiaſin, alioſque affectus.

Artificiale frequentiſſime componitur ex radicibus, à libr. iij. ad vj; herbis, à manip. v. ad. xv.; ſeminibus, ab

ab unc. iv ad lib. j; fructibus, ad lib. *j*; floribus a pugillis iv ad xij. ut

R. rad. enulæ camp., bryoniæ, cucum. agrestis an lib. j.
asari, serpentariæ, hellebori albi an. unc. ij
herb. fumariæ, scabiosæ, saponariæ, chelidoniæ maj.,
malvæ, violariæ an. m. iij
cicer. rubr., hordei integri, furfur. macri an. unc. iij
flor. sambuci, tamarisci, genistæ, rosar. an. p. ij
tartari unc. j ſ.
Coquantur in ſ. q. aquæ comm. pro Balneo ad scabiem & cutis affectus; *quod ingrediatur æger tepidum, sine sudore, bis in die, per biduum vel triduum.*

Semicupium est dimidium balneum, cui æger umbilico tenus immergitur. *Semicupium.*

Componitur ex iisdem simplicibus, quibus balneum; sed dimidiâ ejus quantitate. ut

R. rad. rubiæ tinctor., valerianæ, apii, petroselini,
fœniculi, ireos hortensis an. unc. ij
herbar. nepetæ, matricariæ, marrubii, pulegii, calamẽthæ,
mercurialis, abrotani, lauri, sabinæ an. m. j
sem. dauci, fœniculi, petroselini an. unc. ſ.
flor. sambuci, tamarisci, genistæ, centau. min. an. p. ij
cicerum rubr. unc. ij
F. omnium decoctio in aq. comm., pro Semicupio ad menses movendos; *quod ægra ingrediatur umbilico tenus, mane & vesperi, longe à pastu, per biduum vel triduum, sub menstruorum tempus.*

Olea rarissime componuntur à Medicis; quia in officinis ad omnes fere intentiones parata habentur. *Oleum.*

Præscribuntur fere ad uncias iij, iv, vel vj; habitâ tamen

men ratione magnitudinis morbi & partis affectæ. ut

R. ol. de abſinthio, de mentha an. unc. j.
maſtichini, nardini an. unc. ſ.
nucis moſcatæ expreſſi dragm. ij
Miſceantur, & inungatur regio hepatis in hypochondrio dextro, calide; ac poſtea imponantur lintea calida.

Linimentũ, Linimentum eſt medicamentum externum, conſiſtẽtiâ, inter oleum & unguentum mediâ, præditum.

Hoc componitur vulgo ex oleis officinalibus, cum axungiis, butyro, medullis, aut mucilaginibus; eâ proportione, ut ſit oleorum quantitas reliquorum dupla: unde juſta linimenti conſiſtentia, jam propoſita, emergit. Vel loco axungiæ vel butyri cera præſcribitur eâ quantitate, ut pro olei unciâ ſit ceræ dragma. Paſſim tamen ceræ quantitas non definitur: ſed præſcribitur in fine, ceræ q. ſ.. Interdum pulveres admiſcentur ad dragmam dimidiam pro olei unciâ. Vel denique fit linimentum ex unguentis officinalibus, cum oleis duplâ quantitate, & pulveribus, ſi lubet, dictâ proportione additis.

Quantitas linimenti præſcribitur pro partis affectæ magnitudine. Paſſim tamen ad unc. iv, vel vj. ut

R. olei terebinthinæ, petrolei, lateritii, vulpini, lumbricorũ,
maſtichini an. unc. ſ.
ſalviæ, roriſmarini, nucis muſcatæ an. dragm. ſ.
unguent. de arthanita, agrippæ an. dragm. vj
gummi ammoniaci in aceto diſſoluti dragm. j
caſtorei dragm. ſ.

F. Linimentum, *quo partes paralyſi affectæ*

illi-

illinantur, calide, admotis linteis calidiusculis.

Vel *R. olei mastichini, de absinthio an. unc. ʃ.*

nucis muscatæ, garyophyllor, an. dragm. ʃ.

spec. aromatici rosati scrup. j, ceræ parum.

Misce. F. Linimentum, *quo ventriculi regio mane & vesperi inungatur cum cotone imposito.*

Unguentum est medicamentum externum, quod cõsistentiam linimento paulò crassiorem habet. *Unguentũ.*

Unguenta vulgò componuntur ex oleis, pulveribus, & cerâ; eâ proportione, ut, pro olei uncia, sit pulveris dragm. j vel j ʃ, ceræ dragmæ ij. Plerumque tamen ceræ quantitas non definitur; sed additur q. ʃ.

Frequenter quoque unguenta efficacissima fiunt ex oleis ad unc. iv vel vj, pulveribus ad unc. ʃ, vel dragm. vj, succis dimidiâ oleorum quantitate vel paulò majore, ita ut bulliant ad succorum consumtionem; addendo postea ceræ q. ʃ., vel aliquando unguẽtum officinale ad unc. j ʃ vel unc. ij, & ceræ q. ʃ.

In prædictis unguentis sæpè miscentur pinguedines, medullæ, butyrum, & mucilagines; quæ pro oleo sunt æstimanda; gummi verò, quale est ammoniacum & bdellium, ceræ locum obtinent.

Fiunt etiam unguenta ex unguentis officinalibus ad unc. ij; oleo plus minus quantitate pulverum ad dragm. ij vel iij; cerâ q. ʃ.

Vel interdum unguentum officinale tantùm, sine ulla additione, præscribitur.

Quantitas totius massę, pro partis ungendæ magnitudine & temporis diuturnitate, est præscribenda ad uncias iij, iv, v, vel vj.

Res patet ex his exemplis:

R. olei nardini, mastichini, de absinthio an. unc. j
pulv. caryophyll., spec. aromatici rosati an. dragm. ſ.
olei nucis muscatæ expressi dragm. ſ.
ceræ q. ſ. F. Unguentum, *quo mane & vesperi inungatur regio ventriculi circa os ensiforme, tepide, & postea linteum duplicatum imponatur.*

Vel

R. olei myrthini, cydoniorum an. unc. ij lentiscini unc. j.
unguenti comitissæ unc. ſ.
pulver. rosar. rubr., boli armenæ, coralli rubr.
acaciæ, hypocistidis, an. dragm. j.
cinnamomi dragm. ſ.
ceræ rubræ q. ſ. F. Unguentum, *quo venter, in fluxu lienteriæ vel diarrhææ calide, inungatur.*

Emplastrũ. Emplastrum est medicamentum externum, quod linteo vel pelli tenui inductum, cuti corporis imponitur, eique tenacius adhærescit.

Componitur vulgo ex oleis, aut iis, quæ olei consistẽtiam fere habent, qualia sunt axungiæ, medullæ, butyrum, mucilagines; item ex pulveribus, & cerâ, aut iis, quę ad ceræ consistentiam accedunt, qualia sunt resinæ, pix, & gummi.

Fiunt etiam emplastra ex emplastris officinalibus ad unc. j vel j ſ; pulveribus ad unc. ſ. vel dragm. vj; oleo ad unc. j. cerâ q. ſ.; addendo terebinthinæ parum. Vel ex solis emplastris officinalibus. Vel ex solis gummatis dissolutis.

Ingredientium talis est proportio, ut pro olei uncia j sint pulveris dragmæ vj, ceræ unc. ſ.

Quantitas totius massæ est proportionanda magnitudini partis affectæ, ad unc. scilicet j, ij, iij, vel iv. ut

R. lithargyrii aurei unc ij ʃ.
plumbi usti unc. jʃ
tutiæ præpar., minii, an. dragm. vj,
olei rosacei unc. viij
ceræ novæ unc. iiij.

F. Emplastrum, *quod extendatur super linteis, & ulceribus antiquis adhibeatur.* Vel

R. gummi ammoniaci in aceto dissoluti,
emplastri de mucilaginibus, de meliloto an. unc. ʃ.
pulv. ceterach dragm. iij, ol. de capparibus q ʃ.

F. Emplastrum *quod in corio extensum, lieni in sinistro hypochondrio, applicetur.*, Vel

R. galbani, in aceto dissoluti unc. j
Extendatur super aluta, & F. Emplastrum *rotundum, uteri regioni inter umbilicum & pubem applicandum.*

Cataplasma est medicamentum externum, quod pultis consistentiam habens, linteis inducitur, & calens partibus affectis adhibetur. *Cataplasma.*

Componitur vulgo ex radicibus, foliis, seminibus, dosi fotus præscriptis; quæ decoquuntur in liquore idoneo, & contunduntur; ac sæpè etiam trajiciuntur per setaceum; ac deinde adduntur pulverum vel farinarum unciæ ij, iij, vel iv, & oleorum unciæ iij, vel iv. ut

R. rad. enulæ, althææ, lilior. alb. an. unc. j
fol. thapsi barbati, absinthii, rutæ, an. m. j
flor. camomill., meliloti, ana. p. ʃ.
sem. anisi, fœniculi, dauci, an. unc. ʃ.

Baccar. lauri, juniperi an. dragm. iij
Coquantur, in aq. communis & vini albi æquis partibus, ad justam mollitiem; postea contundantur in mortario, & per setaceum trajiciantur; ac addantur
olei anethini, camomillor., rosar. an. unc. j
farinæ lupinor., lini an. unc. j ſ.
F. Cataplasma, *partibus ex frigida causa dolentibus adhibendum.* Vel

R. herbar. malvæ, bismalvæ, cerefolii ana M. j
farin. sem. lini, fænigræci, an. unc. ſ.
medullæ panis candidi unc. ij
Cum lacte vaccino q. ſ. F. Cataplasma *resolvens & dolorem sedans.*

Vesicatoriũ. Ad Cataplasmata referri possunt vesicatoria, ex fermẽto acri cum pulvere vesicantium, inter quæ excellunt cantharides, facta. ut

R. fermenti acris unc. j ſ.
cantharidum pulv. dragm. ij
aceti scillitici q. ſ. F. Cataplasma Vesicatorium, *linteo ad magnitudinem volæ inducendum, & posteriori parti cervicis vel alii, ubi convenit, imponendũ.*

Sacculi. Sacculi componuntur ex variis simplicibus, scopo Medici convenientibus; eaque, si opus est, conteruntur; sacculoque, cujus figura parti affectæ quadrat, excipiuntur, qui sæpe, ne materia in unum locum coacervetur, acu, in quibusdam locis, intersuitur.

Quantitas ingredientium parti affectę respondere debet.

Sacculus interdum siccus & calefactus parti imponitur: interdum irrigatur aceto vel vino, & in lapide calido

do, antequam corpori admoveatur, calefit. ut

R. fol. absinthii pont., menthæ, majoranæ an. m. j
flor. betonicæ, rosar. rubr. ana m. ſ
cortic. citri, galangæ, garyophyllor. an. dragm. ij
calami aromatici, nucis muſcatæ,
baccarum lauri an. dragm. j

Fiat omnium pulvis, qui excipiatur cotone, & ſuatur inter duo linteola rara, ut fiat ſacculus, ventriculum calefaciens, in formam ſcuti, quem ferat ſupra regionem ventriculi, converſo apice verſus cartilaginem xiphoidem.

Vel

R. cortic. citri ſiccor. dragm. j.
herb. meliſſæ, borrag.,
flor. roſar. rubr., ſtæchados, an. dragm. iij
lavendulæ dragm. j
ſem. coriandri, meliſſæ,
ligni aloës,
caryophyllor., macis, cinnamomi,
croci, benjoini an. ſcrup. j.

Omnia redigantur in pulverem, ex quo cotone excepto, cum ſerico rubro interpungendo, F.
Sacculus, *ſuper cordis regionem geſtandus.*

Ad ſacculos pertinet cucupha & frontale. Illa enim eſt ſacculus capitis, hoc frontis.

Cucupha fit ex cephalicis magis odoratis: radicibus *Cucupha.* ſc. ad unc. j; foliis ſiccis ad m. ij, vel iij; floribus ad pug. ij vel iij; aromatibus ad unc. ſ; quibus addi poteſt pulvis violaceus vel cyprius ad unc. ſ; ſtyrax vel benjoin ad dragm. j vel iij; muſcus ad ſcrup. ſ. ut

R. rad. acori, calami aromat., cyperi, irid florent. an.

dragm. ij

fol. ſiccor. roriſmarini, meliſſæ, ſalviæ, origani an. m ſ.

flor. ſtæchad. arab., lavendulæ, ſpic. nardi, lilii convall. an. p. ſ.

cinnamomi, nucis moſchat., macis, cariophyll. an. ſcrup. ij.

ſtoracis, benzoin an. dragma. ſ.

Omnia in pulverem redacta excipiantur cotone moſchato, & cum panno ſerico interpuncto, F. Cucupha, *ſuper capite geſtanda, vel pileo aſſuenda.*

Interdum duæ præſcribuntur cucuphæ; una interdiu, altera noctu geſtanda; & tunc pulveris quantitas eſt duplicanda.

Frontale. Frontale frequentiſſime, ad capitis dolorem & fervorem, fronti adhibetur. ut.

R. ſem. 4 frigidor. major., papav. albi, an. dragm. j

flor. roſar., violar., nymphææ, an. pug. j

camomill. meliloti an. p ſ.

ſpec. diatrium ſantal. dragm. j.

Omnia in pulverem craſsum redacta includantur duobus pannis lineis, & F. Frontale, *quod vapore aceti irroratum fronti applicetur, horâ ſomni.* Vel

R. unguenti populeon. dragm. vj

ol. roſacei dragm. ij.

albuminis ovi part. med.

Agitentur omnia ſimul, & excipiantur ſtupis cannabinis, ac duobus linteis incluſa applicentur fronti.

CAP.

CAPUT. XI.

De Morborum Sanatione & Palliatione.

HActenus egimus de remediis, eorumque usu; in quibus tota Therapeia consistit. Sequitur, ut curationis Therapeuticæ species proponamus; quæ duæ sunt: Sanatio & Palliatio.

Sanatio est Therapeia, qua morbi sanabiles ad sanitatem perducuntur. *Sanatio.*

Hæc curat vel morbi species, nempe intemperiem & pravam partium conformationem; vel communes morborum differentias.

Intemperies curatur remediis contrariis qualitatibus præditis, iisque fere solis diæteticis, vel pharmaκευticis. *Intemperiei.*

Interdum tamen etiam chirurgia ad intemperies curãdas adhibetur; ut apparet, ubi fonticulis, cauteriis, vel frictionibus, ad intemperiei humidæ cerebri vel alîus partis medelam, utimur.

Estque hæc curatio vel manifestæ intemperiei, vel occultæ.

Manifesta intemperies curatur remediis, contrariis manifestis qualitatibus donatis. Itaque *Manifestæ.*

Intemperies calida corrigitur frigidis. Frigida calidis. Humida siccis. Sicca humidis.

Quod justo tenuius est, corrigitur incrassantibus; cujusmodi sunt frigida, vel temperata, citra acrimoniam.

Crassum attenuantibus; cujusmodi sunt omnia, quæ sunt tenuium partium.

Durum mollitur iis, quæ molliendi vim habent.

Len-

ne alia viſcera ab iis lædantur, vix tutò adhibentur, & propterea frequenti & diuturniore uſurpatione id, quod vehementiæ deeſt, compenſandum.

Uteri. Ab aceto abſtinendum in Uteri morbis: dulcia verò ipſi ſunt grata. Eſt enim uterus exquiſito ſenſu prædittus; hinc ab acidorum punctione læditur, & à dulcium lenitate benè afficitur. In gravidis tamen à dulcibus abſtinendum jubent Medici, ne, à viſciditate eorum, vaſa uteri obſtruantur.

Oculorum. Oculus, quia eſt exquiſitiſſimo ſenſu præditus, non fert medicamenta acria, aut quæ ipſum conſtringunt vel exaſperant.

Occultæ. In morbis occultæ intemperiei curandis, occulta qualitas maligna contrario alexipharmaco eſt expugnanda, & venenum per convenientes vias è corpore eſt tollendum. Itaque venenum ore hauſtum vel ſumptum vomitorio aut cathartico mox eſt educendum, & reliquiæ poſtea alexipharmacis domandæ. Si verò aëre ſit hauſtum, & in venoſum arterioſumque genus penetraverit, per ſudores eſt expellendum. Quæ verò morſu aut ictu venenato, aut per contactum, corpori illata ſunt, quam primū educenda & expellenda; omnibuſque modis ſtudendum, ne intra corpus ſerpant. Præcipuè autem, unumquodque venenum remediis, quæ experientia ei adverſa eſſe docuit, eſt impugnandū, & cardiaca ſunt addēda. In venenis tamē qualitates manifeſtę ſi obſerventur, id plurimum ad ſanitatem facit.

Curatio morborum occultorum, quæ per remedia alexipharmaca, vel aliis occultis qualitatibus prædita, inſtituitur, mere eſt empirica: cum ea non ratione, ſed per

per solam experientiam peragatur. Nihil enim hîc potest ratio; quippe quæ in hac medicatione nec morbum, nec remedium, assequatur. Interim fatendum, hic sępe methodum quandam medendi adhiberi; sed empiricã, seu talem, quam experientia etiam docuit: cum imaginaria, seu rationalis, hîc nihil possit.

Morborum conformationis. Inter morbos conformationis curãdos primò se offerunt morbi quantitatis; numeri scil. & magnitudinis.

Numeri. Morbus numeri est vel in excessu, vel in defectu. Ille curatur, dum id, quod abundat, tollitur; hic verò, dum illud, quod deest, restituitur: & Medicus naturæ robur tuetur, idoneamque materiam subministrat, atque impedimenta removet, & in curtis cutim aliundè sumptam, si res tanto molimine indigere videatur, suppeditat,

Atque hæc generalis curatio pro varietate partium variatur: nam alio modo proceditur in ossis, alio in nervi, alio in aliarum partium restitutione.

Cum autem aliæ partes sint simplices, aliæ compositæ: si compositæ amittantur, neque eædem specie reparari, neque iis simile facile substitui potest; itaque in iis tertia curatio est, dum aliquid substituimus, quod partis amissæ usum aliquo modo pręstare potest.

Excessus remotione curatur. Sed cum res excedentes & superfluę, quæ tolli debent, sint variæ. aliæ enim in corpus sunt immissę, aliæ in eo genitæ; idque vel secundum naturam, vel contra naturam: alię sunt partes corporis corruptæ; atque ideo singulis peculiaris, pro partiũ substantiâ, dignitate, situ, figurâ, & aliis conditionibus, debetur curatio. Semper autem curandum, ut partes alię quam minimè lædantur, & corpus majus damnum ex

ablatione non patiatur, quam id ipsum est, quod ex re abundante proficiscitur.

Instrumenta, quibus res abundantes auferuntur sunt ferrum, ignis, medicamentum cathæreticum, septicum, escaroticum.

Magnitudinis. Morbus magnitudinis est vel auctæ, vel diminutæ. Auctæ magnitudinis curatio est nimiæ imminutio; sive totum; corpus, sive pars aliqua aucta fuerit.

Si cum magnitudine auctâ substantia partis non est salva, ut in vulneribus & ulceribus aliquando contingit, medicamenta eadem adhibentur, quæ numero abundanti conveniunt.

Si totum corpus vel pars aliqua æqualiter augeatur, & per totum nimium incrementum accipiat, tum neque ferrum, neque ignis, neq; medicamentum erodens est adhibendum; sed nimium partibus alimentum est subtrahendum, & digerentibus ac discutientibus absumendum; atq; ideo tunc conveniunt inedia & victus extenuans & discutiens, & medicamenta ejusdem generis.

Etiam in tumoribus est auferendum, quod abundat; sed pro diversitate causarum diversam singuli curam desiderant.

Imminuta magnitudo curatur per augmentum: quod fit renutritione & generatione.

Renutritio fit per bonum & copiosius alimentum, quo totum corpus vel pars majorem molem acquirit.

Generatio convenit, ubi aliquid de substantia partis est deperditum; ut fit in ulceribus excavatis, ubi per carnis generationem cavitas expletur.

Pravæ figurationis. Secunda conformationis morbi species est prava figuratio

ratio, ſecundum ſuperficiem & cavitatem.

Superficies, ſi male fuerit figurata, propter inconvenientem vel rectitudinem, vel curvitatem, vel gibboſitatem, vel planitiem, vel prominentiam, vel ſubſidentiam; curatur generaliter per partis in contrarium vitioſæ figuræ mutationem, donec figuram contrariam, quam naturaliter habere debet, acquirat. *Superficiei.*

Hic autem ſciendum, ſi oſſa diſtorta vel male conformata ſint, in his, qui creſcunt, curationem eſſe poſſibilem; in adultis, qui non creſcunt, minimè.

Vitium autem tale figuræ jam commemoratum duobus ſpecialibus curatur modis: Formatione, atque Alligatione. Formatio eſt ea figuræ emendatio, quæ manibus contrectando ac comprimendo paulatim & ſæpius perficitur.

Alligatio eſt ea figuræ correctio, qua faſciis vel aliis inſtrumentis pars in figurã vitioſæ figuræ contrariam adducitur, & ferulis retinetur, ne in vitioſam figuram iterum deflectat.

Si ſuperficies, quæ naturaliter lævis eſſe debet, aſpera evaſerit, iterum eſt lęviganda; & quidem in aſpera arteria & lingua, replendo illud, quod eſt excavatum: vel tollendo, quod exſtat. In partibus mollibus illud fit per medicamenta humectantia & lentorem quendam habentia; hoc verò, adſtringentibus. Si oſſa eroſa ſint, ſive quid ſuperfluum iis ſit adnatum, aſperitas commodiſſimè radendo tollitur.

Lævitatis prętematuralis curatio eſt aſperitatis naturalis revocatio; per medicamenta abſtergentia vel moderate adſtringẽtia; quibus humores glutinoſi partium ſuperficiei te-

tenacius adhærentes tolluntur, parteſque nimis laxatæ rurſus corrugantur, & parti naturalis aſperitas redditur.

Cavitatum. Morbus cavitatis duas generales curationes habet: Apertionem ejus, quod præter naturam eſt clauſum; & Clauſionem ejus, quod prȩter naturam eſt apertum.

Inter morbos in defectu meatuum communiſſima eſt obſtructio, quæ communiter per obſtruentis cauſȩ ablationem curatur; ſed quia obſtructionis cauſȩ poſſunt eſſe variȩ, ſpeciales curationes ab iis ſunt petendȩ. Itaque quȩ à craſſis & viſcidis humoribus fit obſtructio, attenuantibus, abſtergentibus, & incidentibus curatur: quæ, pro humoris ipſius naturâ, & pro loci, in quo hȩret, conditione, nunc debiliora, nunc valentiora expoſtulat remedia. Si verò obſtructio ab humoribus multis fiat, iiſque toto genere præternaturalibus, curatio ejus conſiſtit in commoda eorũ evacuatione. Si humor non toto genere prȩter naturam fuerit, ſed ſolũ quantitate peccet, curatio ejus fit per imminutionẽ ejus quantitatis, quȩ abundat. Si à calculo fiat obſtructio, ille removendus ex meatu per inciſionẽ vel expulſionem. Si vero in inteſtinis fiat obſtructio à fæcibus induratis, hȩ prius ſunt emolliendȩ, & deinde expellendȩ.

Coaleſcentia curatur remediis rumpentibus, & cicatricem tollentibus.

Conſtipatio curatur per ablationem cauſæ, quæ anguſtiam facit.

Compreſſionis communis curatio eſt, cauſam comprimentem, & meatum claudentem, tollere. Sed ſpeciales ejus curationes pro varietate cauſarum ſunt variæ.

Subſidentia ſi fiat à nimia humiditate, curatur per exſiccantia: à nimis adſtringentibus & refrigerantibus ſi fuerit

fuerit orta, laxantia & humectantia requirit.

Si meatus & vaſa, quæ clauſa eſſe debent, aperiantur, & humores ex iis effundantur, communis curatio eſt vaſa aperta claudere; quod in externis partibus, per appoſita convenientia medicamenta & ligaturam, eſt perficiendum. Si vero in partibus internis fiat apertio, modus id præſtandi, pro varietate partium, variat.

Anaſtomoſis ſeu vaſis orificium apertum eſt obturandum & adſtringendum.

Diapedeſis denſantia & incraſſantia requirit.

Ruptum vas eſt uniendum & claudendum.

Vas eroſum ſarcotica & conſolidantia poſtulat.

Tertia ſpecies morbi conformationis eſt morbus conſtructionis; ſecundum ſitum, vel nexum. *Malæ conſtructionis.*

Morbi ſitus curatio eſt partis in naturalem locum repoſitio. *In ſitu.* Eſtque pręcipuè luxationum, quæ perficitur, dum membrum ad oppoſitam partem ei, quô factus eſt receſſus, intenditur atque impellitur. Ita & aliæ partes in locum ſunt reſtituendæ

Morbus nexus eſt prava partium unio, vel prava earum ſolutio. *In nexu.* Si partes, quæ ſecundum naturam ſeparatæ eſſe debent, connectantur, eæ ſunt ſeparandæ & ſolvendæ vel ſcalpelli ferrei ope, aut filo ſerico, aut ſetâ equinâ per chyrurgiam adhibitâ, vel medicamento cauſtico vel ſeptico.

Soluta unitas curatur unitione earum partium, quę pręter naturam ſunt ſejunctę.

In hac curatione præcipua Medici officia ſunt, ſi quid in partem affectam, quod glutinationem impediat, inciderit, illud tollere; extrema ſeu labia ſoluta conjungere, & ſibi

ſibi mutuo applicare : illa conjuncta ſervare : ipſius partis temperamentum tueri, ac glutinationi neceſſaria auxilia præſtare : denique ſymptomata arcere & corrigere.

Hæc autem in omnibus partibus non eodem modo peraguntur. In vulneribus quidem omne extraneum eſt eximendum ; hinc labia ſunt conjungenda & unita ſervanda ; illis conjunctis, reliquum opus naturæ committendum. Medicus autem dabit operam, ut ſanguis affluens, nec quantitate, nec qualitate peccet ; medicamẽta ſarcotica imponat ; & tandem cicatricem inducat.

Si tamen ſymptomata quędam curationem impedientia ſuperveniant, ut hæmorrhagia, dolor, convulſio, his obviam eſt eundum, & præcipuè inflammatio præcavenda.

In ulceribus, ſive ſanioſis & purulentis, in partibus mollibus, continui ſolutionibus, ſanies & pus ſunt detergenda & exſiccanda, acrimonia temperanda & corrigenda; deinde caro gignenda, & cicatrix inducenda.

Ut autem pus, ſanies, & ſanguis, ex vulneribus & ulceribus, commodius egrediantur, nec noxam pariant, tutundæ ipſis ſunt inſerendæ.

In fracturis curandis oſſa fracta rectè iterum ſunt conjungenda, & in naturalem figuram & ſitum ſunt reſtituenda : trahendo ſc., & manibus aliiſque inſtrumentis ea rectè adaptando. Deinde faſciis & ferulis conjuncta ſervanda, & in naturali figura, donec coaleſcant, retinenda.

Calli generatio, quo oſſa inter ſe conglutinantur, à natura, ſeu recta diſpoſitione vicinarum partium, perficitur ; Medicus autem naturam juvat, cavendo ne aliqua inflammatio vel ſimile ſymptoma, quod membri temperiem

riem lædat, possit supervenire; ipsumque alimentum per medicamenta siccantia ita disponendo, ut in callum eo citius convertatur.

Quantum attinet ad curationem, quæ communes morborum differentias spectat, præcipuè hic habenda est ratio curationis morbi solitarii & causis foti: & deinde morbi simplicis & compositi; item implicati, connexi, & disjuncti.

Affectus solitarius solitario remedio, morbum immediate impugnante, est curandus. Hæc curatio, ut & omnis alia, quæ morbum immediate spectat, vulgo appellatur curatio secundum indicationem curatoriam: sicut illa, quæ virium rationem habet, curatio secundum indicationem vitalem dicitur. *Sanatio morbi solitarii.*

Affectus, à causa foti, remedium postulant, quod, præter morbum ipsum, etiam causas foventes exstirpat. Hi curari dicuntur secundum indicationem præservatoriam. *Causâ foti.*

Atque in morbis, qui à causis foventur, exstirpandis, à causis foventibus initium esto; & qua se intulerint serie, si plures sint, eâdem auferantur. *Ordinaria.*

Excipe tamen, si quid gravius urgeat: tunc enim huic prorsus est studendum, cæteris interea haud neglectis. Urget autem gravissimè, quod ægrotum in maximum vitæ discrimen adducit, cujusmodi est virium jactura, & harum labentium causæ, ut vigiliæ, dolores, ætas puerilis, vitæ functio præstans læsa. *Extraordinaria.*

Sic in febri, si adsit lipothymia, utimur aquâ cinnamomi, & aliis remediis, ad lipothymiam tollendam aptis; in paroxysmo hystericæ passionis adhibemus remedia ad respirationis aliarumque functionum læsionem tollendam; o-

missâ ad tempus curâ ipsius morbi intemperiei, unde symtomata illa prava oriuntur.

Morborum causæ necessariæ & contingentes, quæ sunt diætæ errores, & temere in corpus irruentia, primo quoquo tempore sunt auferendæ, & porro ad causam antecedentem & continentem, si adsint, veniendum.

Reparatio sãguinis deficientis. Sanguinis itaque defectus, cibis euchymis, jusculis, vini potione, moderata exercitatione, & hilaritate, est reparandus.

Ablatio plethoræ. Plethora, pro ratione abundantiæ sanguinis & virium, est imminuenda.

Leviùs sanguinem imminuunt frictiones, sudores, balnea, exercitium, inedia. Validius hirudines, hæmorrhoidum apertio, mensium provocatio, cucurbitulæ, scarificationes. Maximè autem generosum remedium hic est Venæsectio.

Per frictiones, sudores, balnea, exercitia. Frictiones, sudores, balnea, & exercitia sanguinem imminuunt, quia motum in corpore excitant; qui poros aperit, spiritus, humores, imo & substantiam corporis nostri solidam dissolvit ac dissipat.

Inediam. Inedia vero corpus & humores imminuit, quia nihil in locum ejus, quod à calore est dissipatum, reponit, & necessarium corpori alimentum denegat.

Hirudines. Hirudines, trisulco morsu aperiendo ora aut poros venarum, & sanguinem exsugendo, paulatim & sensim evacuant.

Hæ si ad evacuationem totius corporis adhibeantur, magnis & prominentibus venis in cruribus & brachiis, vel hæmorrhoidibus sunt applicandæ. In prægnantibus tamen solis brachiis sunt adhibendæ. Ratione peculiarium affe-

affectu um, variis locis, prout hæc vel illa pars afficitur, sunt applicandæ.

Hæmorrhoides fluere solitæ si aperiantur, Venæsectionis vicem possunt supplere: alias vero in non consuetis aperiendis vix cum aliquo commodo laboratur; nisi forte hirudinibus appositis aperiantur. *Hæmorrhoides.*

Aperiuntur autem Hæmorrhoides externæ frictionibus, cum foliis ficus, pannis asperis, hirudinibus appositis, succo cepæ, felle porcino vel bubulo, aut linteis his succis imbutis. Internæ aperiuntur suppositoriis, vel clysteribus acribus.

Menses si supprimantur, fluxus eorum est excitandus eo tempore, quo alias fluere solent: alio enim tempore, si quis id tentet, frustra laborabit: quia tum abest peculiaris illa qualitas sanguinis, quę vasa uteri aperire solet. *Menses.*

Cucurbitæ scarificatæ interdum propria ratione adhibentur, ad pravum sanguinis vitium è certá parte tollendum: interdum vero vice phlebotomiæ usurpantur, ob sanguinis vitium vehemens, quod Vęnęsectionem postulat, quam tamen vires debiles non ferunt; propterea quod hæc sanguinem valde celeriter educat, nec patiatur spiritus, ob celerem illum effluxum, sufficienter reparari. *Cucurbitas scarificatas.*

Si adhibeantur ratione totius corporis, partibus inferioribus sunt applicandę; si autem ratione alicujus partis, ei sunt adhibendæ, quę hoc præsidium postulat. In gravidis tamen, brachiis potius quam cruribus.

Scarificatio interdum adhibetur sine cucurbitis, in cruribus præcipuè; qua ratione non solum evacuat, sed etiam à capite & partibus superioribus revellere dicitur. Nonnunquam brachiis & dorso adhibetur. *Scarificationes.*

Propria verò ratione adhibetur ſcarificatio, ubi ex parte aliquâ materia acris, maligna, & venenata eſt evacuanda, ne retenta ægrum in periculum conjiciat; quod fit etiam in gangręna, & antiquis calloſiſque ulceribus.

In ſcarificatione vitandi nervi & tendines, ne dolor, inflammatio, ſpaſmus, vel gangręna inde oriatur.

Venæ ſectionem. Venæ ſectio eſt ſanguinis & eorum humorum, qui in vaſis continentur, per venam arte ſectam, evacuatio.

Hæc fere in omnibus morbis convenit, modo vires permittant; nec frigus aëris vel corporis, aut frigidi multi humores, aut magnus æſtus eam deſuadeat.

Hæc eſt evacuatoria, revulſoria, & derivatoria.

Evacuatoriam. Evacuatoria Venæ ſectio eſt, qua ſanguis, copiâ vel qualitate peccans, è toto vel parte aliqua, emittitur.

Cum univerſalis eſt plethora, commodiſſimè hęc fit in venis majoribus brachii: niſi vitium ſanguinis in mulieribus à ſuppreſſione menſtrua ducat originem; ubi venas in poplite, vel talo incidere magis convenit: ita enim non tãtum inutile tollitur, ſed etiam conſueta evacuatio rurſus procuratur. Si particularis ſit, è vena vicina educendus eſt ſanguis.

Revulſoriã. Revulſoria venæ ſectio eſt, qua humores in partem aliquam influentes, in contrarium, per venam, in parte ſatis remota & oppoſita inciſam, avertuntur.

Itaque hic non requiritur oppoſitio ſecundum longitudinem ſimul & latitudinem. Sic revulſio fit commodiſſime in pleuritide dexteri lateris, apertâ brachii ejuſdem lateris venâ: & inflammato hepate, per eandem venam apertam commoda fit curatio; & in contraria parte, ubi laborat lien.

Totus

Totus enim ſanguis, qui in illud latus à corde per arterias propellitur, determinatur magis in omnes iſtius lateris partes, quam in alias: atque ideo ad vicina facilius & citius per ejuſdem lateris apertam venam repellitur. Atque hinc vulgo dicitur, quod revulſio, κάθ' ἴξιν, ſive δι' ἀθωρίαν, vel faciliorem & compendioſiorem viam, fieri debeat.

Derivatoria eſt, quâ humores, qui in partem influxerunt, & nondum ſunt impacti, per vicinum locum dicuntur educi. *Derivatoriam.*

Hæc inſtituenda eſt in parte vicina.

Ad venæ ſectionem rectè inſtituendam requiruntur vires ſatis fortes, tum præſentes, tum futuræ: dum enim ſãguis evacuatur, effluit caloris & ſpirituum, in quibus præcipue vires noſtræ conſiſtunt, materia. *Requiſita venæ ſectionis.*

Itaque dum vires ſunt debiles ob reſolutionem ſpirituũ, quæ cognoſcitur à cauſis evidentibus, ut evacuatione magna, phthiſi, atrophiâ, hecticâ vel malignâ febri, magna cruditate, ſimilique aliâ, abſtinendum eſt à Venæſectione; quæ tamen utilis eſt, cum vires ſunt oppreſſæ nimiâ ſanguinis copiâ, qualis eſt in ſynocho, & euexiâ athleticâ.

Ætas, ſexus, uteri geſtatio, conſuetudo, naturæ proprietas, habitus corporis, temperamentum, vitæ genus, aëris conſtitutio, ſymptomata nonnulla, ut dolores, vigiliæ; item quidam morbi, ut hydrops, ſynochus, & ſimilia, venæſectionem permittunt, vel prohibent, quatenus ſunt virium firmarum, vel debilium ſigna.

Atque hinc intelligimus, quæ inter pueritiam & ſenectutem eſt ætas media, Venæſectioni eſſe aptiſſimam; eamq; potius ex viribus, quam annis eſſe æſtimandam: quia alii aliis citius vel tardius adoleſcunt & ſeneſcunt.

Quantitas. Quantitas ſanguinis emittendi, ex magnitudine virium & vitii à ſanguine dependentis, cognoſcitur: nam prout hoc majus vel minus fuerit, ita ſanguis pro viribus vel copioſius vel parcius eſt evacuandus.

Vices. Atque hinc etiam innoteſcit, una, an pluribus vicibus reiterata ſanguinis emiſſio, ſit inſtituenda.

In malo vehementiſſimo unâ vice; in mitiori partitis vicibus ſanguis eſt evacuandus.

Vires fortes unicam & plenam ſanguinis evacuationẽ deſiderant; &, ex antiquorum ſententia, nonnunquam ad animi deliquium deductam. Præſtat tamen in noſtris corporibus eò rem non deducere: ſed potius Venæſectionem reiterare; quod in debilibus viribus etiam ſemper requiritur.

Nec mutatio ſanguinis, è venâ egredientis, pro termino venæ ſectionis rectè ſtatuitur. Nam ſanguis in vaſis contentus, in variis corporis partibus, ſæpè quam maxime eſt diſſimilis & varius.

Tempus. Commodiſſimè Venæſectio inſtituitur in morbi principio; ubi tamen cibi vel ſucci non ſunt crudi circa ventriculum & meſenterium; ne illi intempeſtive, ob ſanguinis evacuationem, in inanitas venas propellantur, ibiq; obſtructiones & alia mala pariant.

In morbis, qui paroxyſmos & exacerbationes patiuntur, commodiſſimum Venæſectionis tempus eſt paroxyſmi intermiſſio, vel declinatio, vel remiſſio; non autem acceſſio, ob vires tunc debiliores.

Affectu vehementer urgente, quâvis diei vel noctis horâ, nullâ præparatione præmiſſâ, nullâque cruditatis ciborum habitâ ratione, ſine morâ vena eſt aperienda; a-

lias

lias tempus matutinum, reparatis post somnum viribus, est commodissimum.

Somnus à phlebotomiâ concedi potest; quia nulla causa est, quę eum prohibet.

Postquam sanguis est eductus & refrigeratus, tum à Medico, secundum consistentiam, colores, odores, aliasque qualitates, est examinandus. *Inspectio sanguinis educti.*

Quæ vel qualitate vel toto genere peccantia in corpore morbos fovent, apto tempore ex eo sunt educenda, quod plerumque fit per Purgationem; quæ est cacochymiæ è corpore, per medicamenta, evacuatio. *Purgatio.*

Ea est universalis, quâ totum corpus; vel particularis, quâ certa aliqua pars expurgatur.

Cacochymia universaliter purgatur vel per alvum, vel vomitum, vel sudores, vel urinam, vel menses, vel salivationem. *Universalis.*

Purgatio cacochymiæ, quæ per alvum instituitur, expurgat vel eam, quæ circa viscera abdominis hæret, vel eam, quæ est ultra eam regionem; nempe vel in vasis majoribus, vel in habitu corporis. *Per alvum.* Prior evacuatio cum fiat sine magna perturbatione, vires eam facile ferunt: & propterea in quacunque ætate, sexu, & morbi tempore securè fit: modo medicamenti debita quantitas, paulo ante cibum, & in febribus non prope accessiones febriles, exhibeatur. *Ejus requisita.*

Ut purgatio humorum excrementitiorum, qui ultra primam regionem consistunt, per medicamenta purgantia mediocria & fortiora rectè instituatur, requiritur ut vires sint satis validæ, quæ purgationem ferant, & ut æger sit paratus & aptus ad purgationem; hoc est, ut viæ per

per quas materia eſt educenda, ſatis pateant, & humores ad evacuationem ſint apti.

Si febris abſit, viæque pateant, & humores ad motum ſint parati, quovis tempore ſunt expurgandi. Nec obſtat Hipp. 1. aphor. 22, ubi jubet cocta purgare, non cruda: ibi enim eſt ſermo de purgatione facienda in febribus, præcipuèque acutis, in quibus humores pravi efferveſcentes à reliqua maſſa ſanguinis non ſunt ſeparati, ac proinde crudi. Itaque in ſcabie, cachexia, dolore capitis, paralyſi, dentium dolore, & ſimilibus, in principio purgare licet.

In febribus autem neque in augmento, neque in ſtatu eſt purgandum; ob cruditatem & humorum perturbationem. In principio tamen ſi calidi & acres humores efferveſcentes hinc inde in corpore divagentur, & anxietates pariant, ita ut metus ſit, ne vires ex materiæ agitatione dejiciantur, vel materia impetu concitata in partem aliquam ruat, eamque magnopere lædat, etiam tum purgatio adhiberi poteſt, ex 4. Aphor. 10: præſertim cum illa à reliquis humoribus jam ſit ſeparata, & mobilitate ſua facile evacuetur. Alias coctio humorum eſt exſpectanda in febribus, & Medicus eos ad feliciorem evacuationem pręparabit.

Poterit tamen, per epicraſin blandis & mediocribus noſtri temporis purgantibus inſtitutam, fieri purgatio in febribus, etiam acutiſſimis, ut felix Medicorum docet experientia.

Præparatio ad purgationem. Pręparatio autem illa conſiſtit in humorum qualitatibus corrigendis, viis aperiendis, & pravorum humorum ab utilibus ſeparatione.

Itaq;

Itaque pituita, quæ eſt frigida, humida, craſſa, & lenta, calefacientibus, exſiccantibus, attenuantibus, incidentibus, & detergentibus indiget.

Bilis flava refrigerantibus & humectantibus eſt corrigenda; & interdum etiam mediocriter incraſſanda.

Reliquæ bilis ſpecies attenuantia deſiderant.

Humor melancholicus calefacientibus, humectantibus, & attenuantibus eſt præparandus.

Atra bilis humectantia, attenuantia, & mediocriter refrigerantia requirit.

Meatus, per quos humores ſunt expurgandi, ſi obſtructi fuerint, debent reſerari.

Separatio pravorum humorum ab utilibus fit per detergentia & incidentia.

Purgatio debet eſſe magna vel parva, pro ratione viriũ, & copia, vel paucitate humorum expurgandorũ. Si enim materia ſit multa, etiamſi vires ſint robuſtæ, præſtat purgationem partiri, ne liberaliori purgatione temerè vires dejiciantur, vel fiat hypercatharſis. *Quantitas purgationis.*

Si vero materia ſit pauca & vires robuſtę, licet una vice humorem peccantem totum expurgare. *Vices.*

Quod ſi vires ſint imbecilles, ſive humores evacuandi ſint copioſi, ſive pauci, partiri evacuationẽ commodius eſt.

Habenda etiam ratio, non tantum temperamenti communis; ſed etiam particularis, & conſuetudinis, ętatis, & habitus corporis; quibus alii fortiora, alii tantum levia, alii mediocria requirunt & ferunt purgantia.

Si nihil impediat, purgans dandum eſt horâ quartâ, quintâ, vel ſextâ matutinâ. Si vero quid impediat, ut paroxyſmus aut aliud quid, alia eſt eligenda hora: Imo tum *Tempus & modus exhibendi purgantia.*

Mm etiam

etiam veſperi exhiberi poteſt.

Potulenta purgantia exhibeantur calida, non frigida aut tepida. Frigus enim retardat medicamenti operationem: tepor verò excitat vomitum.

Regimen eorum, qui purgantia ſumſerunt.

A ſumpto medicamento purgante, quatuor, quinque, vel ſex horas à cibo eſt abſtinendum. Ne operatio medicamenti impediatur, vel cibus corrumpatur, aut vomitus excitetur.

Experientia autem probat, medicamenta quędam, non vàlde purgantia, utiliter horam unam vel alteram ante cibum ſumi; eaque magis operari, quam longe à cibo ſumpta.

Nec omnino contemnendus ille mos, quo, poſt aliquot horas à ſumptione purgantis, juſculum abſtergens exhibetur; hoc enim modo ingratum medicamentum temperatur & à ventriculo abluitur, ac purgatio, tanquam per additum cremorem tartari, acceleratur & augetur.

A ſumpto mẽdicamento purgante fortiori, paululum ſuperdormire conducit, ne nimis vehementer agat: à levi vero, nullo opus eſt ſomno.

Parcior evacuatio promovetur motu corporis moderato; ſi vero ſit nimia, ſomno & quiete eſt utendum.

Hypercatharſis purgationi ſuperveniens inhibetur ligaturis extremarum partium, frictionibus, ſudoriferis, cucurbitis umbilico adhibitis, topicis adſtringentibus ventriculo admotis, theriacâ recenti aſſumptâ, aut antiquâ cum gr. opii, item cibo, potu, & medicamentis adſtringentibus adhibitis.

Per quem locum ſit purgandum.

Locum, per quem fieri debet purgatio, indicat ſubſiſtentia & inclinatio, ſive vergentia, humoris; item tempus anni

anni, & vires. Nam per vomitum commodè evacuantur humores ad ſuperiora vergentes, qui ſcilicet in ventriculo gignuntur, aut reſident; ut & ii, qui circa lienem, cava jecoris, & pancreas continentur, item humores tenues, calidi, bilioſi.

Per alvum, qui circa inferiora ſubſiſtunt, & ad inferiora vergunt; tales ſunt humores craſſi, frigidi.

Æſtate ſuperiores potius ventres; hyeme inferiores purgandi: in illa enim bilis flava calidique humores abundant, verſus ſuperiora vergentes. Hyeme vero pituita potius ſuperat, quæ deorſum vergit.

Cibi faſtidium, oris ventriculi morſus, vertigo tenebricoſa, oris amaritudo, purgationem per ſuperiora opus eſſe ſignificant. 4. Aphor. 17.

Febris expertibus ſi adſint tormina, genuum gravitas, & dolor lumborum, inferna purgatione eſt opus. 4. Aphor. 20.

In vomitu movendo etiam conſiderandum, an æger ad vomitum ſit facilis, nec ne; & an ventriculus aut aliqua pars eorum, quę vomitu vehementius agitanda ſunt, aliquo affectu laboret; tum enim à vomitu eſt abſtinendũ. *Requiſita vomitus.*

Peractâ purgatione, perfectæ purgationis ſigna ſunt æſtimanda, non ex copia excretionum; ſed ſi, qualia oportet, exeant, & ęger purgationem bene ferat, ac ſitiat. *Signa bonæ purgationis.*

Hic vero ſilentio non eſt prætereundum; ubi ſimul Phlebotomiâ & purgatione eſt opus, phlebotomiam juſtæ purgationi eſſe præmittendam: quia venæſectio majores deſiderat vires, quam purgatio; & deinde quia pręſtat impurum educere ſanguinem, quam purgatione defæcatum. Si tamen impuritas ſit circa ventriculum, inte-

ſtina, & vicinam his regionem primam, clyſter; vel aliud leve purgans, præmitti poterit; niſi gravior urgeat neceſſitas.

Purgatio per urinas quid faciat

Per urinam non tantum humor aquoſus ex potu ſanguini admixtus evacuatur: ſed etiam renes, veſica, & vaſa his inſervientia, atque etiam reliqui humores attenuati, imprimis ſeroſi, ut pituita tenuior & humor bilioſus, ac univerſum genus venoſum & arterioſum per eam expurgari poteſt.

Quibus conveniat.

Hæc purgatio maxime convenit iis morbis, in quibus ſenſim & paulatim materia eſt evacuanda.

Diuretica propriè dicta, ſeu calidiora, conveniunt, quoties in renibus, veſica, & his miniſtrantibus; item in venis & arteriis, humores craſſi evacuandi ſubſiſtunt. In calidis autem & ſiccis affectibus, item tabidis & macie confectis; nec non in iis, quibus renes & veſica, aliæque viæ urinariæ ſunt exulceratæ vel inflammatæ, hæc diuretica non ſunt adhibenda.

Quæ vero urinam movent, aquoſam ſolum ſuppeditando materiam, illa curant affectus ex craſſis & aduſtis humoribus originem ducentes: dum aqueâ ſuâ ſubſtantiâ humores illos reddunt fluidiores.

Vires facile ferunt hanc evacuationem, (quippe quæ paucos ſpiritus educat,) modò ritè adhibeatur: ideoq; priuſquam diuretica exhibentur, ſi craſſi & pravi humores in corpore hæreant, alvus eſt movenda; ne diuretica, ante purgationem adhibita, obſtructiones in renibus, aliaque mala pariant.

Tempus.

Atque hinc intelligimus tempus exhibendorum diureticorum eſſe morbi declinationem, cum materia non-

nonnihil eſt imminuta & extenuata.

Atque ideo commodiſſimè ea etiam exhibentur ante cibum, & ventriculo vacuo.

Humores vitioſi noſtri corporis per ſudores evacuari poſſunt, ubi illi exiſtunt in venis & arteriis, aliiſque partibus, ex quibus commode ad venas & arterias, atque hinc ad ambitum corporis, propelli poſſunt. *Purgationis per ſudores efficacia.*

Nam ex cavitatibus ventriculi, inteſtinorum, uteri, & & ſimilibus, ſatis commodè ad habitum corporis non detruduntur, & ſunt aliꝫ viæ, in ore, utero, & alvo, per quas illi longè facilius evacuantur.

Imprimis autem per ſudores utiliter evacuantur aquoſi & ſeroſi humores in inveteratis & frigidis affectibus, ut & deſtillationibus diuturnis, paralyſi, iſchiade, & aliis articulorum doloribus. Nam materia morbifica exiſtit in his affectibus, partim in vaſis, partim in habitu corporis, unde ea his evacuari commodè poteſt: & præterea intemperies eorum frigida vi ſudoriferorum, quæ calida ſunt, corrigitur. *Quibus conducat.*

Efficax hoc eſt remedium, quia ſpiritus per poros cutis valde diſſipat; atque ideo vires robuſtas requirit. Calidis & bilioſis minus convenit; item quibus corpus multis humoribus ſcatet. In illis enim calorem nimis auget; in his verò producit ſcabiem, alioſque cutaneos affectus.

Cavendum etiam ne ſudor ſit nimis copioſus, quia corpus exſolvit & tabefacit, quapropter ſꝫpius mediocriter ſudores movere eſt commodius, quam unâ ſudatione, modum excedente, vires proſternere. *Ejus cautelæ.*

Aptum ſudoribus provocandis tempus eſt morbi de- *Tempus.*

clinatio, post universalem corporis purgationem, & ubi cibus jam est concoctus.

Imprimis vero adhibentur sudorifera in pestilentibus morbis, & à maligna materia ortis. Hæc autem ex eorum numero esse debent, quæ alexipharmaca appellantur: ut simul venenum etiam infringere & debilitare possint. Atque hæc etiam in iis in principio morbi adhiberi possunt: neque virium debilitas nimium est metuenda.

Usus menses moventium. Corpus etiam per menses moventia universaliter evacuari potest. In eorum usu ea sunt observanda, quæ superius *pag.* 276. monuimus, & prętérea cavendum, ne emaciatis exhibeantur.

Purgatio per salivationem. Per salivationem, Mercurio seu argento vivo excitatam, potissimum curatur lues venerea, & alii morbi maligni; corpore tamen prius bene purgato.

Purgatio particularis. Atque hæc de purgatione universali. Purgatio particularis instituitur per errhina, apophlegmatizantia, bechica, sternutatoria, & alia similia.

Ejus usus. Hęc, si plethora vel cacochymia universalis adsit, non adhibenda, nisi plethorę evacuatio, vel corporis universalis purgatio præcesserit.

Morbus cum affluxu humorum curatur revulsione, derivatione, interceptione, vel repulsione. Quando humor peccat motu ruendo ad loca non convenientia, remedium est vel revulsio, quando ille vi ad contraria retrahitur; vel derivatio, quando ejus ad propinqua fit aversio; vel interceptio, quando humorum fluxibilitas corrigitur & viæ intercluduntur; vel repulsio, quando affluentes humores eo, unde veniunt, retruduntur.

Repellentium vis. Repellentia enim humorem influentem aliò propellunt, prohibentque ad partem affectam pervenire, &

eum

eum, qui recens influxit, exprimendo, partem affectam ab humoris copia incumbente liberant. Nam cum hęc ſint frigida, & interdum etiam adſtringentia, poros vaſorum, per quæ materia elabitur, claudunt, quo illa amplius in partem influere non poteſt; & deinde refrigerando efficiunt, ut id, quod influxit, ſubſidat, & interdum etiam aliò pellatur, & ita tumor detumeſcat.

Hæc adhibentur in principio fluxionis. Morbo in augmentum vergente, admiſcenda ſunt digerentia: ut aliqua humorum fiat diſſipatio; & calor nativus non extinguatur. *Tempus.*

Intercipientia fere conveniunt cum repellentibus, ſolumque ab iis differunt ratione loci, cui adhibentur: repellentia enim ipſi loco affecto; intercipientia verò, inter locum defluxionis & ipſam partem affectam, adhiberi ſolent. *Intercipientium vis & uſus.*

Fortioribus intercipientibus utendum eſt in habitu corporis duriore, & ubi vaſa ſunt ampliora, & aër calidior. Si contrario modo ſeſe res habeat, mitiora ſunt adhibenda. Commodiſſimè etiam adhibentur locis ex carnibus; ubi vaſa ſunt evidentiora & patentiora.

Omnibus tamen fluxionibus repellentia adhibere non licet. Non ſunt adhibenda partibus ignobilibus, quando parti principi vicina eſt fluxio, ne materia repulſa ad partes principes feratur. Nec partibus nimis profundo loco ſitis; nam impediunt tranſpirationem, & ad locum affectum non perveniunt. Neque, ſi materia ſit venenata aut maligna, aut vulnus ſit inflictum à venenato animali. Neque, ſi natura rectè agens materiam criticè in partem aliquam propellat. Neque, ſi ſit humor mul- *Quibus repellentia non conveniant.*

multus, & corpus adhuc plenum: tum enim aut frustra adhibentur, aut gangrænā possunt inducere. Neq; si humor jam sit impactus. Neque etiam, si vehemens adsit dolor.

Morbus, cum humorum quiete curatur discuss., & suppuratorum eductione.

Quando quiete peccant humores, scilicet in parte aliqua impacti & quasi infarcti, unde omne tumorum genus originem ducit, his duplex est remedium; evacuatio scilicet insensibilis transpirationis per discutientia, resolventia, & digerentia: vel evacuatio manifesta per emollientia, & suppurantia, quibus materia ad exitum præparatur, & deinde per apertionem spontaneam vel chirurgicam emittitur.

Discutientium locus & tempus

Discutientia medicamenta commodissime adhibentur, cum humor elapsus & impactus est paucus, tenuis, & sub cute molliori hæret, ac tali loco est situs, ad quem vis medicamenti discutientis commode potest pervenire.

Tempus horum adhibendorum est status, vel instans morbi declinatio. In augmento tamen etiam locum habent; sed repellentibus mixta: verùm si plenitudo adsit, corpus prius evacuandum.

Utendum est his levioribus, ubi materia est in corporis superficie, vel ubi pars affecta est mollior & laxior. Fortiora vero adhibentur, quando materia profundiori loco sita est, aut sub crassa vel densa cute latet; ipsaque est frigidior & crassior.

Suppurantium locus, & usus.

Suppurantia & emollientia adhibentur, ubi materia impacta nimis est crassa, quam ut possit dissipari per insensibilem transpirationem.

Sanguis quidem facile his in pus convertitur: at, in affectibus ex melancholia & bile ortis, vix hæc sine periculo adhibentur; cum horum usu isti humores sæpe dege-

ne-

00564,121